

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU.

Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů r. 1742—1744.

Z Lothových letopisů sděluje Dr. M. KOVÁŘ.

(Pokračování.)

Dne 13. ráno vidělo se, že nepřítel značně postoupil a novou batterii postavil na dobrý dostřel z pušky s hradeb. Zdejší děla s hradeb a batterie byly odvezeny, aby se jimi nepříteli nezpůsobila další škoda. S Petřína a od Strahovské brány za půl dne, když se tam nepřítel přiblížil, zabiti 24 muži a 15 koní; též u Ovinečské obory kulí dělovou s koně sražen princ Bedřich Vilém, markrabě braniborský, téměř po boku krále pruského.

To asi přimělo pana velitele, že střelbu z děl zapověděl pod trestem oběšení. Pročež také dělostřelec, který z Uher z Budína s jinými poštou sem byl přivezen a ještě ani jediného výstřelu nedal na nepřitele, protože byl přidělen na Karlov, kde však bylo viděti málo Prusů, podplukovníkovi, který jménem velitelovým dal onen zákaz, odpověděl: „Myslím, že jsem sem nebyl poslán, abych se díval, jak se nám nepřítel opevňuje před nosem, aniž bych směl na něj vystřeliti. Je-li tomu tak, mohou mne na trakaři zase poslati tam, odkud mne poštou přivezli.“

Nikdo nemůže vysloviti, jak se na to zehralo i mezi vojskem pravidelným i mezi občanstvem. Měšťané křičeli veřejně: „Jsme prodáni, jsme zrazeni!“

Udatní varazdínští říkali: „Tu se něco kuje. My nesmíme učiniti výpad na nepřátele, nesmíme na ně střeliti, ač bychom jich mohli dosáhnouti pistolí. Vaši a naši páni jsou zrádci, oni zradili nás i vás, Bůh nám i vám pomáhej! My uznáváme vás měšťany za poctivé a vaši královně věrné lidi.“ A podobných řečí bylo slyšeti více:

Nepřítel zatím strašně střílel na město. Bomby křížem litaly ve vzduchu po 6, 8 i 10 najednou.

K 9. hod. ráno dne 13. t. m. začalo hořeti v hospodě u zlaté lišky na Novém městě u hradeb, kde věci lehce chytající, jako seno a slámu nechtěli s půdy snést; požárem tím zasaženo i několik domů sousedních. Hasiti bylo čire nemožno, ježto, začal-li hořeti dům, nejvíce bomb tam vrháno.

Na Poříčí počal též hořeti tak zvaný dvůr biskupský, kterýžto požár zničil celou část od kostela sv. Petra až ke hradbám. Na druhé straně na Poříčí oheň zachvátil mlýny Helmovy, které také s četnými domy měšťanskými shořely.

Mezi 10. a 11. hod. nastal po celé Praze pokřik, že je nepřítel již v městě; pročez všecko prchalo, co mohlo utíkat. Lid byl právě v kostele na službách Božích, aby Boha i nade vše požehnanou Matku, na jejíhož jména den se to stalo, na modlitbách prosil, abychom od tohoto zlého nepřítele byli osvobozeni. Byl to však jen planý poplach a takto naražčen od dědičného nepřítele pokolení lidského, jenž nikdy nemůže strpěti, aby vroucně vzývala se nejsvětější jména Ježíš a Maria.

Dne 14. t. m. bylo opět ukrutné hřmění z děl a hmoždířů na Nové město, ježto pokaždé 12 děl bylo najednou vypáleno a po nich následovalo 9 hmoždířů, které pak opět za hyberny a u Nové brány zapálily, tak že počínaje od Kapounovy hospody a na druhé straně u Nové brány až k Neumannově zahradě za sv. Jindřichem a ke hradbám vše lehlo popelem.

Velitel počal pochybovati o záchraně Starého a Nového města; pročez dal nejlepší věci odvážeti na Malou Stranu.

Uprostřed mostu kázal jeden oblouk až na klenbu sbořiti a vedle strážnice uprostřed mostu vystavěti dva sruby.

Když však viděl, že se Prusové také ve hradbě švédské chystali k útoku, změnil úmysl svůj (že prý by se tu také nemohli ubrániti), i dal děla, náboje, zásoby potravin, věci k opevnění potřebné a množství jiných dovézt na Vyšehrad, hodlaje se odtud nepříteli brániti opravdově.

Panstvo zde dlící utíká se též do Menšího města, a tak mělo Staré a Nové město ponecháno býti nepříteli jako zpropitné. Pěkné to zařízení! K večeru obecně se mluvilo ve městě, že byl umluven klid zbraní, i strávena noc klidně.

Jelikož dne 15. ráno všecko ještě u baterií nepřátelských bylo ticho a pokojno, šli zvědaví Pražané, mezi nimiž nebyl jsem já poslední, jako v průvodě na Poříčí a za sv. Jindřicha, aby si prohlédli spáleniště. Ale skoro by se nám byla tato zvědavost nevyplatila, ježto kolem 10. hod., když nekonečné množství lidu hemžilo se u hradeb, najednou zase bylo vypáleno 12 děl. Tu jste měli viděti ten útěk, jak se hleděl každý zachrániti. Nade všechny líbili se mi dva mladí jesuité, kteří za PP. hyberny jako nejbližší běhouni ulicemi hnali vzhůru.

Přiznávám se rád, že jsem učinil také několik skoků od 3 jezdců u sv. Jindřicha, kde jsem stál, dívaje se na vinici, v níž se hemžilo plno Prusů. Ale chtěl jsem přece též viděti, kam se míří výstřely, pročez jsem se ohlédl a zpozoroval, že kanonáda je namířena na Poříčí; i nespěchal jsem již, vida se mimo nebezpečí.

Dne 16. t. m. bylo všecko zase ticho; pravilo se, že rukojmí byli posláni do tábora nepřátelského, aby se město vzdalo. Pomyslel jsem: Co to má býti ke všem šípkům? Nepřítel neučinil ještě ani jediného průlomůu ve zdi, kudy by se nemohl ani pes vedrati do města, neřku-li muž; výpad se také ještě žádný neudál, i chtěl jsem o tom nabýti jistoty. Proto jsem si vyšel do města i uslyšel jsm různé řeči: že na kolenou kleče tu magistrát Starého, tu zase Nového města prosil velitele, by nepřipustil, aby z města učiněna byla bromada rumu a kamení, ježto občané proto již dělají obtíže.

Ale tomu v pravdě nebylo tak, jelikož až do poslední chvíle stále byli na vykázaných místech. (Mluvím o Novoměstských, co Staroměstští činili, není mi známo; snad jako za francouzské doby měli také své stráže obsazeny.) Brzo se zase pravilo, že se nemůže zemské obraně důvěřovati, že to je lid ve zbrani nevycvičený, který by při nastalém snad útoku mohl sobě střileti do očí.

Ať tomu, jak chce, já vyšel jsem si na procházku přes Prašný most k Letné a uzřel jsem tu bílý praporeček, což bylo mému zraku ohavným pohledem. Jsme zrazeni, myslil jsem si, nyní upadneme do horšího otroctví, než ve kterém jsme vězeli pode jhem francouzským. Pruská věrnost a víra byla mi již povědoma, a že kapitulace, byť byla pro nás sebe lepší, nebude dodržena. Ale stalo se, kapitulace byla podepsána, aniž byly tenkrát, jakož se stalo při kapitulaci francouzské, podmínky dohody či smlouvy oznámeny; jen se pravilo, že jsme veskrze vojenští zajatci.

Tu jsme to měli opět, poprvé přemožení byvše nedbalostí a jako pokradmu, že jsme museli žít ve strachu, abychom nebyli vydrancováni, nyní však dosti bídně odevzdáni za zajatce s krásnou výmluvou, že král nechtěl jinou smlouvu podepsati. Záleželof na tom králi beze vší pochyby, aby zajal 15—16 tisíc mužů vojska pravidelného a obrany zemské.

Ujednaná smlouva dostala se mi později do ruky, i podávám ji zde, jak jsem ji dostal.

Accords-Puncta⁴⁸⁾ gegen welchen die sammentlichen Prager

⁴⁸⁾ Podmínky smlouvy, jimiž veškera města pražská na Vyšehradě Jeho král Vel. pruskému co nejpokorněji byla odevzdána.

1. Volný odchod pro posádku a vše, co je ve službách vojenských, s vojenskou cti, 6 kusů, 4 hmoždíře a 36 ostrých nábojů pro každého muže.

Ad 1. Posádka a co na vojenském závisí, stávají se zajatci vojenskými.

2. Šlechta, duchovní, města a universita i s královským guberniem ponechají se při svých svobodách a praerogativách.

Ad 2. Připouští se, v to čítaje NB. židovské město, jak se žádalo ústně, civilní služebníci jsou volni, ponechává se však tyto buď podržeti nebo sesaditi, jak se uzná za dobré.

3. Přikryté vozy s podmínkou, že neodvezou se žádní uprchlíci.

Ad 3. Zamítá se a protože všichni uprchlíci věrně mají se vydati, nebudou se tito ani od duchovních ani od světských skrývati.

4. Potřebná příprěž pro zavazadla důstojníkův, i nemají se tato prohlížeti.

Ad 4. Připouští se, jestliže neodveze se nic podezřelého a královně náležejícího.

5. Potřebná příprěž pro nemocné a raněné.

Ad 5. Nemocní a ranění budou ošetřováni na útraty královniny i mohou k tomu ponechání býti ošetřovatelé.

6. Zbylé tu nemocné a raněné za náhradu opatřiti potřebným ošetřováním.

Ad 6. Povoluje se.

7. Na 4 dni chleba a píce.

Ad 7. Chléb a píce posádce povoluje se za slušný plat, až dojde na místo; taktéž příprěž a vozy.

8. Uprchlíci se vrátí, ale vyprošuje se na nejvyšší milosti, aby se jim ničeho nestalo na těle a hrdle.

Ad 8. Závisí na milosti Jeho Veličenstva.

9. Potřebná eskorta (ochranný průvod) pro posádku až ke sboru Batthyanovu.

Städte, auf den Wischehrad Ihre Königlichen Majestät von Preußen allerunterthänigst eingeräumt worden.

1°. Der freye Abzug Vor die Garnison, und alles, was in Militarischen Diensten ist, mit denen Militarischen Ehren-Bezeugungen, 6 Stücke, 4 Pöller und 36 scharfe Ladungen Vor jeden Mann.

Ad 1. Die Garnison, und was von Militarischen dependiret, werden zu Kriegs-Gefangenen genommen.

2°. Der Adel, die Geistliche, die Städte und Universität, nebst den Königlichen Guberno Bey ihren Freyheiten, und Prærogativis Zu lassen.

Ad 2. Accordiret, inclusive NB.: der Juden-Stadt, wie Mündlich verlangt worden, die Civil-Bediente seynd frey, Bleibet aber Vorbehalten, solche Zu conserviren, oder Zu suspendiren, wie man es der Connivenz nach finden wird.

3. Bedeckte Wagen, mit der Condition: keine Deserteurs darinnen weg Zu führen.

Ad 3. Wird abgeschlagen, und massen alle Deserteurs fideliter extradiret werden sollen, so werden solche noch Von Geistlichen noch Von Weltlichen verhölet werden.

4. Die Benöthigte Vorspann Vor die Officiers Bagage, und solle solche nicht visitiret werden.

Ad 4. Wird accordiret, und imfall man nichts Verdächtiges, dann der Königin Zugehöriges hinaus führet.

5. Die Vor Kranke, und Blessierte Benöthigte Vorspann.

Ad 5. Kranke und Blessierte werden auf der Königin Unkosten Verpfleget, und mögen darzu Officianten gelassen werden.

6. Die Zurück Bleibende Kranke, und Blessirte mit der Benöthigten Verpflegung, gegen den Ersatz, Versehen zu lassen.

Ad 6. Wird accordiret.

7. Auf 4 Tage Brod und Fourage.

Ad 9. Připouští se.

10. Aby žádní lidé vyšší i nižší ze řad při odchodu a při pochodu nebyli vyrváni a odňati.

Ad 10. Nebude nikdo nucen.

11. Chtěl-li by ten neb onen ze šlechty, gubernia, duchovenstva a měšťanstva z města, nemá jim v tom býti bráněno.

Ad 11. Připouští se, musí se však v době 8 dni hlásiti.

12. Pod předcházejícími podmínkami odevzdají se 3 pražská města i s Vyšehradem Jeho král. Veličenstvu pruskému.

Ad 12. Nic.

13. Skladiště, dělostřelba a náboje mají se věrně beze všeho nebezpečí sepsati, odchod má volně státi se dne 18. a též po nastalé kapitulaci má se otevřiti brána Špitálská a Nová s připojenou nejoddanější proshou, aby nikdo z prostého mužstva nebo sloužících bez průvodního listu nebyl tudy vpuštěn.

Ad 13. Co se týče otevření bran, jest v hořejším článku odmítnuto. Zitra ráno vydají se skladiště, dělostřelba a náboje úplně a obsadí se strážemi s naší strany. Posádka odejde dne 18. ráno a učini se ochranné opatření, aby vpuštěn nebyl nikdo mimo ty, kteří tam mají co činiti. Kromě toho se dále žádá, aby brána Vyšehradská hned dnes se otevřela, že se navzájem vyklidí brány a cesty v městě, aby posádka se svými zavazadly mohla se dostat ven a naši do města. Dne 15. září 1744.

Schwerin,

Jeho král. Veličenstva pruského ponechaného vojska pomocného polní maršálek.

Ad 7. Brod und Fourage wird der Garnison gegen billige Bezahlung accordiret, Biß sie an Ort und Stelle kommet. Item Vorspann und Wägen.

8. Die Deserteurs wird man Zurück geben, jedoch Bittet man sich aus Zur allerhöchsten Gnad, daß ihnen an Leib und Leben nichts geschehe.

Ad 8. Dependiret Von der Gnad Sr. Majestät.

9. Die nöthige Escorte Vor die Garnison, Biß zu dem Batthyanischen Corpo.

Ad 9. Cessat.

10. Daß keine Leute aus denen Reyhen, Von Obern und Niedern Beym Auß- und währenden March weggenommen, und heraus gezogen werden.

Ad 10. Wird keiner gezwungen werden.

11. Imfall einer oder der andere Von der Noblesse, und Gouverno, auch der Geistlichkeit und Burgerschaft aus der Stadt wollen, solle es ihnen nicht verwehret seyn.

Ad 11. Wird accordiret, müssen sich aber in Zeit von 8 Tagen melden.

12. Gegen abstehenden Bedingungen werden die 3 Prager Städte nebst den Wischehrad an ihre Königliche Majestät Von Preußen übergeben.

Ad 12. Nihil.

13. Die Magazine, Artillerie und Munition sollen Treulich, ohne aller Gefährde consigniret, der Abzug den 18. frey geschehen, und auch nach geschעהner Capitulation das Spittel- und Neu-Thor eingeraumet werden, mit der angefügten allerunterthänigsten Bitte: daß niemand Von gemeiner Mannschafft, oder Bedienten, ohne habenden Passporte herein gelassen werde.

Ad 13. Was die Einraumung der Thöre Belanget, ist im obigen Art: überschlagen worden, Morgen fruhe werden die Magazine, Artillerie, und Munition Völlig abgeliefert, und Von dießseitigen Wachten Besetzt werden. Die Garnison ziehet den 18. frühe aus, und wird man alle Præcaution nehmen, daß niemand, ausser dererjenigen, so darinnen Zu thuen haben, eingelassen werden. Ansonsten wird ferner Verlanget: daß das Thor am Wischehrad dannoch heünte eingeraumet werde, man auch Gegen-seits die Thöre, und Wege in der Stadt debarressire, damit die Garnison mit ihrer Bagage füglich heraus, und unsere herein marchiren könne. Den 15. September 1744.

Schwerin,
der Sr. Königl. Majestät von Preußen
überlassenen Auxiliar Trouppen
Feld-Marchall.

Při čl. 2. poznamenané NB. neznamená nic jiného, než že zdejší židovstvo s nepřitelem si asi pilně dopisovalo, protože se strany pruské tak vynikajícím způsobem pojato bylo do kapitulace. Brzy se také ukáže, že tento bezbožný lid úplně držel se stranou pruskou.

(Dokončení.)

Pobyt Prusův v Kolíně před bitvou u Křechoře od 17. máje do 18. Juni 1757.

(Dokončení.)

Dne 4. Juni do domu pí. Šperlinkové pro p. majora dáno 6 liber hov. masa, pro král. pruského myslivce a sloužící knížete 15 liber hov. masa, 2 libry másla za 42 kr., 6 žejdlíků krup za 22 kr. 3 d. V Mariusovském domě má se S. V. Secess pucovati; muselo se dáti 10 otepí slámy pro nemocné od 1. bataillonu Neu Wied, kteří sem přivezeni byli.

Dnešního dne mnoho nemocných z kasáren do Nymburka bylo odvezeno.

U nemocných od Mannteufel mají se večer noční stolice čistiti.

Pro knížete z Bevernů má se zaplatiti za 5 $\frac{1}{2}$ libry špeku po 18 kr. 4 $\frac{1}{2}$ d., činí 1 zl. 39 kr. 3 d. a za 2 libry špagátu 48 kr.

Kníže z Bevernů ještě se 4 officíry byl ve velkém kostele a všechno prohlížel, kdež cínové svícny, lampy a křtitelnici nožem probírovati nechal, z jaké materie jsou.

Do kuchyně pro p. obristlajtnanta zaplatiti se muselo za vejce 22 kr. 3 d., za citrony 1 zl. 30 kr. a dále zaopatřeno $\frac{1}{2}$ čtvrtce bílé mouky.

Z nařízení knížete z Bevernů má Pivonka kovář dělati klamry vojenskému tesaři pro mostek do logru, ze železa daného ze zámku zdejšího císařského a město od díla musí zaplatiti.

Zase jeden nemocný umřel od krasýr. Friesenregimentu a za Labem v pískách pochován jest.

Z nařízení knížete z Bevernů mají se zaopatřiti pro artillerii kosy k sekání.

U kašny má se neřád a bláto pucovat.

Má se zaopatřiti pro pruského poštmistra 6 kněh bílého papíru a svazek pysků na péra; 3 knihy papíru od židů zaopatřeny za 21 kr.

Do domu p. Kostky pro knížete z Bevernů má se zaopatřiti $\frac{1}{2}$ čtvrtce zadní mouky k mytí cejnu.

Pan Kropáček byvše od král. ouřadu purkmistrovského vyslaný k panu komorníkovi Seele od knížete z Bevernů, za příčinou tam zapůjčených dvou tuctů cínových talířů a peřin, by takové zase navraceny byly, kterýž za odpověď dal, že nyní kníže v logru tabuli držeti hude, a tak, když z logru pryč půjdou, že král. p. purkmistru věděti dá, aby, jak cejn, tak peřiny, z logru sobě odnésti nechal.

Do domu paní Šperlinkové pro p. majora se vydalo 6 liber hov. masa 27 kr., za jehněčí osrdí 6 kr., za petržel 1 kr. 3 d., v sumě 34 kr. 3 d.

Na zjejtější den pro p. obristlajtnanta kuchyň se má zaopatřiti: 1 lot květů, 1 lot hřebíčku, 1 lot skořice, 1 libra káfé a na ostatní outraty 3 zl. 45 kr. a 15 kr. pro ordonance se má zaplatiti.

Dne 5. Juni restituti a consul. D. Gallas depositi 400 fl.

Oběd pro 24 officíry pruské musel se od města přichystati.

Lidé ráno okolo pěti hodin se museli s motykami, rýči a jiným nádobím dáti, aby pražskou a horskou bránu, neméně vrata v zámku kamením zarovnali a hnojem přikryli. Dáti se musel zase jiný zámek k bráně kouřimské. Odpoledne muselo se zase dáti 50 nádenníků, židů i křesťanů ke kopání příkopů u bran, a 9 prken k stavění brustwehru, a tu vzata z mlýna zálabského a při tom komandýrování tři vojáci, by na ty nádenníky pozor dávali a jim se muselo chleba a masa dáti za 12 kr.

Vráceny 2 mísy a 6 cínových talířů, které od židů zapůjčeny byly do domu Kostkovského pro král. pruského myslivce.

Václavu Svobodovi za zhotovené kovářské dílo k mostu zaplaceno 3 zl. 54 kr. Sedmí cizím nádenníkům, kteří příkopy u bran dělali, dáti se muselo po 9 kr., což činí 1 zl. 9 kr. a třem po 7, činí 21 kr.

Dnešního dne pruská armáda z logru ke Kutné Hoře vyřhla a větším dílem nemocné s sebou odvezla.

Dáti se museli dva nádenníci s kolečkama k zavážení země u bran, a k tomu $1\frac{1}{2}$ kopy celopodlažních hřebíků a 4 vobrátky.

Na dříve psaný oběd pro těch 24 officířů se vzíti muselo 15 liber hověz. masa, jeden skopec, dvě libry másla, 1 libra rýže, $1\frac{1}{4}$ špeku, čtvrtce mouky, jeden citron, $\frac{1}{4}$ lotu květu, oleje za 3 kr., za jiné koření 2 kr. 3 d., za $1\frac{1}{2}$ žejdlíku octa dány 2 kr., za sůl 7 kr. 3 d.; pro p. majora 6 liber masa hov., čtvrt jehněčího, kapary, jedna libra másla, petržel a křen se opatřiti musel, a pro p. obristlajtnanta jedna libra káfé se dáti musela.

Dne 6. Juní nařízeno od p. obristlajtnanta, aby se dříví z Labe tahalo a na palisady vozilo k upevnění horské a pražské brány, k čemuž dáno 50 lidí.

Österreichovi nařízeno, aby nemocn. král. pruského myslivce nějakým jídlem zaopatřiti hleděl.

Pro 25 pruských officířů má se oběd strojití a vojenským tesařům se od díla má zaplatiti. Zedníkovi Majerovi od zazdívání dveří u lednice ve sklepě 1 zl., nádenníkovi 20 kr. a za svíčky 6 kr. se zaplatilo od p. Gallase a tak v sumě 1 zl. 26 kr. Pan Kropáček dle aprobatí musel pro aretýrovaného na haubtwachu kouřimského rychtáře zapůjčiti 1 zl., kterýž obnos král. město Kouřim musí nahraditi.

Za tři páry nožů pro vojenské officíry se zaplatilo 22 kr. 3 d. a za 24 plechových lžic 48 kr., za 6 párů jiných nožů 30 kr.

Zde v městě zůstaly dvě eskadrony pruských husarů v kvartýru.

K žádosti paní Dittmanky p. primátor požádal p. obristlajtnanta, aby jeden pan páter kapucín z kláštera do města a zpět pouštěn byl, by v děkanském kostele mši sv. sloužil, křtil a nemocné zaopatřoval. Načež p. obristlajtnant za odpověď dal, že nařídil, aby jeden kapucín byl pasírován, ale toho městského kněze, který pryč odešel, aby jej město, až se vrátí, dalo vymrskati. A kdyby který p. radní neb rychtář se opovážil bez jeho dovolení z města odejti, že jej nechá hned pověsiti a těm p. radním, kteří se vzdálili, by jim hned dopsáno bylo, by se okamžitě navrátili, že on ještě jedenkrát to poroučí.

K žádosti král. pana rychtáře se poznamenalo, že manželka Jiřího Zichy z jeho stodoly žito v slámě pryč do svého domu odnášela, což dosvědčí p. důchodní a Fleišner.

Dáti se museli lidé k zasazení palisad u horské a pražské brány.

Pan Kropáček má vydati dle aprobatí 30 kr. Traudovi pro dům Maternovský na porážku exekuce z kvartýrů vojákům pruským vydané.

Zase se dáti musela 1 kopa celopodlažních hřebíkův k palisadám.

Přišlo sem zase komando od 50 mužů s jedním officířem, kterého p. obristlajtnant ubytoval u Černého orla a těch 50 mužů dole u Kostků.

Přivezeno sem bylo našich chycených a plesírovaných, kteří v domě u Kratochvilů se položili a sláma se jim dáti musela.

Pro officíry do kuchyně se dáti muselo 15 liber a pro p. majora 6 liber hovězího masa, jazyk hovězí. $\frac{1}{2}$ jehněte, $\frac{1}{4}$ telete, špenát, khelrubny, petržel, 3 libry nového másla, dva žejdlíky soli, 5 vajec, $\frac{1}{4}$ lotu

květu, za krejcar pepře, za 3 kr. křenu, $1\frac{1}{4}$ libry skopového masa, tři žejdlíky čočky po 3 krejc. a 3 d. a 6 kuřat po 9 kr.

Dne 7. Juni z nařízení p. obristlajtnanta poslán sem kuchař vojenský, který den ode dne oběd pro 30 officrů strojiti musel.

Král. p. purkmistr odeslal písemné poručení třídvorskému rychtáři, aby 10 dělníků se sekerami k děláni dříví a dva dvouspřežné vozy k vození dříví pod husarskou exekucí sem odeslati neopomenul.

Z nařízení p. obristlajtnanta má se odeslati pro nemocné do Mariusovského domu 15 otepí slámy a 2 čtvrtce ječmena na tranck, za které dáno 22 kr. 3 d.

Zaplaceno Jos. Vackovi za pečený chléb pro král. myslivce a sloužící knížete 12 zl. 54 kr.

Pan obristlajtnant po p. rychtáři vzkázal, aby vzácný magistrát pořáde dříví pro pivovar dělali a do pivovaru městského svážeti nechal, by každý týden tři várky svařiti se mohly.

Královskému, zde se zdržujícímu trubači za včerejší večeři dáti se muselo 30 kr.

Dnešního dne zase to commando daleji za armádou jest maštrovalo a naši plesťrovaní a chycení vedeni byli na zpátek do Brandýsa.

Na přibíjení palisad u pražské brány se zase 1 kopa celopodlažních hřebíkův vzíti musela.

Pan Mates Wagner přednesl, že prusí husaři zajali 1400 kusů ovčího obecního dobytka, což panu obristlajtnantovi předneseno bylo, který ale o ničem nevěděl. I bylo Wagnerovi nařízeno, aby jak hovězí, tak ovčí dobytek sem k městu přihnati nechal.

Z nařízení p. obristlajtnanta předvolání zálabský rychtář s konšely a bylo jim poručeno, kdyby nějaký husar neb král. kroat vyskytl se na Zálabí, aby to p. obristlajtnantovi do města ihned oznámili; ostatně ale, aby jeden každý zálabský soused a tam obytný, své práce sobě hleděl, a mezi vojsko se v tom nejmenším míchat, neb témuž něco na ruku dávati se neopovážil, pod vypálením celého předměstí.

Král. p. rychtář u přítomnosti král. p. purkmistra Jos. Kratochvíle, primátora p. Josefa Lysandra sdělil p. radnímu Gallasovi, že dne zítřejšího musí král. ouřad purkmistrovský převzít, poněvadž ostatní páni radní dle ranku nebudou dlíti v Kolíně.

Pěti dělníkům, kteří při pražské a horské bráně zasazovali pallisády a kopali, dáno 50 kr. Židovi Abrahámovi Košerákovi, který po tři dny, totiž 5., 6. a 7. vydal 6 žejdlíků rosoli pro officířskou tabuli, muselo se zaplatiti 3 zl. 36 kr.

Pro 22 vojáků v domě u „bílé labutě“ má město proti kvitanci na sůl a vaření 45 kr. dávati. Do kuchyně pro 30 officrů vydati se muselo 23 liber hovězího masa, půl telete ve váze 18 liber, špeku $1\frac{1}{2}$ libry, 4 libry másla, čtvrtce bílé mouky, $\frac{1}{4}$ lotu květu, $\frac{1}{4}$ lotu hřebíčku, 4 loty zázvoru, 8 chlebů po 6 kr., 23 vajec, dva žejdlíky soli, 4 slepice a 3 kuřata, šparglí za jeden zlatý, žemliček za 12 kr., cibule a petržele za 6 kr., khelrubnů za 6 kr., za jahody 6 kr., a pro p. majora vydáno do kuchyně 46 kr.

Dne 8. Juni přijal J. M. král. úřad purkmistrovský pan primátor Josef Lysander, který týž tak dlouho povede, dokavad některý pan radní do Kolína se nenavráť. Vzalo se k ouřadu za 30 kr. 5 knéh koncept. papíru. Starší židé žádají pontíženě za poznamenání, aby žádnému židovi cedulku

na několik dní přes pole pro rozličné zboží jíti chtěcímu se nedávala, a také od král. purkmistra uznáno, by se židu žádnému cedulka nedávala.

Z nařízení p. obristlajtnanta má se dáti 6 chlapův k nošení dříví na pallisady u podzámeckého mlýna a též 50 nárožníkův se muselo koupiti od žida za 1 zl. 40 kr. Za řetěz hned 27. máje k bráně zálabské ke šranku židu Samueli Školníkovi 30 kr. dáno; zase jedna kopa celopodlažních hřebíků musela se na pallisady zaopatřiti. Do domu Marinsovského má se pro 36 nemocných zaopatřiti dříví a 2 košišťata. Pro p. obristlajtnanta se má dáti 1 libra káfé a homole cukru; též pro jeho sloužící každý den na stravu 1 zl.

Zase sem přivezení nemocní od kyrasýrského Schönaí regimentu, kterým se sláma do kasáren dáti musela; téhož dne ještě na 10 vozích nemocní a plesírovaní byli sem přivezeni.

Spraveny 4 zámky a k nim 4 nové klíče musely se dáti, za které přišlo 30 kr. Muselo se zaopatřiti pro officírskou tabuli 8 liher hověz. masa, 10 liber skopového. $\frac{1}{2}$ jehněte za 45 kr., $4\frac{1}{4}$ libry nového másla, dva žejdlíky soli, žejdlík vinného octa, za olej 3 kr. $4\frac{1}{2}$ d., za cukr 6 kr., za koření 18 kr. $4\frac{1}{2}$ d., za špagl 22 kr. 3 d., dvacet pět vajec za 18 kr. $4\frac{1}{2}$ d., za salát, špenát a petržel 18 kr. $4\frac{1}{2}$ d.; pro p. majora do domu paní Šperlingové dáno 10 liber hověz. masa, 4 libry telecího, 1 libra másla a $\frac{1}{2}$ libry oleje do lampy.

Dne 9. Juní umřel jeden nemocný od Wartemberských husarů a za Labem pochován. Za 26 kr. $1\frac{1}{2}$ d. koupeny hrnce pro nemocné a plesírované; též od Zichy 3 konve, též sekery a ženy k posluhování musely se zaopatřiti.

Musela se zase strojiti hostina pro 24 officírů, pro něž muselo se koupiti tři páry nožů a 6 plechových lžic za 21 kr.

Přijela sem zase pagage od generála Normana od dragounů, a pagage od Zithy regimentu s kvartýrmistrem, feldscharem a třemi husary, z které druhá zejtra do logru odjede. Zase sem přimaštrovalo 100 mužů.

Dnešního dne okolo 3 hodin odpo. všichni nemocní a plesírovaní mimo nemocných od zdejšího batalionu odvezeni byli do Nymburka.

Do kuchyně pro officíry zaopatřiti se muselo 8 liber hověz. masa, 2 skopové kýty, 20 vajec, 5 liber nového másla, $\frac{1}{2}$ libry cukru za 30 kr. jeden žejdlík vinného octa, velkých rozinek za 6 kr., malých rozinek za 3 kr., dva žejdlíky soli, $\frac{1}{2}$ čtvrtce mouky, za 3 kr. mandlí, půl žejdlíka vína za 4 kr., uhlí za 12 kr., cibule a petržele za 9 kr., zemliček za 12 kr., citron za 12 kr., za pivo 9 kr., půl lotu květu. Sloužícím p. obristlajtnanta denně na vychování 1 zl., za špagle 30 kr., pro p. majora 5 lib. hov. masa, jehněčí kýta za 12 kr. a 4 libry telecího.

Dne 10. Juní z poručení knížete z Bevernů došlého z logru z Kaňku, má město péci chléb pro zdejší garnison, k čemuž p. obroční zámecký mouku a dříví zaopatřil. Dle auspieglu se panu obristlajtnantovi zaplatilo 5 zl. 11 kr. $1\frac{1}{2}$ d. a za citron 30 kr.

Z prken má se stavět wachtšubna u mlýna podzámeckého; k tomu kopu polopodlažních hřebíků a 12 nárožníkův za 12 kr. se dáti muselo. Do kasáren pro nemocné a pro kuchyň p. obristlajtnanta a též pro druhé officíry vzalo se z obecního pivovaru 1 sáh tvrdého a $\frac{3}{4}$ sáhu jiného dříví, z kteréhož též do Marinsovského domu pro nemocné dáti muselo.

Pan obecní starší Urbanides přednesl, že v domě p. Jakuba Svobody Lachejtka a provaznice Kutmanka ječmen kontribučenský do mlýna

odnášeli, a poněvadž syn provaznice Kutmanky p. Urbanidesovi 45 kr. dlužen byl, že jemu ona za těch 45 kr. na místě dluhu dáti chtěla ječmena. Židovi Košerákovi za rosoly, které za tři dny, totiž 8., 9. a 10. Juni na officířskou tabuli se od něho vzalo, zaplaceno 3 zl. 36 kr.

K zazdívání dveří u koželuhny musel se dáti zedník s nádenníkem.

František Najmon byl k úřadu purkinistrovskému předvolán v příčině magacínského žita, takto vypovídá: U Antonína Kryšpína 12 strychů; u Šalandy 10 str., u Pivoňky za Labem 10 str. Od Pivoňky dal odnésti k Antonínu Kryšpínovi 20 str., a že u Kryšpína ještě několik strychů jest, které nepřítel nevzal a u Šalandy také; ostatní, že proviantkomisař všechno převzal.

Pro kuchyň p. obristlajtnanta s ostatními officíry se zaopatřiti muselo 15 liber hov. masa, $14\frac{3}{4}$ liber telecího, 4 žejdlíky soli, 6 lib. másla, 20 kuřat, dvě staré slepice za 30 kr., husa za 24 kr., citrony za 45 kr., za 15 kr. žemliček, za 15 kr. čtvrt libry cukru, čtvrt lotu květu, 4 libry zázvoru, za 2 kr. pepře, 1 žejdlík vinného octa, za olej 7 kr. 7 d. Pro p. majora 5 liber hověz. masa, za ředkvičku 2 kr., 1 libra másla a pro sloužící p. obristlajtnanta na vyživení dáno 1 zl.

Dne 11. Juni museli se zase dáti 2 zedníci k prolamování zdi u střelnice v kouřimské bráně. K zakrytí studnice na parkáně p. děkana vydány 34 podlažní hřebíky a čtyři velké nárožníky.

Osmi vojenským tesařům za pět dní z nařízení p. obristlajtnanta denně po 30 krejcařích dáti se muselo, což činí 20 fl. a za 5 fůr dříví vození na pallisády dáno 2 fl. 30 kr. Má se učinit prozatím zaopatření strany vaření, aby chudému měšťanstvu pro vojsko v kvartýřích mající, které všeho vaření již zbaveno jest, s podobným vařením přispěti se mohlo.

Král. pan rychtář k spomožení měšťanstvu s vařením, se deklaroval 6 str. ječmena na kroupy dáti s tou výminkou, aby budoucně v ostatní ještě k své budoucí potřebě zachované mající obilí přijíti nemusel; an sice je sobě regress na těch pánech, kteří z Kolína odešli k vynahrazení takového obilí zanechává; naproti tomu od král. purkm. ouřadu toliko proti cedulce 4 str. ječmena tam odtud na kroupy pro měšťanstvo se vydvihlo. Z domu Michala Ferbera vzato a na rathouze hráchu rozdáno 3 strychy, 1 strych krup a za takové vaření pro měšťanstvo vydáno od p. radního Gallase 18 fl. Na horském předměstí předsevzali páni měšťané visitaci, jakž i na předměstí pražském a kouřimském za příčinou schovaného vaření a obilí a to u podruhův. Pan Jan Waněk poznamenal při visitaci, že Terezie Vlachová vyznala, která podruh Lymburák obilí zanesl do domu Jana Paroubka. Pro p. obristlajtnanta a kuchyň ostatních officířův muselo se dáti: jeden beránek za 1 zl. 30 kr., 3 hovězí jazyky za 45 kr., 6 liber suchých švestek za 36 kr.; žemličky za 12 kr., za 14 kuřat po 4 kr. 3 d. 1 zl. 3 kr.; 7 liber nového másla, 1 čtvrtce mouky, dva žejdlíky soli, 49 vajíček, 6 žejdlíků smetany 18 kr., půl libry cukru za 30 kr., $\frac{1}{2}$ lotu skořice, malé rozinky a mandle za 12 kr., $\frac{1}{4}$ lotu květu, 8 kr. za kapary, salát, olej, též žejdlík vinného octa; a pro sloužící p. obristlajtnanta dáno 1 zl.

Do domu p. Šperlíkové pro p. majora dáti se muselo 5 liber masa hovězího, dvě kuřata za 10 kr. a $1\frac{1}{2}$ libry jehněčího masa za 7 kr. 3 d.

Dne 12. Juni dáti se musilo pro nemocné do Marinsovského domu z pivovaru dříví. Přimaštroval sem direktor a lajtnant a jiní officíři od

pruského proviantu s 200 pekaři; z kterých někteří officíři v městě a ostatní pekaři na předměstí horském, kouřimském a pražském byli ubytováni.

Direktor od proviantu chce mít od měsíce 20 zedníků a 10 tesařů k děláním nových pecí a 50 nádenníkův.

Pro kuchyň officířův s p. obristlajtnantem [se zaopatřiti musilo 20 liber hovězího masa, 18 liber telecího, beránka za 1 zl. 15 kr.; 17 liber másla do forotu zaopatřeno za 3 fl 41 kr.; 28 vajec za 18 kr. 4 $\frac{1}{2}$ d.; řepa za 3 kr.; $\frac{1}{4}$ lotu květu, cukru za 15 kr.; 2 $\frac{1}{2}$ žejdlíků soli; salát za 7 kr. 3 d.; oleje za 6 kr.; vinný ocet za 20 kr. 4 $\frac{1}{2}$ d.; dva dorty za 2 zl.; špargle za 1 zl. 12 kr.; žemliček za 15 kr.; cibule a petržele za 9 kr.; na vychování sloužících p. obristlajtnanta 1 zl.; pro p. majora 5 liber hovězího, 7 liber telecího a 1 libru másla.

Dne 13. Juni muselo se zaopatřiti 30 kop celopodlažních hřebíkův, píla, dláto, nejméně 60 lidí k stavění železných pecí, 20 šoren, 10 smetáků do zámeckého dvora do backhausu.

Včerejšího dne z nařízení p. obristlajtnanta z Tettenbornů vzal se židům Abrahámovi Košerákovi a Fridovi Poláčkovi 11 strychů pšenice od Jakuba Zichy, která se do mlýna zámeckého pro zde ležící pruskou garnisonu semletí dáti musela, načež Abraham Košerák žádal jest král. p. purkmistra, aby jemu pšenice vydána byla.

Vyznamenání se běře, že žid Judas Polatschek, který zde v Kolíně rok a den nebyl, dříve nežli sem nepřítel přišel, 14 dní v židovské ulici, když král. vojsko naše zde bylo, schován byl.

Muselo se zaopatřiti od posla Mediána 15 loket nového plátna pro plesírované, a od židův staré hadry pro převazování ran, a též musely býti dány 2 ženy k posluhování k těm plesírovaným.

Pan obristlajtnant z Tettenbornů jakožto commandant vzkázal pro p. král. purkmistra a nařídil jemu, který by z pánův radních neb rychtářův z města pryč odešel, že jemu dům vyplundrovati a tak ruinirovati nechá, že kámen na kameně nezůstane.

Přijelo sem pět král. pruských myslivcův a dáti se jim musela 1 libra másla, bochník chleba a pět pinet piva. Pro plesírované pruské husary se víno a kvartýr má zaopatřiti; octa 1 žejdlík pro plesírované od Mann-teufelregimentu z pivovaru se vzíti musel. Pro officířskou tabuli zapláceno židovi Košerákovi tři dny, totiž od 11. až do 13. Juni inclusive za 6 žejdlíků rosoly 3 zl. 36 kr.

Pro officířskou tabuli a kuchyň se zaopatřiti muselo 14 liber hověz.; 11 $\frac{3}{4}$ telecího, za 10 kuřat 50 kr., $\frac{1}{2}$ čtvrtce mouky, 3 žejdlíky soli, $\frac{1}{4}$ lotu květu, 9 liber másla po 12 kr., 30 vajec po 4 $\frac{1}{2}$ d., 4 citrony za 48 kr., dva žejdlíky vinného octa, oleje za 4 kr., za víno 15 kr., za křen 2 kr., $\frac{1}{2}$ libry cukru za 25 kr. 3 d.; 2 libry kávy za 2 fl. Pro comandujícího obristlajtnanta 6 liber cukru po 51 kr.; na vychování sloužících téhož p. obristlajtnanta dáno 1 zl. Pro p. majora 9 liber hověz., 3 $\frac{1}{2}$ libry skopového se dáti muselo.

Dne 14. Juni do backhausu má se zaopatřiti 10 váh po 3 librách, a též po $\frac{1}{2}$ libře závazí a 20 nádenníků k pecím do zámeckého dvora, jež v stodolách zřízené byly. Muselo se dáti dělati kávy pro král. prusk. myslivce a pět osob. Konev a hrnce do špitála pro plesír. pruské husary se musely zaopatřiti.

Pro officířskou tabuli 15 liber hov. masa, 16 liber teleciho, 12 kusů kuřat po 5 kr., 3 žejdlíky soli se zaopatřiti musilo; a pro sloužící 1 zl. Pak Divina Favente Gratia FERIA 3^{ia} Sti Basili Magni okolo hodiny desáté ráno vymaštrovala garnisona pruská z král. města Kolína Nového nad Labem po silnici k Plaňanům a vzala s sebou až na „Zlaté Slunce“ pana radního Kratochvíle, p. rychtáře městského, kteří ještě toho dne propuštění byli domů proti složení 5 zl. pruským vojákům.

Pro král. husarské commando od (tit.) p. obristlajtnanta z Naundorfu proti dané kvitanci od p. lajtnanta z Kundratice se od řezníků dalo masa 60 liber, od židův 60 liber, v sumě 120 liber po 4 kr. 3 d.

Král. pan purkmistr písemně odeslal k p. Gallasovi, že šenkýřka od Formandlů vzala 2 sudy piva ze zámku, a že ze zámku též pivo vzíti chce Michal Ferber, a že z toho p. král. purkmistr odpovídati nechce.

Dne 15. Juni má se dáti král. p. rychtáři za tři ztracené cínové talíře, které pro pruského obristlajtnanta a officíry zapůjčené byly 54 kr., za 1 talíř p. Bartošovskému 18 kr., Antonínu Kotranovi za 2 tal. 36 kr. Bylo publicováno zdejšímu židovstvu v ulici skrze jejich servusy, by se žádný neopovažoval mobilia od pruských vojákův koupěná někomu prodávati.

Včerejšího dne, když pruské vojsko z Kolína odmaštrovalo mělo, p. obristlajtnant nařídil, aby židovi Abrahámovi Košerákovi ta pšenice ze mlejna podzámeckého byla vydána, a která také se jemu vydala.

Dne 16. Juni páni starší cechmistri cechu řeznického vypovídají, že jest p. Vencl a Jan Červinka od p. Františka Svobody, který z Prahy z Noveho Města jest, dne 17. máje okolo 9^{1/2} hodiny ráno čtyry voly za 166 zl. smluvili a nezaplatili; načež toho dne před třetí hodinou pruské vojsko s poledne do města vtrhlo, tu ponechány ty čtyry voly zde na živé zůstale a ostatní čtyry nadepsaný p. Frantisek Svoboda dříve než Prušané do města vtrhli, z města pryč odehnal. Jak nejdříve ale nepřítel do města vtrhl, hned se těch zde zanechaných 4 volů ujal a že rakouské jsou, je konfiscíroval; město ale nemajíc žádného masa ve forotu pro dva battaliony, tu tehdy p. Karel Červinka s p. Františkem Červinkou na to nastupovali a od comandanta žádali, by jim, že jejich jsou, vydáni byli, žádali. Ale comandant žádosti vyhověti nechtěl a vymlouval se, že jsou zajmuti; až na snažnou žádost král. p. purkmistra Kratochvíle a p. primatora, teprv jim řezníkům dne 18. máje na večer vydáni byli, pak dne 19. od řezníkův poražení a zvážení, a p. lajtnantovi pruskému Beaufort ještě s dvěma officíry pro dva battaliony odevzdání býti museli. A za tyto čtyry voly žádá p. František Svoboda dle učiněné smlouvy od pánův mistrův řeznických míti zaplacen, nač často psaní p. mistři tolik peněz, jak mnoho dle pořádnosti vypadá, jemu dáti chtějí, s čím i on také spokojen jest.

Dne 18. Juni král. p. purkmistr ad notam vzíti nechal, že jest dnešního dne panu radnímu Martinellimu ponavrl, aby on od něho král. ouřad purkmistrovský na sebe převzal, on ale že protestíroval a pravil, že na něj ouřad nyní nedokročuje, nýbrž že pan radní Palíček takový přijmouti a držeti povinen jest.

*Okolo třetí hodiny s poledne byla mezi vsí Křečhoři, Radovesnicemi a Chocenícemi s naším a s pruským vojskem velmi krvavá bitva, která až do noci trvala. Mezi tím nepřítel Křečhoř a Kutilře zapálil. *)*

*) Viz zápis ze dne 6. Juni 1757 (str. 14., 15.)

Po všem pak svrchovaný Bůh naší cis. král. zbrani požehnatí a vítězství s obdržením placu, na kterém vojsko z obojí strany padlo, udělití ráčil.

Dne 19. Juni pro einkvartýrovaného p. generála husarského půjčeny k „černému koníčku“ dvě z koupených peřin od Prušanů Štreitkovi. Pod datum 11. Juni vzaly se od židovky Barky 2 strychy ječmene na kroupy po 1 zl. 30 kr., které se měšťanstvu pro vychování pruského vojska vydaly; ale ten ječmen až posaváde zaplacen není.

Dne 21. Juni učiněna náležitá pořádnost u přítomnosti král. pana rychtáře, král. p. purkmistra a spolu primátora, pánův radních Kratochvíle a Gallase, též p. Kropáčka s téma, kteří rozličné věci brandeburskému zde ležícímu vojsku dle cedulek vydávali.

Na str. 3. Děkanských zápisů v Kolině (menších) čteme :

R. 1757 vojsko pruské dne 17. máje přišlo do Kolína, kde s mnoho tisíci až do 13. června se zdržovalo za velikého strachu obyvatel. Dne 18. června byla bitva od hodiny první až do 7. odpolední blíže obce Křečhoře. Za jejíhož trvání nedůvěřuje sobě v městě jako u kolí v slavnost ustanoviti, pro stálé, buď našich aneb pruských husarů mezi sebou bojujících přecházení, za Labem u sv. Víta s výstavou nejsvětější svátosti modlitby jsem ustanovil, sotva že skončeny byly, prohlašováno bylo vítězství po sedmi porážkách.

MDCLDVICLI.

Klášter „Vallis Mariae“ v Oslavanech.

Kapitola z moravské monasteriologie. Napsal FRANT. VÁCSL. PEŘINKA.

(Pokračování.)

Oslavanský klášter měl ve XIII. století v Brně ještě druhý patronát, a to zaniklého kostelíka všech svatých, který druhdy stával v Pekařské ulici blízko nynější městské německé zahrádky dětské.⁵⁶⁾ Toto podací právo daroval klášteru Rudolf, syn brněnského měšťana Pecolda, ke cti Boží a Panny Marie,⁵⁷⁾ a potvrdil biskup Bruno dne 15. října r. 1269.⁵⁸⁾

Farář u sv. Jakuba v Brně zapletl se ve spor s johanity z Kartouz. Farář Otto již od r. 1257 bral z Králova Pole desátek oceněný na 20 hř. ročně a kromě toho vykonával tamže duchovní správu, ač na obojí měli právo johanité. Tito obrátili se na papeže Urbana IV. žalobně, jenž nařídil opatovi strahovskému v Praze, scholastikovi vyšehradskému a arcijáhnovi z Králové Hradce dne 2. prosince r. 1261, aby spor vyšetřili a skončili ať již smírem nebo rozhodnutím. Tito rozhodčí odsoudili faráře od sv. Jakuba, jenž k vyšetřování se nedostavil, in contumaciam k záplatě 20 hř. brněnské váhy hospitalitům. Tím byl spor odevzdán papežské stoli, jež konečným rozsudkem pověřila kardinálkněze Šimona od sv. Martina. Leč farář od sv. Jakuba, jenž se jménem neuvádí, nedostavil se ani nyní, aniž se dal prokurátorem zastupovati, kdežto prokurátor johanitův kartouzských prokázal, že řád má své dobré právo i na onen roční plat 20 hř. na výkony církevní v Kartouzích. Proto rozsudkem ze dne 27. srpna

⁵⁶⁾ Volný, Kirchl. Top., II. Abt. I. Bd. 175.

⁵⁷⁾ Chytil, C. d. M. V., 246 č. 301.

⁵⁸⁾ Boczek, C. d. M. IV., 32 č. 26 (jus patronatus ecclesiae Omnium Sanctorum extra portam Brunensem).

r. 1263 papeř nejen že potvrdil uloženou pokutu 12 hř. stříbrných, ale jeřtě odsoudil faráře k náhradě vzeř'é škody za posledních šest let, jeř byla odhadnuta na ročních 10 hř.. třeba že hospitatelé sv. Jana požadovali ročních 20 hř. Kromě toho byl farář od sv. Jakuba odsouzen, aby nadále v Králově Poli nevykonával jurisdikce církevní.⁵⁹⁾

Šedivé mniřky oslavanské však tímto sporem byly přivedeuy do obav, aby jim na konec nebylo jeřtě upíráno podací právo ke kostelu sv. Jakuba v Brně, proto si je daly dne 13. listopadu (Idibus Novembris) r. 1267 potvrditi od biskupa olomuckého Brunoně, jenž jim také obnovil konfirmační listinu biskupa Roberta z r. 1231 na dar Premyslův.⁶⁰⁾

Někdy před rokem 1268 prodaly panny Aleksovi, úředníku znojemského purkrabí Oldřicha z Drnoholce (miles viri nobilis domini Vlrici de Dorrenholz Burggravii Znoimensis) a jeho manžele Svatoslavě (Zweizla) se svolením krále českého Přemysla Otakara II. za 90 hř. čistého stříbra ves Martinice,⁶¹⁾ která měla 32 lánův a 13 podsedků (XXXII laneos et XIII subsidies) a louky i pastviny, kteréž vsi od svého založení pokojně a bez překážky užívaly. Listina o tom byla vydána dne 8. února r. 1268 a podepsána i zpečetěna jediným jen svědkem Zdíkem, komorníkem královským na Bítově. Ale o dva dny později (IV. Idus Februarii = 10. února) vydal o tomto kupu zvláštní attestaci komorník moravský a purkrabí na Veverí Hartleb. V obou listinách se zvláště připomíná, že klášter vyhradil si patronát ke kostelu v Martinicích.⁶²⁾ Po smrti Aleksově měla však polovice Martinie zase spadnouti na klášter za spásu Aleksovu.

Za to však klášter listinou kupní z r. 1269 bez data získal trhem od Černína z Popovic za 34 hřiven sedmi lánův a podsedku ve Studeni.⁶³⁾ Ke kupu tomuto dali svůj souhlas bratři Černínovi Bolemír a výše zmíněný Hartleb, komorník moravský a purkrabí na Veverí,⁶⁴⁾ Hartleb dokonce zvláštní listinou.⁶⁵⁾ V téže vsi Studeni daroval dne 22. srpna r. 1281 klášteru veřken svůj statek se vším příslušenstvím Bohuš z Drahotuš ke cti Panny Marie a na spásu své duře, ale panny měly statku toho až po jeho smrti požívat. Zároveň zavázal bratra svého Hartmana z Holštejna, kdyby jej přežil, aby byl obráncem klášterním, co se týče toho daru. Mezi

⁵⁹⁾ Bretholz, C. d. M. XV., 7 č. 10. Boczek, C. d. M. III., 354 č. 358. — Bretholz, Die Pfarrkirche zu St. Jacob in Brunn, 1901, pg. 6. Farář od sv. Jakuba se v listinách nejmenuje, domníváme se však, že to byl onen Otto, jenž se uvádí k r. 1257 v C. d. M. III., 245 č. 257.

⁶⁰⁾ Boczek, C. d. M. III., 401 č. 400.

⁶¹⁾ U Lavy v Dol. Rakousích. Ves tato, dávno zaniklá, stávala však jeřtě na Moravě někde v nynějším okrese Jaroslavském.

⁶²⁾ Boczek, C. d. M. IV., p. 4 č. 4, pg. 5 č. 5. Volný (Kirchl. Topogr. II. Abt., III. Bd., S. 241) omylem praví, že ves koupil Oldřich z Drnoholce, a omylně spojuje zprávu tuto s Martinkovem u Mor. Budějovic, rodiřtém Kosmákovým.

⁶³⁾ Studeň, osada zaniklá u Zbejšova v okrese Ivančickém. Její pamět zachovala se v trati „ve Studených“ u Zbejšova. Aug. Kratochvíl, Okres Ivančický, 1904, pag. 361. Sedláček (Časop. Mat. Mor. 1893, pag. 287) myslí na Studenou — neprávem.

⁶⁴⁾ Boczek, C. d. M. IV., 39 č. 31. Dudík „Mährens allg. Gesch.“, IX., 78

⁶⁵⁾ Boczek, lbid. IV., 40 č. 32.

svědky čte se také nejstarší moravský známý Kunštátovec Heralt z Obřan (Gerardus de Obersetz).⁶⁶⁾ Tento Bohuš z Drahotuš dal klásteru dne 2. července (die ss. Processi et Martiniani) r. 1280 za souhlasu synu svých ves Zbejšov u Rosic s právem patronátním, polnostmi, lukami, vinohrady a lesy i s celým příslušenstvím jako věno své dcery Herky, která byla v klášteře jeptiškou.⁶⁷⁾ Obé, i ves Studyň i patronát ve Zbejšově potvrdil klásteru Brunonův nástupce biskup Dětrich dne 18. září r. 1281, pohroziv kletbou všem, kdož by klásteru v právech jeho překázeli.⁶⁸⁾

Z listiny dané dne 25. srpna (in crastino b. Bartholomei VIII. Kal. Septembris) dovidáme se o novém daru ve prospěch klásteru učiněnému. Eliška, vdova po Kadoldovi Sirotkovi, vyznává, že matka jejího muže, paní Demudis, darovala klásteru na spásu svou a rodičů svých abatysi a konventu dva lány in Hedrichstorf platící ročně 14 peněz vídeňských (XIIII solidos wienensium) a podsedek platící jeden peníz, a paní Juta, sestra Kadoldova, dva lány in villa Genstrendorf⁶⁹⁾ platící 23 peněz vídeňských, vyhradivši si jejich doživotní užívání. Jelikož však pozemky v Henrichsdorfě se paní Elišce lépe hodily, dala za ně konventu lán platící 12 peněz a podsedek platící dva peníze v Genstrendorfě.⁷⁰⁾

R. 1271 odkázal klásteru Artleb z Myslibořic čtyři lány v Troskotovicích. Vypravoval se tenkrát na válečné tažení do Uher.⁷¹⁾ A dne 24. března r. 1272 dosvědčuje purkrabí znojemský Radslav, že Vlk z Oleksovic klásteru role a louku v Oleksovicích zastavil za půjčku 7 hr. stříbra.⁷²⁾

Že také panny z rodů zámožných a v zemi předních vstupovaly do klásteru oslavanského, dokazuje, že asi r. 1280 dána do klásteru Herka, dcera Bohuše a Žofky z Račic (z rodu pánů z Holštejna s erbem beraních rohů).⁷³⁾

O podací v Troskotovicích měl klášter spor již roku 1275 s panenským klásterem premonstrátek v Kounicích. Spor byl urovnán dne 8. července (na den sv. Kiliana) r. 1275 ve prospěch panen cisterciánek, načež se probošt kounický Mikuláš všech svých domnělých nárokův na podací toto zřekl, ke kteréž při biskup Bruno delegoval rozhodčím faráře rouhovanského Wernera. V listinách čtou se jen začáteční písmena jmen abatysé (J.) a pro-

⁶⁶⁾ Boczek, C. d. M. IV., 253 č. 187.

⁶⁷⁾ Boczek, C. d. M. IV., 239 č. 176. Ves píše se v listině Zbiscowitz (ad a. 1281 Sbizowich), což Boček četl za neznámé Zbiškovice, ale Sedláček (Časop. Mat. Mor. 1893, pag. 287) za rovněž neznámé Pišovice. Správně za Zbejšov jméno to vykládá Aug. Kratochvíl „Okres Ivančický“ 1904, pag. 350.

⁶⁸⁾ C. d. M. IV., 257 č. 192.

⁶⁹⁾ Gerstendorf? Dle zvuku neznámé nyní Ječmenišť, neboť Ječmenišť = Gerstendorf u Znojma vzniklo teprve r. 1787. Viz F. V. Peřinka, „Okres Znojemský“ 1904, pag. 246.

⁷⁰⁾ Boczek, C. d. M. IV., 53 č. 42. Paní Elška píše se Elysabeth orphaná po svém muži. Byla tou dobou abatysi klásteru klarisek ve Znojmě; viz F. V. Peřinka „Okres Znojemský“, pag. 94. Hübner „Denkwürdigkeiten v. Znaim 1869, pag. 484.

⁷¹⁾ Boczek, C. d. M. IV., 87 č. 56. Klášter čte se Hosla místo obvyklého Osla.

⁷²⁾ Boczek, C. d. M. V., 254 č. 42.

⁷³⁾ Boczek, C. d. M. IV., 239 č. 176. Sedláček v „Časop. Mat. Mor. 1893 pag. 288.

bošta (W.), jindy jméno proboštovo celé (Wisinto).⁷⁴⁾ Panny oslavanské ve sporu tom uplatnily své četné listiny dané jim Ekartem z Miroslavě a jeho svědky a na konec dne 6. září r. 1275 daly si potvrditi biskupem Brunonem podací právo troskotovské znova.⁷⁵⁾ Touže dobou však přel jim podací právo také Kadold z Miroslavě, syn samého dárce Ekarta, avšak vyznal, že bez odmitání podrobí se výroku rozhodčímu.⁷⁶⁾

Je také známo, že Rudolf Habsburský, když po svém vítězství nad vojsky českými na Moravském poli r. 1278 vpadl na Moravu, plenil a páčil, ničeho, co mu přišlo do cesty, neušetřiv. Také klášteru oslavanskému způsobila vojska císařská značných škod. Rudolf sám položil se koncem září r. 1278 táborem v Oslavanech. Tam zajisté žádal jej klášter, aby mu škody způsobené vhodnou měrou nahradil, což král učinil listinou danou v Oslavanech dne 28. září.⁷⁷⁾ Ovšem nevíme, je-li opis oné listiny skutečně v archivě kláštera králové v Brně (nyní v zem. archivě) a je-li listina pravá, neboť všechny Bočkem uváděné listiny z doby panování Rudolfova na Moravě jsou podezřelé.

Dne 18. září r. 1281 potvrdil biskup Dětrich klášteru právo k podacímu kostela v Miroslavě s desátky vsí Vlčihokře a Podolic, v Německé Cerekvi, kostela všech svatých před hradbami brněnskými, kostelů v Troskotovicích a v Mohelně.⁷⁸⁾ Téhož roku Hartleb z Dubna, komorník znojenský a bitovský, dosvědčuje, že klášteru darovala Trojka, vdova po Zibřídovi ze Zbraslavi, na spásu svou a svého muže za souhlasu syna svého Mikoláše ves Podolčice a Heralt z Obřan, že mgražský maršálek Bohuš daroval pannám ves Zbejšov, zač obdržel od nich půl vsi Studyně na dobu svého života s podmínkou, že po jeho smrti bez jakéhokoliv a číhokoliv odporu se zboží toto zase vrátí klášteru.⁷⁹⁾

Teprve ke dni 25. února r. 1288 dovidáme se úplného jména abatyše. Byla to Helvida (Heylwigis), k jejíž prosbě investoval biskup Dětrich na faru ve Zbejšově (in Bisspicz) farářem kněze Christana.⁸⁰⁾

Dne 20. května r. 1288 daroval klášteru Hartman z Holštejna celý svůj statek ve Studeni, totiž deset lánů s poplužím, s lesy, loukami a celým příslušenstvím, za spásu svou a bratra svého Bohuše, nařídív svému synovi Crhovi (Cyrroni), aby po jeho smrti klášter v držení toho chránil. Jako svědci podepsali listinu syn Bohušův Crha a Heřman z Lechovic. Zvláštním listem dar ten dosvědčili brněnský sudí Bruno a cúdař Bravík, jakož i Ctibor ze Zelené Hory (de Gronenberch).⁸¹⁾

⁷⁴⁾ Viz listiny o tom: k ²⁴/₁₀ 1275 Boczek, C. d. M. IV., 154 č. 110, k ⁸/₇ 1275 ibid. IV., 155 č. 111, ¹⁴/₈ 1275 ibid. IV., 156 č. 112, ²⁸/₈ 1275 ibid. IV., 159 č. 154. — Volný, Kirchl. Top. II. Abt., 4. Bd. pg. 294. Probošt Visinto (Wisenco) čte se ještě r. 1287. C. d. M. V., 287 č. 84.

⁷⁵⁾ Boczek, ibid. IV., 161 č. 155. — ⁷⁶⁾ Boczek, C. d. M. V., 260 č. 49. — ⁷⁷⁾ Boczek, ibid. V., 269 č. 61.

⁷⁸⁾ Ibid. IV., 259 č. 193.

⁷⁹⁾ Boczek, o. c. IV., 266 č. 201 a 202. Polohy vsi Podobiczycz dnes neznáme. Zbejšov píše se Pyspic (r. 1288 Bisspicz, IV., 345 č. 265).

⁸⁰⁾ Boczek, C. d. M. IV., 345 č. 265.

⁸¹⁾ Boczek, C. d. M. IV., 350 č. 272, 351 č. 273, 352 č. 274. Bretholz, Musei Francisci Annales, 1896 pag. 150.

Nového rozmnožení práv podacích dostalo se pannám dne 23. srpna r. 1289 darem patronátu v Rudíkově od Arnošta z Rudíkova za souhlasu matky jeho Kunhuty, bratra Heřmana a sestry Dymudy, a to ke cti a chvále Panny Marie a za spásu příbuzných dárcových živých i mrtvých i na odpuštění jeho hříchů, jakož i na podporu jeptišek, aby Bohu bezstarostněji a svobodněji sloužiti mohly. Mezi svědky čtou se Matěj z Černéhory a Mařík z Čejkovic (testibus Matheo de Schernehor, camerario Moraviae et Marschychone de Schevkwicz), z nichž Matěj Černo-horský (de Nigromonte) na dotvrzenou toho vydal zvláštní listinu téhož dne. Dar ten potvrdil klášteru biskup Dětrich listem daným na Modřicích dne 17. prosince (XVI. Kalendas Januarii) r. 1289.⁸²⁾

Farář Dětrich Skot ode všech svatých v Brně prodal dne 30. ledna r. 1290 se svolením abatyšiným a konventu lázeň na řece Švarcavě v Brně k jeho kostelu příslušnou, Visintovi (asi brněnskému měšťanu) a jeho dědicům právem emfiteutickým, jež všeobecné slove purkrecht, a to tak, aby Visinto faráři a jeho nástupcům každoročně o sv. Michale dával ročního platu dvě hřivny stříbra a 12 slepic. Jakmile by tuto roční dávku přestal odváděti, stane se lázeň zase majetkem farářovým a kostela všech svatých.⁸³⁾ Prodej ten byl znova potvrzen dne 7. září r. 1438.

Touže dobou měl konvent spor o lán role v Miroslavi s Kadoldem z Miroslavě, jenž byl urovnán bez řádného líčení před soudem zemským dne 22. července r. 1292 tak, že Kadold dobrovolně zřekl se svých nárokův na onen lán ve prospěch abatyše Perchty a probošta Hartmana, učiniv tak k vůli své příbuzné Dymudě, převorce téhož kláštera, a svým sestrám Marketě a Anežce, jež tam byly jeptíškami. Nový důkaz, že panny šlechtické vstupovaly do kláštera.⁸⁴⁾ R. 1293 zavázala se abatyše, že zaplatí neznámému jinak knězi Martinovi (snad za nějaké škody) 20 hr. Celá věc je záhadna.⁸⁵⁾

Patronát kostela sv. Jakuba v Brně nadělal klášteru mnoho trampot. Nejvíce však sporem o farský okrsek, který měl farář od sv. Petra Jakub s farářem od sv. Jakuba Dětrichem v letech 1292 až 1294. Kostel sv. Petra, nynější biskupský na Petrově, byl od svého vzniku kostelem českým, kostel sv. Jakuba německým. Obojí patronát náležel cisterciánkám, k sv. Petru tišnovským, k sv. Jakubu oslavanským. Dokud Brno bylo jen málo zalidněno a dokud každá národnost — totiž Češi, Němci, Vlaši a židé — obývala svou zvláštní čtvrť, věděl každý měšťan, ke kterému kostelu přísluší, tak dobře, jako to věděli faráři. Když však r. 1243 dostalo celé Brno německé právo, čímž jednotlivá práva národností zrušena a učiněna cesta k rychlejšímu splynutí všeho obyvatelstva v jedinou národnost německou, té doby již v Brně asi nejmohut-

⁸²⁾ Boczek, C. d. M. IV., 362 č. 285, 363 č. 286, 364 č. 287. Volný Kirchl. Top. II. Abt., III. Bd., S. 166.

⁸³⁾ Bretholz, C. d. M. XV., 15 č. 19. Z listiny dovidáme se také, že neměl-li farář na klášterském patronátě vlastní pečeť, pečetil listiny jeho právoplatně klášter pečetí konventu.

⁸⁴⁾ Boczek, C. d. M. IV., 391 č. 307. Listina je vydána in Schalanicz. Nebyly to zaniklé Čejkovice u Oleksovic na Znojemsku?

⁸⁵⁾ Boczek, C. d. M. V., 296 č. 101.

nější, a k založení jednolitého velkého města, musilo přirozeně dojíti jednou k přesnému vymezení farních obvodův, a to tím spíše, čím rychleji přirozené hranice obvodů národnostních mizely a se zapomínaly. Ježto však k tomu nedošlo v čas a po dobrém, vznikly nemilé spory, které se dotýkaly nejen obou brněnských farářů, nýbrž také jejich patronů, dvou panenských klášterů téhož řádu a jejich ochránce otcovského (paterabbas) velehradského.

Spor byl vznesen na biskupa Dětricha, jenž uložil premonstrátskému opatovi zábrdovskému, aby zjednal mír. Leč tento nebyl s to spor tak zamotaný urovnati, proto vzdal se úřadu rozhodčího. Biskup pověřil pak řešením celé věci opata velehradského Konráda, jenž jako ochránce a oprávněný obou účastníků byl k tomu nejvypovědnější.

Dne 14. února r. 1293 poslal biskup ze svého sídla Modřic opatovi Konrádovi dopis, v němž jej vyzývá, ježto se na osoby duchovní nesluší přiti se, aby těžký spor a nesvár mezi oběma kostely mírným urovnal narovnáním. Kdyby však věc nedala se mírně srovnati, aby jen opat jako biskupský plnomocník určil hranice obou farních okrsků, jako druhdy Josue zemi zaslíbenou, do níž židy uvedl, nataženými provazci rozdělil (sic enim per virtutem consilii Josue Filiis Israel terram promissionis, in quam eos introduxerat, distento fune partiuit). Opat Konrád nemeškal, ale podjal se úkolu svěřeného hned a pečlivě, aby spor co nejdříve urovnal a předešel další pohoršení věřících. Oběma farářům nařídil, aby mu písemně podali své stížnosti (convocatis partibus, vt suas nobis petitiones in scriptis praesentarent, mandauimus, vt nota ipsarum partium, quanto a se distarent, collatione scriptorum facilius nosceremus). Farář od sv. Petra Jakub prosil preláta Konráda v tato slova: „Prosím Vás, důstojný pane a otče, opate velehradský, já farář Jakob od sv. Petra jménem svého kostela a konventu tišnovského, aby se kostelu na městských i předměstských statcích, domích i lidech v celém městě vrátilo, čím po dlouhou dobu byl poškozován. Ohraničte také dle rozkazu biskupova okrsky, pokračuje při tom spravedlivě a máje před očima své svědomí a spasení své duše.“ Farář Dětrich od sv. Jakuba: „Důstojný otče, ježto jste velebným pánem našim biskupem Dětrichem ustanoven rozsudím sporu, který se vleče mezi Jakubem, farářem od sv. Petra, a mnou Dětrichem, farářem od sv. Jakuba, prosím Vás poníženě a oddaně, abyste mne neukrátil v právech, kterých kostel můj užívá po dlouhá léta, ale spíše mne v nich podporoval a je upevnil dle znění mých výsadních listin.“ Stížností samých a jich odůvodnění bohužel opat Konrád do obšírné listiny své nevepsal; mohla býti pro místopis starého Brna ceny převeliké.

Prání obou farářů se rozcházela jako východ se západem, proto opat svolal na den sv. Albana (21. června) sporné strany k ústnímu líčení pře, kterou konal za přítomnosti cisterciáckých opatů Jana ze Žďáru a Waltra z Vizovic, skolastika olomuckého Jana, mistra Jindřicha de Vitis a Mikuláše z Vídně v klášteře minoritském.

Svědkové kostela sv. Petra vypovídali souhlasně, že kostel sv. Petra je starší kostela sv. Jakuba, že kostel sv. Michala byl druhdy filiálním k sv. Petru a že některé vesničky (villule) malé rozlohy, jež hraničily s Brnem, k sv. Petru jako kostelu mateřskému odváděly desátky; nemohli však udati, jak tyto vesničky byly kostelu odcizeny. Svědci sv. Jakuba věděli, že od pradávna per quandam personalis limitationis formam bohemi ad sanctum Petrum, thevtonici vero ad sanctum Jacobum pertinerent (nějakým osobním ohraničením Čechové k sv. Petru, Němci však k sv. Jakubu slušeli). Předložené listiny však dokázaly, že kostel sv. Michala byl za určitou výplatu filiálního svazku se sv. Petrem osvobozen a dán dominikánům, že sv. Jakub měl úplné farní právo a že k němu příslušela kaple sv. Mikuláše, že jeho podací druhdy zeměpány bylo darováno Oslavanům, že Čechové příslušeli farou k sv. Petru a tam také přijímali svátosti, ale Němci zase od sv. Jakuba, a že konečně osobní ohraničení výslovně potvrdil papež Alexandr IV. Po té napomenul opat obě strany k smírnému narovnání a vyžádal si od obou sporných stran ujistění, že na rozsudku nebo narovnání přestanou. Abatyše Gertruda z Tišnova a abatyše Perchta z Oslavan podepsaly listinu, již vyznávají a slibují, že všecko, co opatem Konrádem v této při bude umluveno, učiněno a vyřčeno, zachovají a dají svými kaplany určitě a jistě dodržovati, že také útraty opatovy a jeho přibraných rozhodčích zaplatí rovným dílem. Stalo se dne 20. června r. 1293. Dne 22. června slíbili totiž oba faráři. Obdržev tyto dvě závazné listiny opat a přibrav opata žďárského Jana a vízovského Waltra, faráře Jakuba a Theodoricha a mnoho jiných z duchovenstva i z lidu, vstoupil na koně a projel celé podhradí brněnské, rozložené podél hradeb městských, všechny ulice a silnice městské, shlédl každé místo a každý pozemek a určil o každém domě a v každé ulici i pozemku, ke které fáře patří. Potom ve městě uvnitř hradeb určil hranici od brány brněnské naproti hradu, který sluje Staré Brno, přes dolejší ulici, která vede na staré náměstí (Zelný trh) přímo ke bráně, která se nazývá Měninská, nedbaje toho, že dvěře domů otvírají se do jmenované ulice nebo na řečené náměstí; co na pravo bude, ke kostelu sv. Petra, co na levo stojí, jak lidem tak ulicemi a domy ke kostelu sv. Jakuba po jeho rozhodnutí a rozhraničení stále bude náležeti. V předměstí vše, co počátkem r. 1293 každé fáře patřilo bez výjimky, tak že všechny domy sv. Petra, které přijímaly svátosti od sv. Jakuba, i s kaplí malomocných, která je na pozemku sv. Petra, připadnou sv. Petru. Pro příště na tom nic nemá se měniti.

Rozhodnutí podepsali a pečeti ověsili opatové žďárský, vízovský, třebíčský, lucký, zábrdovský, kanovník olomucký Jindřich a obě abatyše dne 26. června r. 1293 a biskup olomucký Dětrich je schválil.

Nejasné rozhodnutí, že všechny domy, které k sv. Petru platily, nadále také k němu mají příslušet farou, vykládal si však farář od sv. Petra v ten smysl, že všechny domy, stojící na pozemcích sv. Petra, k němu mají patřiti. Aby se předešly nové spory, rozhodl opat velehradský dne 11. září r. 1294, „že řečené domy

úroční, jakkoliv, jak řečeno, na vlastnictví sv. Petra leží, přece neplatí úrok bezprostředně faráři sv. Petra, nýbrž jiným osobám buď pod titulem prodeje, nebo smlouvy, nebo jakéhokoliv jiného práva, nebo vlastnictví, tedy mají patřit sv. Jakubu.“

Rozřešením těchto sporů bylo také poraženo staré personální rozdělení příslušenství obyvatelstva k farám dle národnosti české a německé.⁸⁶⁾

R. 1296 biskup Dětrich povýšil tišnovský patronátní kostel sv. Petra na kollegiální a jeho nového faráře Petra, ježto Jakub byl zatím zemřel, ustanovil proboštem. Také k sv. Jakubu přišel nový farář Vilém. Nevíme však, kdy zemřel jeho předchůdce Dětrich, jenž byl z rodu pánů z Fullštejna, kterýžto rod přivedl do Moravy ze své vlasti šlesvicko-holštýnské olomucký biskup Bruno, veliký německý kolonizátor Moravy. Mezi oběma faráři vznikly záhy nové neshody, tentokrát o školy. Farář Vilém žaloval na probošta Petra u papeže, že probošt se svými vikáři Dětrichem a Hartlinem mu překáží spolu s rektorem škol při kostele sv. Petra Jindřichem Sasem proti spravedlnosti, aby nemohl vydržovati si takové školy pro vyučování hochů v žaltáři a ve zpěvu, v čemž farářům svatojakubským nikdy nikdo nepřekážel. Papež Bonifác VIII. vydal pro faru sv. Jakuba dne 23. října 1298 dvě listiny, z nichž první potvrdil narovnání opata Konráda, nařídil děkanovi kroměřížskému, aby nad jeho zachováním bděl, a druhou témuž děkanovi světil narovnání své neshody o školy.⁸⁷⁾

Dne 14. června r. 1294 kníže Mikuláš opavský založil kostel ve Vojanovicích v Opavě a učinil jej filiálním do Něm. Cerekve, aby farář cerekevský ustanovoval při filiálce vikáře (kaplana), jenž by mu na znamení odvislosti platil ročně plat. Také nadal nový kostel dvěma lány, aby jednoho užíval vikář vojanovský, druhého farář cerekevský. To vše se svolením abatyše oslavanské. Listinu knížecí potvrdil biskup Dětrich dne 17. června téhož roku.⁸⁸⁾

V prosinci r. 1295 vydal papež Bonifác VIII. pro klášter dvě listiny. První z 5. prosince potvrdil všecky svobody klášterní (libertates et exceptiones saecularium exactionum a Regibus et Principibus aliisque Christi fidelibus inductas),⁸⁹⁾ druhou nařídil skolastikovi olomuckému, aby se staral o vrácení klášterních statků. Došlo totiž papežova sluchu, že abatyše a konvent mnohé statky, platy, pozemky, domy, desátky, vinohrady, rybníky, vsi, háje, pastvy a mlýny neřádným způsobem na čas nebo i na vždy zastavily osobám světským i duchovním.⁹⁰⁾ Škoda, že nezachovalo se zápisu o tom, co a proti komu skolastik podnikl a co pořídil. Zápis ten mohl osvětliti klášterní hospodářství té doby.

Dne 22. února r. 1296 směnil klášter s vládkou Štaníkem svou ves Vlčatín (Walscharin) za vesnici Hrbov. Abatyší byla tehdy Juta.⁹¹⁾

⁸⁶⁾ Bozek, C. d. M. IV., 405—409 č. 320, V., 14—16 čis. 15. Dr. Bret-holz, Die Pfarrkirche zu St. Jacob 1901, pag. 8 sq. Dr. Šujan, Dějepis Brna, 1902, pag. 100 sq. — ⁸⁷⁾ Boczek, C. d. M. V., 103 č. 100 a 101.

⁸⁸⁾ Boczek, C. d. M. V., 6 č. 8, č. 7, č. 9. — ⁸⁹⁾ Ibid. V., 37 č. 36. — ⁹⁰⁾ Ibid. V., 39 č. 38.

⁹¹⁾ Ibid. V., 46 č. 44. Ves Hrbov stávala někde u Rosic, kde nelze říci. Aug. Kratochvíl, „Okres Ivančický“ 1904, pag. 300. Vlčatín je v okrese Velko-meziříčském.

Biskup Dětrich vidimoval a potvrdil dne 2. dubna r. 1298 klásteru listiny na patronát kostela sv. Jakuba v Brně, a to Přemyslovu, Roberta, biskupa olomuckého, a dvě papeže Alexandra IV.⁹²⁾

V téže době stala se také nějaká změna se vsí Popovicemi, o níž r. 1298 Mikoláš z Dobřenska vyznává, že ji sice otec jeho daroval oslavanským, že však jí užívá řád rytířů templářských k hradu Tempelštejnu.⁹³⁾

Dne 1. září r. 1301 potvrzuje biskup Dětrich abatysi a sestrám oslavanským patronát kostela v Jakubově (u Mor. Budějovic), který jim tou dobou darovala paní Ofka, vdova po Vilémovi, truksasovi z Olbramkostiela (Offemya relictā Wilhelmi pincerne de Wolframskirch).⁹⁴⁾ Téhož asi roku prodal klásteru Heralt z Křižanova (Gerardus dictus de Chrisans) osm lánův a čtyři podsedníky v Troskotovicích za souhlasu své manželky a svých dědiců.⁹⁵⁾

Listinou ze dne 18. ledna (in die Prisce virginis) roku 1307 vyznává abatyše Eliška, že prodala opatovi cisterciáckého klátera v Sedlci v Čechách klášterskou ves Babice (Pawicz) za 164 hřiven pražských grošů se vším příslušenstvím a že peněz těch užila ke prospěchu svého klátera. Listinu podepsal také opat velehradský Jindřich jako visitator řádu cisterciáckého.⁹⁶⁾

R. 1310 daroval Lebuš ze Strachotic klásteru půl mlýna a půl lánů v Micmanicích u Znojma. Zachovaly se o tom dvě listiny. První ze dne 20. srpna dosvědčují klásteru dar ten někteří okolní šlechtici, mezi nimi Zdeslav z Vrbovce, Jindřich z Ivančic, Markvart z Micmanic (de Vezmank), Jindřich ze Strachotic (de Rausenpruk) Heralt z Vrbovce (de Vrbaw); druhou ze dne 14. září dosvědčují jej konšelé znojemští. Zajímavé při tom, že listina radních pánů znojemských je latinská, ač té doby ovládala Znojmo již němčina, kdežto téhož roku dne 21. října (an der ainleif Tausent Maide tack = na den jedenácti tisíc panen) vydaný list Remunta z Lichtemburka, zakladatele moravské pošlosti Bitovských z Lichtemburka, kterou tento pán klásteru za 70 hr. pražských grošů půjčky zastavuje ve vsích Radkovicích, Udericích (Hudorsitz) a Bačicích (Bachzicz) 10 hřiven ročního platu, je německá. Tento plat mají die gott gedechtigen frawen tak dlouho bráti, až jim Remunt nebo jeho dědicové dluh splatí.⁹⁷⁾

Farář u sv. Jakuba v Brně měl roku 1310 nové spory, a to i s opatstvím velehradským i s pannami oslavanskými. Dne 8. října r. 1310 nařizuje papež Kliment z Avignona děkanovi olo-

⁹²⁾ Boczek V., 85 č. 85. — ⁹³⁾ Boczek, C. d. M. V., 100 č. 97.

⁹⁴⁾ Ibid. V., 130 č. 125.

⁹⁵⁾ Bretholz, C. d. M. XV., 21 č. 24. Listina je bez data. Bretholz klade ji asi k r. 1300.

⁹⁶⁾ Chytil C. d. M. VI., 3 č. 4. Dudík, Mähr. allg. Gesch. XI., 78. Z téže listiny vysvitá, že vládycká rodina z Myslibořic byla největším klášterským příznivcem, neboť abatyše Eliška nazývá Ratiboře z Myslibořic klášterským zakladatelem (fundator noster), z čehož by se snad dalo také usuzovati, že zakladatelka klátera oslavanského, nobilis mulier Helvidis, byla z rodiny vládyk Myslibořických. Byla měšťankou znojemskou právě v době, kdy Znojmo bylo založeno na německém právě městském a v pozdějších dobách vládykové Myslibořičti vydávali skoro výhradně listiny německé.

⁹⁷⁾ Chytil C. d. M. VI., 30–31, čís. 38, 39, 40.

muckému, aby spor farářův o pozemky, dluhy a državy rozhodl dle práva církevního. Kdyby pak svědci dali se přízní nebo nepříní zlákat k nepravému svědectví, má je dle zákona kano-nického ztrestati.⁹⁸⁾

R. 1311 dne 21. ledna (in die beate Agnetis) daroval pannám měšťan ivančický Jan za souhlasu své manželky Dymudy role v Ivančicích, které nesmí se nikdy klášteru odciziti.⁹⁹⁾

Papež Klement V. jmenoval dne 4. září r. 1309 konservato-rem moravských klášterův cisterciáckých ve Žďáře, na Velehradě, ve Vizovicích, v Tišnově a v Oslavanech benediktinského opata u sv. Petra v Erfurtě (monasterii S. Petri in Erfordia,¹⁰⁰⁾ ale opat Jan z Erfurta se dne 5. července roku 1311 tohoto úřadu ohledně panenských klášterův Tišnova a Oslavan vzdal ve pro-spěch děkana olomuckého, aby tento kláštery ony proti škůdcům ochraňoval, což opatovi erfurtskému bylo dosti vzdáleno a nepo-hodlné.¹⁰¹⁾ Jan, biskup olomucký, právo toto děkanovi Budislavovi dne 9. srpna r. 1311 potvrdil, a to nejen pro panenské, nýbrž i pro mnišské kláštery Welegrad a Byzowicz;¹⁰²⁾ o nichž v listině opata erfurtského není řeči.

Tři vzácných potvrzení dostalo se klášteru r. 1312. Prvním datovaným dne 10. srpna (III. Idus Augusti) potvrzuje pannám králová česká Eliška (choť Jana Lucemburského, „poslední Přemyslovna“) pozemská zboží v Martinicích (Marchartitz), v Tiefenbachu,¹⁰³⁾ v Pálovicích (u Jemnice, Pelskwicz), v Uherčicích (Vugerschitz) s desíti a půl lány, v Kozojedech s lukami,¹⁰⁴⁾ ve Křtálkách půl druhého lánu, kteréžto statky všecky držela paní Izelda, a je všecky spolu se Stupešicemi se čtyřmi lány, lesy a vším příslušenstvím a s Křepicemi¹⁰⁵⁾ se čtyřmi lány, lesy, lu-kami a vším příslušenstvím na spásu duše své klášteru darovala a odkázala. Druhou listinou z téhož dne potvrzuje klášteru tyto statky král český a polský Jan Lucemburský. Konečně dne 11. srpna r. 1311 potvrdila klášteru králová Eliška polovici mlýna v Micma-nicích,¹⁰⁶⁾ které klášter nabyl kdysi darem, a druhou polovici, kterou klášter získal kupem (empcionis tytulo).¹⁰⁷⁾ Výše zmíněná Isaldis byla choť Matějovou z Fulštejna,¹⁰⁸⁾ ale Dudík se asi mylí, udávaje, že polovinu mlýna v Micmanicích dal jeptiškám sám král Jan.¹⁰⁹⁾

⁹⁸⁾ Bretholz C. d. M. XV., 22—23 č. 28 a 29. — ⁹⁹⁾ Chytil C. d. M. VI., 33 č. 43. — ¹⁰⁰⁾ Chytil, C. d. M. VI., 17 č. 20. Bretholz, C. d. M. XV., 25. č. 33. — ¹⁰¹⁾ Chytil, C. d. M. VI., 38 č. 50. — ¹⁰²⁾ Ibid. VI., 41 č. 54.

¹⁰³⁾ Teufenpach, neznámo, zda Hluboká u Jemnice, ale pravdě velmi po-dobno, jelikož klášteru náležely také Křtálky u Vranova a Uherčice u Jemnice.

¹⁰⁴⁾ Neznámé, máme jen Kozojedy u Kroměříže a Kozojidky u Strážnice, ale ani jedny ani druhé nepatřily Oslavanům.

¹⁰⁵⁾ Scrsipicz, obě v okrese Hrotovském. Scrsipicz se jménem místním spo-jena předložka „z“, jako se té doby čítává Skrzidlovic = z Křídlovic, Splawecz = z Plavče, Stvozehraz = z Tvořirazi a dosud ve mluvě lidu = ze Zplavče, ze Zřebové (= z Třebové), ze Zplzně.

¹⁰⁶⁾ Veczmaus, německy Miczmanus, v okrese Jaroslavském, česky původně zajisté Ocmanice, od osob. Ocman, nyní Micmanice.

¹⁰⁷⁾ Chytil, C. d. M. VI., 46—47 č. 62, 63, 64. — ¹⁰⁸⁾ Dudík, Mähr. allg. Gesch. XI., 126.

¹⁰⁹⁾ Dudík, o. c. p. 126. Králová zřká se pouze jakýchkoliv práv, jestliže by ji jaká na tom mlýně příslušela, jakož se jich i manžel její zřekl.

Patronáty klášterní rozmnoženy byly darem podacího práva ke kostelu ve Zbraslavi u Ivančic dne 21. července roku 1318. Mikuláš ze Zbraslavě odevzdává po smrti tehdy ještě žijícího faráře zbraslavského Zdislava klásteru právo praesentační a s ním úplný nárok na desátky ze vsí Zbraslavě, Košíkova a Jinošova (Jenesdorf),¹¹⁰⁾ aby z nich panny si přilepšily na výživě, kdežto ostatní k faře zbraslavské příslušné desátky má bráti farář, nesáhaje nijak v právo klásteru vyhrazených desátků. Také mohou si panny zařídití dvůr ze dvou podsedků; příslušenství to kostela ve Zbraslavi. Za dar tento mají jeptišky Mikuláše po jeho smrti, ať již zemře v Čechách nebo na Moravě kdekolvěk, ve svem klásterě pohřbiti na své náklady a ročně mají za duši jeho slaviti záduší. Za svědky dožádal Miliče z Náměště, komorníka brněnského a znojemského, Vítka z Louky, Jindřicha z Lipé a bratra jeho Čeňka z Krumlova, Smila ze Slatiny, Mikuláše z Kralic a Černíka z Popovic.

Neměl však klášter jenom dobřodinců; také škůdcové zlovolní našli se brzy. R. 1318 stěžovala si abatýše u papeže Jana XXII., že sousedé její ji neznámí pobrali klášterní desátky, dávky, platy, statky i odkazy, ba i listiny (instrumenta publica), které zadržují, vydati jich nechtějice. Papež nařídil dne 3. května, aby děkan olomucký věc vyšetřil a škůdce klášterní přinutil, aby zadržalé a odcizené věci vrátili. Kdyby neposlechli ve lhůtě vyřčené, mají býti potrestáni vyloučením z církve.¹¹¹⁾ Také měly jeptišky spor s Benešem z Rausenburka o řeku Dyji, která teče okolo Strachotic, který rozhodčí dne 31. dubna (Pridie Kalendas Maji) roku 1322 v ten smysl urovnali, aby každá strana držela své břehy a sama si je opevnila proti přívalům a opravovala.¹¹²⁾ V týchže končinách, a to ve Vrbovci, daroval klásteru dne 4. července r. 1322 Jan ze Švábenic plat dvou hřiven ročních, asi jako výbavu své dcery, která byla v Oslavanech jeptiškou.¹¹³⁾

R. 1322 po smrti faráře Ondřeje investoval biskup olomucký Konrád farářem ve Zbraslavi (de Wraczlabs) Přibíka, syna Peškova z Ořešova. Jeptišky, jimž náležel patronát, faráře biskupovi presentovaly.¹¹⁴⁾

Zboží klášterské v Troskotovicích bylo rozmnoženo dne 4. července r. 1326 (in die b. Udalrici) koupí pěti lánů, šesti rolí a dvou popluzí od Heralta z Mašovic za 90 hřiven.¹¹⁵⁾

Dne 22. června téhož roku odkázal biskup olomucký Konrád jeptiškám testamentárně 8 hřiven.¹¹⁶⁾

Dne 17. dubna (XV. Kalendas Maij) r. 1327 prodala abatýše Isaldis měšťanům kutnohorským (civibus in Monte) za 12 hřiven moravských dvě hřivny ročního platu z klásteru s podmínkou, aby jmenovaní měšťané dali tyto dvě hřivny v doživotní požívání panně Kateřině, sestře své, jež byla v klásteru jeptiškou. Po její smrti

¹¹⁰⁾ Zbraslav a Košíkov (nyní Koškov) jsou v okrese Bítešském, Jinošov v Náměšťském. Chytil, d. d. M. VI., 109 č. 138. — ¹¹¹⁾ Chytil, C. d. M. VI., 106 č. 134. — ¹¹²⁾ Ibid. VI., 154 č. 205. — ¹¹³⁾ Ibid. VI., 157 č. 205. — ¹¹⁴⁾ Ibid. VI., 160 č. 216. — ¹¹⁵⁾ Ibid. VI., 244 č. 315.

¹¹⁶⁾ Ibid. VI., 243 č. 214 (sanctimonialibus monasterii in Oslania octo marcas . . . mandamus dari).

mají dvě hřivny platu zase spadnouti na klášter, čemuž nikdo nemá odpírati. Rozumíme-li listině této dobře, měly ony dvě hřivny platu býti jeptišce Kateřině přilepšenou, z čehož zase usuzujeme, že do kláštera drala se již porucha klášterní chudoby, kterouž poruchou se stalo, že se některým pannám trpělo proti jiným živobytí stkvělejší. Z listiny poznáváme kromě abatyše Isaldy Kláry, sklepné Mechtildy také probošta Martina.¹¹⁷⁾ Tato Mechtildis byla později abatyší. Připomíná se již dne 8. července (VIII. Idus Julij) r. 1328, kdy prodala Hartlebovi z Myslibořic jednoroční desátky z Miroslavě za devět měric pšenice, devět měric žita a devět měric ovsa, což vše slibil zaplatiti o svátku narození Panny Marie nejbližšího příštím. Kdyby do té doby nezaplatil, jest ochoten jíti do ležení do Znojma do domu, který mu vykáže abatyše, a z domu toho nevyjde, dokud dluhu svého úplně nezaplatí. Kdyby sám nemohl vléci, postaví za sebe jinou osobu šlechtickou, která vlehne.¹¹⁸⁾

(Dokončení.)

Studie o posledních čtyřech papežích avignonských a o jejich politických stycích s císařem Karlem IV.

Podává STANISLAV KOSAN.

(Pokračování.)

K dalším stykům mezi papežem a císařem Karlem došlo následkem snahy Urbana V. vzbuditi křížovou výpravu proti nevěřícím, kterou ostatně všichni papežové té doby uskutečniti se snažili, leč marně. Jak bylo výše podotčeno, zavítal do Avignona r. 1363 v měsíci březnu¹⁵²⁾ mimo krále francouzského Jana II. také král cyperský Petr v průvodu arcibiskupa krétského Petra Tomáše, by blahopřál papeži k nastoupení vlády. A právě arcibiskup Petr Tomáš to byl, jenž papeže nadchl pro křížovou výpravu.¹⁵³⁾

Papež byv pro tu myšlenku získán, ihned jal se v té věci vyjednávati s Janem II., králem francouzským, a Petrem, králem cyperským. Král Jan i cyperský král Petr projevíli ochotu k výpravě a již 31. března 1363 s mnohými velmoži francouzskými vzali na se kříž z rukou papežových. Urban ještě téhož dne jmenoval velitelem výpravy francouzského krále Jana a 12. dubna téhož roku veřejně vyhlásil křížovou výpravu, která se měla 1. března r. 1365 uskutečniti.¹⁵⁴⁾ Zároveň byl také

¹¹⁷⁾ Chytil, C. d. M. VI., 261 č. 333.

¹¹⁸⁾ Chytil, C. d. M. VI., 282 č. 365. Dudík, Mähr. allg. Gesch. XI., 417. »Quod si haec nostra promissio per nos adimpleta non fuerit, extunc ciuitatem Znoymam iure obstagij in domum, quaecumque nobis dicta abbatissa indicauerit, intrabimus, ab eadem non exituri donec de prelibatis annonis per nos plenarie fuerit satisfactum. O ležení a ležácích, což byl způsob exekuce dle staročeského práva, viz Brandl, Glossarium, 1876 pg. 126—132. Dr. Kameníček, Zemské sněmy, I., 1900 pg. 316—325.

¹⁵²⁾ Vita II. ap. Baluz. udává na str. 401. příchod Petrův na den 29. března 1363 a jeho odchod klade na 31. května 1363, kdežto Villani, jak Baluzius dokazuje, udává omylem v knize XI. cap. 34., že Petr, král cyperský, přijel do Avignona 3. prosince 1362.

¹⁵³⁾ Rayn. 1362, 17.

¹⁵⁴⁾ Baluz. Vita I. pag. 366.; Vita II. pag. 401.; Bzovius 1363 VII.; Cont. Guill. de Nangis p. 886. Vita II. uvádí 14. den měsíce dubna jako den vyhlášení kříže; Vita I: na str. 366. sice dle, že i Valdemar, král dánský, zároveň s králem francouzským a cyperským přijal kříž, ale to se tehdy nemohlo státi, an v tu dobu Valdemar nebyl v Avignoně. Papež snad s ním v té době pouze vyjednával.

jmenován zvláštní legát pro tuto výpravu, kardinál Talleyrand z Perigordu.¹⁵⁵⁾

K tomu účelu byly také vypsaný desátky na výlohy výpravy, biskupům pak a arcibiskupům bylo rozkázáno, aby všude kříž hlásali a lid k výpravě vybízeli, účastníkům pak tažení by odpustky slíbili; současně byly nařízeny zvláštní modlitby za zdar podniku a klatbou pohroženo každému, kdo by chtěl Jana II., krále francouzského, odvrátiti od úmyslu podniknouti křížovou výpravu do Svaté země.¹⁵⁶⁾

Dále bylo usneseno, aby Petr, král cyperský, objížděl přední dvory evropské a osobně panovníky vyzýval k podniknutí křížové výpravy.¹⁵⁷⁾ Jan II., král francouzský, opustil Avignon dne 9. května a Petr, král cyperský, učinil tak 31. května 1363. Ihned pak počal objížděti dvory evropské.¹⁵⁸⁾ vyzývá je ke křížovému tažení.

Než jakkoli počátky křížové výpravy byly mnohoslibné, přece ve skutečnosti k výpravě nedošlo. Hlavní příčina byla, že nadšení pro křížová tažení dávno již bylo minulo. Jiná překážka jevila se v tom, že Jan II. brzy sám prohlásil, že mu nelze před dvěma léty výpravu křížovou podniknouti.¹⁵⁹⁾ Také král dánský — vzal-li vůbec na se kříž — jsa stále ještě domácimi spory zaměstnán, nemohl slovu dostáti.¹⁶⁰⁾

Za takových neutěšených okolností papež svolil, ježto Saraceni počínali si již útočně.¹⁶¹⁾ aby Petr, král cyperský, sám vypravil se do Svaté země před vyměřeným časem, v čemž všemožně byl mu Urban nápomocen.¹⁶²⁾

Papež v této zaležitosti obrátil se také na Karla IV.¹⁶³⁾ listem ze dne 25. května 1363 a oznámil mu, že králové Jan i Petr přijali kříž, že vyhlásil výpravu na den 1. března 1365 a že velitelem jmenoval Jana, krále francouzského, a zároveň vybízel Karla, aby podniknutí to podporoval a tak ostatním knížatům dal dobrý příklad. Současně papež obrátil se i na přední knížata německá a příbuzné Karlovy, žádaje je, by na císaře v té věci příznivě působili a sami se účastnili výpravy.

V podobném smyslu psal papež také Janu Jindřichovi, markraběti moravskému, a Václavovi, vévodovi lucemburskému, Rudolfo IV., vévodovi rakouskému, Rudolfo, vévodovi saskému, vévodům bavorským a jiným ještě vladařům německým.¹⁶⁴⁾ Z knížat těch hlavně Rudolf, vévoda saský, dal si na tom záležeti, by císaře přiměl k podniknutí křížové výpravy.¹⁶⁵⁾

Ale již ta okolnost, že v čelo výpravy byl postaven král francouzský, musila se nemile dotknouti císaře Karla; jinou překážkou byl také spor, který měl tehdy císař Karel s Rudolfem IV. Zakladatelem. Mimo to byl Karel i příliš praktický a rozvážný, než aby byl nepoznal bezúčelnost a neprospěšnost toho podniku. Proto také odvětil Rudolfovi, vévodovi saskému, že podnik ten měl by v zápětí jen veliké ochuzení poddaných, smrt mnohých rytířů a lidí vůbec a že, jak dřívější výpravy, při nichž i Bedřich I. Rudobradý zahynul, učí. Svatá země byt i dobytá byla, uhájiti by se nedala, jednak pro velikou vzdálenost, jednak pro

¹⁵⁵⁾ Bzovius 1363, Raynaldus 1363, 16.

¹⁵⁶⁾ Rayn. 1363, 16.—18. — ¹⁵⁷⁾ Vita I. 367., Vita II. 401.; Rayn. 1363, 13.

¹⁵⁸⁾ Bzovius 1363, VII. Cont. Quill. de Nangis 886.; Rayn. 1363, 14.; Vita II. 401.

¹⁵⁹⁾ Rayn. 1363, 19. — ¹⁶⁰⁾ Ibidem 1363, 14. — ¹⁶¹⁾ Rayn. 1363, 24. —

¹⁶²⁾ Ibidem 1363, 19. — ¹⁶³⁾ Rayn. 1363, 20, 21.

¹⁶⁴⁾ Rayn. 1363, 23. — ¹⁶⁵⁾ Ibidem 1363, 23; Pelzel, Kaiser Karl IV., II., 730.

zrádnost Řeků; proto že jest lépe, když se od výpravy upustí.¹⁶⁶⁾ Podobně as vyzněla i odpověď císařova papeži a proto ani cyperský král u Karla ničeho nepořídil.¹⁶⁷⁾

Mimo výše jmenované panovníky byli od papeže k účasti vybídnuti též Eduard III., král anglický, Ludvík, král uherský, Karel, král navarský, a jiní;¹⁶⁸⁾ ale ani z nich nikdo nejevil ochoty. Anglický král nikdy by se nebyl podrobil velení francouzského krále, a ostatní panovníci ani papeži neodpověděli a také vůči Petrovi, králi cyperskému, chovali se odmítavě.¹⁶⁹⁾

Ostatně, jak bylo již dotčeno, spor papežův s Barnabem i u samého Urbana zatlačil na nějaký čas křížovou výpravu do pozadí;¹⁷⁰⁾ ale i když posléze v měsíci srpnu r. 1363 došlo k příměří mezi papežem a Barnabem, přece nebyla výprava podniknuta, ba nedošlo ani k výpravě cyperského krále, jak bylo s papežem umluveno, poněvadž křížáci, kteří se byli v Benátkách sešli, chtíce táhnouti s Petrem, králem cyperským, do Svaté země, stali se nevrlymi, že Petr, tehdy Evropu objíždějící, dlouho nepřicházel, a proto se rozešli.¹⁷¹⁾

Nehodou tou však nedal se Urban V. od úmyslu svého odvrátiti a proto již příštího roku, totiž 1364 činil nové kroky ke vzbuzení křížové výpravy. Tak na počátku toho roku opět dopsal Janovi, králi francouzskému.¹⁷²⁾ vybízejí jej ke křížovému tažení a když se podařilo usmířiti Karla IV. s Ludvíkem I. a Rudolfem IV., tu papež nařídil poslu svému Petrovi Florentskému, aby se vynasnažil přiměti je k podniknutí křížové výpravy, o což i Petr, král cyperský, usiloval,¹⁷³⁾ leč opět marně. neboť další překážkou křížové výpravy byly též roty žoldnéřské, jež, ač byly po míru v Bretigni r. 1360 ze služeb francouzského a anglického krále propuštěny, přece se nerozešly, nýbrž hrozným způsobem řádily ve Francii a působnost svou brzy přenesly i do Italie, Hispanie a do pohraničných zemí německých.¹⁷⁴⁾

Papež již roku 1363 vyzval roty tyto, aby zbraň svou obrátily proti nevěřícím, ale učinil tak bez úspěchu.¹⁷⁵⁾ Když tyto roty stále opovážlivěji a hrozivěji si počínaly, tu papež roku 1364 vystoupil důrazněji, vyzýval věřící do zbraně proti nim a dal je do klatby; nálezy pak o tom dal dne 26. února 1364 veřejně prohlásiti.¹⁷⁶⁾

Než ještě jiná překážka vznikla křížové výpravě, když totiž vypukl spor mezi Janem II., králem francouzským, a Karlem, králem navarským.¹⁷⁷⁾ Na dobro však osud křížové výpravy byl rozhodnut, když dne 8. dubna r. 1364 král francouzský Jan zemřel¹⁷⁸⁾ a dne 17. ledna téhož roku zemřel Talayrand, legát pro křížovou výpravu.¹⁷⁹⁾ Smrt obou byla velikou ranou pro uskutečnění křížového tažení.¹⁸⁰⁾ Nový legát byl sice brzy jmenován v osobě bývalého arcibiskupa krétského, nyní patriarchy cařihradského Petra Tomáše dne 10. července 1364.¹⁸¹⁾ ale nový velitel křížové výpravy nedal se tak snadno nalézti; píšeť papež dne 16.

¹⁶⁶⁾ Bzovius 1363, VIII.; Twinger. 492. — ¹⁶⁷⁾ Bzovius, 1363, VIII.

¹⁶⁸⁾ Raynald 1363, 23 a 24. — ¹⁶⁹⁾ Ibidem 1363, 24. — ¹⁷⁰⁾ Rayn. 1363, 24. — ¹⁷¹⁾ Rayn. 1363, 24.

¹⁷²⁾ Raynald 1363, 24. — ¹⁷³⁾ Ibidem 1364, 10. — ¹⁷⁴⁾ Cont. Guill. de Nangis 882, 884—885; Rayn. 1363, 22.

¹⁷⁵⁾ Rayn. 1363, 23. — ¹⁷⁶⁾ Rayn. 1364, 15; Vita I. 369; Vita II. 402. —

¹⁷⁷⁾ Rayn. 1364, 14. — ¹⁷⁸⁾ Ibidem 1364, 16. — ¹⁷⁹⁾ Vita II. 402. — ¹⁸⁰⁾ Rayn. 1364, 24.

¹⁸¹⁾ Rayn. 1364, 24.

října 1364 císaři byzantskému Janu Palaeologovi, že ještě o novém veliteli se nerozhodl.¹⁸²⁾

Nicméně i po smrti Jana, krále francouzského, neustával papež usilovati o vzbuzení výpravy. Začal znova vyjednávat s rotami, zejména v Itálii,¹⁸³⁾ vyzýval je opět, by táhly proti nevěřícím, a biskupům dne 17. dubna 1364 dal moc, by jim uděliti směli kříž.¹⁸⁴⁾ Spolu i věřícím byly slíbeny odpustky, účastní-li se výpravy.¹⁸⁵⁾ Odporučiv nového legáta Petru, králi cyperskému, pak Benátčanům, Amadeovi Savojskému i jiným knížatům, nařídil zároveň duchovenstvu na východě, by poslušno bylo jeho rozkazů.¹⁸⁶⁾ Když však rotý žoldnéřské v Itálii papeži nevyhověly, vybídl knížata i obce italské k utvoření spolku na zničení jich dopisem ze dne 15. září 1364.¹⁸⁷⁾

Mezi tím Turci odvažovali se nových útoků, napadajíce Cypr i Řecko: proto papež dne 3. června 1364 vyzval Petra, krále cyperského, by objíždky u panovnických dvorů ukončil, rychle se vrátil a ihned proti Turkům zakročil brannou nocí, k čemuž pomoc svoji slíbil i byzantský císař,¹⁸⁸⁾ jenž Turky také byl tísněn. Nicméně přese všechny usilovné snahy papežovy ani r. 1364 nedošlo k výpravě.

Příštího roku 1365 znova se jednalo o křížové tažení a to na osobní schůzi císaře Karla s papežem v Avignoně. Karel IV. s velikým průvodem přibyl totiž 23. května r. 1365 na žádost papežovu¹⁸⁹⁾ do Avignona, kdež byl s velikou okazalostí uvítán od papeže a kardinálů.¹⁹⁰⁾ Tak ve Valence uvítali jej jménem papežovým biskup avignonský Anglicus Grimoardi, bratr papežův a biskup nimeský Gaucelin. Na cestě k papežskému zámku zvanému Ponsorgie přišel mu vstříc kardinál bologneský s četnou družinou vznešených osob, mezi nimiž byl bratr Karla V. Ludvík, vévoda z Anjou, a papežův komoří v čele vojska. Při příchodu do Sorgnes uvítal císaře celý sbor kardinálů, kteří k večeru navrátili se do Avignona. Příštího dne, 23. května, opět se dostavil celý sbor kardinálů do Sorgnes, ale většinou odebrali se hned zase do Avignona, aby jsouce oděni odznaky své důstojnosti, provázeli samého papeže k uvítání císaře. Již tedy ze složitého vítání dosavadního bylo patrné, jak neobvykle stkvělým bude vjezd proslaveného císaře do města papežova. A byl jím skutečně!

Družina Karlova byla stkvělá a četná,¹⁹¹⁾ tak že někteří odhadují počet jeho průvodců až na tři tisíce. Před městskou branou očekávali císaře všichni arcibiskupové pobývající při papežském dvoře, jsouce oděni rouchem obřadným. Bratr papežův Anglicus jako místní biskup přečetl modlitbu zvanou kollektu a udělil císaři požehnání. Po té Karel oděn jsa rouchem císařským a maje korunu na hlavě, jel dále pod nebesy, která nesli přední pánové království Arelatského. Kníže oranžský a hrabě valenský, jdouce pěšky, vedli koně císařova za uzdu. Amadeus, hrabě savojský, nesl meč, za ním nesena říšská korouhev, dále jablko říšské, žezlo císařské, ba nesen byl i živý orel na tyči jako odznak císařské moci. Za velikého sběhu jásajícího lidu průvod směřoval ke schodům

¹⁸²⁾ Ibidem, 1364, 27. — ¹⁸³⁾ Rayn. 1364, 25. — Theiner II. č. 388. —

¹⁸⁴⁾ Rayn. 1364, 25. — ¹⁸⁵⁾ Ibidem 1364, 25.

¹⁸⁶⁾ Rayn. 1364, 25. — ¹⁸⁷⁾ Gregorovius VI. 401. — ¹⁸⁸⁾ Rayn. 1364, 27.

¹⁸⁹⁾ Annal. Osterhov. p. 558. — ¹⁹⁰⁾ Annal. Osterh. 558; Bzovius 1363, 9; Chron. di Bologna 477.

¹⁹¹⁾ Huber Reg. 4171 et seq., Annales Osterh. 558.

majestátního papežského paláce. Tak se blížil všude oslavovaný, nejmocnější panovník evropský k hlavě Církve.¹⁹²⁾

Papež a kardinálové vyšli Karlovi v ústřety z nové kaple palácové, pějíce Ambroziánský chvalozpěv. Když dozpívali, políbil papež císaře ve tvář, sňal s hlavy infuli a povýšeným hlasem inodlil se za císařovo zdraví i za blaho Římské říše a udělil císaři požehnání. Průvod pak odebral se do domácí papežské kaple, kde papež i císař složili slavnostní roucho, načež následovala hostina v síni hodovní.

Po hodech papež, císař, kardinálové a Ludvík, vévoda z Anjou, bratr francouzského krále,¹⁹³⁾ zasedli k tajné poradě. Po první poradě odebral se Karel do paláce biskupa avignonského, kde zvolil svůj byt. Druhého dne v sobotu 24. května papež Urban V. se skrovným průvodem navštívil císaře a dlouho s ním rokoval. Porady pokračovaly pilně i celý následující týden. Karel IV. došel i do soukromých bytů kardinálů; jistě při těchto návštěvách snažil se získati každého zvlášť pro svůj záměr. Obcházení jednotlivců zajisté bylo účinnějším diplomatickým prostředkem, než chtítí najednou přemluvit a pro své záměry získati celou papežskou radu.

Při tom Karel udílel jednotlivým kardinálům různé dary a privileje, jen aby tím spíše srdce jejich naklonil k povolnosti.

A tak přiblížily se svátky svatodušní, které se staly toho roku pro Avignon velepamátnými; obrovské massy cizinců viděly v tom čase dvě nejvyšší hlavy křesťanstva v plné slávě. Na Boží hod svatodušní, 1. června 1365, papež sloužil zpívanou mši sv. v katedrálím chrámě,¹⁹⁴⁾ kdežto Karel seděl v plném ornatě císařském s korunou na hlavě a žezlem v ruce na trůně zřízeném před hlavním oltářem naproti papežskému trůnu.

Brzy potom bylo konáno opět několik důvěrných porad mezi císařem a papežem o věcech, jež týkaly se různých záležitostí říšských a církevních.¹⁹⁵⁾ Tak bylo tu především rokováno o křížové výpravě,¹⁹⁶⁾ pak o tom, jak by bylo možno zbavit Francii a Itálii rot žoldnéřských,¹⁹⁷⁾ proti nimž papež vyzýval opět věřící do zbraně listem ze dne 8. dubna r. 1365, v němž obsírně líčil ukrutnosti rotami páchané. Dále bylo jednáno o korunovaci císaře Karla IV. za krále arelatského,¹⁹⁸⁾ o návratu papežově do Říma,¹⁹⁹⁾ o spolku proti Barnabovi²⁰⁰⁾ a o věcech, jež týkaly se arcibiskupství pražského.²⁰¹⁾

Co se týče křížové výpravy bylo ujednáno, aby žoldnéřské rotý od táhly do Svaté země, k čemuž měly se stůj co stůj přimět,²⁰²⁾ a proto císař i papež učinili mezi sebou spolek a knížata italská i německá měla k němu přistoupiti.²⁰³⁾ Roty měly buď po suchu nebo po moři odebrati se do Asie. V prvním případě zavázal se Karel, jestliže Ludvík, král uherský, povolí rotám volný průchod svými zeměmi, že zase on vymůže

¹⁹²⁾ Beneš z Weitmile 386 et seq. — ¹⁹³⁾ Cont. Guill. de Nangis, 906; Huber Reg. 4171—4174. — ¹⁹⁴⁾ Vita I. 370. Beneš 286, An. Osterh. 558.

¹⁹⁵⁾ Raynald 1365, 1; Vita I. 370. — ¹⁹⁶⁾ Baluz. pozn. 984; Cont. Guill. de Nangis 906. — ¹⁹⁷⁾ Rayn. 1365, 1, 2. — ¹⁹⁸⁾ Dlužno tak souditi z listiny, kterou se mincovnictví v Arelatsku upravuje, kdež se dle, že vydána byla za souhlasu papežova. Tudíž bylo jednáno o arelatských záležitostech a tedy zajisté i o korunovaci. — ¹⁹⁹⁾ Gottlob 100, Matth. 2.

²⁰⁰⁾ Baluz. 984, Huber. str. 339. — ²⁰¹⁾ Beneš 387; Huber str. 515, č. 98, 99; Chron. de ducibus Bavariae 146. — ²⁰²⁾ Rayn. 1365, 2. — ²⁰³⁾ Theiner II. č. 403, 404.

jim průchod Německem a že opatří jim až na hranice německouherské potřebnou spíží.²⁰⁴⁾

Aby uherský král Ludvík pro tento záměr tím spíše byl získán, byl k němu poslán francouzský maršálek Arnulf de Audencia.²⁰⁵⁾ Kdyby však Ludvík volný průchod rotám odepřel, tu měly býti z přístavů italských po moři do Svaté země dopraveny. V tom případě zároveň zavázal se císař, že roty ty dá na svůj náklad do Palestiny převézt, k čemuž rozhodl se polovičku příjmů svých z Čech po 3 léta ubětovati.²⁰⁶⁾

To vše oznámil papež listem ze dne 9. června 1365 Karlu V., králi francouzskému, a vyzval jej, by také vyjednával s rotami o jejich odchodu, tak aby hned nastoupiti mohly cestu do Němec nebo do Itálie.²⁰⁷⁾ až maršálek Arnulf od Ludvíka, krále uherského, se navrátil.

Zároveň oběma legátům svým v Itálii Aegidioví a Androinovi dne 18. června r. 1365 nařídil, aby vynasnažili se přiměti roty v Itálii se potulující k odchodu proti nevěřícím a kdyby nechtěly poslechnouti, by učinili s knížaty ligu proti nim v Bologni a moci je k odchodu donutili neb aspoň tomu zabránili, by nespojila se rota Anichina de Bongardo s rotou anglickou.²⁰⁸⁾ Proto také obrátil se papež přispisy na přední knížata a obce italské a důtklivě jich žádal, by se účastnili sjezdu v Bologni, jenž raditi se měl o prostředcích, jichž užití se má proti loupeživým rotám.

Avšak jak z následujícího jest patrno, sjezd v Bologni nic praktického v tom ohledu nevykonal.²⁰⁹⁾ Za to francouzskému králi Karlu V. podařilo se učiniti smlouvu s rotami a zavázati je k výpravě proti nevěřícím. čekalo se jen na odpověď uherského krále, tak aspoň líčil papež stav věcí Androinovi v listě svém ze dne 18. června 1365,²¹⁰⁾ a z toho také důvodu papež dovolil králi francouzskému, aby na vypravení rot vybíraly se dvouroční desátky.²¹¹⁾

Nyní na okamžik obraťme zraky své i k ostatním věcem, jež v květnu a následujících dnech umluveny byly v Avignoně mezi císařem a papežem.

Především jednalo se o věci arelatské; císař totiž oznámil papeži, že se mní dáti korunovati za krále arelatského, kteroužto korunovací chtěl zameziti šíření vlivu francouzského v té zemi, jakož i pevněji chtěl upoutati Arelatsko k své říši, a proto již dne 12. května zastavil se v Chambéry a jmenoval zde Amadea Savojského a jeho nástupce na vždy generálními vikáři nad městy a diecesemi Aostou, Belleyem, Ivreou, Lausannem, Mauriennem, Sittenem, Tarantaisem, Turinem, Ženevou, hrabstvím Savojským a v diecesích grenobleské, lyonské, maçonské, pokud k říši patřily.²¹²⁾

Tímto jmenováním Amadea Savojského říšským vikářem nejlépe by se byla položila mez šíření francouzského vlivu, než škoda, Karel pro veliký odpor biskupů, měst i šlechty byl nucen nařizení to dne 13. září 1366 a 25. února 1367 odvolati.²¹³⁾ Když tedy nyní oznámil císař

²⁰⁴⁾ Rayn. 1365 1, 2.

²⁰⁵⁾ Rayn. 1365, 2. — ²⁰⁶⁾ Cont. Guill. de Nangis 907, Raynald, 1365, 1, 2; Theiner II. č. 404. — ²⁰⁷⁾ Rayn. 1365, 2.

²⁰⁸⁾ Theiner II. č. 403, 404. — ²⁰⁹⁾ Matthes 5. — ²¹⁰⁾ Rayn. 1365, 4; Theiner II. č. 404. — ²¹¹⁾ Rayn. 1365, 4.

²¹²⁾ Huber Reg. č. 4170. — ²¹³⁾ Huber R. č. 4363, 4364 a 4501.

Karel papeži, že se dá korunovati v Arlesu, nemohl Urban proti tomu ničeho sice namítati, ale také veřejně úmyslu toho neschválil z ohledu as na francouzského krále; než císař Karel již déle neváhal a odjel na čas z Avignona do Arlesu, kdež dne 4. června r. 1365 dal se korunovati²¹⁴ ve chrámě sv. Trofima od arcibiskupa arleského Viléma de la Garde u přítomnosti Amadea Savojského, vévody burgundského a četného panstva arelatského.

Po korunovaci dal si Karel od shromážděného panstva hned holdovati a udílel hojná privilegia na znamení své suverenity.²¹⁵) Tak jako korunovaný vrchní pán Arelatska založil universitu v Ženevě, potvrdil privileje tamějších knížat světských i duchovních; delfin Viennský i hrabě Savojský obdrželi od císaře privileje, jimiž jim udělena hodnost generálních vikářů říšských v jejich državách.

V těch dnech také Karel vydal zakládací listinu pro universitu v Oranži (Orange). Patrně, jak všude Karel se staral o rozvoj vzdělanosti. Zde podotýkáme, že od Karla bylo založeno celkem devět universit, z nichž ovšem byla pražská první a nejdůležitější.²¹⁶)

Mimo to vydal pro Arelatsko v souhlase s papežem a knížaty i zvláštní nařízení o ražení mincí. Ustanovil také, že nové zlaté peníze mají mítí nápis: „Carolus IV., divina favente clementia Imp. Rom., Bohem et. Arelat. Rex“²¹⁷) Za vykonavatele nařízení tohoto ustanovil gubernátora delfinátu Rudolfa de Lupejo.²¹⁸) Po obřadech korunovačních vrátil se císař Karel zpět do Avignona, kdež bylo v poradách s papežem pokračováno.

Tehdy bylo hlavně jednáno o návratu papežově do Říma, než o tom promluvíme později. Pak bylo vyjednáváno o spolek proti Barnabovi, za kteroužto příčinou byl povolán do Avignona i Amadeus Savojský.²¹⁹) Gottlob na str. 100 tvrdí, že tehdy byl učiněn spolek proti Barnabovi, poněvadž tyž opět nepřátelsky vystupoval proti kurii — této zprávě však na odpor jest list papeže ze dne 23. září 1365, z něhož jde na jevo, že tehdy trval ještě přátelský poměr mezi kurií a Barnabem.²²⁰) Jednalo-li se tudíž v Avignoně o spolek proti Barnabovi, pak byl to spolek jen pro zabezpečení, kdyby snad Barnabo opět chtěl nepřátelství obnoviti.

Posléze bylo v Avignoně rokováno r. 1365 o důležitých věcech arcibiskupství pražského se týkajících; než dříve ještě, než je vyličíme, zmíníme se na tomto místě o stycích císaře Karla s papežem, jež v té příčině měl již před rokem 1365.

Dne 30. června r. 1364 zemřel arcibiskup pražský Arnošt z Pardubic a již 12. července téhož roku byl zvolen za nástupce jeho dosavadní biskup olomoucký Jan Očko z Vlašimi. Ten z počátku však nechtěl volbu přijmouti, pak ale povolil prosbám císaře i kapituly pražské v ten způsob, že rozhodnutí v té věci ponechal papeži. Proto vyslání jsou do Avignona poslové s listem císařovým as v červenci roku 1364, v němž císař žádal, aby papež potvrdil Jana Očka z Vlašimi za arci-

²¹⁴) Baluzius, Notae 985; Beneš 387; Vita I. 370; Čas. Čes. Musea 1890, 151. Dr. Kalousek: Karel IV., 95.

²¹⁵) Höfler: Beziehungen 36, Huber 4171, 4174, 4176; Gottlob 101, pozn. 6.

²¹⁶) Winter: Děje vysokých škol Pražských 1. — ²¹⁷) Huber 4176; Pelzel II., 757, 758.

²¹⁸) Pelzel II. 758. — ²¹⁹) Bzovius 1366, I. Huber, str. 339. — ²²⁰) Theiner II., č. 407.

biskupa pražského a Jana ze Středy, biskupa litomyšlského by jmenoval biskupem v Olomouci a biskupa zvěřinského Albrechta ze Šternberka by přesadil za biskupa do Litomyšle.²²¹⁾

Papež přání císařovu vyhověl a Janu Očkovi pak po biskupu špýrském poslal pallium. Mimo to žádalo ono poselství jménem císařovým, aby prelátům, kanovníkům a arcidiakonům, přísluhujícím arcibiskupům, při mši sv. bylo dovoleno nositi biskupské infule. I to papež povolil, ale teprve dne 30. května a 1. června 1366.²²²⁾

Co se týče úmluv, jež učiněny byly v Avignoně r. 1365 při osobní schůzi císaře s papežem vzhledem k arcibiskupství pražskému, tu dlužno poznamenati hlavně toto: Karel žádal na papeži, by ku povznesení pražského arcibiskupství jmenoval Jana Očko z Vlašimě a všechny jeho nástupce legáty papežskými a to nejen nad diecesemi českými, nýbrž i nad biskupstvím řezenským, bamberským i míšeňským. Papež splnil toto přání císařovo dne 28. května 1365, jmenovav navždy arcibiskupa pražského legátem papežským v jmenovaných diecesích.²²³⁾

Jestliže tedy před Karlem IV. byly Čechy v církevním ohledu závislé na říši Německé, stal se nyní pravý opak; a tak zároveň i Karlovy statky v Německu se nalézající těsněji byly připoutány k říši České. Příslušná bulla, jak bylo svrchu řečeno, ze dne 28. května r. 1365 vyšla v 10 stejnopisech, jež byly zaslány arcibiskupu pražskému a dvěma jeho suffragánům, duchovním a věřícím celé pražské provincie, biskupům řezenskému, bamberskému a míšeňskému, pak městům Řeznu a Norimberku, jakož i věřícím biskupství bamberského, řezenského a míšeňského.

Téhož dne jinou bullou povoleno arcibiskupu pražskému, aby při vykonávání nového svého úřadu směl nositi pallium, stříbrný kříž, černý, široký klobouk, a červený biret,²²⁴⁾ jakožto odznaky legátské důstojnosti. Třetí pak bullou bylo stanoveno, aby dva kanovníci pražského kostela, kteří budou arcibiskupa pražského na visitačních cestách provázeti, směli i mimo chrám užívati intulí bílých.

A tak od té doby psali a píší se arcibiskupové pražští legáty papežské stolice.

V této hodnosti uváděl arcibiskup pražský r. 1371 osobně v úřad a statky nového arcibiskupa mohučského dle nařízení Karlova, čímž se mělo dosvědčiti, že Jan Očko z Vlašimi jest vyšším hodnostářem církevním než arcibiskup mohučský.

Jakého lesku a jakého politického významu Čechové tím nabyli — pochopí snadno ten, kdo zná tehdejší mocný vliv Církve v celém společenském životě národů křesťanských. A to stalo se tehdy zcela klidně, bez nacionalistických bouří říšských Němců, z čehož patrně, jak byli Čechové tehdy slavní a velicí.

Roku 1365 bylo také uděleno na přímělu císařovu dne 30. května i proboštovi vyšehradskému a jeho nástupcům právo užívati mitry při slavnostech ve vlastním kostele.

Mimo to Karel IV. poukázal, že má v německé diecési Bamberské a Eichstättské několik hradů a jiných držav, jež dává stříci a spravovati svými úředníky z Čech, jimž více důvěřuje — tito však, nejsouce ználí

²²¹⁾ Beneš 385; Huber str. 635, č. 6382.

²²²⁾ Balbín, Miscellanea lib. VI. 95—96; Beneš z Weitmile 384.

²²³⁾ Beneš 385; Chron. de duc. Bavariae 146. — ²²⁴⁾ Beneš 385.

jazyka německého, nemohou se zpovídati u místních kněží německých a proto císař žádá papeže, aby i v této příčině učinil nápravu.²²⁵⁾

Urban V. tedy povolil, aby farář v Rotemburku z diecése Bamberké, jakož i faráři v Sulzpachu a v Novém Městě z diecése Řezenské, kteří jsou znalí českého jazyka, i jejich nástupci, pokud česky uměti budou, směli oněm Čechům a jich domácím také v cizích farnostech přisluhovat svátostmi. Karel pamatoval i na svůj český klášter v Dolejším Ingelheimě, jenž byl založen r. 1354 a vyžádal si pro něj potvrzení papežské, a konservátory na 10 let pro probošta i pro konvent.²²⁶⁾

Císař vůbec vyprosil si na Urbanu V. v Avignoně celou řadu výsad a to jak pro sebe, tak pro svoji rodinu i pro všechny své drahé. Na př. pro sebe, svoji choť Alžbětu a pro krále Václava vyžádal si pro případ smrti generální absoluci, pro své pak příbuzné a věrné přátele znamenitější prebendy.²²⁷⁾

Papež i jinak osvědčoval císaři a jeho dvoru svoji velikou přízeň, jak sám v listě k legátu Aegidioví 18. června 1365²²⁸⁾ píše: „Myslíme, že nejmilejší v Kristu bratr náš Karel, římský král vždy velebný, v těch dnech dostavil se k stolici apoštolské, kterou s Boží milostí opustil spokojen“ a podobně i kronikář Beneš poznamenává, že odešel Karel s velikým potěšením a radostí²²⁹⁾ — což stalo se dne 9. června r. 1365. Z toho všeho jest patrné, že hlavní účel cesty Karlovy, totiž přemluvení papeže, by přesídlil do Říma, byl dokonán úspěšně, neboť kdyby býval Karlův hlavní plán v Avignoně byl zmařen, byly by mu bývaly ostatní úspěchy jen malou útěchou a náhradou, jistě by býval neodešel z Avignona šťasten a spokojen, jak dosvědčuje papež i dvořenín Karlův Beneš z Weitmile.

Na zpáteční cestě do Čech zdržely Karla IV. poněkud žoldnéřské roty Arnolda z Cervolle, které v značném počtu plenily a ohavné ukrutnosti páchaly zvláště kolem Strassburku, jež i obklíčily. Císař svolal větší počet vojska ze sousedních krajín říšských a rozprášíl vycvičené a troufalé roty Cervolloy. Konečně 28. srpna vrátil se Karel do Prahy, jsa s jásotem přijat od arcibiskupa Jana, všeho duchovenstva a lidu pražského.²³⁰⁾

Brzy potom počal císař dle úmluv v Avignoně učiněných vyjednávat s rotami francouzskými, by táhly do Svaté země proti nevěřícím. Avšak jednání to se nezdařilo a podobně se tak dělo v Itálii, kdež četné roty přímo napadaly i papežský stát.²³¹⁾

Abyste však úmluvy v Avignoně v příčině odvedení rot a použití jich ke knížovné výpravě přece byly provedeny, psal za tou příčinou papež ještě téhož roku, totiž 1365, důtklivě císaři Karlovi IV., předním knížatům německým, jako Cunonovi, arcibiskupu trevirskému, Engelbertu, arcibiskupu kolínskému, a Gerlachovi, arcibiskupu mohučskému, pak falckraběti rýnskému Ruprechtovi, Rudolfovi, vévodovi saskému a j.²³²⁾ Jakou odpověď dal císař Karel papeži, najisto nevíme; že však o těch jakož i o jiných věcech bylo dále mezi císařem a papežem jednáno, jest patrné

²²⁵⁾ Beneš z Weitmile 386 et seq. — Čas. Musea 1890, str. 166.

²²⁶⁾ Čas. Mus. 1890, str. 166. — ²²⁷⁾ Ibidem 167. — ²²⁸⁾ Theiner II., 428.

²²⁹⁾ Čas. Č. Musea z r. 1890. 165—171, Beneš 387, viz též Huber str. 340, Matthes Is. v pozn. 3. Twinger 485. — Vita I. 370.

²³⁰⁾ Beneš z Weitmile 387 et seq. Balbin: Epitome 372. — ²³¹⁾ Rayn. 1365, 6. — ²³²⁾ Rayn. 1365, 6.

z toho, že v říjnu ke dvoru papežskému vyslal císař Karel dva posly, a to Jana, kantora při Vratislavském chrámě, a rytíře Mikuláše Chutmaistra.²³³⁾

Zatím Petr, král cyperský, ještě dosud objížděl evropské dvory a vybízel je ke křížovému tažení, za kteroužto příčinou také císaře Karla r. 1365 v Praze navštívil.²³⁴⁾ Když posléze však poznal, že žádný z panovníků evropských křížové výpravy se nesúčastní, tu sám rozhodl se podniknouti výpravu a proto provázen legátem Petrem Tomášem, vypravil se nejprve na Rhodus: papež vyjádřil nad tím svoje uspokojení a přál Petrovi dne 19. července 1365 k podniku tomu mnoho zdaru.²³⁵⁾ Petr sesíliv se na Rhodu, vytrhl brzy na to asi s 10.000 pěšimi a 1400 jezdci k Alexandrii, kteréž také dne 4. října 1365 dobyl. Ale dlouho města toho v moci své nepodržel; křižáci brzy zatoužili po domovech svých, prohlásili se pro návrat a usnesení to také provedli. Tím výprava cyperského krále skončila, jak zřejmo, beze všeho úspěchu. Trpce stěžoval si na nezdar ten Petr Tomáš papeži, který pak důrazně, ale marně vyzýval opět Karla IV. k novému křížovému tažení.²³⁶⁾

V té době snažil se také papež rostoucí moc Turků v Evropě se slabiti; z té příčiny psal Karlovi IV., Ludvíku, králi uherskému, a předním duchovním hodnostářům, by lid vyzvali do zbraně proti Turkům.²³⁷⁾ — Uherský král Ludvík vyzvání papežova poslechl a již r. 1366 bojoval s Turky poprvé v Bulharsku; co císař Karel v té příčině papeži odpověděl, nikde prameny nezaznamenávají, ale tolik jisto jest, že nezakročil. — Také Amadeus Savojský vytrhl do pole proti Turkům a dobyl Gallipoli.²³⁸⁾

Tím však nebyli Turci v moci své nijak ohroženi, neboť ještě téhož roku počali více než kdy jindy útočiti na Cypr a Rhodus a tu cyperský král Petr usilovně žádal papeže o pomoc. Urban však dne 20. října 1366 mohl mu dáti jen tu smutnou odpověď, že na ten čas nemůže mu pomoci a proto mu radil, aby hleděl uzavřít s nimi mír, on že mezitím vyzve panovníky evropské k zakročení.

A tak opět volali patriarchové, arcibiskupové a biskupové v Italii, Sicilii, Dalmacii, Německu a Francii dle rozkazu papežova lid do zbraně proti nevěřícím;²³⁹⁾ zase ku pomoci byli vyzváni dne 6. října r. 1366 Karel IV., Eduard III., král anglický, Ludvík, král uherský, Kazimír III., král polský, Petr IV., král aragonský, Valdemar IV., král dánský David, král škotský, Johanna, královna neapolská, Albrecht III., vévoda rakouský, Benátčané a mnozí jiní.²⁴⁰⁾

Než marné bylo volání papežovo, u nikoho nejevilo se již pro výpravu nadšení. Mimo to zemřel dne 6. ledna 1366²⁴¹⁾ legát Petr Tomáš, který tak vydatně zasazoval se o provedení křížové výpravy, a tak jeho smrtí velikou škodu utrpěla i celá věc jím za života tak horlivě zastávaná.²⁴²⁾

Ke všem těmto nehodám přidružily se opět žoldnéřské roty, jež dosud ve Francii a v Italii počínaly si útočně: proto byli vyzváni proti

²³³⁾ Huber, č. 4213. — ²³⁴⁾ Baluzius, Notae str. 989. — ²³⁵⁾ Rayn. 1365, 18. Vita I., 371.

²³⁶⁾ Rayn. 1365, 20. — ²³⁷⁾ Ibidem 1366, 9, 10. — ²³⁸⁾ Bzovius 1366, 9; Rayn. 1366, 11, 12.

²³⁹⁾ Rayn. 1366, 14. — ²⁴⁰⁾ Bzovius 1366, 8.

²⁴¹⁾ Raynaldus 1366, 17, 18. — ²⁴²⁾ Ibidem. 1366, 19. — ²⁴³⁾ Raynaldus 1366, 19, 20.

nim²⁴³) arcibiskupové chalonský, lyonský a biskup v Belley, aby učinili proti nim spolek šlechty a čelnějších měst. V Itálii bylo ještě hůře: tam spojil se s rotami Barnabo, v čelo jim postaviv pobočného syna svého Ambrosia, aby tím snáze si podmanil Ligurii; v té době některé rotý udeřily na papežský stát.

Proto papež dal je dne 13. dubna r. 1366 do klatby bullou: „Clamat ad nos“ a rozkázal zároveň, by byl proti nim hlásán kříž a odpustky by uděleny byly všem, kdož by s nimi bojovali.²⁴⁴) Dále byla vyzvána italská knížata, pak císař Karel s několika německými vládci, by učinili spolek k jejich potření.²⁴⁵) Za tou příčinou byl ke Karlu IV. poslán Petr, biskup lissabonský, a mimo to byl císař ještě písemně dne 29. května vyzván k brannému zakročení.²⁴⁶) Také legát Aegidius, jenž právě meškal v Itálii, dostal rozkaz dne 24. června, by hleděl aspoň vypuditi anglickou rotu z papežského území.²⁴⁷) V té době také začalo se jednati ve Florencii o vytvoření spolku knížat a čelných měst proti rotám, kterýžto spolek byl také skutečně uzavřen²⁴⁸) dne 19. září 1366.

Tehdy došlo též k vyjednávání mezi císařem a papežem s jedné a Barnabem se strany druhé. V Německu totiž svolal v srpnu roku 1366 císař Karel do Frankfurtu sněm, na němž bylo usneseno, by císař s četným vojskem vytáhl do Itálie proti rotám; o tom dověděl se také Barnabo, jenž příchodu císařova se bál a z té příčiny různé mu činil překážky. Proto radil papež císaři, by přímo Barnabovi oznámil, proč přijde do Itálie s vojskem a tak veškeré jeho obavy aby zaplašil. Za tou příčinou poslal císař k Barnabovi Jana z Weitenmühlu, jemuž podařilo se Barnaba přiměti, že spojení s rotami přerušil a syna Ambrosia odvolal.²⁴⁹)

A tak vytvořením spolku knížat a obcí italských, uspokojením Barnaba a příchodem císaře Karla do Itálie měly býti rotý v Itálii, ne-li na dobro zničeny, tož aspoň silně seslabeny a právě tak rázně zakročiti proti rotám ve Francii²⁵⁰) slíbil král francouzský Karel V.

Jak z předchozích údajů jest patrné, nedosáhl tedy papež, aby byly rotý odvedeny proti nevěřícím a aby se podnikla křížová výprava, jejíž osud hlavně smrtí cyperského krále Petra²⁵¹) na dobro byl rozhodnut, ale tolik bylo přece docíleno, že seslabením rot měla se kurii připraviti cesta k návratu do Říma. — O návrat ovšem nejvíce se staral císař Karel IV.,²⁵²) poněvadž bylo pak možno doufati, že odchodem kurie z Avignona zanikne mocný vliv francouzského dvoru na kurii.

Další pohnutkou pro Karla IV., že se tak úsilovně přičiňoval o návrat kurie do Říma, byla i ta okolnost, že bylo známo, že Urban V. návratu toho si přeje. Tak vypravuje Villani, že papež prý řekl Florenciánům, když ještě jako legát po smrti Innocence VI. a před svým zvolením z Itálie do Avignona se vracel, že by rád umřel, kdyby spatřil papeže, jenž by zase z Avignona přesídlil do Říma.

²⁴⁴) Bzovius 1366, I., Rayn. 1366, 20, Theiner II., č. 410. — ²⁴⁵) Bzovius 1366 I., Rayn. 1366, 21. — ²⁴⁶) Theiner II. č. 411. — ²⁴⁷) Theiner č. 412. — ²⁴⁸) Huber č. 443, Matthes 5, pozn. 5.

²⁴⁹) Bzovius 1366, I., Rayn. 1366, 27. — ²⁵⁰) Raynaldus, 1366. 21.

²⁵¹) Rayn. 1369, 7. — ²⁵²) Gottlob, Karls IV. private und politische Beziehungen zu Frankreich p. 100, Pelzel II. 755 et seq., Petrarca, Rer. Senil. lib. 7. ep. 1.

Proto také Petrarka již r. 1362 radostně uvítal zvolení Urbanovo a vyzýval jej k návratu do Říma.²⁵³⁾ Totéž učinili i Římané, ale papež listem ze dne 23. května 1363 jim odpověděl,²⁵⁴⁾ že pro jisté překážky, jež jejich poslům oznámil, na ten čas ještě se nemůže vrátiti do Říma, ale že přijde, až překážky ty budou odstraněny. Karel IV. také několikrát vybízel papeže Urbana k návratu, posledně tak učinil r. 1364 a slíbil, že osobně bude papeže provázeti. Papež Urban dne 23. května r. 1364 císaři za jeho ochotu poděkoval, ale pravil, že ač by se rád vrátil, ještě nemůže odejti, jednak pro blízkost a nepřátelství rot žoldnéřských, jednak pro nebezpečí, jež by od nich hrozilo Avignonu a Venaissinu, jež nejsou dosti opevněny, jednak pro nepokoje v Tuscii.²⁵⁵⁾ V květnu téhož roku přišlo opět poselství Římanů žádat papeže, by se vrátil. Papež přislíbil, že se navrátí, ale kdy tak učiní, nepřipověděl.²⁵⁷⁾

Na schůzi v Avignoně r. 1365 byl papež asi zvláště důtklivě vybízen k návratu do Říma; co bylo tehdy vyjednáno, nevíme, poněvadž schůze byly tajné, ale zajisté že císař utvrzoval Urbana v jeho úmyslu opustiti Avignon a sliboval mu ochotně podporu.²⁵⁸⁾ Když pak téhož roku 1365 papež byl tísněn rotou Betrande de Guesclina,²⁵⁹⁾ použil císař té okolnosti a opět důrazně vyzýval papeže k odchodu z nevďěčné Gallie.²⁶⁰⁾ Dne 28. října r. 1365 zase poslové římské žádati papeže, by usídlil se v Římě.²⁶¹⁾ Co papež jim tehdy odpověděl, nevíme: neboť v listě svém, který jim poslal dne 23. listopadu r. 1365, odvolává se na ústní odpověď, kterou dal poslům.²⁶³⁾

Než Urban již r. 1365 byl pevně odhodlán návrat kurie do Říma uskutečniti,²⁶³⁾ což patrno i z dopisu, jež poslal Karlu IV. dne 14. září r. 1365, v němž praví, že návrat kurie přes všelike překážky provede.²⁶⁴⁾ Úmysl ten dal na jevo také tím, že poslal posly do Viterba a do Říma, aby vše potřebné zařídili a paláce tam opravili, k čemuž jim určil lhůtu do budoucích velikonoce.²⁶⁵⁾ Také vikáři římskému bylo dne 13. listopadu r. 1365 nařízeno, by dal palác Vatikánský se zahradou náležitě upravit.²⁶⁶⁾ Že se r. 1366 tak usilovně zasazoval papež o zničení rot, toho jistě příčinou byla snaha jeho, aby se již mohl navrátiti do Italie.²⁶⁷⁾

Petrarka dne 28. června r. 1366²⁶⁸⁾ opět vybízel papeže k návratu, řka, že jen jest potřebí, aby přišel a ihned že bude mír, a moc jeho že bude sahati od moře až k moři. Vyličoval, kterak Řím nepřítomností papežů trpí, a prosil papeže, by žádnými lichými radami nedal se již zdržeti od návratu.

A tak dne 20. července r. 1366 byl dán rozkaz legátovi Aegidioví, by upravil hrad ve Viterbě pro příchod kurie.²⁶⁹⁾ Dále byl Aegidius vyzván, aby byl po ruce Gaucelinovi de Pradalho, jenž byl do Říma poslán, aby dal opravit Vatikán; za touž příčinou bylo též dopsáno kanovníkům basiliky vatikánské, senátu i lidu římskému.²⁷⁰⁾ Zároveň všemožně pod-

²⁵³⁾ Petrarca, *Rer. Senil.* lib. 7. ep. 1. — ²⁵⁴⁾ Rayn. 1363, 7; Theiner II., č. 382.

²⁵⁵⁾ Rayn. 1364, 11. — ²⁵⁶⁾ Rayn. 1364, 10, 11. — ²⁵⁷⁾ Bzovius 1364, 1) 3; Vita I, 370; Vita II. 402. — ²⁵⁸⁾ Gottlob 100; Pelzel II. 755–756. — ²⁵⁹⁾ Bzovius 1365, 2; Rayn. 1365, 7.

²⁶⁰⁾ Petrarca, *Rer. Senil.* lib. 7, ep. 1; Rayn. 1365, 8. — ²⁶¹⁾ Vita II. 402. — ²⁶²⁾ Rayn. 1365, 9. — ²⁶³⁾ Bzovius 1365, 2. — ²⁶⁴⁾ Theiner II., č. 416. — ²⁶⁵⁾ Vita I. 373–374. — ²⁶⁶⁾ Rayn. 1365, 9. Theiner II. č. 408.

²⁶⁷⁾ Rayn. 1366, 22. — ²⁶⁸⁾ Bzovius 1366, 4; Petrarca, *Rer. Senil.* lib. 7, ep. 1. — ²⁶⁹⁾ Bzovius, 1366, 5. — ²⁷⁰⁾ 1366, 5. Theiner II. č. 419.

poroval papež Karla IV., aby co nejdříve uskutečnil výpravu do Itálie, jež na sněmě frankfurtském byla usnesena a císařem oznámena Urbanovi, jak patrně jest z papežova listu ze dne 21. října r. 1366,²⁷¹⁾ který poslán byl Karlu V., králi francouzskému.

Proto také svolil Urban na žádost císaře a knížat německých, aby k uhrazení výloh na zmíněnou výpravu vybírán byl desátek ze všech církevních příjmů v Německu a v Čechách, vyjímaje příjmy kardinálů, pak řádu johanitů a rytířů německých; osvobození měli býti od placení jen lidé nuzní.

Za výběrčí desátku papež ustanovil arcibiskupy německé a jejich suffragány; takový rozkaz obdržel dne 21. října 1366 arcibiskup brémský, kolínský, magdeburský, mohučský, salcburský, trevírský, jakož i jejich suffragáni, biskup bamberský, basilejský, kaminský a vratislavský.²⁷²⁾

Dne 30. října r. 1366 poděkoval papež císaři, že do Itálie potáhne, a zároveň zodpověděl i otázku císařovu, zda má napřed se vypravit či zda má teprve táhnouti do Itálie po papežově příchodu. Urban V. psal v téže příčině císaři, že by ovšem raději byl, kdyby císař se vypravil před ním a bezpečnou cestu mu razil, než nechce určitý čas mu předpisovati; on sám že hodlá v květnu r. 1367 na cestu se vydati. Zároveň prosil císaře, aby k vůli žoldnéřským rotám cestu svou urychlil, k jejímuž zdaru vypisuje desátky a vyzve Ludvíka, krále uherského, a knížata německá k podpoře.²⁷³⁾

Dne 30. října r. 1366 psal také nunciovi Bertrandu Marcellovi, že může ve své nunciatuře dovoliti, aby kněžstvo desátek proměnilo v určitý obnos peněžitý, a dne 10. listopadu r. 1366 opět mu psal, poněvadž desátek pomalu se scházel, že lhůtu prodlužuje se svolením a vědomím císařovým.²⁷⁴⁾

Co se pak týče úmyslu papežova vrátiti se do Říma, tu dlužno zaznamenati, že vyjímaje 3 kardinály Vlachy²⁷⁵⁾ a legáta Aegidia, všichni ostatní kardinálové byli proti návratu. Z té příčiny hleděl papež stranu kardinálů návratu si přejících sesílit a proto dne 18. září 1366 jmenoval 3 kardinály - presbytery, mezi nimi též bratra svého Angelika.²⁷⁶⁾

Tak započal rok 1367. Urban V. počátkem ledna t. r. odebral se nejprve do Montpellieru k visitaci kláštera, který tam svým nákladem dal vystavěti.²⁷⁷⁾ a odtud dne 20. ledna 1367 oznámil Viterbským blízký svůj příchod.²⁷⁸⁾ Potom vrátil se do Avignona, kdež činil další přípravy k cestě, nedávaje se mýliti ani překážkami ani prosbami kardinálů, občanů avignonských, krále francouzského a mnohých velmožů francouzských.²⁷⁹⁾ Zvláště Karel V., král francouzský, dal si všemožnou práci, aby papeže ve Francii udržel. Proto byl poslán do Avignona nejprve jakýsi Anselmus a pak Mikuláš Crêmes. jenž nadšenými slovy velebil přednosti Francie; zejména také k tomu poukazoval, že Francie vždy přála papežům a že předčí všechny ostatní země vzdělaností.²⁸⁰⁾

²⁷¹⁾ Rayn. 1366, 21. — ²⁷²⁾ Huber 109, 110, 111; Theiner II. č. 424; Vita II. 403.

²⁷³⁾ Rayn. 1366, 26; Theiner II. č. 426. — ²⁷⁴⁾ Huber Reg. 113, 114.

²⁷⁵⁾ Chron. di Bologna 481. — ²⁷⁶⁾ Vita I. 374; Vita II. 405–406. —

²⁷⁷⁾ Rayn. 1367, 1. — ²⁷⁸⁾ Theiner II. č. 427. — ²⁷⁹⁾ Baluzius, Notae 997; Bzovius, 1367, 1; Beneš 391; Chron. di Bol. 481.

²⁸⁰⁾ Baluzius Notae II, 997; Bzovius 1364, III.

Avšak vše bylo již marno — dne 30. dubna 1367 opustil Urban Avignon; všichni kardinálové dílem po suché zemi dílem po moři ho následovali mimo 6 kardinálů, kteří zůstali v Avignoně.²⁸¹⁾ Papež nejprve ubíral se do Marseille, kde shromáždilo se loďstvo, jež na žádost papežovu poslala sem Johanna, královna neapolská, Benátčané, Janované a Pisané, by kurii převezlo do Itálie.²⁸²⁾

Ještě v Marseille snažili se kardinálové papeže odvrátiti od zamýšlené cesty. Dle Petrarky²⁸³⁾ počínali si jako šlení a činili papeži trpké výčitky. Ale papež ukázal jim pevnost svou i jejich malomoc: když totiž nechtěli ho následovati, vážně jim pohrozil, že jiné kardinály si zvolí a jako na výstrahu hned 12. května jmenoval nově dva kardinály;²⁸⁴⁾ tím zatrašení odporu zanechali. V Marseille Urban vstoupil na loď buď 19. nebo 20. května²⁸⁵⁾ r. 1367 a ihned vydal se na cestu do Říma.

Cestu tu obšírně popisuje účastník Garoscus. Papež plul kolem Toulousu a mnoha menších přístavů do Janova, kdež buď 23. nebo 24. května přistál a okázale byl uvítán.²⁸⁶⁾ Dne 28. května²⁸⁷⁾ odtud odplul, zanechav tam kardinála Marka z Viterba, aby prostředkoval mezi Janovany a Barnabem,²⁸⁸⁾ a dne 1. června přibyl do Pisy.

Dne 3. nebo 4. června přišel do Corneta, kdež po 5 dní se zdržel. Zde uvítal papeže kardinál legát Aegidius s mnoha šlechtici, preláty a posly měst i velkou družinou vojenskou²⁸⁹⁾ a odevzdal mu klíče podrobených měst.²⁹⁰⁾ Papež vystoupiv na břeh, sloužil napřed slavnou mši sv. a pak kolem poledne vjel slavně do města. Sem přišlo také poselství římské, jež s klíči hradu andělského odevzdalo papeži úplnou vládu nad městem Římem.

Po pětidenním odpočinku vyjel Urban dne 9. června přes Toscanellu do Viterba, kdež také slavně byl uvítán. Zde našel již posly Karla IV., Ludvíka, krále uherského, Johanny, královny neapolské, Mikuláše z Este se dvěma bratry, Františka z Carraru, Gonzagy a poselství z četných obcí italských. Papež snažil se přítomné pány italské i posly zmíněných vládarů a obcí přemluvit k utvoření spolku, v němž ho podporovali kardinálové Aegidius a Angelicus, dále biskup paduanský Pileus, Jan, děkan od sv. Apollináře v Praze, posel to Karlův, a Mikuláš Spinellus, kancléř neapolský.²⁹¹⁾ Spolek knížat měl čeliti proti rotám, ale také proti Barnabovi. Po delším jednání skutečně došlo dne 31. července r. 1367 k uzavření spolku přičiněním komorníka papežova Arnolda Osima, arcibiskupa auxského, a to mezi těmito italskými knížaty: Gonzagy, Carrary a markrabaty Estenskými, dále mezi císařem Karlem a Ludvíkem, králem uherským, na dobu 7 let; spolek ten stvrzen papežem dne 5. srpna.²⁹²⁾

Do Viterba znenáhla scházeli se také kardinálové, kteří jednak po suchu, jednak po moři ubírali se do Itálie.²⁹³⁾ Sem také přišlo dne 7. října s Amadeem Savojským i poselstvo byzantské s patriarchou Pavlem

²⁸¹⁾ Cont. Guill. de Nang. 916; Garoscus 768; Chron. di Bolog. 481; Chron. Placent. 509. — ²⁸²⁾ Bzovius 1366, 5; Chron. di Bol. 481.

²⁸³⁾ Petrarca, Rer. Senil. lib. 9. ep. 2. — ²⁸⁴⁾ Bzovius 1367, 1; Chron. di Bol. 481; Vita I. 376, Vita II. 406, Vita III. 414, 415. — ²⁸⁵⁾ Garoscus má 19. květen, Vita I. 20. květen. — ²⁸⁶⁾ Chron. di Bol. 482; Vita I. 377; Vita II. 406. — ²⁸⁷⁾ Bzovius uvádí 31. května. — ²⁸⁸⁾ Vita II. 406.

²⁸⁹⁾ Dle Garosca přišel 3. června, dle Vita I. 4. června, Vita I. 377; Vita II. 406. — ²⁹⁰⁾ Bzovius 1367, 3; Vita I. 378.

²⁹¹⁾ Bzovius 1367, III. — ²⁹²⁾ Huber R. 115. Theiner II. č. 429. — ²⁹³⁾ Chron. di Bol. 481; Chron. Placent. 509; Matth. de Griff. 180. Vita I. 378.

v čele, oznamující, že císař byzantský přibude do Říma v květnu budoucího roku.²⁹⁴⁾ Papež mínil ve Viterbě vyčkati také příchodu císaře Karla, ale císař různými překážkami jsa zdržován, nemohl tak brzy přijíti.

Dne 14. října opustil papež Viterbo a 16. října konal slavný svůj vjezd do Říma, jsa hlučně a radostně vítán: koně papežova vedli Amadeus Savojský a jakýsi pán Brascus. Vedle papeže stále přítomen byl Mikuláš, markrabě estenský, jehož zbrojnoši po celý den konali stráž u chrámu sv. Petra, kdež papež sestoupil. Ještě téhož dne na počest papežovi a sv. apoštolům pasoval markrabě za rytíře 6 Vlachů a 6 Němců.

Nedlouho po svém vjezdě do Říma, a to již dne 15. listopadu, jmenoval papež bratra svého Angelika vikářem v papežském státě²⁹⁵⁾ a poslal jej do Bononie, poněvadž dne 24. srpna toho roku k veliké škodě papežské kurie zemřel kardinál-legát Aegidius.²⁹⁶⁾

V té době snažil se také papež všemožně, by císaři Karlu IV. usnadnil druhou výpravu do Itálie a odstranil překážky,²⁹⁷⁾ jež ho ve výpravě dosud zdržovaly. Z té příčiny vyzval dne 17. prosince 1367 duchovní kurfirsty, arcibiskupa mohučského Gerlacha, kolínského Engelberta, trevírského Kunona a arcibiskupy magdeburského a salcburského, by osobně co možná s největší mocí provázeli císaře.²⁹⁸⁾ A poněvadž se desátek pro ono tažení vypsáný scházel zdlouhavě, nařídil papež dne 18. prosince nunciovi Petru Calesiovi, opatu nimesskému, by prodloužil ještě lhůtu do svátku zvěstování P. Marie, totiž do 25. března.²⁹⁹⁾

Mezi tím císař Karel sám opatřiti si hleděl potřebné peníze na krytí výloh, a to jak v Německu, tak i v Itálii,³⁰⁰⁾ a proto po poslu svém Janu, děkanu od sv. Apolináře, mohl oznámiti papeži, že již v březnu r. 1368 přijde do Itálie.³⁰¹⁾ Podobně psal dožeti benátskému dne 1. listopadu r. 1367 a dne 22. ledna r. 1368 a knížatům Gonzagům dne 7. března, že kolem velikonoc, tedy as v dubnu přibude do Itálie.³⁰²⁾

Překážky v cestě Karlově nejevily se však pouze v Německu, nýbrž ještě více v Itálii. Především byl to Barnabo, jenž naprosto si nepřál příchodu císařova do Itálie, a proto papež, aby jej upokojil, stále s ním musil vyjednávat, jak patrně i z dopisu jeho ze dne 17. listopadu, jež poslal císaři,³⁰³⁾ za tou příčinou byl k císaři poslán i nuncius Petr Calesius.³⁰⁴⁾

Mimo Barnaba nepřály si příchodu Karlova do Itálie i četné obce italské, jako Florencie, Siena, Perugia, které hned r. 1366 daly o tom papeži věděti. Urban zpravil o tom císaře a prostředkoval.³⁰⁵⁾ Florenciáné dne 19. října r. 1366 žádali papeže, aby průvod císařův přímo odmítl; kdyby však příchod císařův přece se uskutečnil, žádali od papeže záruky, že jejich privilegia při prvním tažení dosažená zůstanou v platnosti.³⁰⁶⁾ Z té příčiny poslal Urban k císaři Jana Sienského, kterého pak i císař použil jako posla v dalším jednání s Florenciány.³⁰⁷⁾

²⁹⁴⁾ Bzovius 1367, 68; Rayn. 1367, 7; Vita I. 380, Vita II. 407. — ²⁹⁵⁾ Theiner II. 431.

²⁹⁶⁾ Vita I. 378, 379. — ²⁹⁷⁾ Rayn. 1367, 5. — ²⁹⁸⁾ Theiner II. 436. — ²⁹⁹⁾ Theiner II. č. 437.

³⁰⁰⁾ Matthes, Der zweite Römerzug Kaiser Karls IV., str. 11.

³⁰¹⁾ Bzovius 1367, X.

³⁰²⁾ Huber č. 4564, 4586, 4622. — ³⁰³⁾ Theiner II. 432. — ³⁰⁴⁾ Bzovius 1367, 14. — ³⁰⁵⁾ Matthes p. 13.

³⁰⁶⁾ Matthes p. 13. — ³⁰⁷⁾ Huber Reg. 4521, 4524.

Ke všemu tomu povstal r. 1368 opět spor mezi Barnabem a kurií. Barnabo byl totiž popuzen uzavřením spolku knížat italských dne 31. července r. 1367, o kterém tušil, že čelí proti němu. Proto počal opět kurií všelijak znepokojovali. Tak ukládal kněžím veliké poplatky a nedovolil jim kázati, jestliže nemohli zaplatiti; také biskupové všelijak byli pronásledováni. Dne 5. dubna r. 1368 započal Barnabo zjevné nepřátelství,³⁰⁸⁾ a to útokem na knížata Gonzagy a dne 24. téhož měsíce podařilo se mu docela i zničiti spojenecké loďstvo na řece Pádu. Proto papež již dne 13. února psal císaři, by příchod svůj urychlil a nyní po útoku na Gonzagy obrátili se tito i prapež s prosbou znova na císaře, by jim přišel ku pomoci.³⁰⁹⁾ Z té příčiny papež dne 12. března r. 1368 důrazně vybízel Gerlacha, arcibiskupa mohučského, by zanechal odporu svého proti Karlovu tažení do Italie, a buď aby císaře osobně provázal, aneb aspoň vydatně jej podporoval.³¹⁰⁾

Svatý Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích.

Napsal Dr. ANT. LENZ, probošt královské kapitoly Vyšehradské.

(Pokračování.)

§ 9. Viklif podezřívá dobré skutky mnichův a praví o nich, že jsou pokrytci.

Viklif neupírá, že žili v řeholích svatí lidé, ba přiznává, že se stkvěli také zázraky, ač jest ovšem těžko pochopiti, odkud by se ti svatí řeholníci brali? Vždyť tvrdí Viklif a prohlašuje to za svatou pravdu, že hřeší smrtelně, kdož v řeholi vstupuje, že tedy milost Boží s mnichem nevchází do kláštera, a že také po všechn život klášterní nedosahuje žádné milosti od Boha, že jest tedy za živa pekelníkem. Jak tedy možná srovnati tento fanatismus Viklifův, že byli v klášterích svatí lidé a že činili divy a zázraky? Než každý sektář byl a jest plný odporův.

Avšak Viklif si pomáhá tím, že praví, že divy a zázraky nejsou skuteční důkazové vnitřné svatosti, neboť mohou prý býti původu satanášova. Vime také, že nechtěl připustiti, že by zázraky dávaly důkaz pro pravdivost náboženství a že jest poslání toho, jenž je přednáší, skutečně od Boha, neboť prý důkazem, že nauka přednášená je z Boha, jest prý pravda a život spravedlivý. Důvodem této negace byla as ta smutná okolnost, že odpadlý kněz Viklif nebyl divotvorce, aniž dovedl, že jeho nesmyslná nauka je pravdivá, aniž dokázal, že má poslání s nebe ku hlásání bludů od církve katolické dávno před ním zavržených. Pohodlnou tuto theorii přijal také Hus, neboť on podle Viklifa hlásal, že znamení poslání od Boha jest hlásání slova Božího a život spravedlivý.

Podle Viklifa nebyla tedy svatost života při řeholnících opravdivá, ale pouze dělaná a pokrytecká. A kdyby byla opravdivá svatost při některých řeholnících, ač jest to při zásadách Viklifových naprosto nemožné, bylo by marno se dovolávat, že

³⁰⁸⁾ Chron. Est. 489.

³⁰⁹⁾ Huber Reg. 4650; Chron. Plac. 509; Chron. Ver. 419. — ³¹⁰⁾ Huber Reg. 118; Theiner II. 442.

mnohá sekta má mnoho svatého do sebe a mnohé dobré skutky, neboť i sekta Mohamedova má prý mnoho dobrého do sebe.⁷¹⁾

Z této theorie Viklifovy již jde na jevo, že všechny dobré skutky mnichů jsou pouze zdánlivě dobré, skutečné a pravé dobroty morální že postrádají. Všechn život jejich že jest pokrytecký, právě tak jako u ďábla, který se také proměňuje v anděla světla. Tou příčinou k nim prý směřují slova Páně, kárající pokrytce a na ně osmkrát „běda“ volající: „Běda vám, zákonníci a farizeové pokrytci: neboť jste podobni hrobům obilným, kteří se zdají lidem zevnitř krásní, ale vnitř jsou plní kostí umrlčích a vši nečistoty. Tak i vy zevnitř zdáte se lidem spravedliví: ale vnitř jste plní pokrytství a nepravosti.“⁷²⁾

Těch dobrých skutků, které z řeholí vycházely, Viklif nevzpomíná, ač jich bylo převeliké množství; jeho oko nenávisť zaslepené jich nevidělo, poněvadž jich viděti nechtělo, anť mělo na zřeteli pouze, jak by všechny řehole zlehčilo a potupilo. Viklif nechtěl věděti, že řeholníci pracovali k pravé osvětě Anglie, neboť do jejich škol hrnuli se i tehdaž jinochové se všech stran. Viklif také nechtěl věděti, že z klášterů měli výživu netoliko dělníci, čili jak je Viklif jmenuje „operatores“, ale že byly také útlukem chudiny. Řehole vždy měly za to, že je povinností jejich míti péči o chudinu, a z dějin je známo, že byly k tomu také kanony církevními zavázány. Řehole to byly, od kterých byly na větším díle na universitě v Oxfordě zřízeny kolleje. Každé z větších opatství mělo na téže universitě dům, tak že tou dobou, když Viklif do řeholí bušil, honosila se universita tato třemi sty kolleji, jež ztmělý středověk čili vlastně zatemnělé řeholnictvo v témže městě zřídilo, které však osvícený protestantismus znenáhla pohltil. Ve středověku byly v klášterích veřejné školy, na nichžto se vyučovalo zdarma.⁷³⁾ Viklif nemohl tedy zapřít, že ku vzdělání lidu anglického zdárně působily řehole. Kláštery měly arci veliké pozemky, ale hojnosti své neužívaly samy. Historikové všichni, netoliko katoličtí, ale i protestantští souzvukují, že byli opati šlechtí a dobří držitelé statků svých a že bylo mílo a dobře pod vládou berly žiti, že svoje pozemky sice pronajímali, ale za činži mírnou a že byl nájem dříve, nežli lhůta prošla, zase obnovován, že bylo tedy pronajímání jako dědičné, čímž ovšem bylo nájemci usnadněno, najatý pozemek náležitě vzdělávati a tudíž nabýti i jmění. Letopisy nám vyprávují, že v každém hrabství bylo v Anglii 20 zámožných klášterův a 50 hospitalův, že byly kláštery zásobárny chudých, zvláště kdož bydleli v okrese klášterům příslušném, že ti, kdož toho byli potřebni, nalézali v hospitálech potřebného opatření. Mimo to blahobyť lidu byl v Anglii také tou okolností chráněn a rozmnožován, že opat se svými bratry se netoulal po světě, jako se děje světskými pány, knížaty, hrabaty a barony, kteří svoje jmění utrácejí v cizině a tím nepřímou výdělkou lidu uskrovnují a ničí jeho blahobyť a jako se děje od anglikánských

⁷¹⁾ De fundatione Fratrum. Cap. 3.

⁷²⁾ Mat. 23, 27. Tamtéž, Cap. 1.

⁷³⁾ William Cobett. Geschichte der protestantischen Reform in England und Irland. Pag. 28, 29.

kněží, kteří seberou příjmy svých far a praebend a s nimi táhnou do ciziny a tak ochuzují zemi i lid. Dokavad Anglie měla kláštery své, nebylo tam hrozného pauperismu, který nastal, když královský zloděj Jindřich VIII., vražedník a tyran, uchvátil na sebe supremacii, učiniv sebe hlavou církve, dal sobě neméně zlodějským parlamentem přiknouti, že jest majetníkem nejprve klášterů méně zámožných a později i bohatých. aby jich užil a o ně se rozdělil s mrzkými spoluvinníky svými. Bylo ovšem lidu slibováno, že přestanou všechny dávky a daně, ale co vlk schvátíl, nenavrátil.⁷⁴⁾

Jaká to byla tedy smělost a jaká odvaha hæresiarchy Viklifa, když se opovážil tvrditi, že dobré skutky řeholí jsou pouhé pokrytství!

Viklif se však neodvážil říci, že kláštery nebyly u lidu oblíbeny, a to je důkaz patrný, že je lid miloval, až na ty, kteří se dali svěsti Viklifem a jeho náhončímí, lotardy, zvláště slibováním, že lidé v milosti Boží postavení mají před Bohem nároky na všechny věci vidomé, a kteří také zavedením toulavých kazatelů viklifických způsobili krvavou revoluci a proto krvavě byli potrestáni, kteroužto vylitou krev měl na svědomí hæresita Viklif.

Viklif potupil řehole, dav jim jméno pokrytců, i když konaly dobré skutky, ale spravedlivá historie dokázala, že se dopustil lži.

§ 10. Viklif tvrdí, že jsou mniši kacíři a že pravdu pronásledují.

Je známo, a i bratři čeští o tom věděli, že Viklif přibíral bludy některé z valdenských, a to možná jistou měrou dokázati, srovnáme-li učení Viklifovo a jeho aberrace s bludy valdenských, ač Viklif ve své skromnosti nikde neprozradil, že vedle Viléma Occama z řehole františkánů, tedy z řehole mnichů žebravých, jichž on přede všemi řeholníky nenáviděl pekelnou nenávistí, také prostí a neumělí valdenští jsou jeho učitelé. Ale k takovému vyznání byla nezbytná pokora, té však při hrdém hæresiarchu Viklifovi nebylo naprosto.

Právě ti prostí a neumělí valdenští, kteří se z Francie přistěhovali do Anglie a zde pode jménem lotardů byli známi, k němu přilnuli. Z těch a z jiných ještě zvláště chudých kněží anglických volil si Viklif potulné kazatele. Nejprve kázali po viklificku pouze kněží, později však přibrání k tomuto úřadu také laikové.

Tito potulní kazatelé obdrželi od Viklifa jistý návod, jak by měli kázati, a to daleko dříve, nežli začal bouřiti proti sektám neboli řeholím žebravým, tedy velmi záhy, snad již brzy po roce 1366. Já se domnívám, že tento návod jest obsažen v jeho spise De officio pastoralis, kde již zřejmě mluví o pronásledování jeho potulných kazatelů. On sám prý kázával horlivě, a to činil věru také žák jeho M. Jan Hus. Tou dobou kazatelé katoličtí užívali v kázáních svých netoliko Pisma a sv. otcův, ale také filosofie a na pomoc brali i přírodopis a dějepis a často užívali i legend a

⁷⁴⁾ Tamtéž.

zvláště okras oratorických, zkrátka všeho, aby řeči své učinili zajímavými.

Tento způsob kázání vládl již v XIII. věku za dob sv. Tomáše Aquinského, ovšem ne v té míře jako ve věku XIV., kdy již měl jistou měrou své začátky humanistický směr. Avšak to není řečeno o kazatelích všech, neboť že se tak všeobecně nedělo, na to jsou důkazy ve zbylých nám rukopisech kazatelských. Sv. Tomáš nezavrhne toho, že se při kázáních užívá umění řečnického, brání jen naproti nepřátelům řeholí, neboť má být veleben a chválen Bůh vědami všemi a uměním veškerým.

Avšak pokud užívali těchto pomůcek zvláště mniši žebraví zde onde nemírné a ne podle zásad církevních, anebo jestliže hledal kazatel některý v kázáních svých, užívaje věd a umění a okras řečnických, sebe a nikoliv Pána Ježíše, pak zajisté nekázal podle úmyslu katolické církve.

Vikliff tupí a haní tento způsob kázání, ale přehání a lže, když vytýká, jakoby mniši kázali pouze básně a lži, neboť, jak bylo svrchu řečeno, užívali i Pisma sv. i tradice Boží, aby lidu oznamovali sv. víru a jej navedli k životu podle víry. Já zde cituji M. Jana Husa, který vydal svědectví, že byl národ český za dob jeho té nejlepší víry, což by bylo absolutně nemožno, kdyby se mu byla víra Kristova nehlásala.

Vikliff neměl tedy na tom dosti, že odvěkou víru katolickou tupil před vzdělanými a před prostým lidem, ale on se snažil podvrátiti ji po cele zemi.

Potulní kazatelé jeho byli nejenom chudí, ale také nevědomci i ti, kteří nebyli kněží, pro tu příčinu byli také potřebni nějakého návodu, jak by měli vikliffické evangelium hlásati. Že takovýto návod od Vikliffa obdrželi, jde z výsledku Tomáše Thorpe, potulného kazatele a spolu vůdce krvavé revoluce selské proti klášterům a velmožům. Týž vyznal r. 1407 před arcibiskupem Arundelem, že učitelé jeho byli Vikliff a jiní učení mužové. Nejprve prý kázali pouze kněží posvěcení, ale chudí bez praebend a bez far a také později obročí církevního nenabyli, ba nabýti také nemohli, a proto měli stanovy zbudované zcela na zásadách vikliffských tyto: že nikdo nemá přijmouti obročí církevního, ač ovšem ne zcela a dokonale, neboť podle Vikliffa je pod smrtelným hříchem zakázáno, přijmouti beneficium církevní anebo kteroukoli nadaci církevní. Pravidlem prý se neobdrzuje obročí církevní bez simonie, přebytké příjmy se chudým, jimž prý náleží, neudělují, ale že se jich užívá proti všemu řádu, a pak prý je toulavý kazatel v kázání pravdy Boží svobodnější.⁷⁵⁾

Návod ten napsal také Vikliff, a já se domnívám, že ten návod jest obsažen, ač poněkud rozvláčněji, v jeho traktátě: „De officio pastoralis“, kterýž byl napsán brzy po roce 1366. Jsouť zajisté v tomto spise obsaženy zásady Vikliffovy, neboť učí tam, že má býti kněz evangelický chudý,⁷⁶⁾ že nemá míti žádného panování,⁷⁷⁾ kněží že mají žiti o almužnách,⁷⁸⁾ desátky že se ne-

⁷⁵⁾ Johann von Lechler und die Vorgeschichte der Reformation.

⁷⁶⁾ I., kap. 2. — ⁷⁷⁾ I., kap. 4. — ⁷⁸⁾ Kap. 5.

mají soudně vymáhati,⁷⁹⁾ že se nemají báti censur uvalených na ně od císařského praelata,⁸⁰⁾ že mohou farníci odepriti plebánům desátku, ba že tak učiniti jsou povinni, kdyby ve hříchu smrtelném trval,⁸¹⁾ kněží mají prý dotace proti zákonu Božimu.⁸²⁾ Také prý se mají desátky odepriti kollejím a řeholím, neboť prý nemají v Kristu Pánu svého základu, kolleje kromě toho jsou prý hnízda ďábelská.⁸³⁾ Namítá prý se ovšem, že se dávají dary (desátky) v popředí Bohu, nežli plebánovi (prælatovi), ale to prý je pouhý žvast, neboť prý jest Bůh všemohoucí Pán všeho a nežádá, aby se dávaly dary pouze jemu, ale velí, aby se dávaly tím způsobem, jak on velí; proto prý se praví: „Deus est remunerator adverbiorum.“⁸⁴⁾ Antikrist prý omlouvá ty, kdož sobě zjednávají vikáře, aby jejich faru administroval, když prý se oddávají modlitbám a rozjímáním, ale taková modlitba jest prý hříchem.⁸⁵⁾ Antikrist prý ovšem dí, že prý takoví faráři mají dispens od papeže, a tak prý nezbývá než buď schváliti takové administratury nebo papeže zapřiti; avšak Viklif odpovídá, „quod confirmatio Rom. Pontificis non valet, nisi de quanto voluntati et ordinationi Dei est conformis. Nec est fides, quod quidquid papa fecerit, Deus autorisat, cum tunc foret impeccabilis et deus in terris . . . jinak prý talis licentia est licentia Antichristi. Et breviter nec facto suo nec dicto vel bullis debent fideles credere, nisi de quanto se fundaverit in fide scripturæ. Et ista fides sufficit cum gratia pontificis animarum (Krista Pána) ad totam ecclesiam militantem regulandam.“ Jest prý to svod a nástraha ďáblová, že by věřící měl více pozor miti k papeži nežli k Písmu.⁸⁶⁾ Věrní prý žádají na to důkazu, zdali jsou výnosy papežovy souhlasny s Písmem, ne že by papežem pohrdali, ale že Krista Pána výše staví nežli papeže. Když tedy shledají vadu, řeknou, „ten výnos jest nešlechtný, a kdyby papež při bludech setrval, bylo by dobře, kdyby církev neměla papeže žádného. Novot všech má prý se papež chrániti. Avšak novotou takovou jest ovšem také papež. „Verum quidam nominant ipsum Antichristum et patronum primum sectae, quae sine Christi licentia est introducta.“ Papež prý nemá práva přidělovati obročí těm, kdož nevedou správu far.⁸⁷⁾ Viklif klade větší důraz na hlásání evangelia, nežli na modlitbu a na přisluhování svátostmi.⁸⁸⁾ Autorisaci ku hlásání slova Božího mají prý kazatelé z Boha,⁸⁹⁾ a kazatel jest povinen hlasati pravdu evangelickou, ať by se komu líbila čili nic.⁹⁰⁾

To jsou as ta naučení a ten návod, jak měli se potulní Viklifovi kazatelé uchopiti hlásání pravdy evangelické. Jsou v tomto návodě aspoň zavinule bludy Viklifovy. Jest v něm obsažena negace autority papežovy, jeho primátu a jeho neklamnosti, že primát papežův a jeho sekta není z Boha, ale z císaře, že jsou du-

⁷⁹⁾ Kap. 6. — ⁸⁰⁾ Kap. 7. — ⁸¹⁾ Kap. 8. — ⁸²⁾ Kap. 9. — ⁸³⁾ I., kap. 9. — ⁸⁴⁾ I., 10. — ⁸⁵⁾ I., 11. — ⁸⁶⁾ I., 12. — ⁸⁷⁾ I., 13. —

⁸⁸⁾ Evangelisatio excedit orationem, sacramentorum ministrationem quodammodo infinite II., 2.

⁸⁹⁾ Evangelisantes veri sunt ex auctoritate dominica notandi II., 2.

⁹⁰⁾ „Debet evangelisator praedicare plane evangelicam veritatem, licet carni auditorum displiceat.“ II., 3.

chovní k evangelické chudobě zavázání, že řehole a kolleje jsou z ďábla, že mohou osadníci plebánům o své újmě odeprání desátkův. že výnosy papežovy mají platnost jen potud, pokud uznají věrní, že nejsou s písmem v odporu atd.

Toto »Vade mecum« dal Viklif svým potulným kazatelům na jejich cesty missionářské. Ale ještě nedopsal svého spisu »De officio pastoralis« a již se dověděl, že prý je pronásledují praelati a mniši žebraví. A to prý jest z ďábla, a jako údové těla ďábelsky prý tak činí. Praelati prý tak činí za tou příčinou, že ukazují kazatele z Pisma, jak by měli žiti.⁹¹⁾ Žebraví mniši pak mají strach, a proto tupí tento způsob hlásati evangelium, poněvadž není založeno v evang. liu, aby odtud odnésti mohli zisk, kdežto prý by měli všechny funkce náboženské vykonávati zdarma. Oni prý zbraňují, aby se hlásalo evangelium, jelikož chtějí, by měli vážnost u lidu řeči jejich básním podobné, a by jejich pověst nevzala úhony.⁹²⁾ Tři sekty ďábelské působí prý soukromě a veřejně proti kazatelům potulným. a tak, jak soudí Viklif, proti Kristu Pánu, biskupové prý dopouštějí kázati kacířství a proto zapovídají kazatelům hlásati evangelium v diecésích, a mniši žebraví hledí je, jak jsou ďáblem byli naučeni, očerniti a roztrušují o nich, že jsou surovci a nevědomci.⁹³⁾

Příčiny, proč se brání kazatelům hlásati evangelium, jsou prý mnohé, ale především prý autorita kurie římské, kterou cení lid prostý jako evangelium.⁹⁴⁾

Mohli prý by se praelati zastyděti, že jsouce pod těžkým trestem povinni kázati podle evangelia, jako zrádci nekází a těm brání kázati. kteří by dle evangelické formy kázali, a tak jsou horší nežli Farizeové.⁹⁵⁾

Z toho tedy, že praelati a mniši žebraví nekází, jak dí, podle evangelia, a kazatelům potulným kázati brání. uzavírá Viklif, že obzvláště žebraví mniši jsou nepřátelé pravdy a tak zjevní haeretikové.

Mniši prý jsou kacíři, neboť prý vinili jej (Viklifa) na sněmě londýnském r. 1382 (in concilio terrae motus) z kacířství a zavrhlí tamtéž kusy z jeho knih sebrané (počtem 24), a mezi nimi také ty, které jednají o velebné svátosti. Odsoudili totiž nauku Vikli-

⁹¹⁾ Hic timent Antichristi discipuli, quod eorum retrocessio vel obviatio legi Domini cognoscatur II., 4.

⁹²⁾ Filii diaboli impediunt hunc modum praedicationis, quia vellent verba sua fabulosa in populo ponderari, et suam famam propter superbiam exaltari II., 4.

⁹³⁾ „Sunt mille cautela, quibus hae tres partes diaboli agunt privatim et publice contra Christum, ut episcopi cum suis satellibus imponunt fidelibus haereses praedicando, et sic impediunt eos praedicare in sua dioecesi, vel per pseudofratre . . . Fratres ex cautela innata, quam didicerunt ex patre mendacii, nituntur laboriose in populo famam talium sacerdotum denigrare II., 4.

⁹⁴⁾ „Autoritas Romanae curiae, quam simplices notant ut evangelium, quod quidquid decreverit est ut fides Ecclesiae capiendum“ II., 5.

⁹⁵⁾ Erubescerent praelati caesarei, quod licet teneantur sub gravi poena populo evangelice praedicare, tamen illud dimittunt proditorie, et alios, qui praedicarent secundum formam evangelicam, non permittunt, et sic sunt nequiores pharisaeis. II., 5.

fovu, že zůstává na oltáři chléb se svými případky, a stanovili podle starobylého učení katolického, že zůstávají po konsekraci na oltáři případky chlebné bez sourodé jim podstaty, čili jak se synoda vyjadřuje: „*Accidentia (panis et vini) manent sine subiecto*“, čili jak my katolíci nyní svoji víru vyznáváme: „Kristus Pán jest na oltáři skutečně, v pravdě a podstatně přítomen předpodstatněním. A proto předstírá Viklif mnichům žebravým a z haerese je obviňuje, an tvrdí, že jest hostie na oltáři případek bez podměta,⁹⁶⁾ a dokládá posměšně, že prý mnichové žebraví tento zázrak denně konají, snad že prý jsou k tomu zmocnění nějakou smlouvou s Kristem Pánem proti evangelické (!) pravdě a proti evangelické formě, jelikož vyřkl: „*Toto est tělo mé.*“⁹⁷⁾ Podle toho by prý museli mniši věřit, že se Kristus při ustanovování velebné svátosti lži dopustil.⁹⁸⁾ A jestliže prý mniši tvrdí, že jest hostie jakási agregace takových případků, t. j. skutečné „nic“, tož přichází smyšlenka tato k týmž výsledkům jako prvá. A tak prý vyhlásili bratři Krista Pána na dotčené synodě londýnské za kacíře, ale i všechny vynikající sv. učitele, ba celou katolickou církev, která prý, jak Viklif drzým čelem a neslýchanou prohálostí tvrdí, ihned od času promulgace sv. evangelia učila a věřila, že prý jest v posvěcené hostii přirozeně pravý chléb a svátostně tělo Páně.⁹⁹⁾ Drze vytýká Viklif i kurii římské, že prý ona až do rozvázání satanášova s ním věřila, jakož i všichni doktorové svatí.“¹⁰⁰⁾

Jestliže se tak věci mají s katolickou naukou o předpodstatnění, jestliže sám Kristus Pán, jak praví Viklif, při poslední večeři dal na jevo Viklifovo učení, jestliže prý s ním až do rozvázání satanášova, t. j. až k té době, kde působením ďáblovým povstaly řehole žebravé, souhlasila kurie římská a všichni svatí doktoři: pak by měl Viklif arci pravdu, že mezi všemi haeresemi, které kdy povstaly v církvi, jest haerese o předpodstatnění chleba a vína v tělo a krev Páně haeresí nejhorší, anť prý je podvodně skrze hypokrity do církve vpašována, lid svádí až k modloslužebnosti a víru v písmo zamítá.¹⁰¹⁾ Kdož by tedy s hledistě Viklifova nedal za pravdu jemu, že byli mniši žebraví haeretikové! Viklif zapomněl arci, že i on před nedávnem v tomto kacířství

⁹⁶⁾ Ponunt, quod ipsa hostia sit accidens sine subiecto sive nihil (Trialog. IV., 27).

⁹⁷⁾ Istud summum miraculum faciunt quotidie ex pacto cum Domino contra formam verbi Christi evangelici, quod Christus asserit: Hoc est corpus meum. Trialog. IV., 27.

⁹⁸⁾ Et sic oportet ipsos dicere, quod Christus in verbo sacramentali praecipue est mentitus. Trial. IV., 27.

⁹⁹⁾ Quod ista sacra hostia sit naturaliter verus panis et sacramentaliter corpus Christi. Trialog. IV., 27.

¹⁰⁰⁾ Ipsa curia ante solutionem diaboli cum antiqua sententia... planius concordavit... et sic est de omnibus sanctis doctoribus, qui usque ad solutionem sathanae istam materiam pertractarunt (Trial. IV., 2).

¹⁰¹⁾ Inter omnes haereses, quae unquam in Ecclesia pullularunt, nunquam considero aliquam plus callide per hypocrisin introductam et multiplicius populum defraudantem; nam spoliat populum, facit ipsum committere idololatriam, negat fidem scripturae, et per consequens ex infidelitate multipliciter ad iracundiam provocat veritatem.“ (Trial. IV. IV., 2)

vězel, anť píše zřejmě: „Sacerdos enim conficit corpus Christi i. e. facit ministratorie, quod corpus Christi sit sub accidentibus per verba sacra.“¹⁰²⁾

§ 11. Mniši prý jsou podvodníci.

Podvodu prý se dopouštějí mniši prodejem lístků bratrských, jimiž zásluh svých účastny činí i ty, kdož nejsou z jejich řehole. Toto prodávání dotčených lístků jest prý patrnou simonií, poněvadž se prodej ten děje pod nadějí věrodatnou a intencí, že se obdrží za ně nějaký zisk časný. A touto simonií činí prý se mniši vinni již „in radice“, poněvadž slibují, že osoby lístky podělené budou mít účastenství v jejich zásluhách. Rozhorleně se táže Viklíf: „Může snad býti rouhání většího, jelikož nevědí ani ti, kdo lístky rozdávají, ani kdo je přijímají, zdali nesestoupí do horoucího pekla?“ Avšak Viklíf zapomíná, že sice on sám odsuzuje všechny mnichy do pekla a že je zve za živa ďábly a pekelníky, aniž by byl povážil, že soud nad duší lidskou nenáleží odpadlému knězi, ale svrchovanému knězi Kristu Pánu, který za ni položil života svého a ten že zázraky svatých řeholníků dokázal, že řehole nejsou hnízda ďábelská a ústavy, kdež mohou mniši rychleji a zdárněji k dokonalosti dospěti, nežli jest to možno ve světě. Ovšem kdyby byli mniši ďablové, pak by arci nemohlo býti řeči o jejich zásluhách, neboť ďablové nemohou mít zásluh, aniž jsou od Boha, jak Viklíf sám věří, na věky do pekla odsouzeni, bez naděje na vysvobození. Viklíf také lhal, že řeholník vstoupením svým do řehole pozbývá milosti Boží a že trvaje v řeholi jest od Boha zcela opuštěn a že zůstává stále o milost Páně oloupen. Avšak jelikož jest nepravda, že by řeholníci byli v řeholi bez milosti Boží živi, a jak Viklíf sám nezapírá, že se dějí v řeholi také dobří skutkové, ač jest to nepochopitelné na základě Viklífových zásad, že jsou řehole původu satanášova a že jsou kláštery ďábelské komory: tomu-li však takto, pak mohou sobě mniši životem v pravdě řeholním a dobrými svými skutky dobývatí zásluh a činiti věřící zásluh svých účastny. Viklíf nevěděl arci podle své theologie, že při záslužně dobrých skutečích dlužno dvojitý moment rozeznávati, pokud jsou totiž záslužné a pokud jsou dostičinitelné (momentum bonorum operum meritorium et satisfactorium), kteréhožto momentu dvojího také Hus neznal. Pokud skutky naše dobré jsou záslužny, slouží, konáme-li je sobě samým k rozmáhání milosti Boží na zemi a slávy věčné na nebi, pokud jsou však dostičinitelní, mohou býti zásluhy i jiným přiděleny. V tom tedy, že bratři činili některé dobrodince své účastny zásluh svých, není nic vadného.

Že by mniši lístky rozdávali v naději, že obdrží za ně nějaký zisk časný, M. Jan Viklíf ničím nedokazuje, ale podezřívá pouze, což jest skutek tak rigoristického doktora, jako byl Viklíf, zajisté nedůstojný. Nemají tudíž slova jeho pražádné váhy do sebe, když dí, že jest to opovážlivost ďábelská slibovati, že majitelé lístků bratrských budou mít účastenství v zásluhách

¹⁰²⁾ De civ. Dom. I., 36.

jejich, anť prý nikdo neví, zdali je lásky hoden anebo nenávisti, zdali je zakuklený ďábel, jako byl Jidáš Iskariotský, anebo předzřízen k životu věčnému.¹⁰³⁾

Bratři prý naproti tomu tvrdí, že rozdávají své listky s tou podmínkou, by člověk obdržev je se snažil, aby jich byl před Bohem hoden. Na příklad prý je tato podmínka: „Si Deo placuerit,“ „kdyžby se Bohu libilo.“¹⁰⁴⁾ Ale ať prý se mniši v hrdlo stydí, neboť prý mohli dáti s podmínkou neslýchanou blasfemii: aby Bůh byl, aneb aby byl zmařen „ut Deus sit, aut ut destruat.“¹⁰⁵⁾ Že jsou slova Viklířova frivolní a že se jimi hrdý mistr Oxfordský, v ten neb onen čas farář v Lutterworthě, činí směšným, nechceme zde dotknouti. Bratři prý, dí, že listky své dávají těm, kdož si o ně vydobyli zásluh. Avšak právě opak toho jest prý pravda, poněvadž ti, kdož listky ty obdrželi, jsou nestálí, opouštějice (!) katolickou víru pro lži těchto mnichů.¹⁰⁶⁾ Mimo to jsou zaslepeni, neboť dávajíce mnichům žebravým almužny, živí učedníky Antikristovy, opouštějice slepé, chromé a neduživé, jimž almužnu dáti povinni jsou podle evangelia.¹⁰⁷⁾ Věřící nečiní tedy patrně nic dobrého, když jsou štedří za listky dané sobě, zvláště anať sekta Kristova čili ta pravá církev Páně, jest neskonale lepší a dokonalejší, jsouc Kristem Pánem naučena, nežli ďáblem zavedená řehole mnichů žebravých.¹⁰⁸⁾

Viklíř po této lidumilné rozpravě a bratrském tupení zakončuje: „Lépe by bylo církvi, a lze prý takto vším právem říci, že by bylo lépe církvi, kdyby byli všichni mniši zničení anebo jako zatracenci do tartaru uvrženi.“¹⁰⁹⁾

Bratři prý namítají, že jest jim dovoleno zásluhy své částkou rozdávati, jako je volno majitelům ze svého zboží almužnu dávati. Avšak Viklíř věcem jinak rozumí, neboť nikdo nemá zásluh leč z milosti Boží, a proto jest prý směšno, že chtějí bratři rozdávati zásluhy ze svých dobrých skutků. Jako prý nelze, aby někdo rozdával almužny, aniž by měl svolení svrchovaného Pána zboží, tak prý tedy i bratři nemohou ze svých zásluh udělovati leč se svolením svrchovaného Pána Boha. Ten však k tomu nesvoluje, leč by byli přijímatelé hodni, avšak hodni nejsou ti, kdož jsou živoucí nepřátelé Kristovi.¹¹⁰⁾

Viklíř sápage se na mnichy žebravé, přehlíží, že sám učí, že vyvolení zde na světě shromažďují si zásluhy, ba že proti vši pravdě hlásal, že toto shromažďování zásluh se děje i na onom

¹⁰³⁾ Item ex parte Fratrum videtur esse luciferina praesumptio, cum nemo nostrum scit, utrum sit dignus amore vel odio, et utrum sit modo larvatus diabolus, ut fuit Ischarioth vel ex Dei gratia praedestinatus ad patriam. Trial. IV., 30.

¹⁰⁴⁾ Trialog. IV., 30.

¹⁰⁵⁾ Trial. IV., 31.

¹⁰⁶⁾ Fiunt in fide instabiles, dimittentes Fidem catholicam propter mendacia frivola horum Fratrum.

¹⁰⁷⁾ Quia tales coccati nutriunt Fratres, Antichristi discipulos, et dimittunt pauperes coecos, claudos atque debiles, quibus de jure evangelii debent dare.

¹⁰⁸⁾ Trial. IV., 31.

¹⁰⁹⁾ Trial. IV., 31.

¹¹⁰⁾ Trial. IV., 31.

světě, avšak čeho si člověk zasloužil, to musí býti majetek jeho, ač všechen nadprirozeně dobrý skutek jest z daru Božího. Je-li tedy možno, ba je-li opravdivá skutečnost, že člověk spravedlivý (u Viklifa pod tou výjimkou, že jest předzřízen) dobrými skutky si shromažďuje zásluhy, jak by mohlo býti ďáblovinou, jestliže ze zásluh svých věnuje částku svému bližnímu? Zapomněl snad Viklif na slova sv. Augustina, kteréhož nade všechny sv. Otce cení: ¹¹¹⁾ „Nullane sunt merita justorum? Sunt plane, quia iusti sunt, sed ut iusti fierent, merita non fuerunt.“ Než Viklif pro vášnivost a fanatismus svůj tone v bludu, že jsou mniši žebraví satanášové, a tuť si arci ubozi mniši nemohli vydobýti zásluh, neboť satan podle nauky Viklifovy bez ustání hřeší, a tak prý se vina jeho zveličuje napořád až do skonání světa a podle toho bude mu také na konci časů vyměřen trest do ne-mírna.

A tak musí ubozi mniši strpěti pomluvu šlechetného odpadlíka Viklifa, že lid podvádějí rozdělováním lístků.

Ale Viklif tvrdí, že jsou mniši podvodníci a vyděrači lidu netoliko proto, že rozdávají listky, ale také když své modlitby a přímlyvy prodávají. Lid prý těch přímlyv a modliteb nepotřebuje. Viklif dí: „Numquid applicatio per Christum sit melior, quam blasphema applicatio, quam Fratres fingunt, se illis personis, quae volunt dare sibi pecuniam, applicare? Et quum beati, sicut ex litania supponimus, erant pro Ecclesia militante, videtur, quod istorum beatorum oratio sit longe melior, quam Fratrum oratio specialis.“ ¹¹²⁾

A poněvadž prý tropí mniši podvody a lid vyssávají, jsou páni neboli velmožové povinni, lid hájiti proti nim, jako jsou zavázáni brániti jej proti zlodějům, lotrům a uchvatitelům a jednati s nimi tak jako s veřejnými nepřáteli, poněvadž ve všech těchto věcech překonávají lotry. ¹¹³⁾

Dobrák M. Jan Viklif přidává k těmto v pravdě křesťanským slovům, že prý on si neřádá, aby byli mniši žebraví povražděni, ale že je chce pouze vyhladověti, aby bylo totiž lidu bráněno dávat jim almužny. Jsou prý lháři a kacíři, aniž prý uzavřeli v generálním koncilu svém. „quod accidens sit sine subjecta sibi substantia“, to jest, že se děje na oltáři přeměna podstaty chleba a vína v podstatu těla a krve Páně, neboli že jest Kristus Pán přítomen na oltáři v pravdě skutečně a podstatně přepodstatněním ve způsobách chleba a vína. Viklif prozrazuje zde tu pravou příčinu, proč tak slepě zůřil proti mnichům, proč je chtěl vyhladověti nebo dokonce ze země vypuditi.

(Pokračování.)

¹¹¹⁾ Ep. 105 ad Sixtum.

¹¹²⁾ Trial. IV., 38.

¹¹³⁾ Si autem domini temporales tenerentur suos defendere contra fures, latrones et raptos, imo contra hostes publicos, regnum, quod incolunt, invadentes, multo magis contra pseudofratre, cum sint in omnibus istis injuriis praecellentes et eo specialiter, quo fratres directius impetunt contra Christum et quo facilius possent per temporales dominos incitigari. Trial. IV., 38.

Svratka.

Řada obrazů z náboženských místních dějin. Napsal VÁCLAV OLIVA.
(Pokračování.)

II.

Se zdánlivými katolíky, ve skutečnosti však nekatolíky, měly jak vláda tak církve po dobách bělohorských až do posledních let vlády císařovny Marie Terezie mnoho obtíží, svízeli a nesnází.³²⁾ Tyto svízele stupňovaly se vždy v dobách válečných, zvláště v době válek zahraničních a hrozily nejméně jednou jak státu tak církvi. A co zvláštního přitom, že v ustavičném tomto zápase se živly církvi katolické odcizenými a jen zevně k ní se hlásícími zapomínáno bylo přecasto na lidi upřímně k církvi lnoucí, a duševní potřeby jejich někdy ledabyle odbývány. Téměř dvě stě let zápolila církev s větvi odumřelými, téměř dvě stě let pracovala na jejich znova štípení na stromě svém, ale marně.³³⁾ Konečně tomu všemu učiněn konec tolerančním patentem císaře Josefa II. ze dne 13. října 1781.

Poměry zdánlivých katolíků v říši rakouské, zejména v Čechách a na Moravě, v posledních letech vlády Marie Terezie tak se utvářely, že vskutku nejlepším rozseknutím toho gordického uzlu dle názorů tehdejších státníků byla náboženská svoboda.³⁴⁾ K poměrům těmto nemálo přispěla filosoficko-mravní osvěta, jež od druhé polovice XVIII. století provanula západní křesťanstvo a klesla si cestu od kruhů vyšších k lidu. Ta falešnými pojmy a názory nasýtila veškeren vzdělaný svět a zasahovala čím dále hlouběji i do vrstev nižších. Racionalistický duch, po lidsku souzeno, kdyby bylo možno, byl by pohltit všecko zjevené, kdyby byla se mu nepoložila hráz tím, co jmenujeme náboženskou svobodou a přesvědčením. Církve nikdy nenutila násilím ke své vírouce, nikdy neužívala prostředků neoprávněných, jimiž by získávala si mysl i duši lidu. Vše, co se jí v tomto směru za vinu klade, vyvěralo z jejího područí ke státu a padá na vrub a zodpovědnost jeho.

³²⁾ Jakmile predikanti královskými dekrety z Čech po bitvě bělohorské byli vypovězeni, zůstával lid bez kněží. Čím méně bylo kněží, tím přibývalo visionářů a blouznivců. Tito visionáři svými prorockými lid v zarputilosti náboženské utvrzovali tak, že „při každém hnutí za hranicemi záchvěv radosti povznášá duše“ (Denis 79) a často sedláci chápou se zhrani, vraždí pány a visionáře, strojí vzpoury proti vrchnostem, zdráhají se konati roboty, spojují se proti svému císaři s jeho nepřáteli — jen aby nemusili zůstat v katol. církvi — a naposledy scházejí se k tajným schůzkám, zaopatřují si z ciziny zapovězené náboženské knihy, pustnou duševně i mravně, ba opouštějí tu i tam i křesťanství (israelité) a ne-li to, tož alespoň žijí v názorech silně křesťanství odpírajících: „Nejhouževnatěji bránili se potomci bratří českých; po zániku kněží ujali se řízení obcí bratrských starší světští, namnoze potomci starých kněží bratrských. Ale v nových generacích ubývalo povědomí starého učení a starých řádů bratrských, kdežto hloubáním v bibli a horlivým čtením pietistických spisů v XVIII. století lojně do Čech přenášených, v nouzi a bídě obecné potomci Jednoty bratrské oddávali se různému blouznivství náboženskému“ (Denis 550).

³³⁾ Až do r. 1770 nezapisovalo se v matrikách náboženství, ježto veškeré obyvatelstvo považovalo se za katolíky. Teprve 20. října 1770 nařídilo gubernium konsistořím, by matriky psaly se dle určitého formuláře, v němž přichází i rubrika: „religio“.

³⁴⁾ V roce 1757 bylo rozhodnuto odhaerese celkem 19 lidí, z čehož patrno, jak mnoho žilo nekatolíků ve Svratce a v okolí.

„Sborník Historického kroužku“.

Sotva byl vydán toleranční patent, začalo i katol. kněžstvo volněji dýchat v přesvědčení, že od doby této lépe bude moci plnit úkol Kristem mu svěřený. Mnozí sice z kněží hned a obratem téměř ruky nedovedli se vpravit v nové poměry, ježto až příliš byli vychováni a tkvěli celou svou bytostí v poměrech dřívějších, ale netrvalo dlouho a ti, kdož stavěli se v řady odpůrců tolerančního patentu, stali se jeho hajiteli. Než, ačkoliv náboženská svoboda sama v sobě odpovídala zcela duchu církve, přece zase u těch, jimž pomoci měla, t. j. u zdánlivých katolíků nebyla správně pochopena a způsobovala mnohé výstřednosti,³⁵⁾ tím spíše, že v tomto svém neporozumění podporována byla ještě racionalistickou osvětou, jež silně páchla nevěrou.

Z tolerančního patentu vyšli naši evangelíci. Jedním z nejpilnějších a nejčilejších jejich obhájců v Čechách byl bez odporu majitel panství rychmburského Filip Kinský. Hrabě Filip Kinský, narozený r. 1742, býval polním zbrojmistrem až do r. 1788, tedy v době pro Rakousko velice důležité. V tom čase býval často u dvora císaře Josefa II. a jedním z jeho rádců. Kinský byl zcela proniknut tehdejší západní osvětou. Tak zvaná humanita čítala jej mezi nejlepší své vyznavače. Panství rychmburské a chroustovické zdědil po své nevěstě Augustině, jež byla dcerou Františka Josefa Kinského, zemřelého r. 1752. Jako rádce císařův ovládnut byl týmiž snahami jako císař sám. Proto sotva, že toleranční patent byl vydán, snažil se na panství svém jej uplatnit. Naléhal co možno na nejrychlejší zřízení sborů. Poddaní dobře znali náchylnost svého pána a již dávno na skutek ten se připravovali. Alespoň ve Svatouchu, v obci to patřící farnosti ke Svatce, na panství rychmburském již dne 5. prosince r. 1781 měli všickni nekatolíci³⁶⁾ v rukou z kanceláře rychmburské svolující listy k jejich přestupu ke konfessi reformované.³⁷⁾ První duchovní

³⁵⁾ Dle úřední statistiky bylo v Čechách na konci vlády Josefa II. asi 45.000 protestantů v, rozdělených na 35 sborů helvetských a 12 lutherských.

³⁶⁾ S tím souhlasí matrika křestní ve Svatce, jež při dni 7. prosince 1781 má zápis Josefa, syna Jana Pavlika, domkáře z Milov č. d. 20, který původně v rubrice náboženství zněl „katolického“, ale jest přeškrtnut, aniž by udáno bylo jiné náboženství. Tento Josef Pavlik bylo první dítě, jež ve farnosti svratecké náleželo k evangelíkům. Podobně přeškrtnuto jest „katolické“ též při náboženství Jany, dcery Františka Vitka, mlynáře ve Svatouchu číslo domu 95, křtěné 12. prosince 1781. Při dítěti Josefu Vondrově z Březin, křtěné 16. prosince 1781 rubrika náboženství jest již prázdna. Od té doby při nekatolicích v rubrice náboženství není poznamenáno ničeho.

³⁷⁾ Způsob, kterak se to stalo byl tento: Toleranční patent vyhradil katol. náboženství přednost jako panujícímu, a evangelíkům povoleno, kde se jich 100 rodin neb 500 duší přihlásí, byť i v rozličných osadách bydlili, zříditi si sbor a školu, avšak jejich modlitebna neměla mít věže, zvonů a vchodu z ulice. V patentě tomto nebylo blíže udáno, kterak evangelíci hlásiti se mají k své víře. Teprve dne 31. prosince 1781 dodatkem určeno, že se má každý jednotlivec ohlásiti u své vrchnosti bez jakéhokoli prostředkování faráře katol., vrchnost že dá každému o vykonaném ohlášení listek a oznámí každotýdně počet přihlášených evangelíků krajskému úřadu. Většina evangelíků v (ve Svatouchu, v Telcím na panství poličském atd.) nečekala, až způsob přihlašování bude určen, ale sotva patent v krajinách jejich byl publikován, u úřadů svých se hlásila a hned žádala za zřízení sborů. Někde též některý evangelík sepsal stejně smýšlející a žádal hromadné přihlášení. Tomu však úřady odporovaly a chtěly, by každý jednotlivě se hlásil. Císař to schválil a prohlásil, že hromadná přihlášení neplatí. Poněvadž přihlašování u některých žen, dítek

správce evangelicko-reformovaného sboru tamtéž sám o tom podává zprávu slovy: „Nomina fidelium Svratouchensium ůo 1781 die 5. Decembris Helveticam Confessionem amplectentium et post duo examina in cancellaria Rychenburgensi peracta in securitatem schedulas habentium cum reliquis adfiliatis locis in cautelam futuri tempore primi eorum Pastoris Hungari natione, Michaëlis Viczenta in seriem redacta.“³⁸⁾

Ve svratoušském sboru již dne 5. prosince 1781³⁹⁾ ku konfessi helvetské přihlášení byli: ve Svratouchu: z čísla 40. Jan Cach, jeho manželka Anna a děti Josef, Kateřina, Anna, Tomáš; z čísla 44. Frant. Cach, manželka a 6 dětí: z čísl. 46. Václav Votava, manželka a 5 dětí; 78. Václav Paseka, manželka, 2 děti; 64. Fr. Macháček, žena, syn, 2 sestry; 76. Fr. Suchý s rodinou; dále obyvatelé v číslech 80, 82, 84, 85, 89, 91, 94, 98, 101, 109, 112, 113, 6, 9, 10, 13, 23, 25, 104, 106, 107, 114, 115, 2, 5, 18, 20, 24, 38, 47, 51, 53, 77, 79, 90, 110, 115. 98, 109, 114, 63 a 104 čili celkem 48 rodin o 268 členech; v Heralci z čísla 48 a 2 dvě rodiny o 15 členech; v Chlumětině z čísla 5, 10, 13 a 40. celkem 5 rodin o 25 členech; ve Svratce z čísla 48, 51, 81, 82, 58, 60, 72, 76, 77, 75 a 12 či 11 rodin o 42 členech; v Cikánce z čísla 3, 5, 6 či 4 rodiny o 12 čl.; v Křižánkách z čísla

atd. dělo se z rozkazu mužův bez svobodné vůle, zřízení jsou duchovní komissari, kteří důvody přihlášky měli zkoumati. Poslední prosinec 1782 určen za lhůtu ku přihlášení. Kdož po 1. lednu 1783 se k protestantismu hlásil, považován za odpadlíka, musil se podrobiti šestinedělnímu cvičení u katol. faráře (u těch, kdož dříve se hlásili, tohoto cvičení nebylo). Po tomto cvičení teprve, setrval-li jednotlivec na svém přání, obdržel svolení k přestupu. V dobách pozdějších mnohdy cvičení to se i o něco za zvláštních okolností prodlužovalo. Většina evangelikův dle zbylých u nich tradic českobratrských přihlásila se ke konfessi helvetské, jen shory poblíže Pruska a německé hlásily se ke konfessi augsburské. Rozhodnutí ze dne 31. prosince 1781 přikazovalo, aby všude, kde se přihlásil dostatečný počet evangeliků, povolání byli kazatelé z Uher pro reformované nebo z Těšínska pro augsburské. První žádost o evangel. kazatele poslal ku přání evangeliků v okolí Roudnice zemský komandující general Vurmser a to lutherskému superintendentovi do Štávnice Janu Černanskému. Týž poslal do Čech kazatele lutherské a dopsal do Miskovce helvetskému superintendentovi Samueli Szalayovi, by poslal do Čech kazatele reformované. Generála Vurmsera následoval hrabě Filip Kinský, který žádost svou o kazatele reformované zaslal dvorskému agentovi ve Vídni, Maďaru Samuelovi z Nagy. Přišel první reform. kazatel Frant. Kovač s učitelem Michalem Vicencem a po nich hned téhož roku následovali jiní. Kazatelé tito byli ponejvíce Maďari. Učitelem jazyka českého dvou předních z nich (Josefa Szalaye a Jana Véghe) byl syn klatovského kostelníka Václav Matěj Kramerius. Po příchodu do Čech brali si kazatelé (Maďari) za manželky Češky a tak s jazykem naším se obeznamovali. (Sr. článek: „Náčrtek dějin tolerance“ v „Rádci duch.“ 1902.)

³⁸⁾ Zprávy tyto čerpám jednak z katol. farních matrik a pamětních knih ve Svratce, jak shora jsem uvedl, jednak z první evangelické matriky a zároveň pamětní knihy sboru reformovaného ve Svratouchu, jež jest bez veškerého nápisu a již laskavě mi zapůjčil nejvyšší reformovaný farář ve Svratouchu J. L. Chlumský.

³⁹⁾ Z nekatolíků první ve stáří 15 dní zemřela Anna, dcera Václava Votavy ze Svratoucha, dne 6. prosince 1781 a pochována byla na katol. hřbitově ve Svratce. Na evangelickém hřbitově ve Svratouchu, který zřízen byl z jara r. 1782, pochována byla první Anna, manželka Mat. Kosteleckého ze Svratoucha dne 31. května 1782 ve stáří 72 let. Pochovali ji „acatholici“. První pohřeb s pastorem (Fr. Kovačem z Krouny) byl 21. prosince 1782 a první pohřeb s vlastním pastorem svratoušským konán 10. ledna 1783. Z těch, kteří hlásili se k náboženství neznámému, první pochována byla Anna, manželka Václava Paseky ze Svratoucha, ve stáří 57 let dne 27. února 1782.

9, 13, 14, 15, 16 a 21 či 7 rodin o 28 osobách; v Milovech z čísla 1, 3, 4, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 18, 19, 20 či 17 rodin o 85 čl.; v Kamenickách z čísla 40, 45, 31 či 4 rodiny o 27 členech; v Čachnově z čísla 2 jedna rodina o 5 čl.; v Hlinsku jedna rodina o 5 členech; v Zalíbeném 4 rodiny se 17 členy — to jest dohromady 104 rodin se 529 členy.⁴⁰⁾

Filip Kinský dne 2. ledna 1782 zaslal zatisskému superintendentovi v Uhrách Samuelovi Szalayovi tento dopis: „Při příležitosti uveřejnění tolerančního patentu v Čechách četní čeští poddaní přiznali se za vyznavače helvetské konfesse⁴¹⁾ a poněvadž z nich znamenitý počet jich jest v rychemburském panství tvořícím můj statek a já nic jiného tak si nepřeji, než abych je kazateli a dobrými učiteli co nejdříve mohl opatřiti, z té příčiny k panu superintendentovi žádost vznésti jsem se rozhodl, aby mé poddané, bydlící v mém rychemburském panství opatřil jedním kazatelem a učitelem. Poněvadž však jméno pana superintendenta mně jest neznámo, pročez Vás (vídeňského agenta Samuele Nagy) vyhledávám za příčinou odevzdání tohoto listu mého zmíněnému pánu superintendentovi, ale zároveň žádám Vás také, byste k tomu pracoval, byste k potěšení duší mých poddaných, bydlících v mém rychemburském panství, jednoho dobrého kazatele a učitele získal. Se zvláštní úctou jsem Velectěného pána podřízený služebník Filip Kinský. V Praze dne 2. ledna 1782.“

⁴⁰⁾ Z evangeliků první kopulování dne 13. května 1782 od katol. faráře Vojt. Faymon z Mrhové a Anna, vdova po Janu Honzálkovi z Milov č. d. 8. Po nich přišli Josef Suchý a Rosalie Balkova z Březin. První smíšené manželství slavilo se 19. listopadu 1782. Frant. Sodomka, nekatolík z Dědové, bral si Alžbětu Zavřelovu, katoličku, taktéž z Dědové. První pak snoubenci, kteří od pastora byli kopulováni, jsou Václav Dudek z Walldorfu s Alžbětou, dcerou Ferdinanda Jelínka z Milov, dne 22. února 1783.

⁴¹⁾ Mimo konfessi helvetskou přihlašovali se ve Svatouchu ke konfessi „tři starých bratří“ nebo „tři starých bratří českých“ jak jasno ze zápisů Anny Příhodovy z Křížánek, již otec Václav při křtu dne 13. června 1782 hlásí k náboženství „secundum confessionem trium fratrum Veterum“, Jana Vambery, syna Josefa Vambery, mlynáře ze Svatouchu, křtěného 16. června 1782, a Rosalie Kostecké, dcery Josefa Kosteckého ze Svatoucha, křtěné 30. června 1782, jež přihlášena jest k náboženství „secundum trium veterum fratrum Bohemorum“. Všichni tito zde jmenovaní a jich rodiče, kteří patrně žili v tradicích českobratrských, hlásili se později k tolerovanému náboženství helvetské konfesse, poněvadž k jiné hlásiti se nesměli, ale později přešli v řady blouznivců. — Také jsou zápisy hlavně z polovice roku 1782 u mnohých, kteří dali své ditky křtiti po katolicku, ale hlásili je k náboženství „neznámému“, t. j. k žádnému ze stávajících. Ti, kdož takto zapsáni jsou, vytvořili později blouznivce ze řad katolických. (Více o tom při blouznivcích.) Tak 20. února 1782 k neznámému náboženství jest zapsán Filip, syn Jana Brokla, domkáře z Milov, 15. března 1782 Anna, dcera Jana Halamky ze Svatoucha, 24. března 1782 Rosalie, dcera Václava Kosteckého ze Svatoucha, 31. března 1782 Rosalie, dcera Františka Paseky ze Svatoucha, 4. dubna 1782 František, syn Jana Jebase ze Svatky atd. K neznámému náboženství hlásili se též snoubenci František Myška z Chlumětína a Anna Teplá z Křížánek, již byli oddáni 6. února 1782, pak Václav Novotný ze Svatoucha a Kateřina Suchá rovněž ze Svatoucha, oddáni 11. února 1782 a j. — Konfesse tři bratří českých je vlastně konfesse českobratrská v nejvlastnějším slova smyslu. Roku 1467 totiž, jak známo, přijato bylo od vyznavačův Rokycanových, Řehořových, Petra Chelčického a j. společné jméno bratří pro jednotlivé členy Jednoty. Jednota tehdy zvolila si tři biskupy: Matyáše z Kunvaldu, Tomáše z Přelouče a Eliáše z Křenovic, dle nichž konfesse Jednoty slula i „tři českých bratří“. Slovo to udrželo se pak až do r. 1781.

Szalay Kinskému vyhověl a zanedlouho vypravil do Čech prvního reformovaného kazatele Františka Kovače a učitele Michala Vicentze, oba pak doporučil Kinskému zvláštním listem ze dne 12. září 1783, v němž mezi jiným dí: „Tímto skutečně milostivým a povšimnutí hodným a pro Milost Vaši neméně slavným, než závazným, spasným a chvályhodným zařízením oním krom důstojnosti oněch hodností a výsad, již Vaše Milost a proslavený rod Kinských ve znamenitých občanských a vojenských hrdiných událostech si zasloužil, také zásluhy jeho ve křesťanských ctnostech se v rozsáhlé míře rozmožily . . . Se souhlasem shromáždění naše předtiské superintendence, odhývaného dne prvního měsíce července k věrným službám Vaší Milosti a k opatření duší a k dokončení jiných církevních služeb naskytujících se u rychemburských poddaných Vaší Milosti, slechetného krajana našeho Františka Kovače, k vykonávání školního vyučování pak Michala Vicentze, řádného to mladíka, posílám . . .“

Kovač již v září 1782 dlel na Rychmburce. Tu konal první evangelicko-reformované služby Boží v hraběcím zámku a pak odešel do Krouny, kde již sbor se byl ustavil a převzal jeho duchovní správu. Vicentz pomáhal Kovačovi a záhy již počátkem října docházel do Svratoucha. Tu u kostela konečně se usadiv převzal duchovní správu koncem roku 1782⁴²⁾ a vedl ji po tři léta,⁴³⁾ načež vrátil se do Uher. Kostel,⁴⁴⁾ fara

⁴²⁾ V katol. matrice první zápis dítky křtěného od pastora Vicencze je při dni 31. prosince 1782. Pastor psán jest tu „Michael Wicentz, cantor acatholicorum“. Jako pastor zapsán jest teprve 23. dubna 1783. Byl tedy z počátku pouze učitelem a později stal se — snad ordinací — pastorem.

⁴³⁾ Při roce 1782 uvádí již dne 31. prosince pastor Vicencz první křestní zápis pod rubrikou: „Series natorum infantium in communitate Svratouchensi tempore Pastoris Helveticae Confessionis addicti Michaelis Vicencz“, zápisy pak jeho jsou z r. 1783 a 1784 až do 21. října. Michael Bary má první zápis ze dne 2. ledna 1785.

⁴⁴⁾ Evangelický kostel (toleranční) pocházející z r. 1783 jest budova čtyřhranná, obdélná, se štítem a zaokrouhlenou částí zadní. Uvnitř jest stůl s nápisy na všech stranách. Jsou to vyňatky z Pisma sv., jež r. 1822 napsal evang. učitel Karel Gregor. Začáteční písmena jsou zdobena růžemi, květinami a pod. Chory jsou dva: pro lid a pro zpěváky. Proti stolu Páně na straně jižní jest kazatelna a v kostele samém několik lavic pro lid. Při křtu užívá se cinové misky a větší cinové konvice; k večeři Páně slouží dva kalichy: mosazný (starší) a hliněný (z konce 18. stol.). Pro zajímavost uvádím nápisy na stolu Páně. Zní: „Mámeť oltář, z něhož ti nemají práva jisti, kdož stánku slouží. K Žid. kap. XIII. v. 10. Majíce bratři plnou svobodu k vjiti do svatyně skrze krev Ježíšovu, přístupmež s upřímným srdcem v plné jistotě výry, očistěná majíce srdce od svědomí zlého. K Žid. kap. X. v. 19, 22. Já jsem dvěře, skrze mne všel-li by kdo, spasen bude. Pracujte ne o pokrm, kterýž hyne, ale o ten pokrm, kterýž zůstává k životu věčnému. Duch jest, kterýž obživuje, tělo nic neprospívá; slova, kteráž já mluvím vám, duch jsou a život jsou. U sv. Jana kap. VI. v. 27, 63. Já zajisté přijal jsem od Pána, což i vydal jsem vám, že Pán Ježíš v tu noc, v kterouž zrazen jest, vzal chléb a díky činiv, lámal a řekl: Vezměte, jezte, to jest tělo mé, kteréž se za vás láme, to čiňte na mou památku. Takž i kalich, když povečeřel řka: Tento kalich jest ta nová smlouva v mé krvi; to čiňte, kolikrátkoli pítí budete, na mou památku, Nebo kolikrát byste koli jedli chléb ten a kalich tento pili, smrt Páně zvěstujte, dokudž nepřijde. V Epištole sv. Pavla I. ke Korintským kap. XI. v. 23—26. Ej všickni žízni, pojdte k vodám, i vy, kteříž nemáte žádných peněz, pojdte, kupujte a jezte, pojdte, pravím, kupujte bez peněz a bez záplaty víno a mléko. Izaiáš LV. kap. v. 1. Moji milí, utíkejtež modlářství. Kalich dobrořečení totiž, kterémuž dobrořečíme, zdaliž není společnost krve Kristovy? A chléb, kterýž lámeme, zdaliž není společnost těla Kristova? V I. epištole sv. Pavla ke Kor., 10. kap. v. 14, 16. Pojdte, jezte chléb můj a píte víno, které jsem smísila, di nejvyšší moudrost Kristus Pán. Přisl. kap. IX. v. 5. Pojdte, nebo již připraveno jest

a škola⁴⁵⁾ zbudovány roku 1783⁴⁶⁾ nákladem hraběte Kinského a osadníků.

Po Vicentzovi následoval Michal Bary⁴⁷⁾ až do roku 1788⁴⁸⁾ a pak od 5. března 1788⁴⁹⁾ Jan Sallay do 10. října 1789.⁵⁰⁾ Z této doby pocházejí tyto důležité výnosy: „My Josef II. z Boží Milosti vyvolený římský císař po všechny časy rozmnožitel říše, v Německu, též uherský a český král, arcikníže Rakouské, vévoda Burgundský a Lotharinský. Pro uvarování všelikých pochybností strany rozvedení manželstva mezi nekatolíky zavřeného uznali jsme za dobré následující ustanovení vůbec pro všechny dáti: Když svazek manželstva dvou nekatolíků podle práva o takových manželstvích vydaného platně rozvázán býti může, tedy netrpí takové rozvedení tou okolostojícností, že manžel neb manželka potom ke katolickému náboženství přistoupila, žádné překážky a může po předběžném právně platném rozvázání manželského svazku každý z těch platně rozvedených manželů k novému manželství přikročiti. Ve Vídni 17. července 1788.“

„Jeho Jasnost císařo-královská dne 12. srpna r. 1788 při společném pochování strany lidí rozdílného náboženství takový způsob a pořádek ustanoviti ráčila, totiž: 1. Všudy kdežkoliv ve vesnici neb městě tato neb druhá strana rozdílného náboženství obzvláštní krchov měla, jedna každá strana napotom také toho bývalého svého krchova nechť užívá; jestli pak lidé rozdílného náboženství v té jedné obci se vynacházející jen jeden a ne víc obecních krchovů mají, napodobně toho obecného krchova nechť společně mezi sebou užívají.

2. Jestli pak v jedné obci trojího náboženství lidé jsou (rozumějí se mimo římsko-katolíků lidé helvetského a augsburského vyznání a nesjednocení Řekové) a jedna strana kterékoliv tohoto trojího náboženství neměla by svého obzvláštního krchova, dovoluje se té straně, která krchova nemá, do kteréhokoliv z těch krchovů mrtvá těla klásti, který v obci jest a ani k jedné ani k druhé straně konečně není připoután, než tam může klásti podle toho, kam chce.

všecko. Blahoslavený, kdož jí chléb v království Božím. U Luk. XIX. kap., v. 15, 17. I přijdou mnozí od východu a od zápisu a od půlnoci i od poledne a budou státi v království Božím. U Luk. XIII. k. v. 29. Psal Karel Gregor, učitel školní. L. P. 1822 za časů dvojletíh. pána Jos. Šedivýho“. Kostel byl vysvěcen „slovem Božím“ dne 20. října 1784. Uměleckých památek v kostele není.

⁴⁵⁾ Vedle kostela zřízena současně r. 1783 fara a škola, jež r. 1863 vyhořela (čís. 128). Nová škola byla pak v čís. 230 postavena za 7800 zl. naproti staré škole.

⁴⁶⁾ Evangelická školní mládež již od r. 1784 byla odškolená od Svatky. Za to katolické děti chodily do Svatky do školy až do r. 1832. Toho roku zřízena ve Svatouchu katol. škola „excurrento“. Budova postavena r. 1836. Roku 1877 katol. škola svatoušská měla se státi dvojtřídní, ale dne 18. října 1877 spojily se děti katolické i evangelické ve školu jednu a to trojtřídní. Na spojené takto škole zřízena 4. třída r. 1878 a r. 1907 třída pátá.

⁴⁷⁾ Adámek píše nesprávně Bory. (Paměti 156.)

⁴⁸⁾ Na stránce 14. při dni 29. listopadu 1787 je poznámka: „Post clausuram Michaelis Bary acatholicorum pastoris“.

⁴⁹⁾ Sallay sám dle na str. 68 a 69, že začal ve Svatouchu pracovat od 5. března 1788 do 10. října 1789.

⁵⁰⁾ Sallayovi narodila se ve Svatouchu (č. d. 124) dcera Mariana, jejíž zápis je na str. 16. Otec jmenuje se tu Johannes Sallay natione Hungarus a matka Barbalia Zychyana (Barbora Zychová) natione Bohemica. Kmotry byli: Stephanus Balla, natione Hungarus, pastor ecclesiae Wannoviciensis in Moravia a manželka pastora sloupnického Dorothea, natione Bohemica.

3. Kdyby pak v té neb v jiné obci ta neb druhá strana rozdílného náboženství obzvláštního krchova neměla, člověk toho náboženství, které krchovu nemá, má pochování na krchově, který se v obci nalézá, a duchovní službu při průvodu ten nejbližší duchovní má vykonati, kterého náboženství zemřelý byl; když by pak on vzdálený jsa na průvod často nemohl býti přiveden, tedy duchovní, který v té obci přebývá, má mrtvé tělo na krchov vyprovázeti.

4. Každému se dovoluje s zevnitřními ceremoniemi toho náboženství průvod míti, které za živobyť svého vyznával, nápodobně se zvony, které jsou v obci, dát zvonit, a nad hrobem takové pamětní znamení postaviti, jaké v obyčeji jest při tom náboženství, v němž živ byl, jen aby s tím sobě ani domácím své víry a náboženství takového obzvláštního práva nepřipisoval, které by k lehčení toho náboženství bylo, čího jest krchov. Duchovní pak a strana toho druhého náboženství, jehož jest krchov vlastní, v tom celém průvodu nejmenší překážky nemá činiti a ani toho pamětního znamení, které v té zemi obvyklé jest a na rozdíl toho náboženství, v kterém nebožtík za živa byl, dal postaviti, nemá kasýrovati.

5. Jestli v té neb oné obci rozdílného náboženství (skrže rozdílného náboženství lidé vždycky se mají rozuměti: římsko-katolíci, reformiti, aušpurští a nesjednocení Řekové) krchova jest potřeba, nechť o to krajský úřad má péči míti, aby pro tu rozdílného náboženství obec hned jeden obecní krchov byl vymožen, jestli množství aneb počet toho lidu v té obci se vynacházejícího aneb položení té obce toho vyhledávalo, aby víc než jeden krchov byl vymožen.

6. Když v té jedné obci dva nebo tři rozdílného náboženství lidé se nacházejí a k vůli jim jeden krchov obecní se vymůže, nechá se při libosti těm lidem toho náboženství ten obecní krchov aneb na sáhy mezi sebou obzvláště rozdělití, anebo pak, jestli se líbí, jeden po sobě beze všeho ohledu na náboženství klásti. Kdyby pak ani na jednom ani na druhém nechtěli přestávati a mezi sebou srovnati se, tehdy krajský ouřad tuto rozličnost tak má porovnatí, aby mrtvá těla beze všeho ohledu na náboženství řadem jak umírají po sobě ležela.

7. Jestli pak člověk rozdílného náboženství v té neb druhé obci zůstávající umře a v té obci není krchov jeho náboženství, tehdy se mu dovoluje jestli chce napotom také jako před tím do té nejbližší obce dát se pochovati, kdež se krchov k jeho náboženství patřící nachází.

8. Kdyby z pocestných lidí člověku takového náboženství trefilo se tu, aneb tam umřítí, které náboženství v zemi této se netrpí, tehdy do toho krchova má pochován býti, který se v té obci nachází, kdež umřel, byť byl ten krchov obecní aneb obzvlášť k tomu neb k jinému náboženství patřící a duchovní v té obci se nacházející má při tom duchovní službu vykonávati. Z toho však článku židé a mohamedáni se vynechají a nijakž se do toho nepotahují a nerozumějí.

9. Při vyměření však všeobecných krchovů na to pozorovati má krajský ouřad, aby ta nařízení císařská královská, která k zachování zdraví a čistého povětří příkazují jako prvé tak napotom také byla zachována.

10. Co se pak obzvláštních krypt některých velikých rodů, kterých posavad užívaly, dotýče, podle čeho v chrámech do svých obzvláštních krypt se pochovávaly, toto jest nařízení Jeho Jasnosti císaře-královské:

aby obzvláštní krypty buď v městech aneb ve vesnicích se vynacházející takových rodů, jako jinší obecní v městech aneb ve vesnicích se nacházející krchovy, tak i obzvláštní těch rodů mají ke kassirování se připojiti a napotom i ti do obecního aneb společného krchova mají se klásti.“⁵¹⁾

Dne 10. října 1789 odešel (finem imponit ministerii sui) ze Svratoucha Jan Sallay a dne 13. května 1792 přišel Štěpán Czako,⁵²⁾ Maďar, který tu pobyl do 2. dubna 1797,⁵³⁾ načež od 20. září 1797 následoval Štěpán Wasarhely.⁵⁴⁾

Chlebský superintendent ze dne 14. února 1798 sděluje zvláštním cirkulátem, že na základě úmrtí pastora vanovského na Moravě bez testamentu v roce předcházejícím, rozhodl dvorním dekretem ze dne 13. září 1797 císař, by o pastorech bez testamentu zemřelých platil zákon jako o kněžích katolických, pokud se týče dědictví.

Koncem března 1798 odešel ze sboru Wasarhely a následoval Jiří Bary⁵⁵⁾ a hned v roce 1800 Jan Sallay,⁵⁶⁾ který potrval ve Svratouchu až do ledna 1805. Po něm administroval Daniel Marton, kazatel krounský až do r. 1814, kdy stal se pastorem Jan Pail, rodák svratoušský. Od 9. května 1815 pastoroval ve Svratouchu Václav Francouz⁵⁷⁾ a od 16. prosince 1819 do 1854 Josef Šedivý,⁵⁸⁾ od r. 1856 Jan Skalák, pak Jan Šantrůček a od r. 1881 J. L. Chlumský.⁵⁹⁾

⁵¹⁾ Výnosy tyto jsem vypsal z evangel. reform. matriky a pamětnice.

⁵²⁾ Na prvním listě svratoušské evangelické matriky je tento záznam: „N. B. Dvojitěhodný pán Štěpán Czako přistěhoval se do církve svratoušské dne 9. máje na den sv. Magna a měl první kázání 13. máje 1792.“

⁵³⁾ Na str. 38 (d. c.) je zápis: Huc usque Stephanus Czako valedixit 2. Aprilis“.

⁵⁴⁾ Na str. 39 je zápis: „Incepit Stephanus Wasarhely die 29. Septembris 1797“.

⁵⁵⁾ Dne 16. prosince 1798 je první zápis „skrže Jiřika Bare, kazatele.“

⁵⁶⁾ První zápis Jana Szallaye je ze dne 11. prosince 1800 a poslední, jak se zdá, 9. září 1804.

⁵⁷⁾ V prosinci 1819 je poznámka: Huc usque exuvias ivit (pohřbíval) in ecclesia reformata Svratouchensi Wenceslaus Francouz animarum pastor“.

⁵⁸⁾ V červnu 1823 konána ve Svratouchu visitace sboru, jak svědčí poznámka na str. 111: Visum die 18. Junii 1823 occasione visitationis exactae a podepsání jsou: Matěj Kubeš, superintendent a Josef Nešpor, senior na Chrudimsku. Kubeš visitoval ještě r. 1827 16. června, ale již sám. Taktéž r. 1832, 1838, 1841, 1845 atd. Nešpor visitoval 11. června 1833 atd.

⁵⁹⁾ Dr. Adámek ve spise „Paměti“ (156) má o evangel. sboru svratoušském některé nesprávnosti. Sbor zřízen byl v zásadě, ač neuspořádan, r. 1781. Matriky zřízeny teprve koncem prosince 1782. Adámek tvrdí, že stalo se tak 5. prosince 1781. Datum toto je však datum písemného přihlášení jednotlivých evangeliků u úřadu vrchnostenského, jež r. 1782 první učitel svratoušský Vicenc zapsal pro památku do matriky křestní, již právě zřizoval. Fara zřízena jest r. 1783 a ne 1781, jak tvrdí „Schematismus der evang. Kirche Wien 1785“ — to je rok zřízení v zásadě sboru — kdy zavítal, jak dobře tvrdí proti Adámkovi „Památník ref. církve českomoravské“ str. 157, ač datum 17. listopadu 1783 není správné, první evangelický farář do Svratoucha. Vicenc byl nejprve evangelickým učitelem v Krouné, pak ve Svratouchu do konce r. 1782 a teprve r. 1783 v polovici dubna ordinován jest na duchovního. Toto třeba přísně rozeznávat, aby se uvarovalo omylům. Nebyl tedy Vicenc ve Svratouchu duchovním dvakráte, ale pouze učitelem (kdy zůstával v Krouné a do Svratoucha docházel) a to r. 1782, pak od r. 1783, kdy postavena fara, pastorem. Proto není pravda, co tvrdí Adámek: „Dlužno za to míti tedy, že již r. 1781 sbor svratoušský zřízen, maje za svého správce Vicenta“ — ano sbor byl v zásadě rok u 1781 zřízen, ale správcem jeho Vicenc býti nemohl, protože teprve v září 1782 zavítal z Uher s Kovačem do Rychmburka — „jenž asi nenaleznuv tu dostatečného opatření, odešel záhy, navrátiv se roku 1783 po druhé, kdy již pak se kostel stavěl.“ (Sr. co o Vicencovi shora již vše jsem uvedl.)

Z cirkulářů, jež zasílal svratoušským evangel. refor. duchovním správcům superintendent kšelský Jiří Fazekáš některé zasluhují obzvláštní naší pozornosti, ježto v nich jeví se jak duch času, tak duch tehdy u duchovních evang. refor. panující.

Dne 2. června 1801 týž superintendent píše: „Dle nejvyššího dvorního nařízení ze dne 27. dubna t. r. Jeho císařo-královský Majestát ráčil oznámiti, že s obnovením zevnějšího pokoje i vnitřní pokoj u svých věrných poddaných zavést chce a odstraniti všechny překážky, jež tomu brání. Protože však dle zkušenosti tajné spolky a přátelské schůzky roztrušují semena zvrácených myšlenek, pravé náboženství se podkopává, mravnost ne-li zcela se ničí, tož větším dílem mění a ruší, pokoj a důvěra lidská zaniká a protože konečně tyto spolky tajné a schůzky nemálo k tomu přispívají: rozhodla se císařo-královská Majestas je na dobro ve svých dědičných zemích zrušiti a proto milostivě nakazuje, aby všichni úředníci světské jakéhokoliv stavu a zaměstnání po vynechání příslušných částek následující přísežné osvědčení dáti neopomenuli . . . Proto, kdož na ten čas sami s nížádnou tajnou společností ve styku nejsou ani ve službě ani mimo službu (neb jsou-li, nechť od ní odstoupí): tak pro budoucnost pod žádnou podmínkou k takovému tajným spolkům nechť se nemísí. Toto nařízení platí též pro ctihodné hlasatele protestantské, kteří v zemích dědičných dle práva Jeho Majestátu existují a nařizuje se, aby ve třech, nejdéle ve čtyřech nedělích každý z ctihodných pánů bratří svůj revers s obyčejnou pečetí k úřadu vrchnostenskému zaslati neopomenul.“

Pastor Schallay si připsal: „Revers mohu takto napsati a zaslati: Já nížeapsaný pastor helvetské konfesse v církvi (communitate) Svratoušské tímto oznamuji, že s nížádným tajným spolkem ani v této době, ani dříve ve spojení jsem nebyl ani při službě ani mimo službu, ani budoucně pod jakoukoliv záminkou k takovému spolkům tajným hlásiti se nebudu.“

Jiný důležitější cirkulář jest ze dne 22. září 1801. Tu se dí: „Tím uvádějí se texty, jež předepsány jsou k výročním svátkům (festos) tolerančním helvetského vyznání dne 18. října a kalvářskému dni dne 29. října t. r. od slavné konsistoře císařo-královské ze dne 26. srpna. A to k prvním ad Filipp. 1, 27 nebo z Apokalypse 3. 11; a ke druhým Thess. 1, 16, 17 nebo Petr 3, 1. Nechť ctihodní páni bratři nesmírnou onu milost Boží, jejíž památka obzvláště o svátku Tolerance radostně od církví evangelických obojí konfesse v království a v zemích Jeho Majestátu, císařo-královského domu rakouského se připomíná dle křesťanského zvyku důvody vybranými vysvětlí a lid ke vzdání díků za takovou dobrotu Boží jak v posvátných řečích tak také v modlitbách, na ten účel složených, vážně se vyzve. Dle prvního textu o slavnosti toleranční naskýtá se příležitost při kázání nebo při výkladu Písma sv. mírně a obezřele promluví o rozdílu mezi vírami (nekatolíck, křesťan, evangelík obojí konfesse a římsko-katolickou), dle kteréhožto rozdílu poučení buďtež posluchači o zneužívání a zlomyslnosti (impertinentia) výrazů: víra helvetská, kalvářská, augsburská, lutheránská. Víra helvetská, augsburská atd., že jest jednou vírou totiž křesťansko-evangelickou vyznání helvetského a augsburského, a jedna společná církev reformovaná a evangelická dle různosti konfessí, vyjme-li několik rozdílů v některých článcích víry, tak že obojí protestantská církev zcela dobře se jmenuje evangelickou dle různosti konfessí, jako se říká v říši římsko-německé. Dále že od lidu po škan-

dálech toužícího a hlásícího se k panujícímu náboženství vynalezené výrazy a zastaralé: kalvíni, lutheráni, helveti, augšburáci, berani atd. odvozuji se od víry helvetského vyznání a augsburského vyznání, a ačkoliv jsou indiferentní a dle smyslu nevinné, přece že mají se potlačiti. Konečně nechť napomenou se věřící, aby příslušníky náboženství panujícího nenazývali papeženci a Římány atd., ale katolíky.“

Cirkulář ze dne 22. září 1802 má tyto zajímavosti: 1. Jeho Císařo-královská a Apoštolská Majestas dle nejvyššího dvorního dekretu ze dne 10. července t. r. k žádosti spojené obojí protestantské konsistoře Vídeňské milostivě ráčila dovoliti, že protestanté při křtu katolického dítěte mohou jako svědci, ale nikdy jako kmotři se účastniti a že budou-li pozváni k tomuto aktu křestnímu od katolických rodičů, od římsko-katolických farářů připustěni budou.

2. Texty pro budoucí slavnosti: křesťanské tolerance dne 17. října z Petr. 3, 18, Apoc. 4. 2. a pro kající den 28. listopadu 2. Petr 1, 5—8, nebo žalm 139, 23, 24. dle nařízení císařo-královské konsistoře ze dne 10. září se sdělují. . . .

3. Budiž dbáno pro budoucnost: a) Jako dle výše uvedeného dekretu protestanté mohou býti při křtu katolického dítěte pouze jako svědci a ne kmotry, tak naopak protestantům se nezakazuje, aby ke křtu svých dětí katolíky za kmotry nebrali . . . b) Pokud se týče žádosti k cestě do Uher: budiž zachováván způsob, že souhlasem a za podpisu některých starších církve se tak děje a připojí se vždy termin od kdy do kdy (aby pro budoucnost takovéto akty se nerušily v případě opačném.)“

Konečně poučné je i circolare ze dne 21. prosince 1802, kdež se dří, že dle patentu od slavného gubernia ze dne 4. října t. r. protestantskému lidu přísně se nakazuje a připomíná, aby o slavnějších svátcích katolických dle dvorního dekretu ze dne 9. září 1783 pro uvarování pohoršení panujícího náboženství práce s hlukem spojená a jinak pohoršlivá se nekonala a že dle nařízení ze dne 16. října t. r. povolání pastora od starších církve v tom se omezuje, aby v každém případě, byl-li pastor přeložen a jiný povolati se má, jeden úředník od úřadu vrchnostenského při takové volbě byl přítomen.

* * *

V době, kdy evangelíci zřizovali si sbor ve Svatouchu, byl ve Svatce, jak již shora vzpomenuto, farářem Tadeáš Šaník, bratr faráře lužského Františka Šaníka. Kněz tento pocházel z Kutné Hory, kde otec jeho Tobiáš Šaník býval oficiálem a měšťanem. Tadeáš Šaník byl knězem horlivým, jak dosvědčuje sám biskup Leopold Hay ve své správě, již podal zemské vládě o visitaci far kraje chrudimského v roce 1782. Tu se dří při Skutči: „Děkan a farář (jest tu) Tadeáš Šaník, (který) byl dříve farářem ve Svatce. Při příležitosti projeveného tam četného odpadu od katolické víry měl dne 2. prosince 1781 ve Svatouchu v zarmoucení své duše poněkud ohnivé, příkré, okolnostem nepřiměřené křesťanské cvičení a proto byl nejvyšším dvorním dekretem své fary zbaven. Hrabě Filip Kinský, jemuž čistota jeho mravů a jinak upřímná zbožnost byly známy, udělil mu uprázdněné děkanství ve Skutči, na něž bez ohledu na protest některých členů rady městečka byl dne 4. dubna t. r. pražskou konsistostí investován. Jsem daleko toto, abych jeho ve Svatce příliš daleko hnanou horlivost ospravedlňoval, ale na jeho omluvu dá se přece něco

uvéstí. Lidé, kteří ještě před rokem chváleni byli jako horliví duchovní správci, když statečně hádavě kázali a lidem bible a knihy odebrali, zasluhují prominutí, že hned na místě ducha zákonodárství nechápou a své staré zásady neodkládají a to tím více, pakli že se jim nedostává pravého vedení. Takovýto případ jest při tomto muži. V zásadě jest učený a pořádný člověk, dobrý kazatel, jeho mravy jsou bez pohany, jeho zbožnost spočívá v srdci, ona jest činná, dát všecko chudým; jeho nesprávná obracecí horlivost může býti uvedena ve pravé koleje; on je účelivý, dá se přesvědčiti a veškeré pokyny s vděčností přijímá. Já mu důvěřuji. . . . Při dobře organisované hlavě a lidumilném srdci pouštějí zásady pravdy brzy kořeny: jeho láska k náboženství jest bez licoměrnosti, on chce dobré vážně a všude činně chápe se díla.“

Po Šanškovi přišel Jan Rang. „Jest mladý, osmadvacetiletý, velice nadějný muž. V domě ovdovělé hraběnky Herzánky, kde obstarával vychovávání jejího syna, naučil se způsobnému jednání. Jeho povaha jest jemná a v hlavě zásoba mozku. Má lásku k zaměstnání a čistotě mravů, jež jest vždycky spojena s kněžskou skromností. Jeho jednání s farníky vyvírá ze způsobu jeho smýšlení, proto jej milují a mluví o něm všecko dobré. On chápe, miluje a cítí pravdu. Dobré knihy, jež jsem mu poradil, mohou z něho učiniti výborného kněze.“

* * *

Další vývoj evangelikův svratoušských, byl jako v Rakousku vůbec. Pro přehled a spojení připomínám z dějin evangeliků rakouských co nejkratceji jen to nejhlavnější.

Poměr nekatolíkův v Rakousku k církvi katolické a jejich práva dají se dělití dle postupu času hlavně na tři periody: první od vzniku protestantismu až do r. 1781, druhou od r. 1781—1848 a třetí od r. 1848 na naše doby.

Dědičné země rakouské z oné podmínky míru vestfalského r. 1648, dle níž nekatolíkům (protestantům) dle normálního roku v těch územích, jež tehdy měli, se dovolovalo svobodně svou víru vyznávat, byly vyňaty, ježto panovníci nikterak nedali se k tomu pohnouti. Proto používali nekatolíci v zemích rakouských pouze práva domácích pobožností a pokud se týče práv občanských, katolíkům se nevyrovnali.

Josef II. o své újmě zvláštním partikulárním zákonem dovolil jim toleranci, ale náboženství katol. zůstalo panujícím. Tolerance pak záležela v tom, že evangelikům bylo povoleno, kdež se jich 100 rodin nebo 500 duší přihlásilo, byt žili roztroušeně i v různých osadách, zříditi si vlastní sbor i školu, avšak evangelická modlitebna nesměla vně míti způsob katol. kostela, žádných věží, zvonů, a vchodu z ulice. Reversy při smíšených manželstvích o katol. vychování dítek byly zrušeny. Evangelíci mohli voliti si své kazatele a cestou dispensace dojíti i akademických důstojností, práva městského, mistrového i úřadů obecních.

Třetí doba vyznačuje se udělením evangelikům úplné svobody a rovnoprávnosti s katolíky. Říšská ústava či konstituce z roku 1848 § 17 dří: „Všem poddaným povoluje se úplná svoboda vyznání i osoby.“ Provisorium ze dne 30. ledna 1849 stanoví, že protestanté nemají nadále jako až posud slouti „nekatolíci“ ale evangelíky helvetského aneb augspurského vyznání; kdo dosáhl 18. roku svého věku, může k evangelické víře přestoupiti a p. Císařský patent ze dne 4. března 1849 znova evan-

gelíkům zaručuje úplnou svobodu vyznání a církevní samostatnost, nový nejvyšší patent ze dne 8. dubna 1861 prohlašuje nábožensko-občanskou rovnoprávnost evangelíků s katolíky. Konečně liberální zákony z let 1868 nečiní již rozdílu mezi katolíkem a evangelíkem.

* * *

Všecky stupně právě uvedeného duchovního života, od tolerance císaře Josefa II. až po úplnou rovnoprávnost evangelíků s katolíky prožil též sbor svratoušský, jehož stručné dějiny jsem uvedl. V mnohých strastných dobách zdálo se, že sbor ten se rozpadne, ale síla, jež každou menšinu v šik spořádá a pevný nutí, vždy tomu zabránila. Sbor se udržel a vyšel ze všech těchto pohrom zase k novému žití . . .

Pokud pak život a smýšlení evangelíků tohoto sboru jsem seznal, lne většina jeho členů ke své víře opravdově v přesvědčení, že víra jejich jest pravou vírou Kristovou; toliko menšina a mnozí „ariáni“, již ve sboru se skrývají a o nichž dále bude řeč, buď hovoří náboženskému indiferentismu nebo sledují cíle pravověří reformovanému protivné. Služby Boží pravověrní navštěvují dosti četně tak, že opravdu dobře působí, vidíme-li o nedělích, zvláště letních, pospíchat se všech stran malé hloučky jejich s velikými kancionály do „domu Hospodinova“ V obcování s katolíky, až na malé výjimky, ale tím patrnější, jsou přívětiví, vlídní i pohostinní . . .

(Pokračování.)

Mikšovicova kronika Lounská.

(od 5. května 1613 do konce roku 1613.)

(Pokračování.)

T. l. okolo neděle Cantate (5. května) a po též neděli přiletělo sem k městu Luna velice mnoho chroustů a na vinicích pod Chlumem, v Mělcích již hrubě počaly škody dělati a sloupky žráti. Ale mnozí sousedé pod Mělci dali je sbírat a někteří sami sbírali a potom pálili, bili a do země zakopávali. V Litoměřicích také je sbírat dali a na den těm dělníkům po 6 i 7 gr. míš. platili. V Podlesí na dubích, lípách, voskách a jiném dříví všecko listí pojedli.

T. l. v pondělí po n. Exaudi (20. května) okolo 12. hod. Jan Motejlek soukenník na velkém předměstí umřel náhle. Vážil vlnu na váze a potom přijda domu na stolicí skončil. Na zejtrí v outerý po nešpoře u sv. Petra pochován jsoucí v letech věku svého 47. Byl člověk pokorný, upřímný a pobožný.

T. l. a d. spadl velikej příval a krupobití, kteréž na dědinách při Charvátci, Jablonci a okolo Sinuce, ale nejvíce při Charvátci uškodilo.

T. l. v sobotu po památce seslání Ducha sv. na apoštoly (1. června) raničko umřel Matyáš Chrametský ve vsi Nečichách, sedlák možný a člověk dosti pokojnej od věrného korbele. Zůstával v městě za čase několik dní a někdy i tejden. Za jeden den třikrát někdy i čtyřikrát se vyspal. Rád píjel víno raději než starý pivo. Potom na zejtrí v neděli d. pam. sv. trojice ve vsi Dobroměřicích, na křehově u sv. Matouše jest pochován.

T. l. v pondělí po Božím Těle (15. června) před samým večerem po 22 hod. od Lenešic k velkému rybníku Lounskému na Předních vinicích až k Nečichům a v Benátkách kroupy veliké jako velký ráž a místy i větší spadly, velký ratolesti odrážely, vorkurky, obilí potloukly a na věcech zahradních tolikéž znamenitou škodu učinily a největší na vinicích a chmelnicích.

T. l. v pondělí po Božím Těle ouředníci dvoru Ranského Jiřík Šiffl z Wosršteina z konšelův, Tomáš Černejch z starších obecních a Jan Krupský z obce dali začítí zakládati grunty k novým stodole obilí o dvou sulatech.

Prška deště škodlivá. T. l. v n. před pam. sv. Jana Křt. 23. d. m. června okolo 23. hod. spadl déšť a přival znamenitě veliký a přšel celou noc až do rána. Kterýmžto deštěm znamenité škody na obilí, vinicích a lukách škody znamenité se zdělaly. Rybník Ránský v nově u dělaný a podkova se strhaly a podle správy některých lidí místy mnoho rybníkův tím přivalem se potrhalo. Na vinicích rozvody se zanesly, vobílí se připlavilo, zdi sklepů se pobořily, vina piva po sklepech plejvaly a vytekly. U Prahy na dříví, roli a vobílí za mnoho tisíc škody zděláno. U mostu pražského dříví se spříchilo, jiné uplynulo, sůl a obilí se potopilo a to v pátek před sv. Vitem (14. června) ta škoda se stala.

T. l. v pátek po sv. Janu Křtiteli (28. června) před večerem okolo Lištan, Citolibi i jinde na několik místech krupobití obilí potlouklo. A jaké škody od povobně a krupobití i od povětrí se staly, žádni pamětníci se nenacházejí.

T. l. v pondělí po sv. M. Janovi Husovi z Husince (8. července) při m. zde v Lounech i po vesnicích začala valná žeň. A čeládky přespolní mimo předešlá leta málo na zeň přišlo tak že domácí dělníci i vinaři velmi na mnoze od města do vesnice na zeň odešli, vinic nepodlamovanejších, netyčenejších, nevázanějších a nekopanejších velmi mnoho zůstalo.

V sobotu po pam. Rozeslání sv. ap. (20. července) okolo 22. hod. Jan Němeček rezník byvší u Jiříka Šiffle na víně a ožralý něco sobě z všetečnosti smyslnil. Šel na most k řece, sliks se z šatů a skočil s mostu do řeky. Plynul od mostu až ke mlejnu Hasáku. Posadil se na jednu kobylu a potom odtud plynul přes jez až k chalupě Pavla Lelky koželuha. Tu se potom utopil a nenalezli ho. Byla voda hrubá s břehy zároveň. Potomně asi po týmdni v Budyni při mlejních ho našli, jak pravili.

T. l. v úterý po sv. Anně 30. Julii Henricus Julius kníže Brunšvický v Praze na Hradčanech v domě svém umřel. V středu po pam. stětí sv. Jana téhož přivezli do m. Luna vošmi koňmi. Při tom mnoho vozův a rejtharův, potom v pátek hned ráno po též památce odsud z města Luna jeli s ním pryč.

It. t. l. v sobotu po sv. Martě hospodyně 3. Augusti po 17. hodině Jiřík syn můj 2¹/₂ letha stáří (skrže nenadálou příhodou) z světnice z okna nad dveřmi domovními vypad (po hlavě na dlažení) z vejší devíti loket. Pán Bůh všemohoucí buď z toho vysoce pochválen, že jest beze škody vypadl (a beze všeho ourazu toliko na hlavě malý dolíček a malé

místo, kde mu boule naškočila a na žebříčkách též po levé straně malé místo pomodralé. Hned toho dne k vičerou počal zas choditi na zejtrí hned lepší byl. (Však z daru Božího nic sobě neuškodil, nýbrž při zdraví zachován byl.)

T. l. v pondělí po sv. Vavřinci 12. srpna po 18. hod. krupobití nenadále zde na m. na Přední, Hoblickejch, Černejch Dolích, Mělecké i Balaské vinice připadlo. Jako holubí a místy jako slepičí vejce kroupy pršely. Na vinicích po celejch hrozních urážely, zrní natloukly, na chmelnicích celý větve urážely, hlávek natrousily, vovsy, který stály dokonce vymlátily, který na hrstech byly, pod hrstmi leželo, že by jej hrstmi hrabati mohl a na jiném obili, ovoci a jiných věcí(!) škody znamenité za několik mil zdělalo.

Jan ml. Šerý se oddal. T. l. v pondělí po pam. narození P. Marie (9. září) mezi hodinou 21. a 22. k stavu manžeství potvrzen v příbytku Jakuba Žaluda s Annou po nebožtikovi Ondřejovi Laufflekovi zůstalým sirotkem, která u dotčeného Jakuba Žaluda několik leth v opatrování byla, totiž Jan mladší Šerej Melichara Šerýho, měšténína Nového města Pražského syna. Ačkoliv dotčená Anna s Jiřikem Daniele Raka synem dostatečnější slib nežli s ním Šerým měla, nák táž Anna jsouc od téhož Jana do konsistoře pohnána a majíce se v středu po narození P. Marie (11. září) stavěti, Jiřík Rak ani žádnej jiný v tom ji fedrovati a zastati nechtěl. Tak ona nevědouce co činiti Prahy i míst nepovědoma témuž Janovi Šerýmu do Prahy skázala, aby sem přijel. Což se také stalo jak sem přijel, že to spokojeno a oni k manželství potvrzení jsou. Daniel Rak, aby se potvrzení nestalo, počal hrubě brániti. Však nic nemohl svést a tak tou nedbanlivostí syn jeho o pannu přišel. Na zejtrí potom v úterý spolu složený byly. On pak ženich na zejtrí některým se přiznal, i bratr jeho hned u večer poslouchal, že křičela, prosila, až nám vachrovati(!) musil. Potom v neděli po pam. sv. Václava svadební veselí v Městech Pražských v domě p. jeho otce konáno bylo.

T. l. po pam. sv. Václava (30. září) Albrecht Chomutovský Dastych načal červený víno, však nehrubé bylo červený, mimo obyčej a cenu t. č. po 4 krejcarích, ježto jinde všude po 3 krejcarích dobrá a hodná vína se šenkovaly. On pak z jinejch se vytrhl a tak draho načal. Za tu jeho všetečnost dobrej vnis sobě uhonil. Někteří aby visel, jiní aby hůřeji jinak a jinak v uši mu mluvili.

T. l. okolo sv. Jiljí (1. října) přišla na vinice Přední, Hoblické, Balašské, Mělecké i některé v Černejch Dolích velmi škodná a škodlivější nežli kroupy rez. Vín zvláště brynšt mnohý, na kterým kři mnoho bylo vína, že zaměklé nebylo, to od špičky odražené schlo, ale které zaměkló tomu nic neškodilo. Nejvíce na brynštu škoda, jinému není nic ublíženo.

Ouředníci obecní dali krancel opravovati, malovati a zlacovati. T. l. Tomáš Šerý, mistr Mikuláš Malecius Kánský z konšelův, Matěj Psánský a Simeon Kyhar z Černčic z starších obecních jsouce t. l. za ouředníky městské nad důchody zádušními a obecními nařízení. díl krancelův na velké věži po té straně naproti žatecké bráně dali svrhnouti, protože to kamení na věčím díle vy-

pálený bylo a nové zase štukové pískové, které od Peruce vozili tepané, z novu postaviti a malovati nařídili. Též zvonici u sv. Petra dali vystavěti.

T. l. Jiřík Šifl z Wosrštejna z konšelův, Tomáš Černej z starších obecních a Jan Krupský z obce ouředníci t. r. nad dvorem Ránským nařizeni ve vsi Raně při dvoře obecním na náklad obecní dali stodolu novou z gruntu o dvou mlatích vystavěti.

T. l. ve čtvrtek po pam. Všech Svatých (7. listopadu) k večeru okolo dvoumécitma hodin umřel Jan Želivský, sladovník na velkém předměstí, člověk skrbnej a bohatej, kterýžto v obci této mezi sousedy mnoho tisíc pod ourokem měl. Mnoho neděli v nemoci zůstával a pálený vždycky ve dne i v noci pil až v tom dokončil. Potom na zejtrí v pátek po nešpoře u sv. Petra pochován. (Statek jeho na díle všecek Matěj Pšanský dostal.)

A tak tento rok 1613 byl z počátku větrný, kterémužto povětrí od mnoha let rovného nebylo. To na stavení znamenité škody z dělalo. Stromoví v lesích i jinde na mnoha místech s kořením vyvracelo. Potomně mnoho chroustův bylo, ti květ na stromích i listí pojedli. Povodně zde v Čechách i v Němcích na stavení uškodila. Krupobití při Lounech i jinde za mnoho mil obilí, vína, chmele i ovoce potlouklo. Od rány Boží morové zde v Čechách zvláště v městech Pražských množství lidu obojího pohlaví pomřelo. Na vinicích rez víno odrazila tak že kyselé bylo a tak ten rok s větrem zimavejm se dokonal. Víno kyselé od krup potlučený a od rzi odražený. Na zimnice velice množství lidí nad pamět lidskou stonalo.

(Pokračování.)

Radhošť.

Listek z dějin náboženského rozvratu v českém království. Dle listinných a jiných pramenů napsal VÁCLAV OLIVA.

(Pokračování.)

II.

Průkopníkem osvěty ve všech osadách býval katolický kněz. K faře v tomto ohledu záhy připojila se škola. Mnohá místa, jež těchto dobrodiní ode dávna a od nejprvnějších zákmitů křesťanství v Čechách byla požívala, později, hlavně převraty a bouřemi husitskými byla o ně oloupena. Uplynula léta a staletí, než znova téhož dobrodiní se jim dostalo. Podobně bylo i v Radhošti. A proto nutno seznámiti se — když již nemožno s farou nejstarší pro nedostatek historických pramenů — alespoň s lokalití století XVIII.

Lokalie radhošťská byla zřízena 6. prosince roku 1786. Alespoň výnos konsistoře králohradecké ze dne 8. ledna 1787⁴⁰⁾ praví: „Protože císařským dekretem ze dne 6. prosince 1786, jenž nám byl doručen 5. ledna t. r., slavným královským guberniem pro novou lokalit radhošťskou ve kraji chrudimském jmenován byl dosavadní kaplan skutečský, velebný pán Jan Beneš, dává se mu tímto jurisdikce ku konání farářských

⁴⁰⁾ Tento dekret presentován byl u vikáře v Chrasti 19. ledna 1787. „Taxa regia“ byla 3 zl. a poplatek za dodání 15 kr. konv. m.

funkcí v Radhošti, a to k udělování svátostí obyvatelům obcí: Radhošť, Opočno, Tyništko a Jaroslav, ⁴¹⁾ a nařizuje se mu, aby po obdržení tohoto dekretu ihned na místo sobě ustanovené, totiž do Radhoště, se odebral a tam služby Boží řádně konal a ostatní farní funkce bedlivě slavil. Necht však si uvědomí takto ustanovený lokální kaplan v Radhošti, že ze stoly nic nebude mít, ale jest povinen ji chroustovickému děkanovi, jemuž tyto osady dříve patřily, s podrobným seznamem odváděti. Podobně děkan chroustovický všecky užitky, groše a desátky, jež z těchto osad bral i na dále bráti bude . . . " V ohledu církevním přivtělen byl lokalista radhošťský k vikariátu chrasteckému a pod patronát náboženského fondu. Vesnice Opočno zůstala při lokalii jen kratičký čas a přešla k lokalii Uherské. Na místě Opočna přifařeny byly k Radhošti: Sedlišky, Stradouň a Žika. Stavba lokalie, povolená 21. června 1787 výnosem guberniálním, provedena byla r. 1787 a 1788 na útraty kostela a stála 2028 zl. 54³/₄ kr. V místě lokalie stávaly dříve dva domky: obecní pastouška a obydlí Jana Kličky, jež odkoupeny byly záduším za 30 zl.⁴²⁾

Budova lokální byla z kamene a šindelem kryta. Měla dva pokojíčky k východu, čeledník k severozápadu, kuchyň a špižírnu k jihozápadu. Pod čeledníkem byl sklep. Na jižní straně nalézal se dvorek se studní, k jihovýchodu stodůlka a k severovýchodu zahrádka.

Dvorním dekretem ze dne 24. června 1805 bylo patronátní právo dáno vrchnosti chroustovické, totiž Filipovi hraběti Kinskému, a to k jeho žádosti ze dne 14. prosince 1804.

Prvním lokalistou stal se, jak svrchu uvedeno, Jan Beneš, rodák chrudimský. Do Radhoště se přistěhoval 8. ledna 1787 a poněvadž lokalie nebylo, zůstával v čísle 15. v domku, na jehož opravu dal kostel 86 zl. 8 kr. Teprve kol sv. Bartoloměje r. 1788 odstěhoval se do lokalie. Stavení lokalie bylo velmi vlhké a studené. Stodůlku dal Beneš na své útraty zříditi. Podobně učinil s ploty. Toliko na studeň povolilo gubernium 30. srpna 1790 od kostela 85 zl. Na výživu dostával z náboženského fondu 300 zl. Štolu odváděl do Chroustovic. Později dostal přídavek 50 zl. a od r. 1803 ještě 27 zl. 30 kr., za něž musil čísti 160 mš. sv. ⁴³⁾ V roce 1807 zase vše změněno; lokalista musil čísti 137 mš. sv. zcela zdarma.⁴⁴⁾ V Radhošti zůstal Beneš 21 let až do června 1808, kdy stal sefarářem ve Svatce, kde záhy zemřel.⁴⁵⁾

⁴¹⁾ Radhošť, Stradouň, Týnisko a Žika patřily panství chroustovickému, Jaroslav zámrskému a Sedlišky vysokomýtskému.

⁴²⁾ Lokalie byla vystavěna na prostore, kde dříve bývaly dva menší domky: obecní domek (pastouška) a domek jakéhosi Jana Kličky. Při ní zřízena ihned studna 8 sáhů hluboká. (Pam. kn. R.)

⁴³⁾ Desátek ze Stradouně: 12 strychů a 3 větele žita, právě tolik ovsa, 17 obláčů lnu a letníky; odváděl se i po zřízení lokalie do Chroustovic. Za to Radhošť a Žika dávaly lokalistovi po několika kuřatech. Jaroslav, Sedlišky a Týnisko nedávaly ničeho.

⁴⁴⁾ Příležitostmi k zaopatřování atd. jsou povinni dávat farníci (Inv. Benešův).

⁴⁵⁾ Inventář ze dne 29. prosince 1807 „jest jediná písemnost, která se po P. Benešovi až podnes zachovala. Z toho inventáře poznávám, že dobře pérem vládnouti uměl; proto se litovati musí, že ačkoliv přes 21 let správu duchovní v Radhošti vedl, a kollaturu naskrz znáti musil a zajisté mnoho bylo, co zaznamenáno býti zasluhovalo, přece nic více nezaznamenal“ (II, 36).

Novým lokalistou stal se Václav Dvořák, rodák z Luže, který přišel jako kaplan chroustovický v červnu r. 1808 Radhošť administrovati. V březnu 1815 stal se farářem v Ranné, později v Krouné. Zemřel jako pensista ve Skutči 16. června 1854 ve stáří 86 let.⁴⁶⁾ Za lokalisty Dvořáka přestala se štola do Chroustovic odváděti. „Když chtěl Dvořák farář Hansvenclovi ji odvésti, nepřijal ji Hansvencel, ale doložil, ať jej vícekrát s ní nepokouší.“ Roku 1809 bylo ve farnosti 1161 duší, a to 911 katolíků, 122 evangelíkův a 128 nullistů.

Následovali administrátoři: Vendelín Reimund, rodák z Přelouče od března 1815 — do června 1816, kdy stal se farářem v Rakousích na panství hraběte Filipa Kinského, a Jan Böhm, rodák chrudimský, od června roku 1816 do června r. 1817, načež stal se lokalistou František Müller.

Müller, rodák rychnovský, byl v Radhošti od června 1817 až do 5. prosince 1839, tedy přes 22 let. Měl mnoho co činiti s adamity ve Stradouni. „Škoda,“ dokládá o něm Kučera, „že tento duchovní délkou času od své prvnější horlivosti upustil . . .“⁴⁷⁾

František Syrový, rodák lužský, byl v Radhošti od prosince 1839 do listopadu 1842. „Jsa muž hřmotný a plný živobyť, trochu tím zdejší lidem hnul, ale — nepohnul.“

Jan Salásek, pátý lokalista, byl rodák z Radimi u Luže. V Radhošti byl od listopadu 1842 do konce ledna 1844. „Přišel sem z místa poutnického (Chlumku), nemohl vlašnosti zdejšího lidu přivyknouti.“

Václav Kučera, nový lokalista a první farář v Radhošti, narodil se 19. listop. 1809 v Čejkovicích u Jičína a pobyl v Radhošti do března r. 1857. Radhošť povýšena na faru⁴⁸⁾ rozhodnutím ze dne 11. května

⁴⁶⁾ Sdělal rejstřík ku všem matrikám, ale ničeho nezaznamenal do knihy pamětní (II, 37).

⁴⁷⁾ Od Müllera je první „pamětní kniha“ (sr. doleji) a důležitý inventář z r. 1825. Z Radhoště přišel do Ranné a pak do Luže, kde 28. září 1855 zemřel ve stáří 75 let. Za něho zuřila v Radhošti a okolí asijská cholera. Rozstonalo se r. 1831 hlavně v prosinci přes 100 osob a zemřelo jich 16.

⁴⁸⁾ Není nezajímavé pro situaci katol. víry v Čechách sledovali postup tohoto povýšení. Lokalista podal žádost o povýšení na faru dne 11. srpna 1853 a jako důvody uvádí: drahotu a okolnost, že již některé lokalie na fary byly povýšeny. „Ovšem mi vadilo, že lokalie radhošťská byla na patronátě privátním, a že k doplnění farářské kongruy bylo znamenitého příspěvku z důchodu náboženského zapotřebí.“ Konsistoř dne 9. října 1853 žádost zamítla z důvodu, že na soukromém patronátě v první řadě má hraditi kongruu farářů kostel, pak patron a konečně farníci. Co se nedostává, teprv že doplňuje náboženský fond. Vybízí tedy lokalistu, aby nejprve vyjednával svýše uvedenými činiteli. Patron na žádost lokalistovu ze dne 21. října 1853 nedal nic, kostel nemohl přispěti, neměl, a „od farníků jsem si ani žádného příspěvku nepřál, a bych na nich v ničem nezávisel“. Před novou žádostí zajel si lokalista roku 1854 do Hradce ke konsistoři. „Výsledek té cesty byl, že má naděje poněkud klesla.“ Pak se lokalista rozstona a žádost „již neposlal“. Za to po uzdravení žádal 14. července 1854 ministerium kultu o zvýšení ročního platu z fondu náboženského. Ministerium dalo ji místodržitelství a to konsistoři. Konsistoř nařídila 13. července 1854 komisi „za příčinou povýšení lokalie na faru“ protože je to jediný a zákonný prostředek pro zvýšení lokalistovy dotace. Za důvod se uvádí: veliký počet duší (1500), škola farní a filiální a „přemnozí náboženští blouznivci, kteří ve Stradouni a Tynisku žijí a nad nimiž bez ustání bdíti se musí“. Při tom vypočítáno, že pro faráře, jehož kongrua je 400 zl., by se nedostávalo, nepočítá-li se štola, a berou-li se vikariátní výlohy obnosem 10 zl., dle fassé lokalistovy 108 zl. konv. m.

„Shorník Historického kroužku“.

1855.⁴⁹⁾ V r. 1856 připojeno na žádost samého p. biskupa k Radhošti ještě 7 čísel ze Stradouně, jež až posud patřila k farnosti vracavské, ale od r. 1852 byla přiskolena do Stradouně.⁵⁰⁾ Založil novou „Pamětní knihu“; byl mužem vzdělaným a jemným, ač nedůvěřivým.⁵¹⁾

Jan Bezdiček, druhý farář radhoštský, narodil se 1815 v Litomysli a setrval v Radhošti do 1. prosince 1865. V r. 1858 obdržel od ministerstva kultu pro všechny budoucí časy roční podporu 50 zl.⁵²⁾ »Láska zajisté všech farníků, přátelská náklonnost četných známých následovala jej, neb byl též duchovní správce muž ducha bystrého a vzdělaného a společník vždy rozmarný a vtipný. O upravení domu farního, zařízení nových paramentů a především ozdobení chrámu Páně novou, krásnou křížovou cestou vzácných sobě získal zásluh. Pročež zůstane v dobré paměti památka jeho.“

Po administraci Jana Vlacha od 1. prosince 1865 do 13. prosince r. 1866 stal se farářem Ferdinand Římek, rodilý 7. října roku 1826 ve Velké Zdobnici, který 9. února 1876 odešel do Uherska. V Radhošti byl okraden.

Jan Šembera, rodák poličský, odešel z Radhoště v roce 1887 a po krátkém farářování Josefa Novotného do 23. května 1889 a Mikuláše Simona do 5. prosince 1892, stal se farářem Vojtěch Balcar. Za toho vystavěna nová fara, rozšířen hřbitov, opraven kostel, zakoupeny varhany. Po jeho odchodu dne 5. prosince 1907 stal se administrátorem Václav Oliva. Dne 2. června 1908 ujal se úřadu farář Josef Bečička, bývalý kaplan ve Skutči. Působilo tedy v Radhošti, mimo faráře z doby husitské a utrakvistické, jichž jména se nám nedochovala a mimo duchovenstvo chroustovické, kdy Radhošť byla filiálkou, celkem 17 kněží.

O příjmech lokalistů a pak farářů mimo to, co již svrchu uvedeno, nalézají se ještě tyto záznamy: V r. 1839 měl lokalista dle fassé 300 zl. konv. měny z náboženského fondu, štolu počítanou na 10 zl. 20 kr., »vskutku ale mnohem větší« a užitek asi ze tří měřic panského

Částku tu měli hraditi: patron, kostel, farnici. Proto ona komise. Dne 24. srpna r. 1854 na komisi bylo usneseno: že potřeby jest, aby lokalie se povýšila na faru, že »patron nakloněn není něčím nápomoci, kostel pak a farnici, že nejsou s to, aby něčím přispěli.“ Než c. k. podkrajský úřad byl tomu nakloněn. »Pln dobré naděje očekával jsem výsledek věci. Ale ještě mnoho vody uteklo, nežli se mé přání naplnilo.“ Ústně potěšitelnou zprávu pro lokalistu, že lokalie je farou, přinesl exposita vracavský Jan Vinař od c. k. podkrajského dne 4. června r. 1855; písemně sdělil ji krajský úřad v Chrudimi dne 31. května 1855, dodanou 11. června 1855 a konsistoř 20. června 1855. Prvofarář byl investován 22. června 1855, ale od installace obdržel dispens na svou žádost, »jelikož by to nápadné býti musilo, když bych po více nežli 11 letech mé duchovní správy v Radhošti teprv do chrámu Páně uveden a farníkům jako jejich řádný duchovní představen býti měl“. Proto dne 8. července 1855 ohlášeno pouze z kazatelny, že lokalie stala se farou.

⁴⁹⁾ R. 1855 bylo v celé farnosti 1399 katolíků, 6 evangelíků h. v. patřících do Lozic, 35 zjevných nihilistů k radhoštské duchovní správě připsaných a 29 židů.

⁵⁰⁾ Celé jednání o tom se žádosti ke konsistoři a její vyřízení srovn. II., 81—82.

⁵¹⁾ »Musím ze své zkušenosti připomenouti, že se duchovní v Radhošti, dokud lidi sám dobře nezná, na jejich udání spolehnouti nemůže.“ (II, 40).

⁵²⁾ V žádosti své k J. Veličenstvu ze dne 24. února 1858 žádal Bezdiček, aby mu za 137 mší sv., jež pro fond náboženský gratis slouží, vyplácelo se stipendium 68 zl. 30 kr. Místo toho však dostal roční podporu 50 zl.

pole, které tam leží, kde se vozová cesta a pěší z Radhoště do Jaroslavi sbíhá a z kterého až do r. 1852 se platilo 3 zl. 18 kr. a od té doby 4 zl. do panského důchodu, a konečně za 3 fundace a 10 fundačních přímlov 2 zl. ze zádušní pokladny.

Příjmy prvního faráře dle fassé z r. 1855 byly: z fondu 408 zl., ze štol 14 zl. 23 kr. a z fundací 2 zl., či úhrnem 424 zl. 23 kr. Víkariátní výlohy činily 10 zl. Zbylo pro faráře 414 zl. 23 kr. Za to však musil farář gratis persolvovati pro fond 137 mší sv. Faráři Bezdičkovci ad personam přidáno od ministeria kultu v roce 1858 50 zl. V r. 1867 fassé se změnila. Konvenční měna nahrazena rakouskou. Příjem byl 417 zl. 90 kr. r. m. Osobní přídavek 50 zl. zastaven. Ohrazoval se sice proti obojímu p. farář Římek, ale marně. Fasse z roku 1876 vykazuje příjem: ze zahrádky 243 zl., ze štol 2122 zl., z fundací 168 zl., z náboženského fondu 41832 zl. a vydání na daních 5½ kr., či čistý příjem 443 zl. 13 kr. Kongrua pro faráře byla tehdy 420 zl. Fasse z r. 1887 byla: příjem 316 zl. a vydání 7 zl. 4 kr. Doplácel tedy náboženský fond při kongruie 700 zl., celkem 703 zl. 88 kr. Tato fassé s nepatrnou změnou trvá podnes. Ku příjmu farářovu patří jako jindy i usualní štola, která při menším počtu duší nebývá valnou tak, že farář radhošťský nikdy přebytkem neoplýval a neoplývá.

S budovou farní staly se často změny.⁵³⁾ Když stodůlka stavěná od P. Beneše sešla, dal ji P. Müller rozbourati a vystavěl z ní kůlnu. Za P. Syrového byla pavlač fary sůžena a kůlna z kamene vystavěna, zmenšen dvorek a zřízena zahrádečka pro zeleninu. Opravy různé dávány častěji jako: r. 1844, 1845 atd. Jedna z větších byla v roce 1851 za 135 zl. 36 kr. (kostel dal 118 zl. 19 kr. a ostatek farníci) tak, že „byla lokalie v dobrý stav uvedena.“ Jiná v roce 1860 za 344 zl., v roce 1873, 1881, 1885 a častěji. Opravy tyto byly menšího rázu, tak že rok co rok jevila se naléhavější nutnost stavby nové fary.

Nová budova farní vystavěna byla v roce 1899 od Antonína Béby, stavitele v Litomyšli. Farníci nebyli se stavbou spokojeni (stavělo se prý v zimě, proti jich vůli, materiál se svážel v „řepách“, kdy jest nejvíce práce, z materiálu starého atd.), ač prý vůbec proti stavbě nebyli.⁵⁴⁾ Po

⁵³⁾ Obraz staré fary, původně lokalie v barvách, jest v „Pamětní knize“, II. od učitele Otakara Svobody z r. 1907. Od téhož nachází se taktéž v Pam. knize nynějšího chrámu Páně a silhouetta jeho z doby podvečerní ze zdáli. Obrazy jsou velmi zdařilé a pěkné.

⁵⁴⁾ Než není tomu tak! Stavba nové farní budovy měla asi tento průběh. Nálezem c. k. okr. hejtm. ve Vys. Mýtě dne 5. června 1897 uznáno bylo za právo, aby náklad spojený s novostavbou farní budovy a s opravou kostelní střechy, po odečtení příspěvku ze jmění zádušního per 1500 zl. hrazen byl za hmoty a řemeslníky per 6183 zl. 25 kr. od patrona a za ruční práce a potahy od farníků per 1717 zl. 85 kr. Obec proti tomu dala odvolání, aby za ně platilo záduší a že místo pro faru není vhodné. Místodržitelství 25. února 1898 odvolání zamítlo a uznalo, aby obec dala 1785 zl. 21 kr. a místo stavěbní, že dle komise dne 27. srpna 1897 jest vhodné. Náklad adjustovaný na celou faru činil 9093 zl. 19 kr. Patron měl přispěti per 6307 zl. 98 kr., kostel 1000 zl. a farníci, jak výše uvedeno, 1785 zl. 21 kr. Kostel dal proto méně, ježto dne 26. května 1894 povoleno bylo 2400 zl. na rozšíření hřbitova. O dalším jednání svědčí nejlépe přepis c. k. hejtmanství ve Vys. Mýtě ze dne 25. října 1898 všem obcím. Zní: „Obecní úřad ve Stradouni žádá zde, aby ... novostavba počala se prováděti na jaře r. 1899 ... Sděluje se: Při komisi odbývané dne 18. června 1898 v Radhošti, bylo přifařeným obcím sděleno, že posečká se se stavbou až do jara 1899 za tou pod-

postavení rekurovali až ku správnému dvoru, ale byli v roce 1907 zamítnuti. Superkollaudace budovy konala se dne 24. ledna 1908. Farníci měli zaplatiti přes 1400 zl. na stavbu, staviteli 5 procent z prodlení a soudní útraty. Nad tím jevila se všude po farnosti největší nespokojenost.

III.

Pamětní kniha fary radhoštské mluví „o lidech bez náboženství, v úředních dopisech „Religionsschwärmer“ nazvaných, kteří se v Radhoštské kollatuře hodně zahnízdili,“ slovy: »Není pochybnosti, že se takoví lidé již ode dávných časů na Chroustovicku, Rychmbursku, Litomyšlsku a jinde v chrudimském kraji zdržují. Snad jsou to pozůstatkové oněch jamníků a adamníků, o nichž Hájek ve své kronice české na listě 202. vypravuje, a kteří původně v Pikardii ve Francouzích vystoupili, odtud pak vyhnáni, do Němec přišli, ale i zde byvše ohněm upalováni, konečně za knížete Soběslava v r. 1176 do Čech se utekli a nejprve okolo Žatce a Loun se usadili. Tu začali kázati, svátosti Kristovy, řády duchovní a kněží haněti a že ty bludy po stodolách a jamách a tajně rozšiřovali, „jamníci“ sluli. Potom po některých časech scházejíce se spolu nazí chodili, muži i ženy, pravíce, že Adam a Eva tak chodili a Pán Bůh že jim řekl: „Rosťtež a množte se a naplňte zemi“ a tak spolu hovadsky obývali. Lidé pak jim říkali adamníci. Nad to pak učili, že není třeba komu jakých poplatků dávat, pravíce, že jsou všichni lidé svobodni. Žižka je za svého času ohněm upaloval. Nyní ovšem povinné poplatky odvádějí, vědouce, že kdyby nechtěli po dobrém, musili by po zlém. Ano oni se staví, jako kdyby byli ti nejvěrnější poddaní císaře pána a jako kdyby mysleli, že císař jako oni žádné náboženství nemá a že jsou proto jeho miláčkové. V srdci jsou ale nepřátelé císařovi, protože komunismem zdaleka zuvánějí.“ (II. 38. a 39.)

O týchže lidech mluví i pamětní kniha obce Stradounské, jež, dle uveřejněných pramenů, píše o „marokánech“ (adamitech, abrahamitech, deistech, nihilistech, mikulášencích — kterážto jména jsou prý jednoho a téhož významu!): „Adamity nazývají se lidé oddávající se hrubému smyslnému mysticismu . . . Ve XIII. stol. vyskytují se opět zprávy o sektě náboženské na základě pantheismu zbudované, která pode jménem

minkou, když obec radhoštská postoupí za přiměřenou cenu část veřejného statku před stávající starou budovou farní na délku asi 16 m. a šířku 4 m., aby celá stavba pošinuta býti mohla proti silnici. Na to došel přípis obecního úřadu v Radhošti ze dne 24. června 1898, že obec ochotna jest postoupiti pozemek z šíři toliko 2 m. a za cenu 2 zl. za m. Z toho přípisu seznalo c. k. hejtmanství, že obec radhoštská způsobem, který nechci bližše označiti, přivádí k výrazu smýšlení, že jí nejde ani vážně o smírné projednání této záležitosti. Poněvadž tímto způsobem okr. hejtmanství seznalo, že další vyjednávání s obcemi přifařenými vlekloucí se již po tolik let, nepovede k žádoucímu výsledku, nařídilo samo patronátnímu úřadu, vyslechnuvši dříve c. k. mistodržitelství, aby stavba ihned se zadala a prováděla, a aby v tom případě, kdyby přifařené obce odmítly ihned konati dovozy materiální, podnikatel dovozy tyto sám na sebe vzal za rozpočtenou cenu, která se na přifařené rozvrhne. Následkem toho vyzval podnikatel stavby také přifařené obce, aby dovozy konaly. Jestli tedy používá se krajních prostředků, sluší vinu přičítati jedině přifařeným obcím samým, proti jichž **bezmeznému** odporu musilo hejtmanství vzíti v ochranu dp. faráře, aby se mu konečně dostalo slušného obydlí...“

„bratři a sestry svobodného ducha“ ve Francii, v Němcích a v Itálii se rozšířila a ani nejkrutějším pronásledováním nebyla vyhubena. Hlavní základ jejího učení byl: „Bůh jest vše, cokoliv jest“, následovně člověk nehřeší, pokud v jedné bytosti s Bohem zůstává, nedělí se sobecky od přírody čili od celku všehomíra. Jsou tudíž pudy přírodní božské, pokud vedou ku spojení a ne k různění. Bezbožnost spočívá pouze v osobování. Proto bylo adamitům vše svaté, jakmile to bylo všeobecné. To platilo i o ženách. Zdá se, že hlavně kněz Petr Kániš, v Klokotech upálený, učení toto v Čechách rozšířil. Po té sedlák Mikuláš stal se nějaký čas hlavním jeho hlasatelem. Věřili a povídali, že není ani Boha ani čerta, leč v dobrých a zlých lidech. Proto majíce sebe samy za syny Boží a ducha svého za Ducha sv., zamítali všechna přikázání a všechny knihy vůbec, jelikož nosili prý zákon Boží psaný v srdcích svých. Jsouce pak účastníky Ducha sv., pravili, že neumrou na věky. Krista nazývali bratrem svým. Modlitba jich byla: „Otče náš, jenž jsi v nás, osvět nás a buď vůle tvá“ atd. Vše, co měli, bylo jim obecné, žádný nic vlastního neměl. Proto pokládali manželství za hřích, smilství za povinnost a páchali veliké neřesti. Sídlem jich byl ostrov Nežárky mezi Jindřichovým Hradcem a městem Veselím, někde blízko Valů nebo Stráže. Tam ohradivše se pevně, ač ne hojně, přece mnoho škody krutým pleněním a vražděním po okolí činili. Na prosbu pana Oldřicha mladšího z Hradce vyslal Jan Žižka svého hejtmána Bořka Klatovského se 400 oděnci k jich vyhlazení. Bránili se však tak udatně, ba zuřivě na ostrově, že netoliko mnoho nepřátel, ale i samého hejtmána Bořka zabili. Žižka rozhněván obrátil se sám proti nim a dne 21. října r. 1421 je ohněm a mečem vyhubil. Jen jediného muže kázal z nich ušetřiti, aby o víře svých stoupenců učinil vyznání, kteréž pak sepsané mistrům do Prahy posláno bylo. Zbytky jejich musily ve veřejnosti přesvědčení své zapřítí a jen pokradmo v skrýších se scházely.“

„Ze století XV. a XVI. žádných zpráv se nám o nich nedochovalo. Po bitvě bělohorské za katol. reformace a velikého utiskování lidu poddaného nalezlo adamitství mnoho přívrženců. Však byli krutě pronásledováni, žalářováni a usmrcováni. Patentem ze dne 13. ledna 1781 císařem Josefem II. vydaným, dovoleno jest mimo katolického a židovského též náboženství ritu Kalvínova a Lutherova. Po vydání tohoto patentu nastal zvláště v kraji chrudimském čilý ruch. Tak prý (!) na Vysokomýtsku dvě třetiny lidí vystoupilo z katol. církve.⁵⁵⁾ Mnozí pak nechtěli se přiznati k žádnému z náboženství a nevěřili docela ničemu. Oni nevěřili, ale poznávali, že je jistá jedna bytost. Tvrdili, že prostředkem sv. Písma poznali věčnou a neskončenou moudrost, která v nich přebývá. Kristus narodil se toliko v srdcích lidských a u koho se narodil, ten je duchovně znovazrozen. Proto počítali věk svůj od znovazrození. Starý šedivý muž stál na svém, že je stár půl leta. Zavrhovali svátosti, nejsvět. Trojici, potřebu kněží a kostelů, nemínili, že je třeba poslušnosti k císaři a vrchnostem, popírali dědičný hřích, jakož i věčné tresty, ač v nesmrtelnost duše a v odplatu uvěřili. Byli přesvědčeni, že všechny jiné církve zahynou brzy a pak oni živi budou, poslouchajíce jenom hlasu obývajících v nich vnitřní moudrosti. Měli zásady komunistické. Majíce se z krádeže dříví v lese zodpovídati, mluvili takto: Pán všehomíra dal

⁵⁵⁾ Nebylo to tak zřetelné. Zpráva tato přehání, jak z jiných dokladů známo

před našima chalupama vzrůstí stromům a lesům. Proč bychom neměli požívatí té dobroty dle své potřeby? Či snad Pán stromoví tomu jen pro některé lidi růsti dává? Když jim odpověděno, že především vrchnost, která z milosti Boží je ustanovena, má právo darů těch užívatí, pravili: Vrchnost a knížata zvolili sobě lidé sami, aby je chránili a spravovali, nikoliv však odírali. Že by však vrchnosti od Boha svou moc braly, toť pouhý výmysl člověka. K vůli lepšímu osvětlení marokanismu uvádíme zde dva úryvky z výslechu. V Pardubicích učinili adamité z Rokytna a Chvojence vyznání víry: „Věříme v Boha Stvořitele nebe i země. Věříme v Krista co učitele lidu, který za své přesvědčení podobně odpraven byl jako Jan Hus. Věříme v Ducha Božího, neboť víme, že každý člověk má vlastního ducha. Duch svatý jest nám duchem pravdy, síly a dobré rady. Naším zákoníkem jest desatero přikázání, jež Mojžíš snesl s hory Sinai a která Bůh vyryl prstem do desk kamenných pro veškeré člověčenstvo. Těchto přikázání budeme vždy šetřiti a své bližní upřímně milovati. Necháme všech lidí na pokoji, třeba nás nenáviděli a nás uráželi. Necht se nám stane cokoli, ke všemu jsme odhodláni. Nikdo nás nepřemluví, abychom vzdali se své víry, kterou jsme si vybrali ze 72 náboženství. Modlíme se „Otče náš“, jak nás matky naučily. Zpytující svědomí, zpíváme žalny Davidovy.“

„R. 1822 adamité ze Syratky a Dědové na Rychmbursku odpovídali takto: Soudce: Jak se jmenujete? Obžalovaný: Já sobě žádného jména nepřinesl. — Jak jste starý? Jak jsem se znova narodil. — Kde jste zrozen? V matce života. — Jakého náboženství? Beze všeho náboženství. — Kde nyní přebýváte? V duchu a v pravdě podle ducha. Podle světa ale v Dědově. — Máte na živě rodiče? Podle světa nejsou. Podle ducha přebývá otec ve mně a já v něm. — Jste ženatý? Svobodný. — Vždyť máte manželku Terezii po 20 let a s ní 3 děti! Já jsem podle ducha syn a ona je panna. Ty tři děti jsou mi od otce svěřeny. — Proč nechodíte do kostela? Nechodím, poněvadž je matka života chrám a já v něm přebývám. — Proč neposíláte dceru do školy? Poněvadž jsem prohlásil svobodu veřejnou. — Proč neplatíte daň z hlavy? Poněvadž jsem všecky zemské věci pro nebeské království opustil. — Jaký by to byl pořádek, kdyby všichni lidé opustili věci zemské? Já za žádného nemohu odpovídati. Vsa bylo by dobře tak, jako prvopočátečně. Bylo by všechno všech, žádný by žádnému nic nevzal a žádný by před žádným nezavíral a byl by pokoj. — Budete zeměpánu daň platiti? Nebudu, neb zemi žádnou nedržím a jen otci nebeskému budu sloužit v duchu a v pravdě, poněvadž on jen takovou daň vyžaduje. — Máte ještě něco připamatovati? Jen že žádného poslouchat nebudu, kromě Hospodina nebeského, an po světském řízení mně dokonce nic není. — Když pak soudce jej vyzval, aby protokol podepsal, pravil: Nenuťte mne k podpisu, neboť jsem jenom slovem Božím živ.“

„V »pravdách« poznaných byli neústupní a zarputilí. Před komisaři pravili neohrožené: »Rozsekejte nás na kusy, mořte, palte nás, přece nám nevštpíte jiné víry!« Byli bití, zavírání a vypovídání do pustých krajín Sedmíhradská, Uher, kdež mužové vřadění do pluků hraničářských, ale vše ukázalo se marným, zvláště v kraji chrudimském, neboť ve dvorním dekretě ze dne 4. prosince 1818 výslovně se dokládá, že v tomto kraji lidí bez náboženství přibýlo. Příčinu toho hledati sluší v pevnější organizaci „marokánů“ ve zdejší kraji. Ba měli svého představeného

pro své náboženství a tím byl sedlák Vojtěch Valenta, který v okolí nazýván byl „biskupem ariánským“ nebo „patriarchou blouznivců“.

Schválně uvedl jsem názory o náboženských blouznivcích, jak farské pamětní knihy radhošťské, tak i obecní pamětnice stradounské a to do slova. Příčina je ta, že tyto pamětní knihy po časech stanou se jediným písemným pramenem krajin těch o velikém náboženském rozvratu, jenž bujel v tomto koutě východních Čech koncem XVIII. a počátkem XIX. století a že obě dle mého názoru spojitost rozvratu toho zcela neprávem kladou až do dob dávno minulých, ba až do doby husitské. Obě pamětnice sepsány byly až v druhé polovici XIX. století od nehistoriků, kteří jednoduše budovali na tom, co na venkově za své doby v historických pramenech shledali. To považuji za nutno předeslati k názoru svému, na jehož doklad uvedu mnohé záznamy zvláště z farního archivu radhošťského, jichž se posud nikde v historických pojednáních o adamitech nepoužilo, anebo jichž se sice použilo, ale jen částečně bez kritického rozboru a úsudku.

Hnutí „marokánské“ — tím slovem ponejvíce mezi lidem označováni byli náboženští blouznivci, jak v Radhošti, tak ve Stradouni, ba široko daleko po celých východních Čechách a téhož slova užívá se podnes — jehož sídlem byla Stradouň a jež odtud rozlezlo se po východních Čechách na panství chroustovickém, pardubickém, vysokomýtském, novohradském a litomyšlském, ve svém jádru jest čistě osobní zájem jediného muže, „všemi mastmi“, jak se říká, mazaného Vojtěcha Valenty z Vraclavě, který prvků odporu proti katolické církvi, jež v Čechách vždycky byly, a prvků racionalistických, jež do Čech zaneseny byly již valdenskými a jejich kacírskými předchůdci, jež dále rozhojneny byly viklefismem, husitismem, českobratrstvím a kalvínstvím, ale později reformací katolickou na minimum stlačeny a pouze tu a tam v tajnosti srdce chovány a Pruskem z choutek politických emissari živeny, chytře použil, v lidu je obnovil, upevnil, oživil a uvědomil, aby připravil si pohodlné živobytí, hověl prostopášností a tak nepřímou se pomstil katol. církvi, již považoval za tu, jež odjala mu život plynoucí pohodlím a bestarostí. Sotva že ovšem muž tento dráhu svou nastoupil, zmocnila se jeho záměru lidská fantasie, spojená s touhou u jiných po týchž počtech, jichž Valenta v hojné míře užíval a vzniklo hnutí, jež jako řeka zavalilo celé východní Čechy, mnohé na scestí svedlo tak, že někteří až ku zvířectví poklesli a jak státu, tak zvláště církvi katolické a jejímu kněžstvu připravili mnohých béd a svízelů. Poněvadž jak jsem uvedl. někteří, ba mnozí až k zvířectví poklesli, vzpomenu tu máně na staré husitské adamity a slovem tím ihned označení vlastně přívrženci a stoupenci, či chceme-li i svedenci Valentovi, ač neprávem. *Hnutí celé správně by se vlastně mělo jmenovati valentismem a přívrženci jeho valentovci.* najisto alespoň ti, kteří se na výše uvedených panstvích čítali k náboženským blouznivcům. Nemá tedy náboženský rozvrat ve východních Čechách ve století XVIII. a XIX. nic společného, až na prvky racionalistické, s rozvratem náboženským v jiných stranách Čech⁵⁶⁾ a proto nedá se posuzo-

⁵⁶⁾ Dr. Jos. Stěhule vypravuje o adamitce z Horních Štěpanic, narozené r. 1776, že „babička zpovědní listek, který tehda osadníci farní dostávali, strčila do skouly a řekla, „děte si samy, já nepudu“, že do kostela nechodila, ježto „Pán Bůh vyslyší na každém místě“, s dětmi však že se modlila Otče náš, zemřela nezaopatřena, byl sice u ní kněz, ale řekl, že měla „adamitskou viru

vati celkově a jednotně po celých Čechách, ale pouze místně či krajinně, jinými slovy: Hnutí racionalistické, vyřinuvší z jansenismu a francouzského encyklopedismu, byvši posíleno v lidu starými protikatolickými tradicemi již z dob předhusitských, bylo náhle ve východních Čechách zabarveno životem a mravy Vojtěcha Valenty. V jiných koutech Čech byli to zajisté zase jiní muži, kteří podobnou úlohu hráli, ač myslím mravnější než Valenta, ve svém okolí. Na novějším bádání historickém pak jest muže ty vynaléztí a jich účast či spíše vůdcovství historicky objasnití a odůvodnití.

Není zajisté třeba, abych k odůvodnění názoru svého rozváděl dlouze široce známá fakta o pobytu valdenských v Čechách, jimž padly za oběť celé jižní a částečně i východní Čechy a proti jichž snahám a důsledkům ještě sám otec vlasti Karel IV. přísně vydal mandáty. Rovněž netřeba uváděti, že Hus v lidu již dávno pro své kacířstvo půdu měl připravenou, právě činností valdenských, ba že sám pravdě podobně v předcích svých byl jejich stoupencem, či že žilami jeho kolovala dříve kacířská krev, nežli se stal formálním kacířem, ve smyslu ovšem katolickém, ač snad sám o tom ani nevěděl. Není též nutno uváděti všechny fáse vývoje náboženského od českého viklefismu až k radikálním táboritům, českým bratřím a zarputilým kalvínům, abychom poznali, jak Čechy skrz na skrz po dlouhá století byly zaryty ideami církvi katol. nepřátelskými.⁶⁷⁾ Že pak přímo nadlidské námaze v dobách katol. reformace po době bělohorské bitvy, jež ostatek stále a dlouho byla ničena vpády nepřátel jinověrců do Čech. nepodařilo se vykořeniti náchylnost k bludu⁶⁸⁾ a v srdce zasaditi překrásný květ katol. víry s celým vnitřním přesvědčením a uvědoměním o její jediné pravdě, osvětlily přímo žárovým světlem doby tolerančního patentu císaře Josefa II.⁶⁹⁾

Východní Čechy kráčely tehdy v náboženském rozvratu v čele, ježto právě tu své doby bylo nejvíce českobratrských sborů, českobratrských měst, pánů a šlechticů! Kvasilo to v těchto krajích stále a vládla

v hlavě“ a že vždy ráno zpívala z lipského (lutherského) kancionálu. Týž líčí jinou: Do kostela nechodila. Když ji „přinuceně přivedli do kostela, dala ruce za záda a tak si tam tralákala“ a jakousi Kotkovou, která žila as od r. 1755 do r. 1835: „Nutili ji, aby chodila do kostela. „No, dyž tam prej mám bejt na vobdivu, aby mé lidi viděli, tak půjdu.“ Doma chodila pěkná a čistá, plátěné sukně a čisté varbáňky, ale do kostela oblékla se „do černý plátěnky, roztrhanýho kabátku a černý plátýnko na hlavu“. V tom plátýnku lehla si pod kazatelnicí když ji přivedli do kostela, obracela se zády k oltáři. Modlit však se tam nechtěla a nepřinutili ji k tomu.“ (Adamité pod Žalým v Besedách Času 15. prosince 1907.)

⁶⁷⁾ „Co do náboženství veškeré obyvatelstvo města Mýta přiznávalo se ke straně pod oboji; byli venkoncem utrakvisté; i jest mýlka, že by Mýto kdy bývalo sídlem Bratří“ (Jir. 42).

⁶⁸⁾ V. Škorpil: Justice vysokomýtského magistrátu v letech 1700—1718 („Osvěta lidu“, 55. 1908). „Pavel Novák z Vratslavi nařčen z kacířstva, poněvadž patrně podezření jest, že by v takovém setrvati měl“ a Ondřej Zejda, když ve Spálenci mlel, vyjádřil se o Janu Nepomuku hanlivě a potupně. Vymlouvaje se pominutím smyslů, byl z vězení na rukojmí propuštěn s pokutou 20 zl. a oba s tím podotknutím, že pakli nejmenšího podobného se shledá, má statek propadnouti a také jiný trest k tomu následovati.“

⁶⁹⁾ Dne 13. března 1748 podal děkan vysokomýtský Gallina arcib. konsistoři v Praze zprávu o sektářích ve farnosti mýtské. Z „kacířství husitského“ bylo tehdy ve Vraclavi podezřelých asi 30, kdežto v Mýtě samém byl pouze jeden evangelík. Někteří zanechavše kacířství znova se k němu vraceli podruhé a často i potřetí. (Jir. 100.)

nevěděla si konec konců rady. Ještě štěstí, kde vrchnosti byly obezřelé a když již toleranci zažehnati nemohly, alespoň v čas staraly se o — pastory. Tam půdy pro Valenty nebylo! Kde však záhy toto opatření se nestalo, jako na Chroustovicku, tam v dobách tolerance, již většinou lid nekatolecky smýšlející považovali za náboženskou bezúzdnost, položen zárodek k mnohým zmatkům — totiž k náboženskému blouznění.

(Pokračování.)

Dějiny koleji jezuitských v Čechách a na Moravě od r. 1654 až do jich zrušení.

Napsal Dr. ANT. PODLAHA.

Část první; od r. 1654 do 1723.¹⁾

I. Dům professní u sv. Mikuláše v Praze.

V domě professním v Menším městě Pražském žilo r. 1654 celkem 28 členů Tovaryšstva; z těch bylo 16 kněží, 3 magistři a ostatní adjutoři, pečující o domácnost. Počet ten rozmnožoval se čas od času příchodem členů Tovaryšstva ze sousedních missií a jiných domů. Výživu všech těchto osob v dobrovolné chudobě žijících usnadňovala štědrost dobrodinců, která neochabovala ani v době, kdy panovala téměř všeobecná nouze. Někteří šlechtici a měšťané zvláště v době postní vyvolili si určitý den, v němž posílali do domu professního jednak potravu, jednak nějakou částku peněžní. Celkem dům professní obdržel za řečený rok na almužnách těch jednak v penězích jednak v naturalích asi 4700 zl.

Velikou dobročinností vynikal nejvyšší purkrabí Bernard hrabě Martinic, jenž, kdykoliv se naskytla příležitost (zvláště ke dnům svátečním), přispíval domu professnímu hojnou měrou k výživě; i manželka jeho ve štědrosti nežůstávala pozadu.

Největším však dobrodincem domu professního stal se tehdaž mladistvý Václav hrabě Kolovrat, jenž vstoupiv r. 1650 do Tovaryšstva, zřekl se r. 1654 všech svých dědičných statkův a veškeré toto jmění své daroval k vystavění domu professního v Praze a chrámu při něm.²⁾

Aby získáno bylo potřebné staveníště, vyjednávalo bylo s magistrátem Menšího města Pražského, i byla sepsána o tom smlouva, jež došla stvrzení císařského. Jelikož však statky darované zatíženy byly různými břemeny, bylo zpeněžení jich spojeno se značnými nesnázemi, a mimo to, jak uslyšíme, i jiné překážky potom se vyskytly.

Kázání konali jezuisté domu professního v kostele velmi horlivě; v době postní s velikým úspěchem konala se každého dne

¹⁾ Prameny: P. Jan Miller S. J., „*Historia provinciae Bohemiae Soc. Jesu*“, rkp. v Lohkovické knihovně pražské, *Litterae annuae*, *Elogia* a j. rkpsy téže knihovny. Za laskavé zapůjčení rukopisů těch povinně díky vyslovuji vsdp. kan. a univ. prof. Dru Ant. Vřešťálovi.

²⁾ *Litt. ann.* z r. 1654: „... inter quos eminent noster, qui postquam quarto abhinc anno nuncium rebus humanis misisset, hoc demum anno extremum iis vale impertiit, atque haereditatem suam omnem (quae iusto collegio fundando satis foret) templo olim nostro ac domui exaedificandis addixit, aedium nimirum nostrarum angustias et templi labescentis periculum miseratus.“

kázání o utrpení Páně, a to česky ob den, německy každého dne. Veliké oblibě těšily se ranní promluvy k lidu konané.³⁾

Kněží professního domu přinášeli pilně také duchovní útěchu uvězněným v žalářích (Hradčanském a Malostranském) a nemocným ve špitálech (vlašském u sv. Karla Bor. a městském u sv. Jana). Návštěvu žalářů chtěli i duchovní jiných řádů vykonávati, ale arcibiskup kardinál Harrach rozhodl, aby činnost ta vyhrazena zůstala jesuitům. Obracející zřetel svůj především ovšem k duševním potřebám vězňů, zasazovali se také o ulehčení jejich osudu, po případě i o propuštění jich a přiměřené pak zaměstnání.⁴⁾

Z haerese k víře katolické obráceno bylo r. 1654 kněžími professního domu 59 osob; mezi nimi byl rytmistr ve službách španělských, rodem z Braniborska („Marchiacus“). Šlechtična Reinacherova (prae nobilis matrona ex Reinacherorum antiquissima Germaniae familia“), jež byla při dvoře saském, od dvaceti let toužila po přijetí víry katolické.⁵⁾ Posléze odhodlaně opustila dvůr saský a spolu s patnáctiletou dcerou svou odebrala se do Prahy. Obě vedly život velice zbožný dle pravidel asketických v ustavičných modlitbách a zbožné četbě.

³⁾ Litt. a. n. z r. 1654: „Fructus, quem conciones nostrorum toto anno, atque eo potissimum tempore, quo a germano quidem oratore pene quotidie, a boemo vero alternis fere diebus dolorum Christi acerbitas et magnitudo in animos ingeritur, legerunt, ingens fuit. Sed non minorem utilitatem et laudem tulit matutina ad plebem dictio ipsa auditorum assiduitate comprobata.“

⁴⁾ „Carcerum et nosocomiorum cura nobis imprimis curae fuit, ita quidem, ut aemuli quidam actionum nostrarum coeperint eam nobis invidere, et in hanc salutarem messem manum immittere, quos tamen Eminentissimi Cardinalis autoritas repressit. Res ita se habet. Perniciosus quidam verbi nescio cuius minister pagos obibat, atque haeresim in recens conversorum animos denuo disseminabat, qui deprehensus et publicum hic in carcerem compactus insana seipsum Samsonis exemplo (quod inconsultus rabula pro se allegabat) fortitudine aggressus, adacto in ventrem cultro, vitam sibi elidere sategerat. Hunc a tam atroci facinore dehortans noster, dum vulnus alligatur, nova in Deum et rectam religionem fiducia erexit. Vix noster digressus fuerat, cum se continuo illuc inferunt alii religiosi novis studiis ab hoc scelere et ab haeresi hominem abducturi. Qui dum impense actum agunt, et dum nostram voluntatem afflicto impigre assistendi Eminentissimus ultro explorasset, illico iubentur illi domi suae se continere, et carcerum eiusmodi curam Societati integram et intactam relinquere. Ille ergo brevi post (cum post restitutam sanitatem per nos ad sanam quoque doctrinam venisset) in libertatem assertus est. Alius exigua de causa longo carcere detentus hoc temporis et operae non vane locatae precium tulit, ut ex nostra instructione et assidua rerum controverti solitarum lectione melioris fidei dogmata hauriret, qui demum nostra intercessionem vinculis exutus atque in illustrem aulam quandam promotus praeclara vitae ac virtutis moderatione id effecit, ut neque eum toleratae miseriae, neque nos impensi laboris poeniteret. Vinculis et alii nostro interventu exuti sunt, inter quos nonnemo gravi quoque poena est liberatus.“ Litt. ann. 1654.

⁵⁾ Počátek jejího obrácení liči se v Litt. a. n. takto: „Mutandi soli ac religionis haec fere fuit occasio. Attulerat ea secum ex antiquissimo quodam Marchiae monasterio (quo negotiorum causa concesserat) lipsana quaedam sanctorum, quae (ut est simplici quodam et germano candore) summa veneratione colebat ipsa, et aliis in aula colenda proponebat. Subodoratus idipsum praecipuus aulae ministellus doctor Wehler indignissimis eam pro concione verbis traduxit, et pene digito commonstrans palam edixit, homines eiusmodi in aula minime ferendos esse, qui serenissimae principum soboli a teneris venena ossicularum instillarent. Pupugit ea res matronae animum vehementer, unde ex iusto dolore subito sanctissimum soli vertendi mutandaeque quamprimum religionis enatum est consilium, nullo (ut illa ait) precio redimendum.“

Příčiněním kněží z domu professního obrácení byli r. 1654 obyvatelé vršovičtí u Prahy, kteří do té doby toliko dle jména byli katolíky.⁶⁾ Během téhož roku podařilo se působením kněží professního domu smířiti osm nesvorných párů manželských; pro jiné v divokém manželství žijící vyžádáno dovolení, aby mohli tajně býti oddáni. Často poskytnula byla útěcha umírajícím.

Školy při domě professním byly velice oblíbeny: počet žactva byl veliký, a mezi žáky byli přemnozí z rodin šlechtických. Prospěch ve studiích byl výborný; píle žactva po celý rok neutuchající.

Časem studenti konali deklamace a přiměřené divadelní hry. K oslavě narozenin kardinála Harracha přijelo do jeho residence 24 studentů rodu hraběcího a baronského v oblecích divadelních a přednesli mu blahopřání na způsob výstupu dramatického.

K družině studentské (latinské) „Narození P. Marie“ („sodalitas B. Virginis Nascentis“) přistoupilo r. 1654 nově několik studentů-filosofů. V družině té utlá mládež zbožností závodila s dospělými muži.⁷⁾ Dva jinoši z družiny té vstoupili do kláštera.

Mimo to byly při domě professním ještě dvě jiné družiny: „Smrtelné úzkosti Páně“ (Agonis Christi“) pro muže i ženy a „Sv. Barbory“ (tato družina nazývána byla také „německou“) šlechticů a měšťanů, jež r. 1654 vzrostly přistoupením nových sodálů. Svátek sv. Barbory družina její jméno nesoucí konala s velikou slávou. Sešlo se k slavnosti té tolik lidu, že v chrámě nemohli se stěsnati. a všichni sobě přáli, aby konečně došlo k stavbě kostela prostrannějšího.

V den Velikého pátku konána byla hra pašiová, již v živých obrazech beze slov znázorněny jednotlivé výjevy z utrpení Páně.⁸⁾

Při dvoře markraběte braniborského Kristiana Viléma⁹⁾ byli dva kněží z domu professního, z nichž jeden byl zpovědníkem, druhý kazatelem. V Braniborsku uprostřed obyvatelstva velikou většinou nekatolického konal kazatel v neděli a svátky kázání, k nimž přicházeli nejen katolíci, nýbrž i nekatolíci. Katolíci mezi obyvatelstvem protestantským žijící i z daleka přicházeli, nelekajíce se cesty několika mil ani posměšků nekatolíků. R. 1654 přistoupilo k sv. zpovědi a k sv. přijímání asi 50 osob. K povznesení zbožnosti při dvoře zřízeny byly o vánocích jesličky, což schvalovali i nekatolíci, súčastňující se pobožností u nich konaných; jeden z nich přistoupil k víře katolické.

Roku 1655 bylo v domě professním celkem 30 členů, z těch bylo 14 kněží zaměstnaných obvyklými pracemi kazatelskými a ve

⁶⁾ „Latebant praeterea in Wersowes, pago Pragae vicino, in haeresi incolae pene omnes, sola catholici nominis fama velut tegumento involuti; hos ad unum omnes nostra tandem industria convertit, et ad frequentem synaxeos usum informavit.“

⁷⁾ „... cuius hoc in commune elogium esto, quod tenera in ea iuventus fervore pietatis cum viris decertet.“ Litt. a. n. n.

⁸⁾ „Fuit et agonis Christi ipso die Parasceves aucta solemnitas data dramate, in quo mutis scenis tota passionis series ad vivum Christo repraesentata mirabilem pietatis sensum apud omnes excitavit.“ Litt. a. n. 1654.

⁹⁾ Markrabě Kristian Vilém nar. 1587, nastoupil r. 1598 po otci svém v držení t. zv. administratury bývalého arcibiskupství Magdeburského, při dobytí Magdeburku 1631 zajat; v zajetí přestoupil k víře katolické; mírem Westfálským obdržel Loburk a Zinnu (Lohurg a Zinna v Braniborsku).

správě duší; tři kněží a tři magistři působili na gymnasiu; mimo to bylo 10 fraterů-adjutorů.

Professní dům měl závazek platiti faráři u sv. Václava každého roku 180 zl., dokud nesloží u magistrátu Menšího města Pražského 3000 zl. Tuto sumu r. 1655 jesuité doplatili, takže nadále osvobození byli od placení zmíněného příspěvku.¹⁰⁾

Smrtí ztratil dům professní r. 1655 P. Martina Eismana, rodilého z Forchheimu, jenž strávil v Tovaryšstvu 38 let svého života; byl doktor filosofie i theologie. Ve vědách těch byl neobyčejně zběhlý, což patrně bylo zvláště při disputacích, neboť dovedl obratně předstihnouti všeliké námitky opponentův. Přednášel po dva roky filosofii, potom rovněž dva roky kasuistiku a posléze po 16 let celou theologii v Olomouci a Praze s velikou pochvalou. Nade vše miloval vždy práci vědeckou, již věnoval všechny prázdné chvíle.¹¹⁾ Při tom velice byl zbožný.

R. 1655 přičiněním kněží domu professního obráceno k pravé víře 45 osob; zpověď celého života vykonalo u nich 176 osob.

Zpráva o gymnasiu při domě professním z r. 1657 sděluje, že tu mimo jiné studovalo 19 hrabat, 11 baronů a tolikéž rytířů. K nim koncem července přibýlo pět pázat císařských a šest pázat arcibiskupských, kteří, pokud to služba při dvorech pánů jejich dovolovala, do gymnasia chodili.

S velikou pilí vyučována byla mládež katechisováním v kostele domu professního. Ke katechesím těm přicházely nejen děti měšťanův, nýbrž i děti šlechtické.¹²⁾

R. 1656 utvořila se družina česká pod titulem P. Marie na útěku do Egypta („novellus Boëmorum sub titulo D. Virginis in Aegyptum fugientis congregatus coetus“) a velice horlivě sobě počínala: sodálové pilně navštěvovali shromáždění a přistupovali často ke svatým svátostem. Mnozí, naučivše se v družině dbáti života upřímně zbožného, také v domácnostech svých a při čeledi své přihlíželi k tomu, by tu vládl duch křesťanský.

Kázání konána byla v kostele obvyklým pořádkem. K nim zvláště v adventě, postě a v oktávě Božího Těla přicházelo mnoho posluchačstva: za pobytu císaře Leopolda v Praze zvláště mnozí z komonstva jeho sem přicházeli.

¹⁰⁾ Také toho roku (1655) na Veliký pátek konána po obvyklých obřadech pašijová hra, kterou Litt. ann. takto líčí: „Agonis Christi sodalitium Christum patientis in theatro, populo in genitus et lacrymas teneriorum affectuum concitatione effuso, hoc sub schemate proposuit: „Umbram fugat veritas“, quo in dramate perquam affectuoso illa veteris typi figuras Christum hominum causam summa tolerantem adumbrantes, haec vero ipsummet novae legis et gratiae authorem post multos cum animi tum corporis cruciatus cruci suffixum praestituit, tenerrima hominis imitatione sequendum. Quare tandem a fide, spe et charitate Christo in cruce tribus clavis confixus homo, non absque lacrymis propriis in alienum motum ubertim manantibus scenam clausit.“

¹¹⁾ „... amantissimus semper litterarii otii. Nam a peractis recreationum horis intra cellam suam se continuo recepit, omniaque temporum spatia aliis a muneribus vacua altioribus disciplinis elucubrandis attribuit, praeclaro veri Jesuitae documentum, cuius mentem a terrenis prorsus alienam soli virtuti ac litteris adhaerescere oportet.“ Litt. ann. 1655.

¹²⁾ Miller VII., str. 2222.

Ve zpovědnících byli kněží domu professního horlivě zaměstnáni; na veliký počet poenitentů dá se souditi z toho, že v r. 1657 přistoupilo ke stolu Páně v chrámě domu professního 25.000 osob.

Vedle obvyklé charitativní péče o ubožáky v žalářích a nemocnicích¹³⁾ událo se kněžím professního domu leckdy také připravovati odsouzené k smrti.

Adam Matyáš hrabě Trautmansdorf, nejvyšší maršálek království českého a místodržící, zavázal se listem daným r. 1657 dne 27. června, že pokud živ bude, dávati bude professnímu domu: z panství Klecanského každého měsíce sud piva; každého roku pak na chléb z každého svého panství 100 měřic (modios) pšenice a 50 měřic ječmene; mimo to 4 centy kaprů.¹⁴⁾

Aby provozována býti mohla hudba plnější a slušnější, týž hrabě listem daným r. 1657 dne 1. března zavázal sebe i dědice své k složení sumy 5000 rýnských; prozatím pak, než by se tak stalo, k placení každého čtvrt roku 50 imperiálů. Úroků z oné jistiny mělo býti užito k vydržování a placení hudebníků. Nadace tato nazývána byla dle přání zakladatelova „Trautmansdorfskou“. ¹⁵⁾

Císař Leopold, jenž toho roku dlel v Praze, zavítal v den sv. Františka Xav. do chrámu professního domu, byl přítomen pontifikální mši sv., kterou sloužil kardinál Harrach, a po ní v refektáři obědval. Při počátku oběda pozdraven řečí, kterou pronesl jeden z kněží, při konci pak šlechtičtí studenti gymnasia se hráli hru divadelní. Potom císař byl přítomen zpívaným nešporám, konaným péčí družiny sv. Barbory. Spolu s císařem byli tu i jiní vznešení hosté: kardinál Harrach, papežský nuncius, španělský vyslanec a přední hodnostáři a šlechticové.

Vedle obvyklých prací duchovních snažili se kněží domu professního, kde mohli, vykořeňovati v lidu různé pověrečné a kouzelné prostředky a nahrazovati je dovolenými devocionaliemi,¹⁶⁾ šířice při tom účtu zvláště k sv. Ignáci a k sv. Františku Xav.

Studenti gymnasia r. 1659 se hráli na počest novomanželů hraběte Bernarda Ignáce Bořity z Martinic a Zuzany Polyxeny roz. hraběnky z Dietrichsteinu divadelní hru o sv. Kateřině.¹⁷⁾

V den Velikého pátku r. 1659 provedena byla dojemná hra líčící loučení Pána Ježíše s Marií Pannou předobrazené Davidem a Jonathou.

¹³⁾ „Hospitalibus non spirituali solum eleemosyna, sed etiam qua licuit, de corporis commodis pluribus est provisum. In publica custodia carcere detentis delictorum venia impetrata. aliis precibus nostris poena mitior imposita. Esurientibus saepe alimonia, aegris medicamenta submissa sunt.“ Lit. ann. 1659.

¹⁴⁾ Miller III., 359.

¹⁵⁾ Miller III., 360.

¹⁶⁾ „Anilium superstitionum vaticinia, vanae observationes, in plumbo linquatis formis fusae, chartae peregrinis atque ignotis characteribus conscriptae, maleficae superstitionis instrumenta ad amores conciliandos et corpus contra vulnera obdurandum e manibus excussa. Sacrosanctam Eucharistiae particulam unus sceleratis manibus in globum compegerat, brachio immitendam, ut corpus a vulneribus immune servaret, multis adhibitis remediis tandem impetratum est, ut globum cum Sacratissimo pane redderet.“ Lit. ann. 1659.

¹⁷⁾ „Argumentum dedit s. Catharina Virgo et Martyr, seu Christiana Daphne in laurum mutata.“ Ib.

Velice se líbilo kardinálu-arcibiskupovi Harrachovi, když mu téhož roku k narozeninám přišlo přát devět párů rodných bratrů z urozených rodin, ve směr chovanců gymnasia.

Také zpráva z r. 1659 chválí nejen pílí, nýbrž i zbožnost studujících; z nich toho roku pět vstoupilo do různých řádů, jeden do Tovaryšstva.

Gymnasium mělo šest tříd: 1. rhetoriku, 2. poésii, 3. syntaxis, 4. grammatiku, 5. principia a 6. rudimenta. Průměrně bývalo dle zprávy z r. 1692 350 žáků.

Od počátku trvání gymnasia do r. 1692 vstoupilo ze žactva 112 jinochů do různých reholí.

R. 1660 působili na školách domu professního: P. Bernard Ticzman, professor nejvyšší třídy grammatikální; byl spolu zpovědníkem studujících; P. Christian Born, prof. rhetoriky; byl zároveň praesesem kongregace studentské a jejím zpovědníkem; dále tito magistři: M. Vilém Frölich, prof. třídy humanistické, M. Jan Strakele, prof. prostřední třídy grammatikální; M. Václav Ludvík, prof. nejnižší třídy grammatikální; M. Martin Tanner, prof. třídy nejnižší („professor rudimentorum“).

Českým kazatelem a spolu praesesem české kongregace byl P. Václav Plevnovský.

Roku 1660 zemřel v domě professním P. Adam Kravarský, jeden z nejvýtečnějších členů Tovaryšstva v Čechách, proslulý missionář, muž v pravdě apoštolský.¹⁸⁾

V mladistvém věku 18 let zemřel r. 1662 v domě professním magister František Voračický ze starobylého rodu rytířského. Jako učitel v nejnižší třídě skromností a zbožností byl příkladem žákům svým. Vynikal obzvláštní bezúhonností a vroucí láskou k nejsv. Svátosti. Lnul zápallem pravého povolání k Tovaryšstvu a nořké slzy proléval, když kdosi z Tovaryšstva vystoupil.

České Mariánské družině hraběnka Anna Kateřina z Martinic darovala drahocennou korouhev k pohřbům sodálů.

Na oltář P. Marie ve chrámě domu professního hrabě Ferdinand Slavata dal zhotoviti tabernakl v ceně 450 zl.

Nejvyšší purkrabí pražský Ignác hrabě z Martinic horlivě pečoval o vyplnění jinověrství v Čechách. R. 1662 za souhlasu ostatních místodržících a se schválením císařovým i arcibiskupovým vyžádal si kněze z domu professního, aby konali missie v územích pohraničných, jinověrectvím nejvíce ohrožených. Z jara dva kněží byli vysláni do krajů podkrkonošských, jiní dva do pohraničních končin západních. Katechisovali, kázali, přisluhovali svatými svátostmi. Prve nežli zpovídali, zpravidla vykonali příslušné

¹⁸⁾ Životopis jeho uveřejnil Tanner v díle „Societas Jesu usque ad sanguinis et vitae profusionem militans“, 1675 str. 850 násl.; Balbín v „Bohemia sancta“ 1682, 139; Balbín napsal obšírný latinský životopis Kravarského, jenž nalézá se v rukopisném svazku „Elogii“ chovaném v knihovně Lobkovické v Praze pod sign. MS 289 na str. 464—485; na konci jest tato poznámka, připsaná Balbínem samým: „Hoc Elogium scripsit P. Adamo, viro de se optime merito a prima aetate, qui multis annis in domo matris habitaret, rerum ab eo gestarum saepe oculatus testis Bohuslaus Balbinus S. J. a. 1662 Giczinii.“ — Obšírnější životopis na základě těchto pramenů sestavený uveřejněn v „Rozhledech“ (příl. „Čecha“) I. (1908), č. 22. a 23.

katechetické poučení lidu. Kázáními svými mnohé přivedli k obrácení. Byla tak pohnutlivá, že často kazatel ustáti musil pro pláč posluchačů.¹⁹⁾ Mocně působil na lid příkladný život missionářův a jejich neunavná, obětavá a nezištná činnost, nelekající se námahy dnem i nocí, aniž namáhavých cest a nepohody počasí.²⁰⁾ Missionáři v Podkrkonoší vyslechli celkem 4352 zpovědi; mnozí z poenitentů tenkrát po dlouhých letech opětně v hořkém pláči ulehčili svému svědomí. V soukromých rozmluvách a poučováním missionáři hleděli vkořeniti do duší símě, jež byli kázáními rozseli; zvláště nabádali k častějšímu přijímání sv. svátostí, především svátosti pokání, k tomu, aby na smrt nemocní přijímali svátost posledního pomazání, kteráž lidu tamějšímu téměř byla neznáma, k zachování příkázání církevních, k modlitbě růžence, k užívání svcené vody, devocionalii a p. Neposledním úspěchem missií bylo, že duchovní správce příkladem missionářů povzbuzení k horlivé činnosti a bdělosti pastýřské.

Druzí dva missionáři působili hlavně v Hoře sv. Kateřiny (Katharinaberg), Lokti, Stribře a v okolí. Ač města tato byla katolická již od mnoha let, přece činnost missionářů byla jim k užítku. Ukázalo se, že nejvyšší purkrabí Martinic dobře učinil, že přes činěné překážky postaral se o missie v těchto končinách. Missionáři vyučovali mládež, utvrzovali ve víře dospělé, kteří v haeresi se zrodili a vychováni byli („haeretico quondam lacte imbuti“); konali hojně katechese ve dny všední i sváteční. Vyslechli celkem 3266 zpovědí.

V Lokti byl ve vězení pro vraždu šlechtic z Voitlandu Zikmund ze Stobtzinu, protestant, jenž dosud všechny pokusy o obrácení k víře katolické odmítal. Missionář za pobytu svého v Lokti také jej navštívil. Nebyl vlídně uvítán, ale přívětivým rozhovorem brzy vězně získal. Nemluvil hned o náboženství, ale zprvu hovořil o vlasti uvězněného, a teprve znenáhla přešel na pole náboženské. Další návštěvy jesuitovy byly vězni již vítány, ano, jak sám pravil, nezbytny. Přilnul upřímně k víře katolické, kterouž přijal k podivení všech, kdož ho dříve byli znali. Tou dobou roz nemohl se těžce; v nemoci pohroužil se do četby Tomáše Kempen ského, z něhož čerpal velikou útěchu. A za nedlouho zemřel smrtí blaženou.

Missie v končinách sousedících s Míšní a Lužicí konány byly od kněží domu professního také v letech 1663 a 1664; r. 1663 obráceno bylo k víře katolické 309 a vyzpovídáno asi 8000 osob.

Úcta k Panně Marii pěstována byla od kněží domu professního co nejhorlivěji. R. 1663 k radě jejich nejvyšší purkrabí Bernard Ignác z Martinic postavil při cestě na hrad vedoucí na vysokém sloupě kamennou sochu Bolestné P. Marie, aby šlechtici k úřadům na hradě hojně tudy se ubírající, jakož i lid měli příležitost uctiti Rodičku Boží.

¹⁹⁾ „Tanta subinde concionem comploratio auditoris interpollavit, ut indulgendum lamentis esset, morâ concionis interposita.“ Lit. ann.

²⁰⁾ „... prompta charitas in omne tempus, diei noctis, pluviae tempestatis, animae cupide sine lucro quaesitae, itinera per silvas et Riphaeos montes indefessa, stillantes denique non semel inter dicendum ex pluvia vestes.“ Ibid.

Prislušník domu professního, P. Jiří König (Königius), v Hohově ve Slezsku narozený, byl polním knězem při pluku Spaarově; padl v bitvě u sv. Gottharda dne 1. srpna 1664. Téhož roku dne 18. srpna zemřel představený domu professního P. Jan Wrba, pocházející z hraběcího rodu Wrbnů (nar. r. 1610). Byl postupně rektorem několika kolleji jesuitských, a posléze stal se r. 1661 představeným domu professního. Několikrát byl zvolen rektorem university Karolinské. Byl konsultorem provincie, domácím exhortátorem a zpovědníkem v kostele prof. domu.

Zmíněný výše dobrodinec domu professního M. Václav Kolovrat zemřel v Římě dne 9. října 1659, ale teprve r. 1665 darování jeho došlo císařského stvrzení, když bylo učiněno narovnání s Františkem Karlem hrabětem Liebstejnským z Kolovrat, praesidentem appellací. Hrabě svolil k tomu, aby statky nemovité mohly býti rozprodány. Peníze rozprodejem získané v obnosu 50.000 rýnských odevzdány jsou hraběti, jenž že svého k tomu ještě 30.000 přidal, a to tak, aby každého roku 4000 domu professnímu na stavbu vyplácel, až by celá suma 80.000 byla vyčerpána, načež dům professní již ničeho neměl požadovati. Smlouva tato byla proto učiněna, jelikož obnos 50.000 nikterak na stavbu nepostačoval. Musiloť býti dříve mnoho domů měšťanských koupeno a k získání stavebního zbořeno; mimo to musily býti nově vystavěny budovy farní, jakož i budova pro farní školu, kostelníka a hudebníky chrámové. Tovaryšstvo tudíž onen kapitál postoupilo ve vlastnictví řečeného hraběte, aby z něho ročně zmíněnou kvotu vyplácel; místo úroků zavázal se k darování řečených 30.000. Obnos 50.000 doručen byl hraběti r. 1674.

Žádná stavba jesuitská v provincii české nemusila překonati překážky tak veliké a tak dlouho trvající, jako stavba domu professního, prve než mohlo s ní býti započato. Plných 48 let o to se jednalo. Častokrát jednáno s magistrátem Malostranským, nikdy však jednání ke konci nepřivedeno. Jesuité vyžádali si k tomu účelu královské kommissaře, jimiž jmenováni Maximilián hr. z Martinic a František ryt. ze Scheidlernu, před nimiž od architektů označen byl obvod stavby a zaraženy mezní koly, ale určitá smlouva ke konci přivedena nebyla. Kdosi jesuitům nevalně příznivý u přítomnosti řečených kommissarů řekl: „Znal jsem osm představených, kteří na stavbu tu naléhali, ale všichni zemřeli — doufám, že ani pod tímto devátým základů neuzřím“. A člověk ten byl bezděky prorokem, neboť představený professního domu P. Jan Fabritius po několika nedělích zemřel, aniž by se stavbou mohlo býti započato. Posléze súčasné strany sešly se v domě řečeného prvního kommissaře, a v krátkém čase neshody byly v domě professním urovnány a smlouva r. 1673 dne 17. března podepsána, načež od císaře byla stvrzena a do desk zemských vložena. P. Václav Hermannus, tehdaž představený domu professního, jenž byl s touto smlouvou do Vídně se odebral, aby vyprosi si od císaře její stvrzení, v poslední své audienci požádal císaře aby ráčil ke stavbě položit kámen základní, k čemuž císař odvětil, že rád tak učiní, přijede li v tu dobu do Prahy. Řekl to v květnu a v srpnu přibyl do Chebu, kdež vykonav prohlídku vojska, zavítal

na sv. Horu, kamž představený domu professního se odebral a jej opětně pozval.

Císař Leopold přibyl dne 2. září r. 1673 do Prahy, a 6. dne téhož měsíce položil základní kámen k domu professnímu. Na staveništi zřízen byl pro mocnáře stan černý (pro smutek za zemřelou nedávno císařovnu Markétu Španělskou) a oratorium; poblíž tohoto oratoria postaven byl oltář s krucifixem a šesti stříbrnými svícny. U oltáře na straně pravé arcibiskup Matouš Ferdinand s kanovníky infulovanými a ostatním klerem v bohoslužebná roucha oděným, na straně pak levé jesuité v pláště odění očekávali příchod císaře. V 10 hodin přijel císař, uvítán hlaholem trub čtyř sborů trubačů umístěných ve čtyřech rozích náměstí, v jehož středu stála stará budova domu professního s kostelem. Císař odebral se do stanu, provázen jsa nejprřednějšími svými ministry a šlechtou. P. Václav Hermannus, představený domu professního, krátkou řečí pozdravil císaře. Potom arcibiskup benedikoval kámen, načež císař odnesl požehnaný kámen na místo určené, vložil do něho veliký zlatý peníz, a zalil kámen maltou. Při tom zněla hudba dvou hudebních sborů. Když pak císař se vrátil do stanu, předstoupil ze zástupu skládajícího se z více než 200 osob v kostymy oděných („ex ducentarum et plurium comicarum personarum medio“) mladý hr. František Zdenko z Kolovrat a vyslovil císaři díky jménem Tovaryšstva i domu professního. Po té všichni účastníci odebrali se do starého kostela sv. Mikuláše, kdež pěno *Te Deum* a sloužena mše sv., již císař byl přítomen. Posléze uděleno požehnání. Císař pak v refektáři domu professního obědval. Potom v posluchárně bylo provedeno divadelní představení. Vše to císaři velice se líbilo. Představený professního domu podal mu tuto vzpomínku na hedvábí tištěnou: „D. O. M. A. Primum hoc saxum in fabricam templi novi, divo Nicolao, Myrensi episcopo sacri, nec non domus professae Pragensis S. J., auspiciis augustissimi Romanorum imperatoris, Ungariae et Bohemiae regis Ferdinandi II. fundatae, a divis Ferdinando III. et Leopoldo I. eiusdem in imperio et regnis successoribus, spatiis ampliatae; post superatas multiplices 48 annorum, tum temporum, tum animorum difficultates, beneficentia illustrissimae familiae Kolovratianae inchoandam, dum pro secundis nuptiis cum serenissima Claudia Felicitate, archiduce Tirolensi celebrandis Grecium Styriae peteret, et ex occasione ad Boemiae Regni sui metropolim Pragam diverteret, AUgUsta Leopoldi ManUs IntULIt die 6. mensis Sept.“²¹⁾

Se stavbou započato hned na jaře, totiž s kladením prvních základů, a poněvadž velice byly hluboké, všecka práce toho roku jim musila býti věnována; po následujících deset let pak ve stavbě bylo pokračováno.²²⁾

K získání kamene ke stavbě potřebného zakoupen byl lom ve vinici vdovy Karavinské. Pro lom ten vznikl r. 1679 spor s opatem strahovským, jenž prostřednictvím nejvyššího purkrabí

²¹⁾ Miller III., 361, 362.

²²⁾ Miller III., 363.

Bernarda Ignáce Martinice byl urovnán. Opat sám navštívil professní dům, načež v brzku uzavřena byla smlouva, jíž prelát dovolil professnímu domu dovážeti kámen ze zmíněného lomu nejkratší cestou lomem svým; jesuité navzájem se zavázali, že nebudou používatí cesty té leč pokud trvati bude stavba professního domu.²³⁾

Stavba domu professního vyjma kostel sv. Václava neboli trakt severní dokonána byla r. 1683 tak, že trakt východní mohl již býti obýván. K vestéhování určen byl den 6. května. Toho dne arcibiskup Jan Fridrich hrabě Waldstein za assistance kanovníků v pontifikaliích a v průvodu nejpřednějších šlechticů českých, benedikoval nový dům, nepokládaje sobě za obtíž vystoupiti do pěti poschodí po 136 stupních.

Zatím starý farní kostel sv. Václava počal dostávati veliké trhliny, i bylo nutno popřáti místa bohoslužbám farním v jesuitské kapli Dušiček, dokud by nákladem jesuitů nová svatyně sv. Václava vystavěna nebyla. Dlouhé vyjednávání s magistrátem rozředlo se o úmyslu jesuitů vystavěti nad budoucím kostelem sv. Václava knihovnu, tak aby toto křídlo výškou svou rovnalo se ostatní stavbě, jež měla tvořiti obrovský čtverec. Vyjednávání to dlouho nevedlo k cíli. Jinou nesnáz způsobila královská komora, která, obávajíc se, že by kopáním základů k novému kostelu sv. Václava ohrožen býti mohl sousední dům komoře náležející, žádala reální záruku.

R. 1684 různí dobrodinci vyzdobili chodby professního domu pěti velikými mapami zeměpisnými a patnácti velikými obrazy znázorňujícími kardinály a jiné vynikající muže Tovaryšstva. Václav hrabě Sternberg dal pro refektář nákladem 450 rýnských mistrným štětcem vymalovati obraz 12 loket dlouhý a 7 loket vysoký, znázorňující, kterak andělé Pánu Ježíši, když se byl postil čtyřicet dní a nocí, posluhovali.²⁴⁾

R. 1685 posléze mezi jesuity a magistrátem malostranským skončen byl spor o kostel sv. Václava, i dosaženo bylo svolení, aby nad ním knihovna zbudována býti mohla, načež základy byly položeny.²⁵⁾

R. 1685 jeden z Tovaryšstva chodbu domu professního ozdobil pěti obrazy znázorňujícími mučenníky z Tovaryšstva Ježíšova. Nad oba vchody do refektáře dány obrazy, z nichž jeden představoval sv. Mikuláše udělujícího chudým almužnu, druhý sv. Václava, an chudým při stole přisluhuje.

R. 1687 severní křídlo domu professního s kostelem sv. Václava již tak dalece bylo hotovo, že v den sv. Matouše farář s osadníky v processí s vlajícími korouhvemi, za zpěvu a znění zvonů od generálního vikáře Václava Bilka z Bilenbergu do nového kostela byl uveden. Klíče kostelní podány byly u vchodu faráři magistrátem malostranským; potom generální vikář kostel benedikoval a slavnou mši sv. sloužil. Tento kostel dal dům professní

²³⁾ Miller III., 363.

²⁴⁾ Miller III., 364.

²⁵⁾ Miller III., 364.

vystavěti na svůj náklad v náhradu za kostel sv. Mikuláše, jenž býval farním. ²⁶⁾

R. 1690 část západní byla dokonána. Čtvrtá, jižní část, kdež státi měl nový chrám sv. Mikuláše, pro nedostatek prostředků odložena byla k časům příznivějším. ²⁷⁾

Správa fundace Trčkovské, zal. r. 1629 pro gymnasium při domě professním, jenž dle stanov řádu nesměl míti stálých důchodů ani ročních úroků, přikázána byla rektorovi koleje Klementinské; z důchodů z nadačního jmění plynoucích živil dům professní šest professorů, prefekta škol a jednoho frátera. Na ně prostřednictvím P. prokurátora provincie od P. rektora koleje Klementinské dostávala ročně 1050 rýnských. O tom sepsán byl r. 1688 kontrakt, jež podepsali: P. Matěj Tanner, provinciál, P. Bartoloměj Christelius, představený domu professního, P. Václav Sattenwolf, rektor koleje Klementinské. ²⁸⁾

Dům professní zakoupil r. 1671 dům řečený „Wildeman“ pro malou kolej, („collegiolum“), která měla při něm býti zřízena; ale r. 1710 prodal jej gymnasiu k rozšíření školních místností, jež již nemohly pojmouti přčetnou mládež. R. 1711 řečený dům úplně byl zbořen, a na jeho místě provedena přístavba, dosavadní budově školní úplně přizpůsobená. Potom byla dosavadní posluchárna („auditorium“) zvětšena na velikost dvojnásobnou, a nová menší byla připojena k slavnostem („pro actionibus“) nižších tříd a pro soukromé exercicie. Pod ní zřízena byla oratoř Mariánská, kteráž přesličně vyzdobena byla dílem plastickým a malbami na náklad družiny latinské. Přibýly tři nové školní síně prostranné, klenuté, jež pohodlného místa poskytovaly studujícím.

Při založení svém dům professní převzal farní kostel sv. Mikuláše, jakož i farní budovu a budovu školní s tou podmínkou, že vystaví jiný kostel farní, jakož i novou farní budovu.

Starého chatrného již kostela farního užívali jesuité až do 31. října 1711, kdy část nového jejich kostela dospěla tak daleko, že v něm konány býti mohly služby Boží.

R. 1700 František Liebštejnský hrabě z Kolovrat, nejvyšší hejtman moravský, odkázal k vystavění v novém budoucím kostele kaple rodiny Kolovratské 1500 rýnských, jež syn jeho Norbert vyplatiti měl spolu s úroky až do dne, kdy se stavbou kaple se započne. R. 1701 přidal ještě tolik, že umíraje uložil synu svému, aby na stavbu oné kaple celkem 3000 rýnských vyplatil.

S přípravnými pracemi ke stavbě nového kostela sv. Mikuláše započato r. 1702. Kterási šlechtična („virgo nobilis“) odkázala na stavbu 1000 rýnských.

Základní kámen, jak již výše řečeno, položen byl již r. 1673 dne 6. září za pobytu císaře Leopolda v Praze. Kámen ten 30 let

²⁶⁾ Miller III., 365.

²⁷⁾ Miller III., 365.

²⁸⁾ „Historia domus professae.“

odpočíval v zemi. Dříve než jesuité k obrovské stavbě mohli přistoupiti, musili vyjednávat s magistrátem malostranským. Deputování od magistrátu kladli důraz na to, aby podmínky r. 1684 ujednané přesně byly zachovávány, a aby při svážení staviva cesta jiným povozům zůstávala volna. Když jesuité všemu tomu se podvolili, dosáhli toho navzájem od magistrátu, že jim bylo vykázáno místo, kde by po zboření věže mohli vystavěti prozatímní zvonici pro zvony, jakož i že jim dáno bylo dovolení užívatí prozatím k službám Božím dle dřívější smlouvy kostela sv. Václava.

Konečně r. 1703 dne 28. března beze vší okázalosti započato se stavbou, kteráž rychle pokračovala, takže mnozí se divili, že během jediného léta tolik mohlo býti vykonáno.

Zlovolní lidé, aby obětavost dobrodinců zmařili, šířili po městě nepravdivou zprávu, že prý císař na stavbu kostela vykázal 40.000 rýnských z mimořádných daní z království Českého vybíraných. Lživá ta zpráva u mnohých vzbudila závist a mnoho jesuitům uškodila.

Nicméně přece všichni dobrodineové tím odvrácení nebyli. Anna Lucie hraběnka ze Šternberka, r. 1703 zemřelá, odkázala 500 rýnských, jiný šlechtic 300, jiný stavu rytířského 600; od několika jiných osob učiněno bylo k témuž účelu několik menších odkazů (100—30 rýnských).

Ve svatém týdnu r. 1703 zřízen v kostele umělecky malovaný Boží hrob, při jehož výzdobě vzpomenuto bylo i prováděné stavby; bylť naznačen kostel starý ke zboření určený s nadpisem: „Zrušte chrám tento a ve třech dnech jej zase vzdělám.“²⁹⁾ Tato myšlenka všeobecně se líbila a mnozí vyslovili přání, aby kostel nový ne sice ve třech dnech, ale aspoň ve třech letech byl vystavěn.

R. 1704 stavba chrámu byla by až ke střeše pokročila, kdyby prostředků bylo bývalo s dostatek. Toho roku daroval na stavbu kterýsi měšťan pražský 300, jeden člen z Tovaryšstva tolikéž, a různí jiní celkem 173 rýnských. Toho roku přihodila se na staveništi nehoda: v nové kapli Dušiček „sacellum Defunctorum“ sřítlo se trojnásobné lešení s takovým hřmotem, že sousední budovy se zachvěly. Div, že v hrozném tom padání trámů, kamenů, vozíků a zednických nástrojů nevzali za své všichni tam zaměstnaní; toliko jeden zedník byl zabit.

Roku 1705 byla na stavbu dána střecha. Císařovna Eleonora jakožto patronka děkanství jaroměřského, když tamější děkan bez závěti zemřel, část, která jí z pozůstalosti připadla, pozůstávající v obnosu 1222 rýnských a 137 měric pšenice, postoupila ve prospěch stavby. Jan Josef hrabě Breuner, arcibiskup pražský, věno-

²⁹⁾ „... sepulchrum Domini artifice penicillo adumbratum atque ad erigendam a fundamentis basilicam s. Nicolai gratiose accomodatum fuit, cui repraesentata symbolice templi veteris destructione lemma inscriptum: Solvite templum hoc et in triduo reaedificabo illud.“ Miller IV., 1338.

val k témuž účelu 660, baron Putz 150, Adam Nigrin 100, hraběnka Berková 400, jeden z Tovaryšstva z dědictví svého 1000, jiný 150, Petr Petroni 180 rýnských. Jiní přispěli vápnem, jiní cihlami.

Budova již pod střechou jsoucí, odpočívala pro nedostatek peněz delší čas; r. 1709 v průčelí postaveny byly obrovské sloupy s hlavicemi, a zdi byly zevně ohozeny a pěkně obíleny. R. 1710 bylo vynaloženo na stavbu 7700 rýnských; postaveny byly ostatní dva veliké sloupy z jediného kamene vytesané, průčelí pak bylo ve zdivu až do špičky vyhnáno; osazeno bylo patero oken, provedena veliká klenba, tři kruchty vyzdobeny dílem plastickým.

Roku 1711 přední část chrámu dospěla tak daleko, že 31. října ve vigilii Všech Svatých probošt metropolitního chrámu k službám Božím ji vyžehnal („benedictione Gregoriana“); po té probošt ze starého kostela v slavném processí přenesl nejsv. Svátost do chrámu nového za nevidaného shonu lidu. Processí ubíralo se kolem budov domu professního; slavnostní dojem zvyšovaly kongregace se svými korouhvemi, odznaky, nosítky, smolnicemi a svícemi. Na prvních nosítkách byly ostatky sv. Mikuláše; nesli je čtyři jesuité v rochetty odění; po stranách kráčelo šest kostumovaných světlonošů („comice adornatos inter senos faciferos“). Následovaly na nádherných nosítkách ostatky sv. Martina, sv. Barbory, sv. Krispa a Caia, jež neseny byly jednak od kněží cizích, jednak od kněží z Tovaryšstva; po stranách rovněž kráčeli světlonoši pěkně oděni. V mezerách mezi jednotlivými nosítky kráčeli žáci a řeholnice. Processí ubíralo se za hlaholu trub a bubnův. Za Nejsvětějším kráčeli zástupcové šlechty obojího pohlaví. Po vstoupení do chrámu zapěn byl chvalozpěv Ambrosiánský, po němž následovala tichá mše svatá. Druhého dne sloužil zmíněný probošt v témž kostele slavnou mši svatou.

Téhož roku 1711 magister Jan Oppitz S. J. daroval z rodinného podílu svého na stavbu 8000 rýnských.

Roku 1715 dokončena byla výzdoba kaple sv. Anny nákladem Norberta Liebštejnského hraběte z Kolovrat s kryptou podzemní, jejíž otvor ve dlažbě zakryt mramorovým kamenem s nápisem: „Sepultura Dominorum Liebsteinsky S. R. I. comitum a Kolowrat anno 1715.“

K paramentům chrámu sv. Mikuláše přibyl r. 1722 nový ornát, zlatem a stříbrem těžký, při němž umění i drahocennost spolu závodily.³⁰⁾

Ve farním kostele sv. Václava kněží z Tovaryšstva konali česká kázání a katechese mládeže.

Roku 1716 ostatky sv. Mikuláše v relikviáři stříbrnými obrubami ozdobeném byly umístěny na hlavním oltáři chrámu sv. Mikuláše. Mimo to byly v témž chrámě vystaveny k úctě ostatky sv. Joachyma a sv. Anny v pěkných schránkách. Daroval je kte-

³⁰⁾ „Sacerdotalis ornatus, auro argentoque gravis, in quo ars et pretium concertat.“

rýsi člen Tovaryšstva pro kapli sv. Anny. Z Říma přinesena částka sv. kříže s autentikou a vložena pod křišťálem ve stříbrný kříž pořízený za 100 imperiálů.³¹⁾

Boží hrob každého roku ve Svatém témdni zřizován s velikou péčí. Při něm pak konáno „oratorium“ skládající se z případných básní a hudebních skladeb. R. 1715 bylo oratorium takové opatřeno v Římě, vytištěno a provozováno před hojným posluchačstvem, mezi nimiž byly osoby stavů nejpřednějších. Roku 1716 znázorněn byl při Božím hrobě výjev, kterak Marie Magdalská klečí u nohou Pána Ježíše s kříže sňatého, a rovněž provozováno bylo případné „oratorium“, jehož tištěný text obrázkem zmíněné kající světice opatřený byl rozdáván.³²⁾

Roku 1719 zavedena v chrámě domu professního novena ke cti sv. Ignáce.

S velikou okázalostí oslavena byla r. 1671 kanonisace sv. Františka Borgiaše. Slavnosti počaly se v neděli dne 19. července. Vnitřek chrámu i oltáře nádherně byly vyzdobeny a pořízena byla stříbrná socha světce provedená dílem augšpurským v ceně 600 zl.

Řečeného dne vedeno bylo slavné processí z kostela sv. Mikuláše do chrámu sv. Salvatora; v průvodu kráčelo 230 členů Tovaryšstva pod třemi korouhvemi. Napřed ubírali se koadjutoři v pláštích, pak scholastikové v superpellicích a posléze 69 kněží Tovaryšstva oděných drahocennými kasulemi.³³⁾ Týmž pořádkem vrátilo se processí do chrámu sv. Mikuláše, kdež sloužena byla slavná mše sv., odpoledne pak konány slavné nešpory a slavnostní kázání. Dne 20. července v pondělí přišli v processí praemonstráti, jež sám praelát-opat vedl a slavnou mši svatou sloužil; jeden z praemonstrátů měl kázání. V úterý 21. července přivedli augustiniani od sv. Tomáše slavné processí, jehož seúčastnila obě bratrstva jejich; převor jejich sloužil mši svatou a kázání o sv. Františku konal nejpřednější kazatel jejich k hojnému posluchačstvu. Den následující oslavila šlechtická gymnasijská mládež a družiny latinská a německá. Ve čtvrtek dne 23. července dominikáni s bratrstvem sv. růžence z kostela svého sv. Marii Magdaleny za slavnostních zvuků trub a bubnů přišli do kostela sv. Mikuláše a v něm služby Boží a kázání konali. V pátek dostavili se kapucíni, dožádavše ke sloužení slavné mše sv. převora maltézského. V sobotu vykonala oslavu družina Smrtelné úzkosti Páně, jež vyšla z kostela sv. Václava v průvodu, jehož účastnilo se množství lidu všelikého věku a stavu, jakož i hojně šlechty. V processí na nosítkách nesena allegorická znázornění ctností světcových. Převor

³¹⁾ Miller IV., 1100.

³²⁾ „Anno 1716 domus professa in Sepulcro Dominico proposuit Magdalenam poenitentem ad pedes Christi de cruce depositi, cui appositum fuit oratorium, tum a sacra poesi, tum ab affectu musico summopere commendatum. Textus typis mandatus, et praefixa poenitentis Magdalenae imagine, liberaliter est dispersitus.“ Miller IV., 1345.

³³⁾ „... qui singuli vestes sacerdotales, casulas vocant, vel auro, vel argento divites, vel gemmis et lapidibus pretiosis graves, fuere induti.“ Ib. 1359.

křížovnický sloužil slavnou mší svatou; kázání měl kněz z Tovaryšstva. V neděli, dne 26. července, posledního dne oktávy, byla slavnost závěrečná, již účastnil se senát malostranský, cechové s prapory a měšťané ve zbrani. Slavnostní kázání měl Augustin Pfaltz, dr. theol., scholastik metropol. chrámu a kancléř. Aby také mládež cvičení katechetických se účastňující měla podíl na slavnosti, o 2. hod. odpolední hoši a dívky shromáždili se ve chrámě sv. Václava, kdež podělení byli přiměřenými dárky a potom v dlouhé řadě ubírali se do kostela sv. Mikuláše, nesouce v průvodu nosítka, na nichž znázorněn byl dvanáctiletý Ježíš v chrámě. Slavným „Te Deum laudamus“ slavnost byla ukončena.

Roku 1716 v neděli dvanáctou po sv. Duchu oslavena byla beatifikace Jana Františka Regis S. J. Veliký obraz blahoslavencův, přiměřeně okrášený, umístěn byl na hlavním oltáři pod hedvábným baldachýnem, stěny kostela ozdobeny čalouny. Pontifikální mši sv. sloužil metrop. kanovník Karel Řečický; slavnostní kázání konal kazatel Tovaryšstva. Lidu rozdáván byl obraz blahoslavencův, jakož i tištěný životopis jeho.³⁴⁾

Gymnasium při domě professním honosilo se žactvem z rodin nejvznešenějších. R. 1689 studovali tu: dva princové Lobkovicové, vévoda holštýnský, princ Salm, 17 hrabat a 7 baronů; r. 1715 byli mezi žáky dva princové litevští, 8 hrabat, 3 baroni, 11 rytířů, 35 šlechticů a synků patricijských; celkem bylo toho roku 416 žáků.

Latinská družina marianská zvolila si roku 1682 za rektora prince Lubomířského, jenž tehdy byl na gymnasiu posluchačem rhetoriky. R. 1712 byl rektorem této družiny František Josef hrabě Černín, jenž věnoval na oltář a čalouny nové oratoře 400 rýnských. V albu družiny zapsáno bylo 7 knížat, 152 hrabat, 82 baroni, 128 rytířů, 190 šlechticů.

Rektorem družiny sv. Barbory byl r. 1714 Jiří Adam hrabě z Martinic, jenž družině daroval drahocennou látku hedvábnou, uměle květovanou a zlatem protkanou, v ceně 1400 rýnských, z níž zhotovena byla mešní roucha: kasule, pluviál a dvě dalmatiky; na zhotovení jich přidal řečený dárce 102 rýnské. Roku 1721 v albu družiny vlastní rukou byli zapsáni: 4 císařové, 1 král, 3 kardinálové, 2 kurfirstové, 17 vévodů a knížat, 12 arcibiskupů, 4 arcivévodové, 112 praelátů, 13 biskupů, 121 hrabat, 112 baronů.

Česká družina, utvořivší se, jak výše bylo řečeno, r. 1656 pod titulem P. Marie na útěku do Egypta, změnila r. 1670 tento svůj název v „Nanebevzetí P. Marie.“

Od r. 1642 byla v chrámě domu professního družina zřízená péčí šlechticů ke konání pobožností za zemřelé. Družina tato měla fundaci zřízenou od hraběnky Lucie z Kolovrat roz. z Martinic 12.000 zl.; z úroků byly hrazeny výlohy na služby Boží, paramenta, světlo, hudbu a j. potřeby. Každou první neděli v měsíci

³⁴⁾ „Populo eiusdem beati sculpta imago vitaeque vernaculo idiomate impressa liberaliter distributa est. Ib. 1371.

konáno bylo společné svaté přijímání a přivlastňování odpustků věrným zemřelým. Pobožnost tato konala se v kapli sv. Kateřiny. V pondělí každého téhodne sloužena byla mše sv. před vystavenou nejsv. Svátostí, odpoledne pak o hodině třetí dáno bylo znamení zvonem, k němuž hojně lidu se scházelo, načež konána byla mateřským jazykem modlitba litanií, po nichž zpívána smuteční píseň, složená z povzdechů duše v ohni očišcovém trpící.³⁴⁾ Pondělí tato pobožnost slavnějším způsobem konána byla každé prvé pondělí v měsíci, neboť připojena k ní ještě krátká exhorta. Roku 1664 v kteréš pondělí hojně velmožů českých shromážděno bylo při společné hostině. Když o třetí hodině zazněl zvon svolávající lid k oné pobožnosti, šlechtici oni počtem 24 pod vedením Bernarda Ignáce hraběte z Martinic, provázeni četným služebnictvem, odebrali se do chrámu a tam spolu s lidem pobožnost za věrné zemřelé příkladně konali.

Družina ona sloučena byla r. 1693 s družinou Smrtné úzkosti Páně, o níž již výše učiněna byla zmínka; název kongregace, v níž obě splynuly, byl pak: „Congregatio Christi in cruce agonizantis et mortui.“

Veliké úcty požívaly v chrámě domu professního soška P. Marie Foyenské a obraz P. Marie Pasovské, jakož i soška sv. Františka Xaverského, kteráž dle podání vytežána byla ze dřeva rakve světce.³⁵⁾

R. 1679 a 1680, když mor v Praze zuřil, řeholníci domu professního obětavě přisluhovali nemocným v lazaretech i ve městě. Z nich zemřelo v lazaretech 7 kněží, ve městě 2 kněží a frater koadjutor. Mor byl tak hrozný, že jednoho dne (14. června 1680) bylo v lazaretě 511 nemocných. V domě professním zemřeli tehdaž morem tři frateři koadjutoři.³⁶⁾

Počet těch, kdož v chrámě professního domu přistoupili ke stolu Páně, byl velmi veliký; tak r. 1673 bylo jich 29.400, roku 1688 30.400, r. 1701 41.557, r. 1702 45.660, r. 1713 41.300, r. 1722 40.200.

(Pokračování.)

Dopisy direktora stavů českých pana Kašpara Kaplíře ze Sulevic na Miličíně, Neustupově a Voticích.

Příspěvek povahopisný sděluje FRANTIŠEK TEPLÝ.

Chystaje k tisku Paměti Miličina, nějednou jsem se zabýval osobou p. Kaplíře. Hospodářská opatrnost jeho někdy až zarážela. Později, když jsem seznal testamenta českých exulantů v Sasku, *) shledával jsem pozůstatky páně Kašparovy korespondence, jichž úryvek uveřejňuji. Za ně-

³⁴⁾ „Lugubris cantus ex meris animae purgatoria inter incendia suspiriis elaboratus.“

³⁵⁾ „Historia domus professae“ z r. 1692.

³⁶⁾ „Historia domus prof.“ z r. 1692.

*) Částečně o nich viz Genealogische Daten über einige böhmische Exulanten in Sachsen... von August von Doerr. Prag 1900. Sitzungsberichte der königl. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften.

kteřé výpisky děkuji milému příteli miličinskému p. Františku Stříbrskému, nyní c. k. soudci v Mostě.

V Oujezdě v středu po sv. mistru Janovi Husovi l. 1612 od Matěje Kypeta, Kateřiny a Anny, svobodnic ve vsi Oujezdě.

Službu mou vzkazuji VMti urozený a statečný rytíři pane Kašpar Kaplíři z Sulevic na Neústupově, Voticích a Miličíně, pane mně laskavě příznivý!

Od nejmnocnějšího Pána Boha VMti vinšujíc žádati nepřestávám předně zdraví, štěstí, prodlouženého šťastného panování za mnohá léta na svých modlitbách snižených věrně rád. VMti milostivý pane (oznamuji) jakž jest p. ouředník s jinými poddanými VMti p. Kryštof z Města Miličina ke mně v tuto neděli minulou do vsi Oujezda a příbytku mého přišel, dávajíc mi toho správu, kterak jsou od VMti vysláni v příčině té, aby Kateřina sestra moje s nimi hned šla, pobera, což má svého též Anna ujcina moje, že by měla býti poddaná VMti: totižto dcera též Kateřiny. I milostivý pane, já VMti též i ony poníženě prosíce jakožto chudí a prostí lidé a Jeho Mti královské poddaní, že jich v tom neráčíte stěžovati a příkostí činiti jakožto křesťanská, milá vrchnost, spravedlnost milujíc, tak aby oni mohly vejš psaný Kateřina a Anna jsouce svobodné s pokojem se živiti jako chudé, prosté a v letech šeslé. VMti milostivý pane, vždy prositi s nimi dotčenými neustáváme, že je ráčíte v své ochraně a paměti mítí, jich v tom chudých a prostých, věkem sešlých neráčíte obtěžovati a což VMt ráčí to jakožto pán křesťanský na přímlovu mou a žádost jich poníženou učiniti.

Pán Bůh rač Vaší Mti hodná odplata bejti, poněvadž jsou s pokojem mnohá léta do starosti až posavad té svobody užívaly a v poddanosti JMtí královské zůstávají. S tím VMt Pánu Bohu poručena činím.

Datum ve vsi Oujezdě . . . (ut supra). *)

Urozenému a statečnému rytíři panu Kašparovi Kaplíři z Sulevic na Neústupově, Voticích a Miličíně pro nás v mnohé lásce příznivému a Jeho Milosti ponížená žádost.

VMti, urozený a statečný pane Kaplíři na Neústupově a Miličíně JMC. a krále Českého raddo, pane milostivý! VMti Pán Bůh rač dáti svůj věčný prospekt. (To) VMti žádati nepřestávám. VMti s poníženosti prosím, že se proti mně spokojiti ráčíte podle předešlé mé odpovědi VMti ode mně dané a spisu, že již mne potřebného člověka a tak ráčíte (zanechati) berouce sobě proti mně příčinu, že by VMti poddané měl zastávati a přechovávati, já o tom nic nevím, jestli kde jsou, račte je sobě poručiti pabrati, ja vo poddané VMti nestojím, že se proti mně spokojiti ráčíte. Nestalo-li by se toho, již bych musel na JMtCskou to vznést jako na pána svého nejmilostivějšího vedle zřízení zemského, aby z dalšího zaneprázdnění sjíti mohlo. VMti prosím za laskavou odpověď po tomto poslu, abych se věděl čím spraviti. Datum pospěsně v Oujezdě Červeném ve čtvrtek po Nanebevzetí Panny Marie l. 1612.

JMC. věrný poddaný Mates Kypta, svobodník.

*) Desky zemské 186 A 23 b, 186 A 24 nn. 10. Újezd Červený, okres Sedlec na Tábořsku. Rod Kyptů svobodničil v Újezdě až do r. 1848, jiná linie v Květuši u Nadějkova.

Na to Kypta pokoje nedošel, ale obsílky od zámeckého hejtmana v Miličíně, aby se tam dostavil k zodpovídání. I psal Kypta o přimluvu p. Jiříkovi z Talmberka na Jankově a Nemyšli, nejvyššímu soudci zemskému. Ten se skutečně (už podruhé) za souženého přimluvil psaním k p. Kašparovi, ale odpovědi není. Píše tudíž Kypta „prose za odložení v tyto pilné díla“ (t. j. ve žně). Stěžuje si, že nemá žádné ochrany ani přátele, „poněvadž my svobodníci zůstáváme pod ochranou a v moci JMtiČské podle zřízení zemského D 3. a že věru ani neví, kdo kde koho viniti má, že by se chtěl v té příčině k opatření utéci k JMti císaři . . .“ „Vaši Milost pro Boha prosím já prostě člověk a potřebnej, že mi toho přití ráčíte. Já jakž opatřen budu od JMti Čské, Vašich Milostí tejna ne učiním. Vašich Milostí vždy žádá za odložení a za laskavou přípověď VMti prosím“ — žádal Kypta na Kaplíř koncem srpna 1612.

Na to p. Kašpar Kaplíř:

Urozenému pánu, p. Vilému mlazšímu z Řičan, uroz. a stateč. rytíři Maxmilianu Velemiskému na Vobděnících obzvláště anebo rozdílně (sic!) k dodání.

Službu . . . Nemohu před Vašimi Milostmi tajiti, že jsem se lid poddaných mých zejména těchto: Jirka Tomana a Kateřiny Tomanky a Anny Tkalcové (která je Jiříka Tomana a Kateřiny manželky jeho dcera) u Matěje Kypta, svobodníka ve vsi Červ. Oujezdě, kteráž on za dlouhý čas bez listu fedrovního a povolení mého u sebe přechovával, uptal ano i vyhledat' dal, kterémužto Matějovi Kypťovi vedle práva a zřízení zemského ano i snesení sněmu učinivši poselství, jakou mi odpověď dává, Vaši Milosti přepis pro vyrozumění odsílám. Poněvadž pak mně na takové odpovědi jeho z příčin slušných pozůstatí se nevidí, v té příčině jakožto ku pánům hejtmanům krajským vedle vyměření práva a zřízení zemského ano i snesení sněmu k Vaším Milostem schválně psaní činím a na VMtech takovou věc vznášejíc přátelsky žádám, že osobu mou s týmž Matějem Kypťou . . . o takovou věc před Vaše Milosti srodití ráčíte, nebo já s pomocí Boží troufám sobě to dostatečně prokázati a provésti, že týž nadepsaný Jiřík Toman, člověk poddaný můj a Kateřina Tomanova a Anna Tkalcova dcera jich, kmetičny poddané moje jsou ano i to že oznámený M. Kypť vedle vynesení sněmu snešení osobě mé pro nevydání mně týchž lidí poddaných mých při poselství k němu učiněném pokutou povinen jest, té důvěrné naděje jsouc, že táž věc VMtem učiniti obtížna nebude.

Odpovědi od VMti, kterou bych se spraviti mohl, očekávati budu. S tím Milost P. Boha všemohoucího rač s námi se všemi býti.

Datum na Neústupově v outerej po památce Proměnění Pána Krista l. 1612.

Kypta žádal za odklad. Za něho sestavil prosbu Matěj Bolek Hostišovský, svobodník v Čelákově Lhotě: I račtež toho povážiti, poněvadž nejsouce povinnen pro zalíbení Vašich Mtí panu Kašparu Kaplířovi aby pro něj šel pro týhož Adama šafáře do Moravy i že týmuž Adamovi ničím zlým pán toho připomenouti neráčí, tolikéž aby z soudu sjíti mohlo, k tomu jest se Matěj Kypta opovážil i hrdla svého, do Moravy mnoho mil nebezpečně se vydal a Bůh ví jak se navrátí neb tam nebezpečno jest a když ho není, nemůž se dostaviti.

I žádám Vašich Mtí za odložení neb i Jeho Mt pan Kašpar neráčil by proti tomu býti.

Datum pospěšné v neděli den sv. Šimona a Judy l. P. 1612.

Václav Kypta (bratr Matějův) svobodník
Matěj Bolek Hostišovský.

Páni hejtmani „ráčili v tom povolití, poněvadž svědek Kryptův Adam (někdy) šafář ve dvoře Vlčkovském mnoho mil jest vzdálen a že se (Matěj s ním) nebude moci vrátiti pro dalekost cesty“. I přimlouvají se pro odklad u Kaplíře „jelikož majecí se před Vaší Milostí stáním na den sv. Šimonše a Judy s průvody přihotoviti, nemohl jsouce v Moravě“. Václav Kypta žádá s Balkem jménem Matějovým o sročení až do Hromnic, ač doufají, že s processu sejde vůbec „vida pán marnost i nemaje se čím potahovati“.

Dopisy mají datum ve středu po sv. Voršile l. P. 1612. Při nich leží atestací Matějovo o Jiříkovi Tomanovi a Kateřině, sestře Matějově. „Že ona Kačena jest pak se dostala a vdala na grunt dobré a svaté paměti JMti pana Viléma z Rožmberka. To učinila bez vůle nebožtíka otce svého nebo tejně vzatá a naprosto ukradena jest. Tam pak něco měla na gruntech JMti páně; neb v brzku času z té živnosti stržena jest a tak potom za živobytí otce našeho vždyckny jest při nás v Oujezdě zůstávala až posavad, aniž na grunt Jeho Milosti Páně nevstupovala. Já tedy chudý a prostý člověk VMt, milostivý pane, jakožto křesťanské, spravedlnost milující vrchnosti se vši ponížeností pokorně prosím, že mne člověka chudého a prostého tím stěžovati a k pokutě potahovati neráčíte a že při pokoji od VMti zanechán budu nebo tím Jiříkem Tomanem nic vinen nejsem a té ženě u sebe jsem (pobyt) přál, dokud by v tom vůli VMti proztral; jakož pak posavád v čem bych se hodit mohl, vždycky mými prostými službami Vaší Milosti hotově se zakazuji . . .

Vznikla rozepře. Obě strany volaly po stání. V listinách je zapsána plná moc Kašpara Kaplíře s datem po památce sv. Apoštolů Páně Šimona a Judy.

„I nemoha já sám osobně jak pro nedostatek zdraví svého tak i pro jiná mnohá zaneprázdnění se dostaviti a státi Kryštofovi Kelblovi z Krupky, ouředníku mému miličinskému, Thobiašovi Šarlinskému, sousedu v městě Miličíně, Janovi Kafkovi, miličinskému písaři mému, ukazatelům listu tohoto, aby oni mně na místě mém a k ruce mé v té při stáli, jsem poručil a poručím a toho všeho jim plnou moc dávám k zisku i ztrátě.“

Také Kypta si zvolil zástupce, že pro vetché údy dostaviti se nemůže. Matěj Bolek na stížnost páně Kaplířovu dal odpověď, že on (Kypta) sám hospodářem není a statku držitelem, ale bratr jeho starší, jsouce praví společníci statku. Proti tomu zmocnění pana Kaplíře ukázali psaní Kryptova, neb hle „tu všeho jest na osobu svou vlastní vztáhl a se podpisovati dal“. Též ukazují přimluvu p. prokuratora JMCské. *) „Jeho Milost pán ráčil se k (Kryptovi) skloniti, nejsouce žádostiv s ním žádného zaneprázdnění míti a takovými pokutami se kořistiti . . . a tu při téměř přátelském ohledu nic jest žádného společníka sobě ku pomoci nebravši, sám skrze přítele svého (právního?) ve smlouvu se jest uvoloval a po Adamu, šafáři, poddanému JMti páně (slibuje) se dostaviti toliko tím se

*) Oldřich Gerstorf z Gerstorfu od 29. července 1606—1615.

zastřajíc, pokudž by se nedostavil, aby z té pokuty, kterouž neodporoval (!), užít mohl žádal.

Další odpověď Kyptova: Oujezd prý patřil třem pánům a JMt pan Jan z Talmberka na Smilkově ráčí tu Annu Tkalcovou ve vězení držeti. Ve středu po neděli Oculi r. 1613.

Acta pře vyslyšané mezi urozeným a statečným rytířem p. Kašparem Kaplířem . . . a Matějem Kyptou svobodníkem v Červeném Oujezdcí.

L. 1612 v pátek den sv. Matouše co tak od stran před námi Vilímem mladším z Řičan a na Kosové Hoře a Maxmilianem Velemitským z Velemyšlovsi a na Mitrovicích a Vobděnicích hejtmany kraje Vltavského v městě Sedlčanech v té při krajské je mluveno a vedeno, to všecko tuto níže poznamenáno jest:

Kypta prý přechovával Jiříka Tomana, Kateřiny Tomanky a Anny Tkalcové, dcery jich, proti právu a na poselství k němu jich nevydal, čímž upadl v pokutu 150 kop mš. grošů. Nechtěl platit ani při stání vypovídat. Kašpar Kaplíř nevinil též jeho nedilných bratří. Hejtmani krajští nařizují, že má Kypta odpovídati, ježto odpovídal dřív p. Kašparovi. Matěj Kypta žádá za odklad k provedení, čemuž p. Kaplíř tuze odporuje. Ale hejtmani přes odpor páně nalezli, že se stranám pokládá den do pondělka po památce sv. Šimona a Judy nejprv příštího a že strany se mají dostaviti „a tu se všemi potřebami v městě Sedlčanech na hotově před námi býti mají“.

Actum ut supra o dni sv. Matouše.

Na to prošlo psaní, jakž následuje, pánům hejtmánům kraje Vltavského:

Jakou bych před Vmtí s Matějem Kyptou svobodníkem z Červeného Oujezda o pokutu vedle sněmu snesení pro přechovávání některých lidí poddaných svých rozepři měl a jakžto by, když se s ní před Vaší Milostí v městě Sedlčanech na den památný sv. Matouše l. P. 1612 (přiberou), stání měl až do pondělka po sv. Šimonši a Judě v témž roce 1612, jakž rejstřík mně od Vašich Milostí daný to vše ukazuje, odkladu užil, to vše VMtem v paměti zůstává. I poněvadž již ten čas nám od VMtí jest přišel a já nyní dnův pominulých od povinností soudu zemského z Prahy se navrátilši a na zdraví mém nedostatečný se před Vaše Mtí osobně dostaviti se nemohu, lidí listu plnomocného, ježž když potřeba ukáže, k VMtem předstíratí budou, ukazatelé, aby touž věc a rozepři před VMtí začatou k místu a konci na místě a k ruce mé přivedli, vysílám a VMtí přátelsky žádám, že jim proti zřejmému a patrnému vyměření sněmu snešení k dalšímu odkladu přijíti dopustiti neračtež, nýbrž touž věc před sebe vezmouce uvážiti a spravedlivou vejpovědi nás podělití ráčíte, tak aby pak VMtem tak i nám z dalších zaneprázdnění sjíti mohlo. S tím podle mé spravedlivé věci VMtem k opatření se poroučejíce — milost Pána Boha našeho ráč s námi se všemi býti.

Datum v Neústupově v pátek po sv. Voršile l. P. 1612. Vaším Mtem k službě volný Kašpar Kaplíř z Sulevic manu propria.

Krajští hejtmané odložili rozepři na stání do Prahy.

Urozenému panu Vilímu mladšímu Řičanovi a na Kosové hoře panu švagru, ujeci mýmu zvláště milému k dodání.

Službu svou Vmtí vzkazují urozený pane paně a urození a stateční rytíři Vaše Milosti páni švagrové a ujeové moji zvláště milí! Zdraví a

v něm jiného všeho nejlepšího dobrého od Pána Boha Vaším Milostem žádám a věrně a upřímně rád přeji. Jakou jsem sobě roku nyní jdoucího 1612 k Vaší Milosti do Matěje Kypty, svobodníka ve vsi Č. Oujezdě stížnost kladl a aby mně na něm pro přechovávání některých lidí mých poddaných v téže stížnosti a žalobě mé Vaším Milostem zejména jmenovaných podle sněmovního snesení z ouřadu Vašich Milostí přisouzena byla, žádal, a jakého jest on Matěj Kypet od Vašich Milostí proti mně po dvakráte za přič s svejmi odvody se neshotovování dosti prodlouženého odkladu užil, an i jakby inně anebo na místě mém plnomocníkům mým ode mně k témuž stání vyslaným a listem pod pečeti mou splnomocněným na něho M. Kyptu, svobodníka ze vsi Č. Oujezda, pro nedostavení se ke dni nám stranám od Vašich Milostí jmenovanému za ustané právo podle práva od VMti dáno bylo, to vše nepochybně VMti v dobré paměti pozustává.

I poněvadž on Matěj Kypet podle téhož nestav v to patrně tím jest sám vinen býti (se) dal až posavad (vždy sobě to snad za nějakou hříčku kladouc) spokojiti mne zanedbával (an již čas právní, t. j. 2 neděle od dání práva stanného prošly) k VMtem to schválně poselství činím a že o tuž věc podle snesení sněmovního a povinnosti VMti, tu kdež náleží, relaci svou učiniti a vejpis stanného práva mně z povolení VMti daný, jež VMtem příležitě odsílám, pečeti VMti upečetiti ráčíte, žádám, tak abych já dáleji po svém právě kráčeti a svého spravedlivého dobejvati mohl, což věřím, že sobě učiniti stížiti neráčíte. Odpovědi od Vašich Milostí očekávati budu. S tím milost pána Boha rač s námi se všemi bejti.

Dán na Neústupově ve středu po sv. Martinu 1612.

Kašpar Kaplíř z Sulevic na Neústupově
a Miličíně JMC. římského, uherského a
českého krále radda.

Podobnými, rozvláčnými dopisy naplněno jest „16 folií nechutenství“, jak in margine dle pravdy napsal tehdejší písař zemských desk. Čtenář nedopátrá se nijak konce sporu. R. 1613 v pondělí po neděli Laetare vydán na Kyptu zatýkač stanného práva. A r. 1616 v outery po sv. Vítu p. Kašpar vrací zatýkač „z té příčiny, aby to nepromlčel, jelikož se k jistě přijíti nemohlo“. Takovými právníckými kudrlinkami rozplývá se spor v „sáhové“ dopisování ještě r. 1619. Skutečné nechutenství i látkou i formou i směrem. —

1611, 25. Maji. Jan Šiller, soused v městě Milčíně, arcibiskupu pražskému Karlovi z Lamberka stěžuje si na Kašpara Kaplíře z Sulevic, že vejsadní list na dům jeho v městě Milčíně daný uznati nechce, nýbrž ten dům v poddanost sobě potahuje. Prosí za ochranu a nařízení, aby z vězení, v kterémž na rozkaz Kašpara Kaplíře držán jest, propuštěn byl.

Osvícený a vysoce důstojný kníže a pane, pane můj dědičný a milostivý! V. Kn. Mti od Pána Boha žádati na svých modlitbách nepřestávám šťastného panování, zdraví dlouhého, v něm prospěchu a jiného dobrého!

Milostivé kníže! K V. Kn. Mti z přinucené potřeby ve vsi pontěžnosti a poddanosti se pokorně utíkám vznášejíc, kterak mám dům po

předcích svých v městě Miličíně, v kterémž dlouhý čas s pokojem s manželkou a dětmi bytem jsem zůstával, Ten pak dům jsa vejsadní osvo-
bozený nikdá předešlí držitelové panství a města Miličina na něj jsou se
nepotahovali, nýbrž při též vejsadě, jižto actum léta 1387 od Vojslava
děkana plebana a správce kostela farního v Miličíně, někdy slavné pa-
měti toho času předka V. Kn. Mti pana arcibiskupa kněžstva řiditele a
pokladův vladaře, jsou toho zanechávali, jakž tyž list někdy daný paní
Hedvice z Talmberka, potom na bábu mou Alžbětu Světskou přenešený
(a nikdá z rodu našeho nevycházející ten dům) to v sobě šíř obsahujíc
zavírá, kteréhožto z latinského originalu připsal český teď příležitost pro vy-
rozumění V. Kn. Mti poněkudě podávám.

Až teď jsa v držení města Miličina urozený a statečný rytíř pan
Kašpar Kaplš z Sulevic na Miličíně, J. M. C. radda, mně při též vej-
sadě zůstaviti nechce, na mne se potahuje, an nikdá poddanosti jemu
jsem nesliboval. mne v poddanost uvésti násilně usiluje, v vězení drží,
tak že teď na rukojmě jsa propuštěn dne zejtřejšího do něho zase po-
staviti se musím; skrze což i s manželkou jsa tak sužován, o živnušku
svou přicházím a dokonce naposledy zahuben býti musím. Z té příčiny
a veliké své těžkosti V. Kn. M. pro Boha jakž prošeno bejtí může po-
níženě prosím, poněvadž podle téhož listu a vejsady tyž dům a panství
na něm V. Kn. Mti náleží, že mne v milostivou svou ochranu vzíti, při
též vejsadě zůstaviti a purkmistru a konšelům města Miličina, aby mne
nevinně bez příčiny nevězili, nýbrž mají-li co ke mně před V. Kn. M.
aby o to vyslyšáni byli a na mne vedli a ukazovali, v tom zastati a
o tom dostatečně jim poručiti ráčíte.

V tom ve všem sebe, manželku a děti své V. Kn. Mti k milo-
stivé ochraně poručené činím, milostivé ochrany očekávajíc.

Datum 25. Maji l. 1611.

V. Kn. Mti věrnej a dědičnej poddanej

Jan Šiller jináč Hendrichů,
soused v Miličíně, městě.*)

Kouzla a čáry.

Z archivu kolinského sděluje GUSTAV V. SVOBODA. ředitel měšťanské
školy v Kolíně.

Duchovní správě náležela péče o zamezení všelikých nepra-
vostí, zvláště však pověr a kouzel.

Obíratí se kouzly v tehdejší době váženo za zločin a trestáno
býti mělo ohněm, nebo podle práva Koldinova při muži mečem,
při ženě zahrabáním do země za živa.

Byli trestanci, kteří i v žaláři na čáry se bezpečili. Také ši-
benice byly často zlezány nočně z příčin pověrečných a kouzelných.
Byla provozována kouzla se šatem, provazem, s jednotlivými údy
viselcovými a také řezáno dřevo ze šibenice jako z Božích muk.
Zaklínání bývalo všude stejné. Čarodějníci prostředky pověrečnými
strojili kouzla a hleděli vyvoditi účinky neobyčejné nebo nadpři-

*) Archiv arcibisk. v Praze: Recepta ab Ao. 1610—13 (orig.). O rodu
Šillerů viz Fr. Teplý, Paměti Miličina, str. 83—160. Šiller uvádí data historicky
správná.

rozené. Čarodějníci a zvláště čarodějnice často pomáhali v lásce — robili nápoj lásky a ve středověku považovány byly čarodějnice za milenky ďáblův.

Matouš Konečný († 1622) ve svém spise „Theatrum divinum“ dělí čaroděje:

1. na věštce, kteří z nadšení ďáblova tajné nebo budoucí věci předpovídají;
2. planetáře, kteří z planet o budoucích osudech věští;
3. čarodějníky, kteří rozmanitých figur, čar a slov i z Písma sv. užívajíce, nadpřirozené věci tvoří;
4. kouzelníky, kteří obzvláště zrak lidský mámí;
5. losníky, kteří losů při kouzlech užívají;
6. zaklínače, kteří služeb satanových k čarování užívají;
7. hadače, kteří z rozmanitých zjevův o osudu hádají, a
8. černokněžníky, kteří duchy z hrobů vyvolávají a pomocí jejich divy tvoří.

Na čest našich předkův prohlásiti jest, že za všechen čas u nás lidé pro čáry a kouzla bývali potrestáni jen žalářem anebo docela propuštěni, až prý se na ně „ukáže něco jistějšího“, než aby byli o hrdla připravováni.

V bohatém archivě kolinském často setkáváme se s kouzly a čáry a pouze v jednom případě s rozsudkem, že „provazem skončení vzítí má“ — ale s vykonáním rozsudku v dalším pátrání jsme se nesetkali.

21. Februarii 1590 (E 6):

Dorota Sanská obeslavší Evu Šlosarku, stížila do ní, že mluvila o nebožt. Jakubovi Sanském, že pokoje na zámku nedá, a že čeládka na meči dobytým pánu přísahala, že tomu tělu mrtvému hlavu krátce stítí, a to netoliko doma u sebe, když se páleným opije, ale i jinde po hospodách mluví. Odpověď dala Šlosarka: „že tomu odpírá všemu.“

Roku 1598 v měsíci oktobris píší Kolínští purkmistru a radě města Brodu Českého, že podali jednoho pacholka jménem Šebestyana Šebka k outrpnému právu, kterýžto mezi jinými artikuly na nákého Jana Kantůrka, též pacholka, kterýž u některého poddaného města Brodu Českého ve vsi Štolmíři v službě zůstává, že by jemu na onen čas, když jest při městě Kolíně Novém sloužil, do kostela Ovčárského skrze klíče falešné vcházeti, tam vodu z křtitelnice bráti, trapce od ubrusův obřezávati a mimo to ještě víceji: některé oudy z těl mrtvých a z tohoto světa ohavnou smrtí spravených v šibenici Kouřimské vyřezávati nápomocen byl, a toho všeho k čárům a jiným hrozným věcem užíval a že na něho téhož Kantůrka před některými nedávnými léty od jiných zločinův pro své zlé skutky spravených, mnohá zločinná vyznání v knihách smolných se nacházejí. I žádají Kolínští, by páni Brodští poručili bedlivě na téhož Kantůrka poptati a doptajíc se ho, jej rychtáři kolinskému městskému v moc uvedli.

Dne 8. Oktobris píší Kolínští urozenému panu Fridrichovi ze Stránky, úředníku na Škvorci, v téže záležitosti, že zmíněný Kantůrek již ne ve Stolmíři, nýbrž ve vsi Břežanech u náké vdovy příjmím Kubelkové na gruntech J. M. pána jeho se přiznal a

oznamují mu, že Její Milost paní Kateřina Smiřická doznala, že týž Šebek na Kolodějích „koné sušiti měl“. I píše: „I aby týmž zlým nešlechtnostem včasné vkročeno býti mohlo, Vás za to přátelsky žádáme a vedle práva A 33 napomínáme, poněvadž dotčený Václav Kantůrek na připsání pánů Brodu Českého i také oustní žádost rychtáře našeho městského jest ujištěn, že jeho ku právu našemu k vejvodu v sobotu příští mezi 16. a 17. hodinou celého orloje postavití poručiti ráčíte. (Oba přípisy z kopiáře.)

Však nedočítáme se, kterak bylo s ním naloženo.

Dne 15. máje 1601 (E 15) povolán do rady synek městský Kryštof Veletovský a oznámeno jemu: „Že jest dne včerejšího na nešpoře s pacholky v chrámu Páně vetřel se k oltáři u lektury a tu ti pacholci vytahovali niti z ubrusů oltářních ke kouzlům a pověřám a on — že je za sebou tam vedl. Tu Kryštof Pána Boha se dokládal, že o tom nic neví, ale ppáni jeho napomenouti ráčili, „aby on tovaryšství s pacholky zanechal a v taková místa se nacházeti nedal.“

Dne 21. Januarii 1609 (E 17) v plné radě pan rychtář k paměti přivozuje, že Jakub Mošnička prachů nějakých do konviček dával a lidem tím ovšem ubližoval; což skrže to měl k útrpnému právu býti podán, však že mu bylo poručeno, aby od města šel a se nenavracoval.

Dne 11. Februarii 1609 (E 17) při výslechu vyznává předvedený vězeň: „Byl tam nějaký Polívka, ten všecky železy svázel k nohám a nastupoval; táhl mne za pouta a morděřův mi nadával. Pak podal tu nějakých drobtů a kostí a pravil, že když pijí ženci z toho chleba, že nemívají (vybraná střída) škvoření v břiše a že jsou ty drobtý z nejprvnějšího chleba.

Dne 5. Junii 1609 (E 17) stěžoval si Václav Podhořanský do sviňáka ze špitála, že jemu 3 svině pobral; týž ale se vymlouval: „že jest neviděl ani chlupu sviňského, že by chtěl na Božím umučení umříti. Na otázku: „jaký jest to prach, který je u něho nalezen, odpověděl, že jest z vrabce a tureckého pepře, že když ním zasype dobytku, že z něho všichni červi vyprší.“

Dne 15. Juli 1610 (E 18) poručeno rychtáři a konšelům zálabským: „aby hrob, v němž tělo nebožt. Jana Kyrchperka Berounského složeno jest, otevřen byl a aby se spatřilo, zdali by jaké hnutí toho těla neobyčejné bylo, poněvadž takoví mnozí úkazové podoby jeho se na rozličných místech drží.“

Dne 20. Februarii 1612 (E 18) v rozepři mezi krejčími Václavem Stavem a Janem Polívkou vynášejí ppáni rozsudek: „Poněvadž se to patrně z průvodů vyhledává a nachází, že jest Jan Polívka, jak vlastními ústy k některým krádežím se přiznával a ruřantstvím, skrže něž že by peníze na loži pod nebesy vylihával, pochloubal, tak také v tom usvědčen jest, že klobouk, palaše, ručnici zde v městě i jinde přes pole kradl, peníze, pentle z kapsy nočně i jinak lidem brával, komory cizí vytloukal, v domích se zavíratí dopouštěl, zdi městské slézal a z nich se dolů spouštěl, a tak jiných krádeží, které se začasťe nočního času zde v městě konaly, znamenitá podezření na sebe uvedl, z těch všech příčin

pro vyhledání dalších nepravostí právo outipné na něj se propouští vedle práva.

Dne 9. Novembris 1612 (E 18) povolána před pány Kloučková s dítětem, které jednomu sousedu přinesla; skrze což na Zálabí veliký křik povstal. Přiznala se, že jest je nesla Pavlovi Pavlounkovi, s kterým jest je měla; a že jest tím vším Dušíčková vinna, že by na to nikda neměla pomyslit, že jest jí ona musila očarovati, a ona sobě po něm stejskala a také jí rekla, že chce ji pomoci, že on po ní také stejskati bude, a že v stodole s ním u něho byla, a to tehdaž, když přestal u Kloučkovy a hněval se na ni, a že potom jí připovídal, že když to dítě bude mít, že je chce opatrovati a potom že Pavlounková sama dala od křtu, a že tu byly některé podruhně; on že se zapomněl nad ním, ale Pán Bůh že dobře ví o tom, že jí nechce nic učiniti.

Z uvážení: Má se ke středě Pavel Pavlounek postaviti i s Kloučkovou do vězení dáti.

Pavel Pavlounek s věznicí dle srocení. Žádala, aby jí dal na pomoc, že jest jeho dítě, a že jest Dušíčková toho všeho příčinou; že ona jí udělala, aby za ním běžela. Já jsem plakala a v těžkosti jsem nemohla ostati, a ona mi se posmívala, co pláči, a já že sobě stejskám po tom Pavlounkovi, a ona, že co jí dám, že on sobě také po ní stejskati bude.

Dušíčková že tomu činí odpor a zápor, že jí ona nic nedělala.

Pavel Pavlounek podal spisu. Ona zase, že jest jí posílal peníze po ní Dušíčkové; kdyby nebylo to dítě jeho, tak by peníze neposílal.

Dušíčková pravila, že jest jí nosila peníze, ale neví, kdo jest je jí posílal, než že jest jí je Menšíková dala, ale neví z dluhu-li či co.

Mariana věznice, že jest jí do stodoly kázal přijíti a bude-li pamatovati na svědomí, přizná se.

Do 2 neděl k průvodům.

Dne 23. Martii 1618 (E 24) stěžuje si Adam Procházka do Mikuláše Světníka (býv. kostelníka) v radě: „Že s nějakým hrnkem do domu jeho přišel a zase odešel; potom také do mlejna jeho přišel a nenalezší žádného ve světnici, jemu půl pinty na klobouce uřezal; protož, co jest tím myslil a zvláště, že i to mluví, že by jemu on Adam měl koně uřknouti, a že jest tou jeho pintou kouřil koni tomu. Však Adam dal v odpověď: „Že jest mu sama jeho žena dala nějakých voštin do koflíčku a tím že kouřil, k tomu se znám, že jsem mu půl šmuku uřezal, ale ne, abych jemu škodil, než že ani za sebe, ani za něho neslibuje, že on přišel k vozu, a kůň zdravý byl, a tu hned ten kůň sazel a hned ho musel vypřici (vypřáhnouti) a již dvě neděle nemůže ním dělati. Ten hrnec koupil z rozkazu kováře; ale ona sama dala mu do kotlíčku, čím kouřila sama.

Po zralém a dlouhém uvážení prohlásili ppáni:

„Poněvadž jest to těžká věc o takových tajných účincích zevnitřně souditi a pravdy hledati, z té příčiny to všechno nedorozumění z moci práva se zdvíhá a v nic obrací; že jemu Adamovi

Procházkovi a budoucím jeho nemá k újmě cti na budoucí věčné časy býti. Že jest pak on Mikuláš Svícník tak všetečně o něm, Adamovi Procházkovi mluvil a všetečně do mlejna vešedší půl pinty z klobouku uřezal, za to má vězením šatlavním a kládou stresán býti a to všechno svým nevážnostem a hříchům přičisti a budoucně takových řečí se vystříhati.“

Dne 1. Martii 1619 (E 24) přednášel pan rychtář v radě: „Že některé řeči procházejí, jakoby Marjana, šenkýřka, Škatulířka a Šrámková dcera do kostnice přijíti, jakou krabičku skládati měly a tu že někteří žáci, jako Tobiáš mládenec a jiní v hrsti měli. Fanta hlásný i jiní také že je viděli, když tam šly v noci.

I uloženo rychtáři na to pilně se vyptati a hodnověrnou zprávu radě přednésti.

Dne 7. Juni 1619 (E 25) přednáší Kristof tesař stížnost, „žejemu Vavřinec Milčinský a Melichar zámečník vytekají, že jest na onen čas na šibenici dělal a tak, že nemůže nikde dosednouti aneb poseděti a aby jemu tím nevytýkali. Páni se usnesli, by oba potrestáni byli vězením rathouzním.

Dne 23. Septembris 1620 (E 25) ve při Jana Kuchynky s Marjanou děvečkou žádal Kuchynka: „Poněvadž jest ona mluvila a ta slova míní se o kouzlech a čarách, protož aby to ukazovala.“ Ale ppáni prohlásili: „Poněvadž toto zaneprázdnění žádné právní podstaty v sobě nenese, ale toliko na některé pověry se vztahuje a ze samé všetečnosti Marjany děvečky pošle jest, protož ppáni to všechno z moci práva vyzdvihují, kazí a v nic obracejí, tak že jedné ani druhé straně, dědicům a budoucím jich k ujmě cti a jména dobrého býti nemá nyní i na časy věčné, a strany se napomínají, chtějí-li živnost dobývati, aby s bázní Boží, modlitbami svatými a náležitými prostředky dobývati hleděly a ne k nějakým pověrám se obracely.“

Dne 9. Novembris 1620 (E 25) po útrpném vyznání Adama z Pardubic prohlásili ppáni: „Ačkolivěk vyznání to útrpné na malou krádež se vztahuje, ale poněvadž se jeho vzetím s jistotou do vězení a ku právu útrpnému podání, mnoho čeládky ze dvorů jest ušlo a tím jich ujítím on u velikém podezření krádeží zůstává a jakž rozuměti, tomu jsa v tom opraven čarami mnohé hříchy zatajuje a protož pro vejstrahu a přestrašení mnohých jemu zlodějšů podobných provazem skončení vzíti má!“

Dne 27. Novembris 1619 (E 24) stěžuje si p. primator, že jest v nepřítomnosti jeho doma, toho času, když jest v městech pražských s jinými pány při sněmu zůstával, Ondřej, zvoník, nevážně mnoho řečí promlouval:

1. že nemůže od katolického náboženství odstoupiti a že jest se že od něho neustoupí, čertu zapsal;

2. když zvonit chodívá, že se s ním v šneku a na zvonici čert potkává.

3. Když pan děkan pod oboji podává, že s ním čert trhá u oltáře, aby se nedíval;

4. že toho neuhlídá, aby kdo na hradě pražském pod obojí kázal, a bude-li kázati, aby jej hrom zabil.

O všem tom paní manželka jeho a šenkýři a též o jiném lehkomyšlném promlouvání že zprávu dokonalejší mohou dáti.

I povolán dne 29. Novembris Ondřej Kněhourek, zvoník, před ppány a vyzván, chce-li k náboženství pod obojí přistoupiti, aby dne nedělního přistoupil k večeři Páně, jinač, aby dne pondělního k vykonání přísahy podle nařízení stavův království Českého na rathous se dostavil.

Tu zvoník oznámil, že jest od 15 let pod obojí a že co o něm mluvějí po straně, že pravda žádná není!

Třetí díl rukopisného sborníku Evermonda Jiřího Košetického.

Podává Dr. ANT. PODLAHA.

(Pokračování.)

51. (Str. 284a—296b.) *Beschreibung der den 9. Decembr. a. 1687 zu Pressburg geschehenen ungarischen Crönung Seiner Durchlauchtigkeit des Ertz-Hertzogs Josephi.*

52. (Str. 296a.) *De regis Angliae recens nato filio.*

Domine, per Te Britannis
datus princeps, multis annis
vivat, vivat pater rex;

Ut cum vera pietate
sine poena in libertate
vivat christiana lex.

Fac sub rege tam clemente,
colat te sincera mente
gens a poenis libera.

Eja, quod te meliorum
preces rogant Britannorum,
Tua fiat gratia.

53. (Str. 296b—299b.) *Extract eines Schreibens aus der Insel Malta an Herrn Grafen Dietrichstein in Wien, von Ihro hochgräfl. Excell. Herrn Landts-Directorn und Statthaltern daselbst von 9. Junii a. 1688.* O dvou starcích, kteří na Maltě hlásají brzký konec světa, napomínají ku pokání a předpovídají budoucí věci.

54. (Str. 300a—301b.) *Geheime Conferentz zwischen Machomet, Cardinal Mazarini, Cardinal Rischelin (sic!), Martin Luther und Calvino de subveniundo in morbo caduco agonisanti Turcico imperatori.* Satirické veršování německé. Počátek zní:

M a c h o m e t :

Soll dann das türkische Reich nunmehr zu grundte gehen ?
Soll dann mein Alcaron [sic!] nicht mehr wie vor bestehen ?
Hatt die Machometisch Macht ihr Grausambkeit nicht mehr ?
Worvor auch zittern thät das gantze Christenheer ?

Konec pak vyznívá v tato slova :

Der Türkhen Untergang bestehet von heunt bis morgen,
Lang wirdt der Himmel dir, o Ludwig, auch nicht borgen.
Ihr Protestanten, euch könt ihr wohl in acht nehmen,
Es thut sich Engelandt fast schon darzu bequemen.
Weil zwischen neuen Glauben schlecht ist der Unterscheidt,
könt ihr darbey erwählen des Kaisers Einigkeit.

55. (Str. 301b.) *Dum Belgradum sive Alba Graeca Turcis erepta fuit, hoc carmen prodiit.*

Augustus Caesar Graecam nunc occupat Albam;
Turca, album graecum restat in ore tuo.
Et tibi graecum π*) restat, perverse Tekely,
Haec vestris gestis praemia digna data.
BeLgraDIVM pro Caesare BaVarVs ferro et Igne fortiter eXpVgnaVIt.
A. 1688.

56. (Str. 302a—303a.) *Compositio ingeniosa nomen Alberti Chrastský includens*. Quisquis Theseus es, hunc labyrintham cernens...“
[Hříčka s jednotlivými písmeny jména „Albertus Chrastski“ do dvou čtvercových obrazců na malé čtverečky rozdělených sestavené.]

57. (Str. 303b—311a.) *Blahopřání latinská Albertu Štěpánovi Chrastskému veršem i prosou od Jana Krause*.

58. (Str. 311b—312b.) *Türkisches Testament und Begräbnusschrift, so Machomet a Carolo, Lotharingiae duce, in Purpur vidimirter auf türkischer Pergament-Haut Ludovico XIV., Galliarum regi, contemplandum pro speculo überschicket hat*.

Mein Testament im Feldt gemacht
An König Ludovico sende,
Hab Zeugen drey darbey gebraucht,
Als gefertiget mit ihr Hände
Mit Unrecht was ich genommen hab,
Es alles zurück gegeben,
Thust also hieraus nehmen ab,
Wie ich geendt mein Leben.

Potom německými verši líčí se stvrzení „testamentu“ a „pohřeb“ Turecka, jehož se účastní: „Tekeli cum Musulmannis in habitu lugubri“, „Hungari et Croatae musicalibus instrumentis“, „Moscovitarum patriarcha cum Graecis et Roscianis cantoribus“, „Transylvanus, Wallachiae et Moldaviae principes ad campanorum sonum invitant“, „Bavarus incensum dat cum militaribus tormentis“. Vykonavatelem „testamentu“ jest císař Leopold.

59. (Str. 313a—321b.) *„Eigentliche Relation, welcher gestalten der auf die Vestung Griechisch-Weissenburg, unter Veranstaltung Ihro Churfürstl. Durchl. aus Bayern gethaner Sturm den glücklichen Success erreicht...“*

60. (Str. 322a—329b.) *„Památka při pohřbu nebožky paní Anžky Šlapalky, u přítomnosti mnoho lidu v chrámě Páně městyse Humpolce, založení s. Mikoláše v roku 1687 9. prosince učiněná, nebožce k lehkému odpočívání, slovně opatrnému panu Janovi Šlapalovi, jejímu synu, téhož času primasovi, a celému vzácnému přátelstvu k potěšení, anobř budoucně na nebožku k pamatování. (Pohřební řeč.)*

61. (Str. 329b—331b.) *Ihrer Röm. Kay. Majestät Resolution wegen der jetzigen Beschaffenheit im heyl. Röm. Reich*. (Opis listiny knížete Heřmana, markraběte bádenského, plnomocníka císařova na říšském sněmě, dané v Řezně dne 2. listopadu 1688.)

62. (Str. 332a—348b.) *Templa Regni Boemiae*. Chronologický přehled založení kostelů a klášterů v letech 894—1379.

*) Řecké pí, t. j. šibenice.

63. (Str. 349a--349b.) *Protifrancouzský projev latinský z r. 1688*, počínající slovy: „Exulta Germania, venit enim tempus, quo nomen Leopoldus transit in omen . . .“, konec jest tento: „Transiit jam nox, quâ nocturnum sidus et animal, luna et gallus, regnabant. Exortus est dies, nam luna per solem coepit obscurari, et cum aquila inter solis vertitur radios, desiit gallicinium. Nec Gallus amplius cantabit. Exulta igitur Germania, venit enim tempus, quo LVDoVICVs MagnVs breVI flet parVVs.“

64. (Str. 350a—351b.) *March und Campement des churfürstl. sächsischen Corpo, wie solches effective gegen Erfurth und Frankfurth begriffen*. Zpráva o vojsku saském vypraveném na pomoc císaři proti Francouzům.

65. (Str. 352a—353a.) *Prognosticon. Des jetzt regirenden Königs in Frankreich ungerechten Kriegs halber gerechter Untergang*.

66. (Str. 353a—367a.) *Responsio ad manifestum Gallicum*. Začátek: „Notum est universo christiano Orbi, quod cum pax Neomagensis paulo post ejusdem conclusionem a corona Gallica multifariam labefactaretur . . .“ Konec: „Infractorem pactorum Turcam, licet iamiam expirantium, compescuit et profligavit Alissimus; compescet item profligabitque aliquando pactorum infractorem Gallum duraturorum alias adhuc per annos sedecim. Viennae 18. Octobris a 1688.“ (Pokračování.)

Zápisy v městském archivě Kolínském.

Podává G. V. SVOBODA.

1740

Leden: 4. Vyhotovena tabella strany cechovních pokladnic a zaslána král. ouřadu krajskému a podkomorskému. — 8. Napomenuti sousedé, by dlužný urbúr k zámku zapravili. — 22. Židům nařizeno, by salcburské groše nebrali a že do Falcu puštění nebudou. — 23. Radní p. Kmoch a p. Dittman zapečetili v domě p. Jos. Velicha jednu truhlu po nebožce jeho manželky.

Únor: 6. Nařizeno starším mistrům řeznickým, aby bez ohledání p. komisaře hovězí maso neprodávali, a telecího masa libru za 3 kr. 3 d. prodávali. — 8. Držána licitační komise na roli Václ. Jesenovského za Labem ležící k Hradištku. — Inventura věcí po nebož. manželce Jos. Velicha, které zapečetěny byly dne 23. ledna. — 9. Váženy pekařům chleby a housky. — 10. Dle prošlého krajského nařízení uloženo starším židům, aby ihned dluh v č. 430 zl. zaopatřili a ve 24 hodinách odeslali, jinak že hned arestem stížení budou. — 12. Jelikož starší židovští neuposlechli, vsazení byli do arestu. — 15. Tito žádali, by na noc propuštění býti mohli. Po úradě primas židovský byl propuštěn, druzí ale starší do složení peněz aby v arestu zůstali. — Primaširovalo od sl. Ogilovského regimentu pruského z Uher do Prahy se vracějících 130 mužů, kteří byli po domích v městě a na předměstí Zálabském ubytováni. — Téhož dne povoleno k žádosti p. Jana Pabíčka 7 povozů k přivezení nového oltáře z Chrudimě a výlohy s tím aby byly hrazeny. — 16. Na snažnou žádost starších Židů,

jmenovitě Guttmanna Rubína, Berla Heršla a Natána Šindeláře, že aspoň na rest 430 zl. nyní 262 zl. odesílají, aby propuštění byli aspoň do té doby, než se jejich posel nenavrátil, kterému uložili, by v Praze sdělil, že oni po vykonané pořádnosti s jich výběřčím židovským s ním oni stojí a bylo shledáno, že tolik nerestýrují, nechtěl purkmistr sám tak učiniti, až po příchodu druhých pánů radních povoleno, by na 3 dny byli propuštění s tou podmínkou, pakli by se posel vrátil a sdělil, že více restýrují než odeslali, musejí všichni do arestu se vrátiti. — 19. Vyšetřováno, zdali ještě někdo s Václavem Heyzlerem tabák prodával. — 24. K žádosti uroz. p. primátora zadrženy z várky p. Jana Kmocha čtyři sudy a 2 vědra piva pro jeho dluhy k záduší sv. Jana 21 zl. a pro jeho další dluh 25 zl. 30 kr. a to v hospodě u Kryšpínů 1 sud, u Brandejských 1 sud, u Šperlinků 1 též sud, u Wiltů také a u Tobiáše Svobody 2 vědra. — 29. Na odeslané připsání od J. M. p. pátera Svobody kazatele jesuitského u sv. panny Barbory nařízeno oběma rychtářům, jakož i Židům, by pozor dali na toho zloděje, který v chrámu sv. Barbory ukradl nějaký vyšívavý pás a prýmký vyšívané.

Březen: 3. Radní p. Wilt žádal, by zapsáno bylo svolení samého purkmistrovského úřadu, by v kapli kostela farního, kde p. Jan Pabíček nový oltář dříve slíbený již staví, po pravé straně ve zdi nějaký erb vojenskému oficíru patřící, vadí postavení nového oltáře, by též odsekati se mohl, a že p. děkan již svolení své dal. — 5. U přítomnosti p. primátora Widmona, p. Pokorného, p. Jindry, p. Dittmona, p. Kratochvíle, p. Praxy a veleb. pána děkana jednáno ve příčině dlužných úroků z Naxerovského kapitálu a jednomyslně sneseno, by ty samé se neplatily a aby k J. M. p. vikariusovi se psalo a žádalo, aby on při slavné konsistoři pražské, poněvadž na věže, kostel, děkanství a školu po všechna ta léta obec nakládala, k tomu působil, by dlužné interesy odpuštěny byly. — 16. Starší židé povolání strany rabína a Václav Heyzler strany sázení tabáku. — 24. Povolán František Janke, starší cechu rybářského a jemu nařízeno, by s ostatními rybáři hleděl dostatečnou forotu ryb v tomto postním čase míti. K žádosti p. Josefa Burgra a pí. Menšice, handlířův „štokfische“ pánům rychtářům nařízeno, by dle vyhlášení magistrátu ze dne 7. Februaru 1738 všem těm, kteří tak k jejich škodě po domích štokfisch roznášejí, i také skrze celý týden, vyjma dny trhové, takový na rynku prodávají, takový privátní prodej mimo dny trhové zapověděli a to contrabantýrováním takového zboží. Kdo ale chtěl by takový štokfisch prodávati, má též od nich bráti.

Duben: 7. Bylo nalezeno asi 2 léta staré od matky zanechané dítě a přineseno k právu rychtářskému, načež dáno bylo zatím k bábě Noskové a jí na to z pokut bude něco přispěno. — 8. Dle snesení vzácného magistrátu nařízeno ovčákům, aby každý z nich hleděl císařské daně, dle kvantum na ně připadající, zapraviti a dále, aby na osení hnáti se neopovažovali, neboť prohlášeno, že tam, kde se přistihne ovčí dobytek, třebas škoda byla nebo ne, bude postřelen. — 11. Sládek Lukáš napomenut, by dobrá piva vařil a lecjakés ječmeny a syrové dříví nepřijímal. —

14. Jednáno, že p. Jan Pabíček, který u p. rychtáře jest arestýrován na noc domů dochází, i bylo sneseno, že jelikož v arestu býti má, též v noci tam byl a pokud by tak líhati nechtěl, by na rathous do arestu šel, by král. p. purkmistr žádné odpovídání neměl. — 16. Zapečetěny věci po zemřelém mlynáři v Pekle Jiřím Vajgrtovi. — 18. Na došlé podkomořské poručení propuštěn z vězení p. Jan Pabíček na kauci 8000 zl. s tou podmínkou, že během čtvrt léta počty složené mítí bude.

Máj. 7. K žádosti p. výběrčího nařizeno všem, kteří vinný šenk provozují, aby se bez opovědi neopovažovali ani vědro vína přes práh do domu vzíti a to pod ztracením téhož vína. — Prohlášeno veřejně, že dukáty nevyhovující předepsané váze, brány nebudou. — 12. Bylo jednáno u přítomnosti vzácného magistrátu strany „valoru masa“ a bití hovězího dobytka. I byli starší řezníci povoláni a jim ohlášeno, by jakmile kus dobytka hovězího zabijou, o vyšacování téhož p. komisaře požádali a ohlásili, a to pod pokutou tři kop. Také, kdyby se opovážili drážejí maso prodávati, než jak vyšacováno bylo, pokutou tři kop mají býti trestáni a to pod hotovou exekucí. — 24. Výpověď dána Václavovi Bartošovskému, ouředniku obecnímu, kterýž ale prohlásil, že ji přjmouti nemůže a také že ji nepřijímá. — 25. Jan Panský, kožešník z Habrů, ohlásil se při ouřadě purkmistrovském, žádaje, aby mu povoleno bylo se sem do města přistěhovati, načež on svá rekvisita potom ukáže a živnost městskou od vzácného magistrátu sobě vyžádati neopomene. I bylo žádosti jeho povoleno. — 27. Na stížnost forstmistra poděbradského šetřeno, kterak dne středního ml. p. Tumlíř a Augustin Šulc na císařských pozemcích stříleli a vyšetřeno, kterak Šulc hajného flintou udeřil, začež tři dni v arestu zůstati má a oba flinty k ouřadu složiti mají.

Juni: 1. Nový úředník v příštím sezení přísahu složiti má. Na Zálabí, kteří mají kobyly a škodu na rolích pasením dělají, při dopadení jich po 1 kopě pokuty složí. — J. M. p. děkanu budiž vzkázáno, by se svými koňmi na lukách a polích škody nedělal. — V židovské škole má se vyhlásiti, že 10. Juni staré Filípkové dům v licitaci prodáván bude. — 2. Čtvrtním hejtmanům nařizeno, by po svátcích jeden každý ve své čtvrti vybral a odvedl. — Téhož dne u přítomnosti pp. Kmocha a Dittmona držána licitace na dům sirotků Karlo-Kropáčkovských, ale že byl jen jediný kupec, a to byl Jan Červinka, nabídka jeho 825 zl. přijata a dům stal se jeho majetkem. — 10. Schieshaus má se kasírovati, jelikož se v něm zámecké pivo šenkuje. — 3 vědra, která obecní sládek přivařil při várce p. Daniele Čapka, mají připadnouti contrabantu. — Přijel sem do král. města Kolína J. M. C. p. hofrychtýř a dal k sobě povolati bývalého úředníka p. Pabíčka, kterému vyhrozil, by z toho žádný špás nedělal, nýbrž „počty“ složiti hleděl, jestli nechce do nějaké hanby a arestu přijíti, a to v čase vyměřeném od J. M. C. p. podkomořího. — Téhož dne konána licit. comise na dům po židu Filipovi Leipovi. — Čtvrtním uloženo, by sousedi contribuci zapravovali. — 13. Na ohlášení uroz. p. Šperlinka z várky p. Jana Války zapovězeno pivo, a to u Zvarů 1 sud, u Kalenských 1 sud, u Ručnickáře 1 sud a u To-

biáše 1 sud a 2 vědra. — 14. Mladší rychtář vzal contrabantem $\frac{1}{2}$ vědra piva veltrubského p. Augustinovi Šolcovi, z čehož 20 kr. jemu a 40 kr. do contribuce bylo odvedeno. — Předvolána Anna Kotrabová, která přistihnuta byla, že mimo den trhový chléb prodávala a k žádosti starších pekařů měla pokutu složit. Ta ale vymlouvala se, že pouze chléb zapůjčila, proto jen 35 kr. pokuty zaplatila, při čemž jí bylo vyhroženo, pakli příště přistihnuta bude, že 4 kopy pokuty složit musí. — 20. František Neumon byl předvolán a jemu stíženo, že s manželkou svou nedobře a proti všemu řádu a právu zle živ býti má; což když on byl slyšel, stížil jí, že bez příčiny od něho odešla. Bylo jí domlouváno, by se k němu vrátila a hanbu a pohoršení aby oba netropili, ale ona nedala na domluvy a stále tvrdila, že s ním žítí nemůže. Sneseno, by přednesla do příští schůze všechny své příčiny a páni že je pak rozsoudí. — 21. Ohlásil se exekvent od král. ouřadu krajského ve příčině restýrujícího militárního ordinario quantum, a to při Kolíně za r. 1739 a 1740 1643 zl. 25 kr. $5\frac{3}{4}$ d. a u Tří Dvor 330 zl. 50 kr. $3\frac{1}{4}$ d. a pokud mu nebude vše zapláceno, bude dostávat od města 3 kr. a od Tří Dvor 1 kr. — 22. Nařizeno staršímu rychtáři, by bábě Vozkové na vychování nalezeného dítěte z peněz Douškových 18 zl. 30 kr. a také ještě 2 zl. zaplatil. — Pan Václav Etrich dal předvolati zdejšího chirurga p. Václ. Bělského a jemu stížil, že způsobil nočního času tumult před jeho domem, kord vytrhl a jemu vyhrožoval a po té druhého dne vše opakoval a jemu manželku i jeho dceru zhaněl. Po vyšetření slíbil chirurg, že se takového konání na příště vystříhá a vlastním podpisem stvrdil, že kdyby při podobném vystoupení proti rodině Etrichově byl přistižen, že se uvoluje 14denní arest nastoupiti. — Téhož dne nařizeno p. Tobíášovi Svobodovi, jehož dcera Kateřina, vdaná Olivová, od manžela odešla, by dceru doma nezdržoval a manželci odeslal. Jelikož ale neuposlechla, uloženo manželci jejímu Jakubu Olivovi, aby on do domu p. tchána svého šel a ji od p. otce žádal a domů sobě odvedl, k čemuž přidán p. mladší rychtář. Tento navrátil se s ml. Olivou a oznámili, že ona na vyzvání jich, by k svému manželci šla, prohlásila: „žej vystáti nemůže, že buď do sebe, nebo do něho nůž vrazí a že to ke konsistoři patří a ne magistrátu.“ Byla předvolána dne 24. před ouřad a když již odváděna byla do arestu, přimluvám pp. radních povolila, s manželem domů odešla. — 30. Nařizeno v židovském městě všem židům, aby jeden každý na podkrovích svých vodu zaopatřenou měl, což přehlídkou bude zjištěno.

Červenec: 2. Nařizeno p. inspektoru, by dle kraj. patentu zaopatřil 50 koní okšírovaných pro wůrzburský pěší lid. — Na to ale 3. příjdouce nenadále poručení, by 163 mužů, kteří se štábem v místech okolních na císařsku ležeti měli zde v městě byli ubytováni, učiněno opatření, že štáb v městě a po jedné kompanii na předměstí horském, kouřimském a zálabském bylo ubytováno. — Téhož dne v domě p. Václ. Čapka u Najmonů přistiženo bylo cizí pivo a to pojezdného p. Zola 3 vědra a dvě půle a mělo býti zabaveno. P. Zol ale se přihlásil, že branným, jakož pp. výběrcím bylo ohlášeno, že pivo to na trachtaci bude použito a aby bylo

pasýrováno. Tu prohlášeno, pakli se to dokáže, že jemu bude pasýrováno. — 5. P. starší řezníci stěžují si do p. Aratora, že dluhuje „flajškrajzr“. — 8. P. Hynek Lotringer, sládek obecní, slíbil na rest 30 zl. „musical impostu“ v 8 dnech 8 zl. odvésti. — 9. Nařízeno p. rychtářům, aby všudy a v každém domě ve všech čtyřech předměstích přehlídku učinili, jak mnoho sena ti, kteří žádných luk nemají a od nikoho sena nekoupili, ve svých příbytích chovají a odkud takové dostali. — 16. Konána licitace domu Josefa Pošovského, při kteréž žádný jiný licitant nebyl než pan Thadeáš Zobell a 900 zl. podal. — Dne 20. Rovnání mezi staršími řezníky a židovskými masaři strany flajškrajzru.

August: 1. Primaširovala auxiliární od slavn. Chur-kolínského pěchota s 56 oficírů a zde pobyla majíc tu dne 2. rasttag a dne 3. do Plaňan, jakožto druhé štaci odmaširovala. — Dne 4. Augusti u přítomnosti král. p. rychtáře a některých pánů radních ustanoveno nové rozvržení rolí zádušních mezi pány sousedy zálabské, jakož i mezi chalupníky hradištské; dle kteréhožto rozvržení co tak na koho jest připadlo, jim sousedům zálabským se publicírovalo. Po té pak dne 5. sládku veltrubskému, co ještě zbylo, též pod třetinu se dalo, s tím doložením, aby on sám takovou roli sdělal a sedlákům nenajímal, jinak by se mu musely role vzíti a jiným pronajmouti. — 11. U přítomnosti pánů komisarů p. primátora, p. Widmona, p. syndicusa, p. Lysandra a též p. Jana Tumlíře, jakožto v počtech sběhlého byly revidirovány contribuční počty obecní od p. Tomáše Konvaliny předložené. — 12. Starší řezníci cechmistři žádali, by veřejně prohlášeno bylo, že 1 libra skopového masa po 4 kr. a 3 d. prodávána bude; páni ale žádosti nevyhověli a za dřívější cenu a to libra po 4 kr. byla prodávána. — 18. Pekařům taxa dána: pšenice na 3 zl., žito na 2 zl. — 26. Povolán p. inspektor, by pořádnost byla učiněna v tabáku; ze služeb kdo dlužen jest, má zaplatiti; p. primátor s p. inspektorem upozorněn ve příčině sena; p. Bartošovský vyzván, by počty obecní složil a to pod exekuci. — 28. Při přítomnosti J. M. p. krajského mladšího Bzenského z Prorubě jednáno stran delogirování jedné kompanie, která tak na zimu do kvartýru sem přijíti má, kdežto také on sám, maje dle regulamentu v domích jeden neb dva i více kamarádšofství, rozumíce jeden kamarádšaft 4 osoby delogirované býti, takový kvartýr prohlížel a jaké zaopatření pro jednoho každého učiniti se má, nařizoval. Dle kteréhožto nařízení jsouce zase dne 30. páni měšťané, kteří tak do specifikace p. krajského postaveni byli k úřadu citýrování, jim zase u přítomnosti pánův radních oznámeno, by pro každého vojáka postel se štrosokem a polštářem, s dvěma prostěradly zaopatřili, houně k přikrývání ty že se od obce koupějí a jim na bonificati se vydají. Vzhledem k tomu, že platy za oficíry tak malé jsou, k J. M. pánu krajskému do Brandýsa se dopsalo. — 31. P. Jan Feyl, měšténin pražský, stojí osobně při ouřadě stížnost jest sobě vedl, kterak tak on dne 28. Aug. večer v domě šenkovním u „Štiky“ řečeném od p. staršího rychtáře s třemi pohlavky traktýrovaný byl, žádaje aby svědkové vyslyšení byli, z jaké příčiny se mu to stalo. P. Frant. Najmon, hospodář, svědčil, že na začátku nebyl, ale že viděl, když klobouk

měl s hlavy dole a ze země jej zdvihal. Druhý Matěj Svoboda vyznal: když oba rychtáři mladší i starší do šenkovny vcházeli, jemu Feylovi, by jednomu neb druhému poctu dal, jest poručil, dle čehož on Jan Feyl že také hned vstal a vezmouc s hlavy klobouk p. rychtáři staršímu připil; pak na to vezmouc zpátkem od něho džbáněk, na hlavu dal a na místo své se posadil. Na to hned ale p. rychtář uhodíc přes klobouk jemu tento shodil a to po třikráte a nařizoval jemu, by jej jináč respektýrovati hleděl a doptával se ho, co by zač byl, načež on vyznal, že jest od p. Čapka. — Tyto výpovědi zaneseny a k žádosti dotýčného Jana Feyla u výpisu se svolením purkm. úřadu vydány byly.

Září: 2. Panu Praxovi uloženo revidírovati počty tabáku a počty obecní p. Welichovi, jemuž příkázání také p. primátor, p. Widmon, Diltman a Wildt. — 15. Váženy byly chleby a žemličky a vynalezeno, že chleby společně p. mistrům pekařským patřící dle jim dané taxy těžké byly mimo housek France Bučka, kde nalezeno, že na jedné 3denárové housce 1 lot, na krejcarové 2 loty scházely, začož 1 kopu pokuty složití má. — 16. Zvolena komise k vyšetření sladů obecních. — 19. Pan Karel Plachta, purkrabí zdejší žádal, by mohl v obecním pivováře pivo vařiti, pokud nebude moci on zámecké pivo vystavovati, jelikož dne 18. o 3. hodině oheň v příbytku p. starého vzešel a vše i s potřebami pivovarními v prach a popel obrátil. Na kteroužto žádost vzácný magistrát poněvadž se proti budoucí podobné sousedské jako i jiné odměně zakázáním se žádá, tak ovšem aby v pivováře obecním po naší však vārce o záplatě obyčejného z kotle a z vody platu vařiti mohlo, své povolení dáti ráčil. — 20. Páni starší obecní Šilhánek a Šulc jakožto ustanovení přehlížitelé komínů, podávali zprávu, že u Šalandů, u Janků, Zichů, Zvárů, France Pokorného, Jana Pokorného, Josefa Formánka, Jos. Postlera, vdovy Pabíčkovy, Tobiáše Svobody, u Praxů, Urbanidesa, pí. Kučerky, v židech Khile a Felixu zlé a nebezpečné komíny se vynacházejí. Všichni tito předvoláni a nařizeno jim, by zcela chatrné a nebezpečné znovu vyzdvihli a porouchané opravili a to v době 8 dnů a v pádu neuposlechnutí ouředně na jejich útraty se vše provede. — 24. Dána výpověď Fr. Kropáčkovi služeb u soli, u váhy mimo dříví. — Téhož dne oznámeno p. rychtáři zálabskému, by hleděl dle snesení vzácn. magistrátu Soklovi a Hotíkovi otavu na jezeře posekanou zanechati aneb se s nimi porovnat. On ale se vymlouval, že se to státi nemůže, poněvadž za 1 zl. 45 kr., když senoseč byla prodána jest, a oni toho nezasluhují, obzvláště Sokl, že zloděj jest. Na čem se ale vzácný magistrát usnese, že jim nahradí. — Pavlovi Ferberovi zapovězíno, aby v té sušárně u svého domku na kouřim. předměstí postavené ovoce sušil, a to pod pokutou 100 kop. — Vydáno písemné poručení všem čtvrtním, by jednomu každému měšťanu a sousedu poručili restýrující plat z tabáku za r. 1739 dne pondělního zapraviti a to každý měšťan 1 zl. 25 kr., syn 45 kr., nájemník 40 kr., tovaryš 35 kr., šafář neb ovčák 45 kr., pacholek 20 kr., podruh 20 kr.; na předměstích hospodář 50 kr., syn 40 kr. — 27. K přehlížení oučtů obecních ustanoveni pp. Ditmon a Kratochvíle. — 30. Pekaři povoláni ve příčině pe-

čení chleba pro vojsko, kteří prohlásili, že darmo aneb z těch otrub péci nemohou, že budou ale péci, dostanou-li za 1 str. 15 kr. — Pro urážku úřadu purkmistrovského obdržel Josef Roztočil 12 hod. vězení.

Oktoberis: 3. Váženy chleby a zemličky a shledáno, že všechny svou váhu měly. — Urovnána rozepře mezi Josefem Jedličkou a Jakubem Olivou a to ve příčině nářku cti. — 5. Karlu Červinkovi zapovědino překupovati obilí. — Pekař Buzek má složit jednu kopu na státní pokuty. — 6. U přítomnosti většího počtu pánů radních jednáno ve příčině nového einkvartýrování vojska. — 7. Ladýřům zapovědino za městem překupovati obilí.

Listopad: 7. Na verbung sem přišel fendrych se 6 muži; verbplatz vykázán u Formandlů a on ubytován u „Štiků“. — 8. Složeny počty ze „soli“ p. Kropáčkem. — 10. Nařízeno čtvrtním, by své příslušné vyzvali, by v pondělí contribuce najisto byla skládána. — 16. Jednáno strany houní pro vojáky, jak byl slíbil J. M. pan podkomoří 200 fl. na berni odraziti a to pro půl kompanie, má se ještě u něho o větší podporu zakročiti. — Téhož dne asentirováno panu fendrychovi od slavn. ogil. regimentu 8 nových rekrutů.

Prosinec: 1. Konference držána při přítomnosti J. M. p. Widdersberga, jakožto zemského komisaře za příčinou kvartýru a fourage a od něho ustanoveno, aby všechny věci, totiž obilí, seno, sláma v svých magacínech připravené a svežené byly a též také pro tu půl companii vojska štrozoky byly zaopatřeny. — 2. U přítomnosti celého vzácného magistrátu publicírována missiva podkomořská, týkající se zaopatření příležitostného arestu pro p. Jána Pábička, bývalého ouředníka skrze neskládání počtů; i byla jemu také přečtena. Žádal vzácný magistrát o poshovění 14 dnů a podotkl, že nyní medicíny k zachování zdraví svého užívati jest začal, kteréžto užívání by tak rád vykonati chtěl, aby tak k práci schopný býti mohl. Na kteroužto slušnou žádost vzácný magistrát, že těch 14 dní čekati chce a v tom čase teplý a příležitý arest zaopatrí; do kteréhožto arestu pro něj schválně vyčištěného on po uplynutí 14 dnův dostaviti se má, jemu dopovědino. — Dále jednáno strany druhé missivy o taxe na chleby, maso, svíčky a mýdlo. Byli povoláni starší pekaři, řezníci a mydláři a jim povědino, by taxu, která jim pány inspektory dána bude, od pekařů byla zachovávána a řezníci bez vyšetření a shlédnutí zabitého kusu panem komisařem a na to od něho jim dané taxy maso drážeji neprodávali a to pod pokutou ponejprv 3 kop, podruhé 5 kop a po té ještě ostrým vytrestáním; lůj pak aby nikam než zdejšími mydláři prodávali, a to 1 cent za 8 kr. Pekaři aby dle té p. podkomořím vydané taxy chléb a to výražkový a rezný pekli a prodávali, mydláři by tabulových svíček 1 libru po 13 kr., ordinárních po 12 kr. a libru mýdla po 11 kr. také prodávali, ostře nařízeno. — 6. Chleby se vážily u přítomnosti pp. komisařův Dittmona a Lysandra a shledáno, že starému Darebnému na krejc. chlebě lot, Křížové 2, Buckové 1 a Dobiášovi 2 loty scházely; na houskách na krejcarových Křížovi 1 a Buckovi také 1 lot scházel. St. Darebnému a Tobiáši Svobodovi spolu 1 zl. 10 kr. pokuty jsou dali,

Bucek ale aby 2 zl. složil, pod arestem se nařídilo. — 15. Delogirung dvou compagnii od slav. Carl Lotrinského regimentu. — 21. Ohlásil se p. Lysandr, jakožto král. magaciner za příčinou, že na stodole p. Jana Dobrého, kde seno a sláma pro vojsko složeno se vynachází, dne 20. na noc skrze velký a nenadále příšlý vítr učiněné škody, střecha odnesena aby než by se to spravilo, aby nějaký déšť nepřišel a další škody nevzešly, za kteréž by on pak byl potahován. Žádal, aby p. Dobrý ihned opravy z nařízení magistrátu provedl. — 28. Ur. p. Jan Kratochvíle, jakožto ještě regirující purkmistr p. Janu Fr. Pábíčkovi bývalému ouředniku, jelikož povolených jemu 14 dní uplynulo, aby dle toho od král. p. podkomořího prošlého poručení do arestu jíti nemeškal a tam své počty dělal, jest vzkázal. Načež on, že půjde, ale jestli vše opraveno jest se podívá, a že ještě žádné dříví nemá, za odpověď dal. — 31. Na žádost p. filial kasira z Mladé Boleslavi, kterémuž dne 29. v noci skrze zlé lidi kasa vyrabována a 900 kusů dukátů, mezi kterými jeden doppldukát s nápisem „Seculum Martini Lutheri“ se vynacházel, tolarův 600 fl. širokých za 800 fl. 17 kr., za 200 fl. samých nových sedmnáctníků, v pytlíku samých 17 kr. za 400 fl. a v druhém zase samých 7 kr. za 500 fl., v kornoutech drobných za 100 fl. a něco více pokradeno bylo, skrze pány rychtáře židovské město se visitírovalo. Načež starší p. rychtář oznámil, že v jeho straně, kterou visitíroval u Marka jistý z říše Mannheimu žid Jakub, který sice starý jest, pasy ale náležitě ouřady podepsané má; mladší na to, že našel jednoho žida, který je ze Slezska. Jakub Israel také v Mladé Boleslavi byl, ale že by nějak podezřelý byl, jak z pasu vidno, není a proto oběma, aby svou cestou dále šli, bylo povoleno. (Pokračování.)

Drobné zprávy a posudky.

Kšaft kněze exjesuity z dob josefinských. In nomine Sanctissimæ Trinitatis Patris et Filii et Spiritus Sancti! Ego Pater Sigismundus Krausaneck, presbyter ecclesiasticus, in casum secuturæ mortis circa meam substantiam, quæ in quadraginta circiter florenis parata pecunia, in uno ostensorio seu monstrantia inaurata, in uno ferreo horologio pensili et in una exigua suppellectili in cubili meo invenienda consistit, sequentem dispositionem in forma testamenti statuo: Hæredem substantiæ instituo Patrem Antonium Winter, in laboribus apostolicis meum collegam et fidelem multis annis in mea decrepita ætate adiutorem, qui legata sequentia præstare obligabitur.

Venerabili d. curato Sedlecensi,^{*)} et vicario Archiepiscopali foraneo Francisco Rosol, executori testamenti, in compensationem attriti mei et iam exiguo usui brevii et pilei et baculi ei alias debiti unum aureum 8 florenorum et 54 x (= crucigeros) deferret. Honorabili d. curato Gištebnicensi Francisco Tischler unum aureum cremnicensem id est 4 fl.

^{*)} Patentes vernaless arcibiskupů pražských nakazovaly, aby po každém zemřelém knězi vikář odvedl brevii, plášť a hůl do pražského alumnátu pro bohoslovce. Neučinil-li tak, zaplatil ex propriis. Odtud odkaz.

18 x., Francisco Jarosch, Exjesuitæ,**) Wenceslao Lendel, Exjesuitæ, singulis unum aureum tribuet cremnicensem et sibi unum servabit Pater Antonius Winter, hæres meus.***)

Ostensorium seu monstrantiam inauratam et horologium pensile ex ferro sibi servabit P. Antonius Winter pro eoque nempe horologio meis olim ab obsequiis (1) in missione videlicet: Adalberto Grüner Zebracensi, Wenceslao Franderka Neviklowiensi, Joanni Miltner Worlibrensi et Wenceslao Uberhuber loco Woparzanensi singulis 3 fl. donabit et prædictis suppellectilem vestimentorum et lineam æqualiter distribuet.

Clienti vero meo Francisco Richter Bernadicensi proxime ordinando clericam novam ex panno, alteram antiquiorem e materia vulgo Ceig (Zeug) dicta, pulvinaria cum culectra, nocturno pellino, pallium ex ceig materia extradet. — De reliquo quidquid in cubili exstabit: mensæ, sedilia, lectus cum cortinis, cortina ad portam et fenestram, staneæ scutelæ, Orbis, scutelæ ex cergilla, vitra lippioranes lagenæ, cultorum parietæ, fiscicula et ligna, quæ superfuerint, supra nominati hæredis sunt. Quidquid de pecunia remanserit, in funerales sumptus, in Sacrificiæ missæ expendet et pauperibus elemosynam distribuet. In quorum omnium majorem fidem cum testibus propria manu subscripsi et sigillo proprio munivi. Woparzanæ 28. Maji Anno 1781.

Sigismundus Krausaneck, presbyter ecclesiasticus.

Xaverius Antonius Tischler, curatus gistebrnicensis.

Franciscus Jarosch.

Johann Jos. Richter, Rentschreiber

Johann Wentzl Hübsch, Briefschreiber.

Bývalý missionář Krausaneck (tak ho všude psali) zemřel jako kněz jubilar ve Vopařanech 18. října r. 1782; z jeho života víme, že r. 1737 byl královským missionářem v kraji berounském, potom v Kamýku, v Krásné Hoře a od r. 1768 v Opařanech. Jan Brtva, farář v Jistebnici, nazývá ho ve svých zápiscích »vir eximius«. Náhrobník jeho hlásal, že se narodil v Praze 21./3. 1703, že žil v řádě 55 let, jako exjesuita 9 r., jako missionář 33 r. a kněz 53 r.

Když exjesuita zavřel navždy oči, hospodářský úřad se ujal pozůstalosti. I našel na hotovosti 44 zl. 1½ kr. (totiž 1 duplon = 8 zl. 32 kr., 4 křemnické zlaté (uherské 17 zl. 27 kr.), 1 císařský zlatý (4 zl. 16 kr.), 4 tvrdé tolary (8 zl.). Ostatek inventáře přechudičského — až na monstranci sceněnou na 15 zl. a 5 zl. 46½ kr. ve stolku — doplnil jměníčko na 77 zl. 41½ kr. r. Zajímavěji zní vydání pohřební:

Poslu do Jistebnice k faráři a dále k vikáři (do Sedlce) 15 kr., do Tábora jinému pro svíčky 12 krejcarů a třetímu až do Petrovic (u Sedlčan), co nesl psaní o pohřbu předešlému p. vikáři 15 kr. P. rectori franciscanorum v Bechyni za mši sv. 30 kr., P. Augustinu Jakešovi za mši sv. 30 kr. Za 5 liber voskovic 5 zl., za rakev 2 zl., zámečnicku za tabulku, na níž vypsán nebožtíkův duchovní stav, příjmení a hodnosti 40 kr., assistantům při pohřbu, t j. františkánskému P. rekto-

**) Bratr-laik † 1792 18. března.

**) Exjesuita (v Poděbravech) stal se prvofarářem v Opařanech a † 9. dubna 1792. Srov. Josefa Hejoy: Paměti statku opařanského . . . 17, 67, 71. 76.

rovi, jistebnickému kaplanovi Dvořáčkovi, stáleckému zámeckému kaplanu Janu Zellerovi a Pateru Jakešovi à 30 kr. (= 2 zl.), chirurgovi milevskému za mediciny, pouštění žílou a jednu visitu 3 zl. 35 kr., poslu k tomu chirurgovi 6 kr., jistebnickému faráři za zpívané requiem 1 zl. 30 kr., faráři bernardickému, kaplanu ze Stálce Zellerovi, kteří konali mši sv. při requiem, 1 zl. 30 kr., učiteli za musiclování při pohřbu 3 zl., kostelníku 1 zl., vopaňanskému šenkýři za výživu 2 čeledínů (vikárova a jistebnického faráře) i s obrokem pro koně 1 zl. 27 kr., za oběd kněží při pohřbu 3 zl., poslu, když běžel s inventářem p. vikariusovi do Sedlce, 15 kr., pradené služby 2 zl. 30 kr., táborskému kupci Buškovi podle registříku dluhu za 1 libru cukru 51 kr., za 1 libru kafe†) 57 kr. a zase 1 libru cukru 50 kr. (= 2 zl. 38 kr.), vopaňanskému důchodnímu, jenž nebožtíka stravoval, za 17 dní v říjnu 4 zl., písaři dluh za obilí, které Pater Krausenek dal svému služebníku Václavu Uberhuberovi, 7 zl. 25 kr. (3 míry žita 5 zl. 25 kr., 1 míra ječmene 1 zl. 30 kr., mandel slámy 1 zl. 30 kr.), summa vydání 44 zl. 18 kr. rýnských. Ostatek se rozdalo mezi dědice, jak kšaft kázal. Ze šatů doli starý „Zeugmantl“ žebračce Záběhlické a peřiny, kterých pro chatrnost nikdo nechtěl, Veronice Indákové. Podává Fr. Teplý.

Z kopiáře archivu kolínského. — Podává Gustav V. Svoboda. — *Omluva Kolínských arciděkanu Horskému, že kaplana nepotřebují. an kněz Tobiáš Regalius od arcibiskupa s cantorem sem poslán jest.* — Panu arciděkanu Horskému. Službu Zdraví Netajíme Vaším Milostem, že dne včerejšího dříve nežli vyslaní naši od Vašich Milostí se navrátili, kněz Tomáš Regalius Mensteina k nám do města Nového Kolína spolu s jistým cantorem mimo všechno naše nadání pěšky se dopravil a confirmací, která jemu na děkanství Kolínské od Jeho Vyvýšenosti pána, pána, arcibiskupa pražského dána jest, přednesl a nás, bychom jej za správce církevního znali a přijali, jest požádal.

Že pak dne včerejšího, jak vyslaným našim, tak i skrze psaní Vaší Milosti k žádosti naší tak laskavě jste se sklonili, a abychom bez správce církevního nezustávali, zamluviti ráčili, vinšovali byli bychom sobě, aby (nedomnívajíce se jinak, že vedle zprávy pana Patera Ludvíka Zomborského kněz Tobiáš Regalius jiným místem opatřen jest) žádost naše k svému effectu přijíti mohla. Poněvadž pak to ne naším chtěním, nýbrž Jeho Vyvýšenosti pp. arcibiskupa pražského nařízením zavříno jest, že nám v tom za zlé čítati, nýbrž při sobě setrně omluvné míti ráčíte, Vaši Milost synovsky žádáme, nepomineme takové effecti nám prokázané zamluvy Vaší Milosti vším dobrým každého času volně odměňovati. Milost Boží s námi býti ráčí.

Datum v městě Kolíně Novém nad Labem 29. Aprilis 1640.

†) V inventáři se ceuí kafemühle na 24 kr. . . Krausenek měl císařské pense 400 zl. (napřed 300, při sekundici mu přidáno 100 zl.), když slavil své kněžské druhotiny známý fidele zkonfiskovaných statků rytíř Raab nařídil správci opaňanského panství Petru, hraběti Morzinovi, aby jubilantu daroval 1 sud piva, srnce a 6 koroptví na hostinu. (Dopis do Vídně 28. srpna 1781) — Podle originálů — František Teplý.

B. Balbín, jeho život a práce. Odpověď na kritiku knihy, vydané Dědictvím Svatopetrským v Praze 1908, kterou podal J. Hanuš. V Českém časopise historickém kritikuje J. Hanuš spis P. Ant. Rejzky Bohuslav Balbín T. J., jeho život a práce, ale tak, že máme za nutné proti takové kritice se ohraditi a to jak k vůli předmětu samému, tak k vůli čtenářstvu. J. Hanuš vytýká spisovateli upřílišněnou tendenci, že měří vše přísně katolickým stanoviskem a hájí Tovaryšstvo Ježíšovo a viděl by snad raději tendenci opačnou.

J. Hanuš se prozradil už v prvním řádku, an píše: „Kniha, jež chce vyložiti život a zásluhy Balbína člověka“, zapomíná, že Balbín byl nejen člověkem, historikem, vlastencem a prvním našim buditelem, nýbrž on byl též katolickým křesťanem, jenž miloval katolickou církev a byl dobrým řeholníkem Tovaryšstva Ježíšova, jemuž z té duše byl oddán, že z něho nevystoupil, ač mu z mnohých stran bylo tolik útrap snášeti. Měl-li tudíž býti podán obraz života Balbínova, nesměl se obmeziti spisovatel pouze na Balbína jako člověka, nýbrž musel míti také na zřeteli katolika a řeholníka, jinak by buď podal obraz jednostranný anebo upadl do tendence opačné, která by se byla J. Hanušovi snad více zamlouvala, ale pravdě méně odpovídala. Proto se rozchází Hanuš se spisovatelem v dalším posudku o Balbínovi a kritikuje důsledně dále.

„Tendence prý měla vystupovati skromněji a solidněji. Neb ve spise i v celku i v jednotlivostech dere se prý do popředí, tak že zatlačuje až a porušuje historický úkol a ráz spisu.“ Úkol historie jest přece ozřejmovati pravdu v dějinách lidských obsaženou: rád by asi věděl sám spisovatel, kde zatlačuje neb porušuje jeho kniha pravdu; nebo právě křesťanství má do sebe pravdu, v jejímž světle viděti a zkoumati se mají dějiny lidské. Slovu Hanušovu, že by Rejzkova úvaha o historii, jejím úkolu a metodě byla až naivní, asi ani sám nevěří: spíše měl napsati, že jest ideální do té výše, k níž naše doba bez prozřetelnosti Boží neprohlédá.

Že se J. Hanušovi nezamlouvá názor spisovatelův o Fr. Palackém, rádi věříme; avšak následuje z toho, že názor ten je nepravdivý? Hanuš nedokazuje, že by dějiny Palackého nebyly psány s hlediska racionalistického, nýbrž pouze pranýřuje názor spisovatelův, ač pravdivý, jako by nebylo dovoleno o Fr. Palackém napsati celou pravdu. Měl Hanuš vyvrátiti spisovatele a dokázati, že názor Palackého není racionalistický neb názor racionalistický že jest pravdivý a jedině on že uhájí pravdu historickou, že se zakládá na pravdě. Toho ovšem nedokázal a dokázati nemůže podobně, jako Fr. Loskot ve Volné myšlence také ničeho nedokázal proti P. Rejzkovi.

Jako stoupenec směru moderního, katolické víře nepřátelského nechce se vyšinouti na hlediště objektivní pravdy a posuzuje vše se svého stanoviska a upadá zrovna a ještě více do téže chyby, kterou spisovatel vytká; neboť tendence jeho kritiky je příliš zřejmá, t. j. očistiti Balbína ode všeho katolického a řeholního, ano postaviti ho do rozporu s církví a zejména s řádem, jehož byl členem. Tato tendence by však byla nepravdivá a násilně vyvolána, kdežto tendence Rejzkova vyplývá ze života sama sebou; neboť život Balbínův sám sebou je nejlepším obhájením jak církve Kristovy, tak zejména Tovaryšstva Ježíšova, což zdá se nejvíce p. Hanuše mrzeti. Či píše spisovatel o Balbínovi něco, co by nebyl se snažil doložiti výroky samého Balbína? Nesmí se tudíž Hanuš diviti, že spisovatel zvláště vytkl to stanovisko, které se se strany jeho rádo umlčuje.

Pravdě dáti průchod není tendence, ale pravdu zamlčovati nebo překrucovati, jako to činí Dr. Jaroslav Vlček, tušíme, protestant, který myslí, že jesuité podvázali žily národního života českého, kdežto to učinila josefinská vláda, to je tendence. Spisovatel nestaví „Klíč Koniášův“ na roveň spisu „Bohemia docta“, ale právem jej oceňuje, jelikož rozlišuje tmou od světla a to u věci tak důležité, jako je smýšlení náboženské; k tomu je potřebí učenosti a proto ne nadarmo spisovatel nazývá Koniáše „učeným“. Hanuš vypsál v Č. Č. H. str. 95., řádek 3. zdola: „A jestli i páli po příkladu sv. Pavla v šelické spisy“, k tomu podotýkáme, že v knize str. 252. řádek 4. zdola se čte v šelický; což činí veliký rozdíl mezi textem Hanušovým a Rejzkovým. Úmysl spisovatelův byl nejen podati inteligenci české, co dosud o Balbínovi nikdo nevěděl a nenapsal, nýbrž podati národu českému vesměs Balbína, jak žil, aby byl obraz živý až do podrobnosti.

Toho bylo potřeby, protože leckterí historikové pojmají Balbina, jak zajímavě doznal i Hanuš, jakoby historický význam Balbínův tkvěl v tom, co by jej učinilo nekatolickým, nejesuitou, neb jak Hanuš napsal, „co ideově vylučuje jej z řádu“, ba snad i z katolické církve. Hanuš vytýká spisovateli, že „tento nepoměr mezi skutečností a tendenčním pojetím Balbina zavádí spisovatele často do rozporů, z nichž musí si pomáhati sofistickou velmi problematičnou“. Spisovatel zajisté rád by věděl, kde ty rozpory jsou, a problematičká sofistika kde a v čem se objevuje. Důkazů si přejeme na kritikovi, kterých postrádáme. V rozporu s Balbínem jest Hanuš ve své kritice a nikoliv spisovatel. Přímě pak vyzýváme Hanuše, aby doznal, kde sám Balbín usvědčuje spisovatele, a te na mnoha místech prý z nepravdy! Frazemi se oháněti je snadná věc, ale nevděčná.

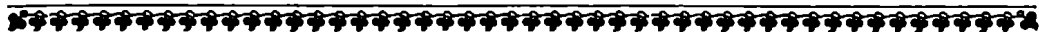
Že by sloh byl legendární aneb dokonce trivialní, to je upřílišněnost některak nedokázaná. Že p. Hanuš neví, co je život duchovní mimo život duševní, za to nemůžeme. Že neumí proto také oceniti tento vniterný život, nemůžeme nahlédnouti do útroby Balbínovy, aniž zná ctnost křesťanského života, jest vysvětlitelné; než duchovní život není věru nic jen legendárního, jak se kritik domnívá. Lito nám jest, že to musíme přiznati, ale pravda to jest. K tomu se odnášejí také slova jeho: „Legendární jest a psychologicky zcela pochybená paralela s Lęczyckým.“ Světci ovšem rozumí opět jen člověk v duchovním životě vyspělý; proto rozuměl Balbín ctih. knězi Lęczyckému a uznal v něm hvězdu svého života; a Balbínovi zaslibenému k dokonalosti života křesťanského porozuměti mohl, trvám, nejspíše spisovatel, an v témž duchu žije a pracuje. Hanuš měl o stránce této spíše pomlčet, ale nikoliv se výrazy legendárnosti a a trivialnosti pronášeti. Že intelligence naše nerada slyší o zjeveních a zázracích, toť známá věc: proto však na stupeň legendární ani zjevení, ani zázraky nestoupí. Podobně potřeby odpověděti kritikovi na jeho posudek o Balbínových bojích a jeho poslušnosti a jaký poměr jest zejména v řeholi a to jesuitské mezi podřízeným a představeným, jehož uznává nejen jako člověka, nýbrž na místě Božím a jemuž se podřizuje jako hlasateli vůle Boží, které se řeholník v poslušnosti koří. Kritik si odpomohl tím, že vyhlásil ličení spisovatelovo „za fráse, a co jest ještě horší, že jest neupřímný“. Tím p. Hanuš sahá spisovateli do svědomí docela bez důvodu. Takové výtky dlužno dokázati a ne beze všeho z toho nařknouti. Snad je jeho důkazem, poněvadž to protestanti a racionalisté o řádu Tovaryšstva Ježíšova vůbec praví. Taková předpojatost nesluší se na vážného kritika, jenž chce býti vědcem.

Co do oné stížnosti ve příčině národnosti v Tovaryšstvu Ježíšově z roku 1706 a odpovědi provinciála Millera jsou podány věrné opisy, aby soudný čtenář sám utvořiti si mohl svůj úsudek, a mnohý dá za pravdu, že jsou to inkriminace, jakkoliv vážné, velmi nespolehlivé.

Konečně se může dáti za pravdu kritikovi, že nedokonalé jest dílo Rejzkovo. Co na světě jest dokonalé? Kéž se hlásí ruka dovednější a duch osvícenější a vystihne význam a veliké zásluhy Balbínovy důkladněji. Že rozpory a charakteristiky literárních děl Balbínových Hanušovi jsou nedostatečné, omluviti lze účelem životopisu: však co není, může býti. Nebudeť spisovatel asi za těžko objemněji se rozepsati o jednotlivých pracích Balbínových, an zná všechna díla jeho. Uznáváť sám Hanuš, že spisovatel sebral hojně látky, zná podrobně literaturu o Balbínovi, užil hojně jeho korespondence, sebral podrobnou bibliografii tištěných i rukopisných děl Balbínových, i cenné příspěvky pro literaturu českou, jež po většině přečetl. Dixi. A. Veselský.

Za laskavé příspěvky na Sborník Historického kroužku projevuje redakce povinné díky J. M. nejd. panu biskupu a metropol. děkanu Fr. Brusákovi, J. M. nejd. panu biskupu a metropol. proboštu Dru V. Frindovi a J. M. vsdp. Fr. X. Maratovi, generálu a velmistru ryt. řádu křižovníků s červenou hvězdou.

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU.

Kláster „Vallis Mariae“ v Oslavanech.

Kapitola z moravské monasteriologie. Napsal FRANT. VÁCSL. PEŘINKA.

(Dokončení.)

Dne 9. dubna (feria II. ante octavas Pasce) r. 1330 odkázal klásteru vikář olomucký Richard vděkem za dobrodiní od klásteru obdržena na své záduší půl třetí hřivny platu ze vsi Seninky (in villa Paruo Senicz), aby jich panny užívaly k své pitanci (na zlepšenou stravy).¹¹⁹⁾

R. 1331 měly jeptišky neznámo jaký spor se svým patronátním farářem v Troskotovicích o desátky z Troskotovic. Aby se spor urovnal klidně, ustanovily obě strany, aby je rozsoudil přerovský farář Petr de Wockinstad, a aby se líčení konalo v první pondělí po nejsv. Trojici ve městě Ivančicích. Ustanovily zároveň, že se rozsudku bez výjimky podrobí, která strana by se nepodrobila, má při ztratit a mimo to druhé straně jako konvenční pokutu zaplatit 60 hř. gr. pražských.¹²⁰⁾ Na listině jsou podepsáni opat velehradský Bedřich, probošt olbramkostelský Walter a vikář ivančický Salomon.

Kláster měl vlastně spory po celou dobu svého trvání. Dne 9. října r. 1343 nařizuje papež Klement VI. opatovi skotskému ve Vídni, byv uprošen abatyší a konventem, aby hleděl klásteru navrátití všechny statky, o nichž shledá, že mu byly odcizeny neprávem.¹²¹⁾

Téhož papeže prosil markrabí moravský Karel dne 5. listopadu r. 1345, aby udělil jeho služebníkovi Ludvíkovi z Annasa, knězi diecése pasovské, beneficia a kollací na patronátě abatyše oslavanské.¹²²⁾ Současně nařídil papež děkanovi kapituly pražské, aby dbal, by témuž Ludvíkovi z Annasa abatyše dala takové obročí, které by vynášelo ročně 30 nebo nejméně aspoň 20 hřiven stříbra.¹²³⁾

V této době vzpomíná se v současných pramenech dvou jeptišek, které pocházely z předních měšťanských rodin. Kolem r. 1345 byla tam mniškou Kunhuta, dcera pražského měšťana Mikuláše a manželky jeho Kunhuty¹²⁴⁾ a r. 1351 jmenuje se jeptíškou dcera znojemského měšťana Mikuláše Aiznera.¹²⁵⁾

¹¹⁹⁾ Ibid. VI, 304, č. 396. — ¹²⁰⁾ Ibid. VI, 323—324 č. 421.

¹²¹⁾ Klieman, Monumenta Vaticana, I, pg. 155 č. 254. C. d. Mor. VII., 86 č. 120.

¹²²⁾ Klieman, Mon. Vat. I., 337 č. 557. — ¹²³⁾ Ibid. I., 339 č. 561. —

¹²⁴⁾ Frd. Tadr. Listy zbraslavské, 1903, pg. 53 č. 102. — ¹²⁵⁾ Zemské desky brn. II., 3.

R. 1353 prodal Vlk z Vispic (z Nešpic u Miroslavě?) proboštovi oslavanskému „qui pro nunc est“ půl lánu v Troskotovicích. Pozemků těch tedy nekoupil klášter, než jen probošt pro svou osobu.¹²⁶⁾

R. 1355 jmenuje se kaplan kláštera oslavanského Bartoloměj.¹²⁷⁾ Však již r. 1350 připomíná se oslavanský farář Petr, kterému byl klášter dobrodincem. Toho roku dne 5. října (intra octavas sancti Michaelis) vydal listinu, kterou vyznává, že mu abatyše Eliška, převorka Hedvika, podpřevorka Anežka, sklepná Kunhuta a celý konvent darovaly na dobu jeho života některé pozemky u Lechovic na Znojemsku a že mu ode všech klášterských platů osvobodily pozemky, které sice koupil za své peníze, ale jež byly klášteru poplatny.¹²⁸⁾

R. 1336 dne 5. června vzal papež Benedikt XII. klášter do zvláštní ochrany apoštolské stolice¹²⁹⁾ a jinou bulou ze dne 22. června téhož roku potvrdil všecky klášterní výsady.¹³⁰⁾ Dne 19. listopadu r. 1337 vzal klášter do své zvláštní ochrany markrabí moravský Karel, jelikož viděl, že šlechta i jiné osoby jej nemálo obtěžují.¹³¹⁾ Ustanovil zároveň ochráncem klášterním purkrabí veveřského Frenclína a jeho nástupce. Právo ochranné vykonávali purkrabí veveřští až do r. 1471; za to platil klášter každoročně o sv. Václavě 2 hřivny na hradě Veverčí.

Dne 24. února r. 1341 směnil klášter svou hřivnu věčného platu ze Seninky s kapitulou olomuckou za hřivnu ročního platu z Říčan.¹³²⁾ Jelikož poddaní klášterní se svých statků sbíhali na škodu klášterskou, zakázal markrabí Karel dne 15. července roku 1341, že nikdo takových sběhlých poddaných na své statky přimouti nesmí bez povolení abatyšiny.¹³³⁾

R. 1351 vznikl klášteru spor o farní patronát ve Zbraslavi s Bludem z Králic, jenž si vlastnil k němu právo. Abatyše Eliška zřídila si ve sporu tom obhájcem oficiála arcibiskupa pražského Jindřicha a zavázala se listem ze dne 2. října r. 1351, že mu nahradí všecky výlohy, které mu jejím sporem vzniknou.¹³⁴⁾ Nevíme sice, v jaký smysl byl spor rozřešen, ale domníváme se právem, že ve prospěch klášterní, neboť dne 31. října r. 1354 vyznává Eliška, vdova po Mikulovi ze Zbraslavě, že podací zbraslavské darem jejího nebožtíka muže Mikuly právně přísluší abatyši a pannám oslavanského konventu a že ona se všech nároků na ně zřiká ve prospěch klášterský.¹³⁵⁾

Jaké byly klášterní finance v této době, těžko říci. Máme sice potvrzení ze dne 25. června r. 1352, že klášter poplatil své dluhy u brněnských židů (celkem 32 hřiven)¹³⁶⁾, ale proti tomu prodala abatyše Eliška smlouvou trhovou ze dne 23. srpna 1355

¹²⁶⁾ Z. d. brn. III., 28.

¹²⁷⁾ Z. d. III., 90. — ¹²⁸⁾ Brandl, C. d. M. VIII., 25 č. 50. Zajímavé, že Lechovice byly tou dobou již značně zněmčeny. V listině čtou se německá jména roli: prayta (= Breite Aecker), selgereth, mitterigel (nyni Mitterfeld), jediné české: hayas (= háje).

¹²⁹⁾ Brandl, C. d. M. VII., 86 č. 120. — ¹³⁰⁾ Ibid. VII., 87 č. 123. — ¹³¹⁾ Ibid. VII., 124 č. 176. — ¹³²⁾ Ibid. VII., 225 č. 309. — ¹³³⁾ Ibid. VII., 242 č. 337. — ¹³⁴⁾ Brandl, C. d. M. VIII., 87 č. 121.

¹³⁵⁾ Ibid. VIII., 225 č. 280. — ¹³⁶⁾ Brandl, o. c. VIII., 123 č. 164.

svobodný dvůr v Němčicích faráři troskotovskému Petrovi a proboštovi klášternímu Bartoloměji za 16 hřiven, aby mohla dluhy klášterské splatiti (vrgentibus nos debitorum oneribus). Darovala jim také v doživotní držení a užívání jitro půdy v sousedství zboží Vlčka z Oleksovic.¹³⁷⁾ Doba však byla ještě klášterům dosti příznivá, neboť vždy se vyskytovali dobrodinci. Dne 15. dubna 1354 daroval Oslavanům Kuneš de Pressir (Chomuszchus de P.?) půl druhého lánů v Nové vsi u Oslavan.¹³⁸⁾

Z pozdějších let máme četné zprávy o tom, jak klášter vykonával svá práva podací. Dne 4. února r. 1356 zavazuje se nový farář u sv. Jakuba v Brně Heřman Bílý, kanovník pražský, jenž zaměnil svou faru a kanonikát u sv. Jiljí ve Větším městě Pražském (na Starém městě, na západním konci Jilské ulice) s farářem od sv. Jakuba v Brně Benešem, že bude klášteru odváděti ročně z příjmů kostela sv. Jakuba 16 hr. Na listině čte se probošt oslavanský Bartoloměj.¹³⁹⁾ Příjem 16 hřiven ročních z kostela sv. Jakuba potvrdil klášteru dne 1. dubna r. 1359 biskup olomucký Jan.¹⁴⁰⁾ Farářové od sv. Jakuba však několik let plat klášteru dávali, ale již r. 1375 byly nuceny abatyše Anna, převorka Marketa, podpřevorka Eliška a sklepná Kateřina žalovati u biskupa olomuckého Jana, že farář platiti nechce, jakož byl zavázán každého čtvrt roku 4 hřivny odváděti. Nařídil proto biskup dne 22. března toho roku proboštovi a faráři u sv. Petra v Brně, aby pod trestem exkomunikace faráře u sv. Jakuba k placení těchto peněz přidržovali.¹⁴¹⁾ R. 1360 se svolením generálního vikáře olomuckého Mikulaše (ze dne 24. března) zaměnil farář Jan v Blansku své obročí blanské za obročí zbraslavské s tamějším farářem Petrem.¹⁴²⁾ Tehož roku dne 23. října potvrdil generální vikář Mikuláš také záměnu farních obročí, kterou navzájem vykonali farářové jakubovský a bitešský. Jakubov byl patronátem oslavanským, Velká Biteš tišnovským. Po záměně farářovali v Jakubově Jan a v Biteši Miroslav.¹⁴³⁾

Nevíme, proč se na obročí oslavanská kněží tak tlačili, že i směnami je získávali, snad byla lepší jiných nebo osobní poměry byly příznivější.

Dne 15. července r. 1362 abatyše oslavanská Marketa, převorka Marketa, podpřevorka Eliška a celý konvent presentovali biskupovi olomuckému Janovi na faru v Novém Městě svého faráře oslavanského Ottona, žádající, aby biskup potvrdil záměnu jeho obročí oslavanského za obročí novoměstské, které dotud držel farář Petr.¹⁴⁴⁾

O rozmnožení statků klášterních za doby 1356—1366 dochovalo se málo zpráv. Dne 24. srpna r. 1356 listinou německou vzdali se práva rybářského v Micmanicích ve prospěch kláštera

¹³⁷⁾ Ibid. VIII., 249 č. 312. Jsou to Němčice u Ivančic.

¹³⁸⁾ Ibid. VIII., 202 č. 263 (alterum Dimidium laneum in nova plantatione), hádáme, že je to Nováves = Neudorf. Viz Kratochvíl, Okres Ivančický, 205.

¹³⁹⁾ Brandl, C. d. M. IX., pg. 5 č. 6. — ¹⁴⁰⁾ Ibid. IX., 100 č. 124. — ¹⁴¹⁾ Brandl, C. d. M. X., 259 č. 248.

¹⁴²⁾ Ibid. IX., 124 č. 159. — ¹⁴³⁾ Ibid. IX., 145 č. 198. — ¹⁴⁴⁾ Ibid. IX., 210 č. 284.

Petr Popitzer (z Popovic?), Vilém Schütz a Lebuš Durink, a to v Dyji, pokud teče při jejich pozemcích, zahradách a lesích. Německou listinu o tom vydali svědkové Jaroslav z Knihnic, ty časy purkrabí znojemský, farář vrbovecký Mikuláš, Mikuláš, syn Budi-vojev z Vrbovce, Otto z Jaroslavic, Heřman z Rausmpruka a Peřl (= Petr) z Vajtmile.¹⁴⁵⁾ Dne 9. dubna r. 1358 prohlásil Ješek z Pirkštejna, že nechce klášteru překážeti v jeho právu k desátkům v Senohradech u Náměště.¹⁴⁶⁾

Důležité svobody však dostalo se klášteru od markrabí moravského Jana listinou ze dne 25. března r. 1363. Panny, klášter a všichni jeho poddaní mají býti na věčné časy prosti veškeré soudní pravomoci úředníků zeměpanských a mají v ohledu právním podléhati jen pravomoci markraběte a jeho komory.¹⁴⁷⁾

Ves Troskotovice nenáležela dosud klášteru celá, avšak abatyše se neustále snažily, aby ji získaly celou. R. 1376 koupily od faráře bitovského Štěpána a jeho bratrovce Jindřicha z Ivanovic jejich dvůr v Troskotovicích se dvěma pluhy rolí a s loukou.¹⁴⁸⁾ Dne 1. září r. 1378 koupily od Ješka z Králic se svolením markrabí Jošta půl deváta lánů, čtyři dvoriště a dvě role v Troskotovicích ležících blízko vsi Jiřic, které lány platily ročně 10 hřiven a věrdunk pražských grošů, za 113 hřiven gr. Prodávatel zavázal se, že bude nový statek klášterní chrániti proti všem odpůrcům, a kdyby toho neučinil, že půjde do Brna do ležení v hospodě, kterou mu panny vykází. Listina je německá. Jmenují se v ní abatyše Anna, probošt Adam, v ty časy farář jamolický, a farář oslavanský Niklas.¹⁴⁹⁾ Ještě však měl v Troskotovicích devět a půl hřivny ročního platu. I tyto r. 1379 klášteru prodal.¹⁵⁰⁾ Dne 6. listopadu r. 1380 koupila abatyše Anna z Fulštejna i se svým konventem od Filipa Geugla dvůr v Troskotovicích ležící u kostela.¹⁵¹⁾ R. 1387 prodali klášteru Hartleb a Zikmund z Myslibořic pět lánů v Troskotovicích, které si panna abatyše sama vybrala.¹⁵²⁾

Abatyše Anna z Fulštejna dbala i jinak všemožně prospěchu svého kláštera. Sama, pocházejíc ze zámožného panského rodu, měla zajisté slušné jmění vlastní. Dne 5. ledna r. 1386 určila, aby po její smrti na spásu duše její připadlo klášteru z jejího jmění 1 hř. a 3 gr. ročního platu, jak jej koupila za své vlastní peníze ve vsi Vážanicích. Z těch peněz mají se pořizovati dvě svíce, z nichž jedna má hořeti v klášterním kostele na hlavním oltáři při mši svaté, druhá pak má hořeti ve dne i v noci bez ustání v choru panenském v době od středy, kdy se pěje „In nomine Domini“ (je to středa po neděli květné zvaná také „in nomine Jesu“) až do konce svátků velikonočních.¹⁵³⁾ Dne 7. ledna téhož roku ustanovila, aby po její smrti klášteru náleželo 6 hř. ročního platu v Micmanicích, které brala pro svou osobu, aby se ty peníze rozdělovaly mezi všechny panny celého konventu tak,

¹⁴⁵⁾ Ibid IX., 28 č. 35. — ¹⁴⁶⁾ Ibid. IX., 72 č. 92. — ¹⁴⁷⁾ Brandl, C. d. M. IX., 223 č. 305. — ¹⁴⁸⁾ Z. d. brn. VI., 341.

¹⁴⁹⁾ Brandl, C. d. M. XI., 114 č. 124. — ¹⁵⁰⁾ Z. d. VI., 755. — ¹⁵¹⁾ Brandl, C. d. M. XI., 184 č. 204. — ¹⁵²⁾ Z. d. VII., 593.

¹⁵³⁾ Brandl, C. d. M. XI., 342 č. 382. Vážanice bývaly na území osady Tvarožné u Brna. Zanikly, ale jméno jejich se zachovalo v německém jméně Tvarožné „Bosenitz“. Viz Slavík, Okres Brněnský, 1897, pg. 349.

aby žádná z budoucích abatýší pannám v tom nepřekážela.¹⁵⁴⁾ Darovala také klásteru 30 hřiven grošů hotových peněz na opravu budov kostelních i klášterních velmi sešlých (*considerans . . . defectus monasterii atque aedificiorum undique ruinosas perpendens structuras . . . triginta marcas grossorum parate donavit*). Odkázala též kaplanům v Damnicích (u Mor. Krumlova) dvě hřivny platu a hřivnu hotových peněz na čtvero zádušních mší, kterýž plat na ni připadl po smrti kněze Bartoloměje, faráře troskotovského. Po její smrti dne 2. prosince r. 1388 zavázaly se panny, že dají každoročně na den sv. Barbory sloužití slavné záduši za kněze Bartoloměje.¹⁵⁵⁾ Tehdy již byla abatýší Anežka, vedle níž hodnost převorskou měla Dorota a podpřevorskou Eliška. (Probošt se jmenovitě neuvádí.) Tyto prodaly klášternímu kaplanovi dne 20. června r. 1389 na čas jeho života plat ze šesti domů v Brně ročních 1 hř. 24 gr. za 6 hř. gr. slibivše, že budou mu k právu dopomáhati. kdyby majitelé nebo obyvatelé těchto domů zdráhali se plat mu odváděti. Proboštem jmenuje se farář králický Jan.¹⁵⁶⁾

Táž abatýše Anežka koupila dne 7. června r. 1392 od Zigmunda z Myslibořic půl sedma lánů v Troskotovicích, které platily každoročně 8 hř. 8 gr., a lázeň, jež platila ročně čtyři slepice, za 80 hř. 5 věrdunků grošů, což zaplatila hotově. Prodávatel zavázal se k obraně tohoto zboží proti všem klášterním protivníkům. Listina kupní je německá. Podivno při tom, že do zemských desk téhož roku Zigmund z Myslibořic vložil klásteru jen osm hřiven platu ročního na půl sedmém láně a lázni v Troskotovicích, ač z listiny jasně vysvítá, že abytyše koupila i onen poplatný statek.¹⁵⁷⁾

R. 1399 dne 30. června prodal brněnský měšťan Jan Schrauter, bydlící před branou brněnskou v ulici Pekařské (in platea pistorum) klásteru za 50 hř. gr. roční plat půl hřivny ze svého domu, aby si klášter plat vybíral každoročně o sv. Jiří.¹⁵⁸⁾

V té době však měl klášter také četné spory. R. 1374 přel klášteru Ratibor z Myslibořic dvůr klášterský v Miroslavi, ležící těsně u kostela se všemi k němu slušícími pozemky a se všemi polními i obilnými desátky. Spor rozhodli dne 10. srpna r. 1378 Konrád z Kauffunka, Hartleb z Bukovin, Ctibor z Cimburka a Albrecht z Kauffunka ve prospěch abatýšin. Ratibor z Myslibořic se

¹⁵⁴⁾ Brandl, C. d. M. XI., 343 č. 383. — ¹⁵⁵⁾ Brandl, ibid. XI., 442 č. 524.

¹⁵⁶⁾ Brandl, ibid. XI., 469 č. 555. Volný, Kirch. Topogr. II. Abt. 3. Bd. pg. 374 omylem praví, že r. 1384 byl proboštem oslavauským Jan, farář jenesovský.

¹⁵⁷⁾ Brandl, C. d. M. XII., 75 č. 89. Ich Sigmund von Missliworicz hab verkauft . . . der aptessin Agnesen . . . zu Osla . . . in dem dorff zu Dreskwicz sibenthalb lehen, di do zinsen rechtes erbes zins alew jar ierleihen acht mark und acht gross grosser phenning, und ein padstuben, di da zinset alew jar vier hūner, um achzik mark und um funff virdung . . . , di si mir bereit geben haben und volkumeleich haben bezalt. Ale v Zemských dskách VII., číslo vkladu 1132 čteme pouze: Sigismundus de Misliborziez abbatise et conventui monasterii in Oslawan in villa Treskwicz super sex et medio laneis, balneo octo marcas annui census cum octo grossis vendidit. Zdá se, že písař deskový německé smlouvě trhově nerozuměl.

¹⁵⁸⁾ Brandl, C. d. M. XII., 478 č. 542.

před nimi zavázal, že na tom rozsudku zůstane a pannám se v jejich práva vkládati nebude.¹⁶⁹⁾ O dva roky později měly potyčky při obsazování fary v Mohelně. Drali se o faru dva kněží, Mikuláš z Ivančic a Mikuláš z Mikulovic (u Znojma). Probošt brněnský Mikuláš rozhodl dne 5. června r. 1380, že farářem mohelským má býti po právu Mikuláš z Ivančic.¹⁶⁹⁾ S bohatým kláštelem žďárským měla abatyše Anežka r. 1390 spor o 100 hř. gr. dluhu, kterého ji opat žďárský Mikuláš splatiti nechtěl, ač poměry v Oslavanech jistě nebyly stkvělé.¹⁶²⁾ Spor urovnán přátelsky dne 11. července r. 1390 tím, že opat Mikuláš klášteru oslavanskému zaplatil.

Nové a dlouhé spory dotýkaly se farního patronátu k sv. Jakubu v Brně, kde asi r. 1364 stal se farářem Hanko Ulmann. Nebyl však na faru k sv. Jakubu praesentován abatyší, nýbrž obdržel ji z vůle papežovy na základě papežské expektativy.¹⁶²⁾ Klášter oslavanský pouze chtěl nechtěl přivolit, aby Jan Ulmann užíval fary svatojakubské in titulum.¹⁶³⁾ Farář Jan byl u dvora papežského oblíben, neboť jej papež Klement VII. jmenoval dne 6. března r. 1385 papežským kaplanem.¹⁶⁴⁾ Jeho předchůdci byli povinni dle smluv, které si abatyše často daly obnoviti a jež r. 1375 i biskupem olomuckým Janem byly potvrzeny, platiti ročně klášteru oslavanskému ve čtyřech čtvrtletních lhůtách 16 hř. gr. Jan Ulmann však se domýšlel, že toho platiti nemusí, ježto nebyl praesentován abatyší jako patronem, nýbrž jmenován papežem, ač mu mohlo býti známo rozhodnutí biskupa olomuckého Jana IX. ze dne 22. března r. 1375, dle něhož mohli probošt a farář u sv. Petra v Brně vyloučiti z církve faráře od sv. Jakuba a na celou jeho farní osadu vznésti interdict, kdyby farář nebo kterýkoliv jeho nástupce zdráhal se Oslavanům dávat z platu onoho čtvrtletní 4 hřivny připadající na každou středopostní sobotu.¹⁶⁵⁾ Také nástupce Jana IX. biskup Mikuláš klášteru oslavanskému a tím i proboštovi a faráři od sv. Petra v Brně právo toto potvrdil listinou ze dne 10. února r. 1389.¹⁶⁶⁾

Jelikož tímto způsobem práva oslavanská byla dobře zajištěna a mimo to veškerá práva klášterní také papežem Bonifácem IX. byla potvrzena, jak z pozdějších listin vysvítá, nadál se klášter, že nepravdivost vzniklá jmenováním faráře u sv. Jakuba přes hlavu abatyšinu nepřinese klášteru škodlivých následků. Ale nebezpečí vzrostlo na jiné straně. Patronátní a praesentační právo ke kostelu sv. Jakuba, pokud slušelo abatyši oslavanské, bylo ovšem porušeno samým papežem, ale se strany biskupského stolce olomuckého dáno bylo proboštům a farářům od sv. Petra v Brně výjimečně sice, ale trvalé právo pokutovati faráře u sv. Jakuba

¹⁶⁹⁾ Brandl, C. d. M. XI., 110 č. 121. — ¹⁶⁹⁾ Brandl, C. d. M. XI., 176. č. 196. — ¹⁶¹⁾ Ibid. XI., 526 č. 604.

¹⁶²⁾ Co byly papežské expektativy či reservace či obšírně v článku Kamila Krofty: „Kurie a církevní správa zemi českých v době předbusitské“ v Česk. Čas. Histor. 1906 pg. 178—191, 274—298, 426—446. Tamtéž pojednává se o provisích a annatech.

¹⁶³⁾ Brandl, C. d. M. XIII., 33 č. 29 a. a. 1400. — ¹⁶⁴⁾ Bretholz, C. d. M. XV., 235 č. 273. — ¹⁶⁵⁾ Brandl, C. d. M. X., 259 č. 248.

¹⁶⁶⁾ Brandl, C. d. M. XI., 459 č. 542.

nejtěžšími církevními tresty, což bylo dostatečným důvodem, aby hodnostáři od sv. Petra pokusili se ještě o jiná práva. Když totiž zemřel farář Jan Ulmann, jenž již dne 23. února r. 1400 byl mrtev,¹⁶⁷⁾ vzpomněli si u sv. Petra, že kdysi byl kostel na Petrově jediným v Brně a že měl tedy výlučně farní právo v celém městě. Proto vyhlédl si probošt kanovníka od sv. Petra Konráda Smerbecka nastávajícím farářem svatojakubským. Nechybělo ani podvržených listin, aby se dokázalo, že proboštům svatopetrským přísluší právo praesentační k sv. Jakubu. A tak vznikl proces, v němž abatyše oslavanská byla nucena domáhati se, aby se uznalo, že kostel sv. Jakuba je naprosto neodvislý od hodnostářů svatopetrských. Spor byl vznesen před krále Václava IV. a před papeže Bonifáce IX. a rozhodnut dvěma bullami papeže Bonifáce ze dne 15. května (Idus Maii) r. 1400.¹⁶⁸⁾ První bulou papež vyznal, že jmenování faráře k sv. Jakubu od stolice apoštolské nenese nijakého práva praejudicii, nýbrž že klášteru oslavanskému přísluší výhradní právo k tomuto kostelu a po smrti farářově že má fara se všemi příjmy spadnouti na klášter. Jelikož pak probošt a kapitula od sv. Petra předložili listiny, dle nichž dožadovali se farního práva k sv. Jakubu a jeho příjmů (papež listin těch neprohlásil podvrženými), má spor skoncovati král český Václav připojením sv. Jakuba znova k Oslavanům, aby se tak urovnala pohoršení vzniklá ze sporu. Druhou listinou nařídil papež skotskému opatovi ve Vídni a opatovi velehradskému na Moravě a arcibiskupskému oficiálovi v Praze, aby uvedli klášter oslavanský v reálné držení kostela sv. Jakuba a odstranili neoprávněného držitele.

Zajímavé je při tom, že spor vznesen na českého krále Václava a že český král obrací se k papeži, že není prostředníkem moravský markrabí. Bonifác IX. jmenuje také smírcím kanovníka pražského a nikoli kanovníka olomuckého, jak by se dalo očekávat, ale příčina toho vězí jistě v domácích nepokojích moravských, které tou dobou zmítaly celou zemí a stolicí apoštolské nemohly býti neznámy: domácí války mezi markraběcími bratřími Jodokem a Prokopem.¹⁶⁹⁾

Dne 18. června r. 1400 opat skotský Patricius vyzval biskupa olomuckého Jana XI., probošta Dětvína a kapitolu u sv. Petra, jakož i kanovníka Konráda Smerbecka, aby klášteru oslavanskému vydali faru u sv. Jakuba v Brně do 15 dní. Kdyby tak neučinili, budou exkommunikováni, uvalí se na ně církevní interdikt a budou zbaveni všech svých církevních hodností a obročí a uvalí se mimo to na ně peněžitá pokuta 6000 uh. zlatých, z nichž polovice připadne komoře papežské a druhá opatství oslavanskému. Zvláště biskupovi olomuckému se nařizuje, aby rozkazy tyto sám vyplnil a jinými vyplniti dal, nechce-li sám osobně býti stížen

¹⁶⁷⁾ Listina biskupa Jana ze dne 23. února r. 1400 mluví o něm zřetelně jako o mrtvém. Brandl, C. d. M. XIII., 23 č. 15: „Johannes plebanus felicis memoriae dum vivebat.“

¹⁶⁸⁾ Brandl, C. d. M. XIII., 38 č. 29, 41 č. 30.

¹⁶⁹⁾ Viz o tom Volný, Kirchh. Top. II. Abt., I. Bd., pg. 37. Janetschek, Das Augustinestift st. Thomas, I., 43; Dr. Bretholz, Die Pfarrkirche zu St. Jakob in Brünn, pg. 17–22.

exkommunikací a interdiktem nebo suspensí. Leč¹⁷⁰⁾ hrozby tyto minuly se účinkem, dokud nebylo světské moci, jež by tresty vykonala. Prodlil měsíc a fara sv. Jakuba Oslavanům nebyla vrácena. Proto klášter prosil opata skotského ve Vídni Patricia, aby s tresty neprodléval. Opat dne 24. července uvalil interdikt na obě brněnské fary, i sv. Petra i sv. Jakuba, a vyloučil z církve probošta u sv. Petra a celou kapitolu i Konráda Smerberka a vyzval moc světskou (*brachium seculare*), aby exekuci vykonala.¹⁷¹⁾ Bylo to po prvé, že obyvatelstvo brněnské vidělo nejtěžší církevní tresty nad svými kostely.¹⁷²⁾

Tento krok opata skotského způsobil, že Oslavany aspoň na chvíli mohly vládnouti patronátem u sv. Jakuba. Ale probošt a duchovenstvo od sv. Petra nemínilo se podrobiti rozsudku opatovu, nýbrž podali hned proti prvnímu rozhodnutí ze dne 18. června protest a appellovali ke stolici papežské. Podle tehdejšího soudního řádu měla appellace odkladnou moc: všechny další kroky exekutorovy — zde skotského opata Patricia — proti odsouzenému byly zastaveny na tak dlouho, až se rozhodne o protestu. Tentokrát však opat nedal se ničím vyrušiti a přes podanou appellaci uvalil na kostel sv. Petra a jeho duchovenstvo exkommunikaci a interdikt, čímž ovšem dal proboštovi od sv. Petra právo stížnosti do svémocného jednání. Kapitolu svatopetrskou podporoval markrabí moravský Jošt, jenž se nyní sám obrátil na papeže Bonifáce IX. s prosbou, aby ukončil tímto sporem vzniklé pohoršení a patronát sv. Jakuba přisoudil proboštovi svatopetrskému. Domníváme se, že tento krok Joštův vyzněl z naprosté zvěle, neboť i moravskému markrabí musilo býti na první pohled jasno, na čí straně je právo a na čí bezpráví, jak to bylo jasno opatovi Patriciovi. Papež Bonifác však nemohl neviděti, že rozsudek Patriciův vzešel z dobrého uvážení a po svědomitém vyšetření, proto nerozhodl proti němu, nýbrž nařídil nové šetření opatovi zábrdovskému Bernardovi, o němž se domníval, že poměry zná. Nový rozhodčí však z důvodů nám neznámých postavil se na stranu proboštovu, osvobodil kostel sv. Petra všech církevních trestův uvalených opatem Patriciem a dne 7. května r. 1401 dal do klatby klášter oslavanský. Spravedlivě smýšlející kněží u sv. Jakuba, hlavně kaplaní Mikuláš Polák, Mikuláš Waigelin, Kristian a Jilji však veřejně s kazatelnou prohlásili jednání opata Bernarda za svémocné, nespravedlivé a ničemné; proto stěžoval si do nich zábrdovský opat u biskupa olomuckého. Biskupský oficiál Sulek rozhodl ve prospěch opata zábrdovského a potvrdil jménem biskupovým na ně vznesené vyloučení z církve. Papežská kurie potvrdila nyní rozsudek opata zábrdovského stejně bez rozmýšlení, jako dříve byla potvrdila rozsudek opata vídeňského, čímž byly zmatky dovršeny. Nyní ovšem nemohly býti spokojeny panny oslavanské, zvláště když ze dvou sobě naprosto odporujících a přece v Římě potvrzených rozsudků uznávaly, že jest Řím nyní nucen, aby celou věc vyšetřil sám. Jednalo se jen o to, aby nabylo platnosti té doby již

¹⁷⁰⁾ Brandl, C. d. M. XIII., 47 č. 36. — ¹⁷¹⁾ Brandl, C. d. M. XIII., 58 č. 43. Dlouhatánská listina ukazuje, že opatovi skotskému záleželo na konečném urovnání sporu. — ¹⁷²⁾ Bretholz, St. Jakob, pg. 23.

dávno platné pravidlo církevního práva: „Roma locuta — causa finita.“ Panny oslavanské pověřily svou při prokuratory Vilima Lva a Jarlocha Heribertova z Eše, aby stížnost podali u stolice papežské. Papež pověřil konečným rozhodnutím papežského auditora biskupa aquilejského Jakuba. Tento nařídil nejprve listem dne 22. května r. 1401 v Římě vydaným a znějícím biskupovi olomuckému, opatovi zábrdovskému, oficiálovi biskupa pasovského, markraběti Joštovi, kapitule u sv. Petra a Konrádovi Smerbeckovi, aby sporné strany hleděly zachovati status quo ante a nic proti sobě nepodnikaly, dokud on sám sporu nerozhodne.¹⁷³⁾

Kromě tohoto sporu však vznikl nyní ještě nový. Farář kostela sv. Mikuláše v Brně, Mikuláš Polák, za podpory kláštera oslavanského žaloval u dvora papežského opata zábrdovského a probošta svatopetrského Dětvína o patronát kostela sv. Mikuláše, který byl filialní k sv. Jabubu. Papež odevzdal tento spor druhému auditorovi, papežskému kaplanovi Jeronymovi Sydenberkovi. Také v tomto sporu byla vynesena církevní klatba nad Mikulášem Polákem, kostelem sv. Mikuláše a klásterem oslavanským. Papežský auditor Jeroným zavolal si sporné strany dne 24. srpna 1401 na šedesátý den do Říma, a skončil spor dne 4. dubna r. 1403, zbaviv abatyši Dorotu a konvent kláštera oslavanského i Mikuláše Poláka církevní klatby.

Leč hlavní spor nespěl ke konci tak rychle. Byl ovšem obtížný a zamotaný. Jednalo se hlavně o državy kostelní, o zatlačení neoprávněných držitelů. Papež Bonifác IX. bullou ze dne 1. září r. 1401 nejprve odvolal všechny církevní tresty a všechna rozhodnutí opata zábrdovského, pokud vydána byla v poslední době v neprospěch kláštera oslavanského.¹⁷⁴⁾ Ale tu do sporu zasáhla moc světská, kde se jí nejméně bylo nadíti. Probošt od sv. Petra měl mezi měšťany brněnskými mnoho přívrženců. Měšťané brněnští vyčíhali si chvíli, kdy abatyše oslavanská s převorkou a několika jeptiškami byla bytem ve faře u sv. Jakuba a za vedení Sulíkova z Radkova, příznivce augustiniánských klášterů u sv. Tomáše v Brně a v Jevíčku, jenž byl ve službách markrabí Jošta, a Ješka Hrušky, Václava Hase, Hynka, rychtáře Fryce a jiných přepadli v říjnu r. 1401 faru svatojakubskou, vylámali dveře farní i kostelní, vyhnali z kláštera panny oslavanské násilím a uvěznil kaplany Mikuláše Poláka, Mikuláše Waigelina, Jiljího a Christiana, na jejichž místo dosadili dva kněze, Jana a Henlína, kteří dovedli na nějaký čas tohoto místa pro sebe uhájiti. Z tohoto nyní jasně vysvítá, že nepřítelem panny abatyše oslavanské byl vlastně markrabí Jošt a lehko dohadujeme se dvou okolností, že totiž klášter oslavanský přál markrabí Prokopovi, Joštovu bratru, a že klášteru nepříznivé rozsudky opata zábrdovského vyšly z působení a vůle Joštovy. Oba bratři markrabata moravští byli totiž tehdy takovými odpovědnými nepřáteli, že komu přál jeden, toho pronásledoval druhý, co si přál jeden, potíral druhý a že se při tom žádný z nich neohlízel na právo a spravedlnost. Nepřátelství obou markrabat odnášela ovšem země. Nyní byl klášter oslavanský přinucen

¹⁷³⁾ Brandl, C. d. M. XIII., 116 č. 109. — ¹⁷⁴⁾ Brandl, o. c. XIII., 137 č. 129.

znova v Římě si stěžovati a dovolávati se co nejrychlejšího konce zhoubné pře. Na stížnost oslavanskou předvolal dne 2. září 1402 papežský auditor Adam Usk oba bezprávné držitele kostela sv. Jakuba, Jana i Henlína, na šedesátý den ode dne vydaného předvolání do Říma, jakož i násilníky. Dalšího výsledku tohoto kroku neznáme, ale Oslavanům nebylo tak záhy vyhověno, neboť již od května roku 1404 byl farářem u sv. Jakuba kanovník od sv. Petra Jiří z Jevíčka — tedy zajisté zase proti vůli oslavanské abatyše.¹⁷⁸⁾

Rozepře se však konečně přece obrátila ve prospěch Oslavan, ale pomalu a zdlouhavě. Platiloť pro onu dobu nejen pro světské, než i pro církevní soudy pravidlo, že mnozí raději se svých práv zříkali, než by se pouštěli do sporův zdlouhavých a přímo nekonečných. V městském archivě brněnském je o tom řada dlouhých, téměř nekonečně rozvláčných listin, plných formulí a slov, z nichž na konec stručně vysvitá, že klášteru oslavanskému dáno za právo a sporný patronát ke kostelu sv. Jakuba mu přisouzen. Tento rozsudek musil býti trojnásobným processem utvrzen. Nejprve dne 10. března r. 1402 rozhodl při papežský auditor biskup Jakub z Aquileje a po jeho odchodu z Říma jeho nástupce ve sporu biskup Antonín ze Šibeniku. Rozhodnutí jeho potvrdil dne 28. července r. 1402 biskup Mikuláš z Ferentina a po třetí dne 14. března r. 1404 kardinál-kněz Jindřich od sv. Cecílie. Útraty těchto tří sporův určil novým přelíčením papežský kaplan Mistr Branda de Castelliono na 50, 30 a 28 papežských zlatých, které měli probošt a kapitula od sv. Petra a kanovník Konrád Smerbeck klášteru oslavanskému zaplatiti. Papež Bonifác IX. ohlásil konečný právoplatný rozsudek ze dne 21. června r. 1404 opatovi skotskému ve Vidni, děkanovi kostela sv. Severina v Kolíně a pražskému arcibiskupskému oficiálov, opakovaně celý průběh rozepře. Zároveň jim nařídil, aby abatyši oslavanskou uvedli v její práva ke kostelu sv. Jakuba. Děkan od sv. Severina v Kolíně Heřman de Werg vykonal ihned papežský rozkaz, ale zase cestou sporu listinou danou v Římě dne 22. září r. 1404. Touto listinou adresovanou urbi et orbi a jmenovitě českému králi, arcibiskupům pražskému a solnohradskému, biskupům litomyšlskému, vratislavskému a pasovskému, jakož i veskerému duchovenstvu těchto diecesí, vévodům rakouským, markrabí moravskému a jejich úředníkům, Konrádovi Smerbeckovi a Jřimu z Jevíčka oznamuje děkan kolínský bullu papeže Bonifáce IX. a symbolicky uvádí panny oslavanské v jejich práva, investuje posazením baretu na hlavu prokurátora oslavanského Jarlocha z Eše na faru k sv. Jakubu. Skutečné uvedení abatyše v její práva ponechává těm, jimž listinu svou adresseduje. Zavazuje také kapitolu u sv. Petra a Konráda Smerbecka k náhradě útrat klášteru oslavanskému a k náhradě 15 zl. za papežskou listinu. Zvláště pak hrozí biskupovi olomuckému přísnými církevními tresty, kdyby chtěl podporovati okupatory a vyzývá českého krále Václava IV., aby ramenem světské moci Oslavanům k jejich právu a k vykonání rozsudku dopomohl.

¹⁷⁸⁾ Brandl, C. d. M. XIII., 322 č. 312.

Papež Bonifác IX. zemřel dne 1. října r. 1404 a po něm následoval Innocenc VII. Tento nový papež potvrdil rozsudek Bonifácův. Dne 23. prosince r. 1404 osvobodil nový papežem jmenovaný rozhodčí Mikuláš Vordis abatysi Dorotu a konvent od vyloučení z církve uvaleného na ně druhdy opatem zábrdovským Bernardem, dne 28. ledna r. 1405 prohlásil biskup Jakub z Aquileje a dne 9. února téhož roku Mikuláš Vordis neplatnými rozsudky a tresty uvalené na kněze od sv. Jakuba opatem Bernardem. Tak po několikaletém sporu zvítězilo dobré právo oslavanských cisterciánek. Biskup olomucký přepsal klášteru dne 13. dubna 1405 veledůležitý rozsudek papeže Bonifáce na znamení, že podrobuje se Římu, ač pannám oslavanským hrubě nepřál.¹⁷⁶⁾

Klásteru však nebylo dopráno dlouho se těšiti z perné vybojovaného patronátu sv. Jakuba. Markrabí Jošt klášteru nepřál a teprve v době, kdy již bratr jeho Prokop byl nebožtik, kdy tedy mohl tím snáze již zapomenouti, že abatysi Dorota přála jeho ohnivému bratrovi, naléhal na ni, aby se podacího či praesentačního práva k sv. Jakubu vzdala v jeho prospěch. Abatysi vyhověla jeho nátlaku dne 12. února r. 1407, ale z listiny jasně vysvitá, že učinila tak nerada. Panen čte se v zápise onom několik: abatysi Dorota, převorka Anna, podpřevorka Anna, sklepná Eliška, vrátná (custrix) Zdenka, zpěvačka Kateřina, stará zpěvačka Kateřina, Anna z Králic, Anna z Hor (Kutných?), Anna z Rosic, Dorota z Rausmpruka, Kateřina z Pohořelic, Kateřina ošetřovatelka nemocných (magistra infirmarie), Anežka z Tempelštejna, kapelná Praxedis, Dorota ze Bzence a celý konvent a všechny vyznávají, že jen proto odevzdávají podací svatojakubské markraběti, aby měly pokoj. Jelikož jsme jasně uzřely, že vůle pána našeho markrabí tam směřuje, aby bez naší a kláštera našeho škody podací neb praesentační právo jmenovaného kostela přináleželo jemu a jeho potomkům i dědicům markrabatům moravským, neboť on jest přirozeným a zákonným pánem tohoto místa, jenž také má přihlížeti k tomu, aby spor a svár, jak již často o tento kostel byl mezi duchovními osobami, zbožným smírem v základech hned byl urovnán, proto jsme se po mnohých poradách a opětovném vyjednávání konečně ustanovily, abychom se přání jmenovaného knížete ve všem podrobily a nadějeme se, že jeho milostí za pomoci Boží jak časně, tak i na věčnosti získáme.“ Až do té doby platily jeptišky 40 hr. roční zeměpanské daně, kterou jim nyní za odstoupený patronát sv. Jakuba markrabí Jošt odpustil — odškodná, která se ceně postoupeného práva daleko nevyrovná.¹⁷⁷⁾ Štěstí však klášteru přálo. Když r. 1411 po smrti markrabí Jodoka stal se markrabím moravským král český Václav IV., dávný příznivec kláštera oslavanského, byl pannám patronát sv. Jakuba vrácen. Neboť když dne 13. prosince r. 1413 papež Jan XXIII. potvrzuje

¹⁷⁶⁾ Viz příslušné listiny v Brandlově C. d. M. XIII., 137 č. 129; 174. č. 169; 213 č. 208; 227 č. 219; 231 č. 220; 257 č. 248; 313 č. 307; 324 č. 315; 340 č. 330; 362 č. 344; 380 č. 355; 391 č. 360; 400 č. 366. Všecky listiny jsou velmi obsírné. Prvně celý spor zevrubně vypsál dr. B. Bretholz, „Die Pfarrkirche zu St. Jakob in Brünn“, 1901 pg. 23—27.

¹⁷⁷⁾ Brandl, C. d. M. 496 č. 461. — ¹⁷⁸⁾ Bretholz, o. c. 1901. pg. 28.

Oslavanům všecky výsady, potvrzuje jim výslovně patronát sv. Jakuba v Brně se všemi statky a se vším příslušenstvím. Není při tom ani slovem zmínky, že podací právo několik let před tím bylo dáno markraběti.¹⁷⁹⁾

Dle Beckovského učinila paní Marketa, vdova pozůstalá po Jaroslavovi z Langenberka, klášteru r. 1406 veliká nadání.¹⁷⁹⁾ Že však v té době klášter a jeho panny také v okolní šlechtě měl nepřátely, vysvitá z půhonu k r. 1407, kdy panna Elška z Rudvíkova, mniška z Oslavan, pohoní Vaňka Bozkovce z Černé hory, že jí neplní 32 hr., na něž se jí zapsal listem.¹⁸⁰⁾ Před přeličením se s ním vyrovnala. Dne 30. března (in octava Pasche) r. 1410 daroval Filip z Pačlavic s manželkou svou Annou a synem Janem klášteru 1 hr. ročního platu na svém statku Pačlavicích na tak dlouho, až jim on nebo dědicové jeho zaplatí 10 hr.¹⁸¹⁾

R. 1410 abatyše Dorota praesentovala biskupskému ordinariátu olomuckému na faru v Troskotovicích kněze Jana, syna Vavřincova z Troskotovic, ale olomucký děkan Jan zdráhal se praesentovaného investovati. Abatyše obrátila se k papeži, jenž dne 17. srpna t. r. bullou vydanou v Bologni nařídil proboštovi u sv. Petra v Brně, aby Jana Vavřincova uvedl na faru troskotovskou.¹⁸²⁾

Finanční poměry klášterní po dlouhých sporech o kostel sv. Jakuba v Brně nebyly ani stkvělé. V prvních letech však ještě příliš nekřičely. Prodaly li panny abatyše Dorota, převorka Anna a celý konvent dne 25. září r. 1410 Petrovi Kreuzrovi, jeho ženě Marketě a jejich dědicům svůj dvůr v Němčicích za 20 kop gr.,¹⁸³⁾ koupily naproti tomu již za čtyři dni (29. září r. 1410) od Vitka z Lukovan a jeho ženy Markety dva a čtvrt lánů rolí a půl dvorů v Babicích za 25 kop gr.¹⁸⁴⁾ Z této doby známe ještě dva kupy. Dne 10. června r. 1400 koupila jeptiška Anežka roční plat hřivny grošů od Petra Přísnáka z Livodřic¹⁸⁵⁾ a r. 1406 dne 25. června koupil klášter ve prospěch své jeptišky Kateriny, neteře Oldřicha z Krumlova, dvě hřivny roční činže, které měly klášteru po její smrti zůstat, ba měly mu zůstat i v tom případě, kdyby panna Katerina vrátila se do světského života.¹⁸⁶⁾ Bída klášterní však byla zajisté přece jen citelná, když r. 1413 sám papež dal klášteru zvláštní svobody, ježto byl potřeben polepšení, jsa válkou a jinakým neštěstím těžce navštíven.¹⁸⁷⁾ Tou dobou byla klášteru také inkorporována fara v Rudíkově, jež s ním zároveň r. 1426 byla vzata do zvláštní ochrany papežské stolice.¹⁸⁸⁾ Za to však klášter ztratil patronát v Mohelně, který již od r. 1412 držel Petr von Gensz, s nímž klášter se dal konečně do rozepře, ale rozhodnutím ze dne 30. března r. 1418 byl nucen práva podacího okupátorovi postoupiti.¹⁸⁹⁾

¹⁷⁹⁾ Beckovský, „Poselkyně starých příběhův českých“, vydání Rezkovo. díl II., pg. 398. — ¹⁸⁰⁾ Brandl, Půhony, II., 41 č. 193. — ¹⁸¹⁾ Bretholz, C. d. M. XIV., 119 č. 130. — ¹⁸²⁾ Bretholz, ibid. XIV., 147 č. 155.

¹⁸³⁾ Bretholz, ibid. XIV., 150 č. 161. — ¹⁸⁴⁾ Bretholz, C. d. M. XIV., 151 č. 163. — ¹⁸⁵⁾ Brandl, C. d. M. XIII., 46 č. 35. — ¹⁸⁶⁾ Brandl, ibid. XIII., 465 č. 427. — ¹⁸⁷⁾ Bretholz, St. Jakob, 1901 pg. 32. — ¹⁸⁸⁾ Volný, Kirchh. Topogr. II. Abt., III. Bd. S. 166. — ¹⁸⁹⁾ Ad. Kubeš, Dějepis města Třebíče, I., 92. Volný, Kirchh. Top., II. Abt., III. Bd. S. 378.

Však již r. 1417 byl obnoven spor o kostel sv. Jakuba. Tenkrát farářoval u sv. Jakuba oslavanskými præsentovaný Osvald Čech, ale na faru se silou mocí dral kněz diecése mohučské Johannes Herzentfeld. Jeptišky stěžovaly si u koncilu kostnického, z jehož rozkazu měl spor vyšetřiti biskup ostijský, kardinál a vicekancléř Jan, jenž věc vznesl na auditora Geminiana z Prata. Tento rozhodl v neprospěch kláštera oslavanského a faráře Osvalda Čecha. Leč klášter appelloval k papeži Martinovi V. a ten nařídil auditorovi Janovi de Thomariis z Bologně, aby vykonal revisi processu. Auditor Jan zrušil rozhodnutí Geminianovo a tím uznal dobré právo klášterní. Leč nyní appelloval zase Herzentfeld, ale rozsudek Thomarův byl potvrzen. Tímto sporem poučeny panny oslavanské dožadovaly se na papeži Martinovi V. potvrzení svých privilegií. Ačkoli již na svoje výsady měly mnoho listin, nedostalo se jim potvrzení přece bezprostředně, nýbrž papež nařídil probostovi z nedalekých Kounic, aby se o přesnosti a pravdivosti dokladův oslavanských nejprve přesvědčil.¹⁹⁰⁾

K r. 1421 jmenuje se abatýše Braxedis. Pohání v lednu toho roku Zigmunda z Rausenpruka, že jakož se jest nebožtík otec jeho Hanuš z Rausenpruka i se svými erby zapsal klášteru na věčnost vydávati 2 hr. gr. na každý rok a on jeho erb a syn jeho již na čtrnácté léto zadržal jim toho platu a toho jim vydávati nechce, a toho pokládají 28 hr. gr. dobrých stříbrných peněz.¹⁹¹⁾ Nevíme, je-li tato abatýše Braxedis totožna s jeptíškou Braxedou, jež se čte již r. 1403,¹⁹²⁾ nebo dokonce s abatýší Vrackou, jež r. 1426 pohání Vaňka a Beneše z Bozkovic a z Černéhory, že jakož nebožtík pan Vaněk, otec jejich, jim vydával za všaký rok 2 hr. a 12 groší platu a oni po smrti otce svého držice jeho zboží nechťi toho platu vydávati. Ač by toho měly svědomí (abatýše a konvent), však chtějí na panském náleze dosti míti.¹⁹³⁾ Měly však právo své asi špatně zajištěno, když ho nemohly pokázati listem. Současně pohnala abatýše Henricha Háza, měšténina brněnského, že nedrží klášteru smluv o rybníky v Troskotovicích, kteréž jsou jemu panny zapsaly do jeho života, a toho pokládá abatýše 80 hr. gr.¹⁹⁴⁾ Nedovídáme se, jaké byly tyto smlouvy. Ač byl spor urovnán poklidem, přece r. 1427 dala abatýše přísud i na Zigmunda z Rausmpruka i na měšténina Háza.¹⁹⁵⁾ Půhon na bratry Vaňka a Beneše opakovala abatýše Vracka ještě r. 1434.¹⁹⁶⁾

Doba husitská byla zajisté pro klášter velmi těžká. Již roku 1423 žalovala abatýše papeži Martinovi V., že statky její leží právě uprostřed kacírů a schismaticů a že od nepřátel katolického náboženství nemálo trpí.¹⁹⁷⁾ Ač nedočítáme se nikde, že by vojska husitská byla klášter stihla, přece z uvedených půhonů vysvítá, že husitská šlechta hleděla naň žárlivým okem. K tomu přistupuje

¹⁹⁰⁾ Bretholz, St. Jakob. pg. 33 sq. — ¹⁹¹⁾ Brandl, Půhony, III., 85 č. 392 — ¹⁹²⁾ Brandl, C. d. M. XIII., 258 č. 248. — ¹⁹³⁾ Brandl, Půhony, III., 117 č. 590. — ¹⁹⁴⁾ Ibid. III., 117 č. 591 a 592. — ¹⁹⁵⁾ Ibid. III., 133.

¹⁹⁶⁾ A. V. Šembera, Páni z Bozkovic, 1871 pg. 25. Ovšem nemýlí-li se Šembera s půhonem prvním, neboť tohoto druhého jsme v knihách půhoných nenalezli.

¹⁹⁷⁾ Bretholz, St. Jakob, 1901 pg. 32.

ještě, že r. 1437 také patronát kostela v Myslibořicích byl již v rukou držitelů zboží myslibořského.¹⁹⁸⁾

Abatyše Vracka jmenuje se ještě r. 1437 v půhonech cúdy brněnské. Pohání Bohunka a Kunráta, bratři z Miroslavě, ze 30 hr. gr., že ji činí nátisky na desátky v Miroslavi v pravém landfrýdu. Panny oslavanské mohou své právo listem pokázati.¹⁹⁹⁾ Právo zemské nalezlo mezi Vrackú abatyší a Kunrátem z Miroslavě, jakož list svědčí, aby jí tak držán byl a na tom pannám aby nebylo překáženo.²⁰⁰⁾ Nález ten však je přeškrtnut, ale za to k témuž roku 1437 zapsán nález mezi pannú abatyší a Bohunkem z Miroslavě, který podáváme do slova: jakož Bohunkovi na semnu byl uprosen nemocný rok do dvou nedělí a tu nemoc v tom čase měl zpravití on nebo ten, ktož jemu ten rok uprosil a ponvažd toho se nestalo a toho nezpravit a roku druhého nemocného hned tehdy neuprosil, až tepruov na podsudku, páni nalezli: že toho obyčeje a práva prve nebylo, aniž bude, ktož zmešká ve dvou nedělí zpravití svú nemoc, by potom po několik nedělech to tepruov chtěl učiniti a ponvažd panna naň přísud dala, toho se má panna držeti a jakož list jich svědčí, aby ten rok držán byl a na tom aby pannám nebylo překáženo.²⁰¹⁾ Přisud onen jest skutečně také k r. 1437 v půhonech brněnských zapsán.²⁰²⁾ Byl pak přísud nebo též prisudné poplatek, který platil žalobce, jakmile při vyhrál, z čehož usuzujeme, že Bohunko z Miroslavě byl odsouzen in contumaciam (pro nestání k soudu).²⁰³⁾ K témuž roku 1437 poznamenán také útok Jana Moravy z Králic na abatyši a probošta z Oslavan,²⁰⁴⁾ který měl právní účín, že ve sporu těchto znešvarilých stran mohl Jan Morava podati půhon dříve, než by abatyše jej pohnala. Jaký spor měli, nevíme, ale zdá se nám, že nešlo o nic jiného než r. 1446, kdy počátkem prosince abatyše Vracka pohoni spolu s proboštem Vavřincem Jana Moravu z Králic z 50 hr. gr., že jim drží hřivnu platu a lán poplatný v Králicích a toho několik let požívá. Panny mají na důkaz svého práva list.²⁰⁵⁾ Tou dobou však i jiní sousedé klášteru krívdili. Panna abatyše Vracka a probošt Vavřinec pohánějí r. 1446 také Petra Mráčka z Hrubčic z 50 hr. gr., že jim strh stav s mlýna v Řezovicích pravým pychem.²⁰⁶⁾ K tomuto druhému půhonu není nález zaznamenán, avšak při s Moravou z Králic panny prohrály jen proto, že abatyše nebyla přítomna, když jest póhon brán, tedy z pouhé formální chyby.²⁰⁷⁾

Za panování abatyše Vracky měl klášter také nové spory o kostel sv. Jakuba v Brně. P. 1441 farář od sv. Jakuba Václav Kropáč, podporován oběma svými kaplany, českým Mikulášem a německým Jakubem, zakázal duchovním řádovým, že nesmějí u sv. Jakuba farníků zpovídati, ač to bylo dávnou zvyklostí. Biskup olomucký Pavel z Miličína však nařídil, aby mnichům nebylo jejich

¹⁹⁸⁾ Volný, Kirchh. Top., II. Abt., III. Bd., pg. 244. — ¹⁹⁹⁾ Brandl, Půhony, III., 163 č. 780. — ²⁰⁰⁾ Ibid. III., 172 č. 252. — ²⁰¹⁾ Ibid. III., 178 č. 296. — ²⁰²⁾ Ibid. III. 181. — ²⁰³⁾ Brandl, Glossarium, 1876 pg. 275. O roku nemocném viz v téže Glossári pg. 297. — ²⁰⁴⁾ Brandl, ibid. III., 271. — ²⁰⁵⁾ Brandl, Půhony, III., 218 č. 982.

²⁰⁶⁾ Ibid. II., 218 č. 983. — ²⁰⁷⁾ Ibid. II., 258 č. 368.

starodávné právo upíráno, ale naopak. aby s kazatelny u sv. Jakuba věřícím veřejně bylo vyhlášeno. Kněžstvo od sv. Jakuba však nejen neposlechlo, než ani nepřipouštělo kajících zpovídacích se u kněží řádových k přijímání a odpíralo jim i pohřby. Process dopadl asi v neprospěch farářův, neboť hned téhož roku jmenuje se u sv. Jakuba farářem Jiří z Litovle. Byl to muž úskočný, jenž dal si veřejným notářem vydati listinu, že dostal faru sv. Jakuba od abatýše prostu všech závazkův, ač ve skutečnosti se zavázal, že klášteru bude platiti ročně 6 hř. Bylo již to jistou značnou milostí klášterskou, neboť jeho předchůdcové platili klášteru 16 hř. Ale klášter již dne 23. června r. 1445 protestoval proti této falešné listině a uváděl, že notář Václav z Třeboně již častěji pro podvržené listiny byl trestán. Tím farář Jiří z Litovle sám přivodil svůj pád. Jeho nástupcem byl jmenován Filip z Olomouce. Tento převzal faru za jistých podmínek, z nichž uvádíme: Abatyši a konventu přísluší právo faráře Filipa sesaditi, kdyby tajně nebo veřejně porušil svou úřední přísahu a sliby, které učinil konventu a abatýši. Prvního roku nebude z fary platiti klášteru nic, ale v ostatních letech musí dávat po 7 kopách ročně klášteru a po 2 kopách na stavební opravy kostela. Tato sleva platu (z původních 16 kop) neplatí pro jeho nástupce. Ve farnosti musí býti vždy byt pro abatýši a jeptišky, aby ho mohly kdykoli užiti po své vůli jako opravdové paní domu a dvora. Farář Filip slibuje abatýši povinnou úctu a věrnost a nikdy nic nepodnikne, co by abatýši nebo klášteru přivodilo škodu. Slibuje také, že bude věrným kaplanem klášterským, zač panny s ním budou zacházeti s náležitou úctou.

Za úřadu tohoto faráře měl klášter s kapitulou u sv. Petra spor o školy, který byl vznesen před stolicí papežskou. Ale papež (r. 14 9) s vyřízení přiliš nespěchal, protože proboštem u sv. Petra byl olomucký biskup Tas z Bozkovic, upřímný přívrženec krále Jiříka z Poděbrad. Papež byl by musil spor rozhodnouti ve prospěch Oslavan a tím proti biskupovi, a to nechtěl, jelikož mu záleželo, aby získal biskupa Tasa pro sebe proti králi Jiřímu.²⁰⁸⁾

Po abatýši Vracce následovala Dorota a po proboštovi Vavřinci Jan. Osa, i abatýše i probošt Jan, čtou se v letech 1459 až 1464.

R. 1459 pohoni abatýše Dorota a konvent Smila z Lichtemburka a z Blížkovic ze 60 hř. gr., že klášteru drží 6 hř. platu ročního ve vsi (zaniklé) Lišanovicích, ke kterémuž právo mají panny, jakož list jejich svědčí.²⁰⁹⁾ Současně pohnala také Vít z Králíc z 10 hř., že drží klášteru hřivnu platu ročního ve vsi Králících, na který plat panny a klášter mají list.²¹⁰⁾ Jiným pňhonem z téhož dne domáhala se na Albrechtovi z Lichtemburka a z Jakubovic 20 hř. gr., ježto drží klášteru 2 hř. platu ročního ve vsi Rausembruku.²¹¹⁾

Spor o Lišanovice trval ještě r. 1464, kdy abatýše Dorota pohnala Horicha z Lichtemburka, že jí a klášteru drží ves Lisono-

²⁰⁸⁾ Bretholz, St. Jakob, pg. 34—50. — ²⁰⁹⁾ Brandl, Libri citacionum, IV., 11 č. 67. — ²¹⁰⁾ Ibid. IV., 11 č. 65. — ²¹¹⁾ Ibid. IV., 11 č. 66.

vice.²¹²⁾ Herich z Lichtemburka pobral také klášterským poddaným z Hluboké statky movité a pobral jim peníze v mírné zemi, z čehož jej abatýše pohnala.²¹³⁾

Tato abatýše Dorota však byla biskupovi olomuckému podezřelá, neboť dne 2. prosince r. 1467 musila se zodpovídati před olomuckým suffraganem Vilíma z Kolína z nařknutí, že je náchylna k víře husitské.²¹⁴⁾ Po této abatýši následovala Kateřina, jež r. 1481 pohoní purkmistra a radu z městečka Ivančic ze čtyř masnic a ze dvou štokuův, z kterýchžto masnic a štokuův „nám centněř a čtvrt loje platili a ti lidé jsú v živnosti, kteříž nám od nich vybírali i ti, ježto dávali, než jakž shoreli, nechtějí dopustiti dávati.“²¹⁵⁾

Tenkrátě však již vstupovaly do kláštera většinou jen panny měšťanské. Roku 1492 měla v klášteře dceru měšťanka ivančická Dorota Fundarová a odkázala jí „blánu a rúcho lněné, prostěradlo a podušku.“²¹⁶⁾

R. 1498 klášter pohnal Kateřinu z Náramče z 500 dukátů, že mu odňala $2\frac{1}{4}$ lánu a výčepní právo v Rudíkově, což slušelo k fáře do Rudíkova. Žaloba byla zamítnuta, neboť bezprávné držení bylo již promlčeno.²¹⁷⁾ Leč téhož roku pohnal klášter také Jana Meziříčského z Lomnice, že mu odňal podací právo v Rudíkově, a tuto při klášter vyhrál.

Podací právo ke kostelu sv. Jakuba v Brně neustále způsobovalo klášteru trampoty, neboť bylo příčinou sporů, jichž vypsání spadá více v dějiny tohoto kostela než v dějiny klášterní. Ale také blahobyť klášterní upadal, tak že r. 1515, když vyhořel kostel sv. Jakuba v Brně, nemohl klášter ani pomýšletí na opravu, ač se k tomu scházelo dosti milodarů. Úpadek klášterní počíná r. 1469, kdy okolní šlechta vyplnila klášterská zboží. Hmotný úpadek byl velmi rychlý. Ač r. 1469 klášter půjčil opatovi velehradskému 100 dukátů, není to přece nijakým znamením blahobytu. Král Vladislav II. byl nucen již r. 1471 udělit ochranné právo nad klášterem Vilémovi z Pernštejna. Klášter r. 1493 prodal Leopoldovi Krajířovi z Krajku za 400 zl. 12 lánů v Uherčicích, pustou ves Kozojedy a les se dvěma lány v Křtálkách, r. 1494 žaloval Michala Eincingara z Einzinku ze 200 hř., že drží Nový mlýn u Hnanic, a Ladislava Wajtmilnara z Wajtmile ze 2000 hř., že pod záminkou ochranného práva drží Hnanice, Micmanice a Slup. R. 1496 žádaly zpět konvent a abatýše Kateřina 12 lánů v Hrušovanech od téhož Ladislava a že jich nevracel, pohnaly ho z 800 dukátů; roku 1520 Ondřeje Metelika z Velké Bíteše, že drží desátek v Jancvicích, a Leopolda Krajíře z Krajku, že uchvátil les Hluboké u Vratěnina.

Král Vladislav uděluje (na Horách Kutných dne 25. září r. 1471) Vilémovi z Pernštejna „opravu kláštera našeho oslavanského“, přidal mu i „všechny důchody, požitky a příslušenství k té opravě až do jeho živnosti a nic déle“, ale r. 1509 dosáhl pan Vilém na králi, že právo rozšířeno i na syny jeho Vojtěcha

²¹²⁾ Ibid IV., 111 č. 500. — ²¹³⁾ Ibid. IV., 111 č. 501. — ²¹⁴⁾ Janetschek, Augustinerstift St. Thomas, I., 91. — ²¹⁵⁾ Brandl, Půhony, V., 356 č. 517.

²¹⁶⁾ A. Kratochvíl, Ivančice, 1906, pg. 191. — ²¹⁷⁾ Volný, Kirchl. Top., II. Abt., III. Bd., pg. 166.

a Jana. Dne 14. listopadu r. 1509 král Vladislav poručil Janovi z Pernštejna, aby opravu na kláštere oslavanském jemu, otci a bratrovi udělenou vložil do zemských desk. R. 1512 odstoupil král Vladislav témuž Vilémovi z Pernštejna své zeměpanské právo na klášter a r. 1514 zastavil mu takřka i majetek klášterní s podmínkou, že nikým nesmí býti vyplacen než klášteřem. Tehdy již stav v klášteře byl tak smuten, že panny žily jen z milosti pánů z Pernštejna.

R. 1517 koupil Jan z Pernštejna od kláštera za 20 věder vína pustou ves Prehersko u Pohořelic; r. 1521 stala se smlouva mezi Janem z Pernštejna a konventem kláštera oslavanského, vedle níž Jan z Pernštejna postupuje klášteru faru a podací kostela v Mohelně tak, aby mohly tam kněze dáti, kteréž by se jim zdálo, začez klášter postoupil mu faru a podací ve vsi Rudíkově.

Na žádost abatyše Valburgy potvrdil král Ludvík dne 25. července r. 1522 klášterní výsady, ale to již nemělo výsledku nějakého.²¹⁸⁾ S úpadkem hmotným začíná také úbytek jeptišek. Mravní život nebyl v klášteře asi zlý, ale za to zhusta nebylo chleba. R. 1523 žily v klášteře již jen abatyše se třemi jeptiškami, a ty jen bídě kryly své potřeby životní. Bída je přinutila, že r. 1525 odstěhovaly se do Brna, neboť král Ludvík Jagejlonský odevzdal toho roku klášter oslavanský do ochrany brněnského magistrátu, smilovav se nad jeho bídou. Z toho patrno, že patronát vyhořelého kostela sv. Jakuba v Brně byl Oslavanům jen na obtíž. Břemene toho se panny zbavily r. 1532, odevzdayše patronát králi Ferdinandovi I. Král dal jej listinou danou v Inšpruku dne 11. února r. 1532 městu Brnu. To jest poslední zmínka o klášteře, který vlastně zanikl již r. 1525 okamžikem, kdy jej panny opustily, odstěhovavše se do Brna. Poslední abatysí byla Kunhuta z Bystřice.²¹⁹⁾ Tak zanikl nepřízní doby klášter, jehož abatyše náležela ke stavům zemským.²²⁰⁾ Mluví se o něm sice ještě r. 1559, kdy Albrecht Černožský z Bozkovic odprodal platy peněžité, ospy, roboty a všecko, což od starodávna z klášterův oslavanského, velehradského a tišnovského k hradu Veverí bylo placeno a činěno, Vznatovi z Lomnice a manželce jeho Majdaleně z Mírova,²²¹⁾ ale kláštera tehdy již dávno nebylo.

Studie o posledních čtyřech papežích avignonských a o jejich politických stycích s císařem Karlem IV.

Podává STANISLAV KOSAN.

(Dokončení.)

Karel před svou výpravou do Itálie poslal ještě Petra, biskupa churského, k papeži, by mu oznámil brzký svůj příchod, a zároveň žádal, aby voje papežské spojily se s císařskými.³¹¹⁾ A tak dne 2. dubna 1368 opustil císař Prahu³¹²⁾ a táhl do Itálie přes Vídeň. Zde také Karel IV.,

²¹⁸⁾ Aug. Kratochvíl, Okres Ivančický, pg. 216 sq. — ²¹⁹⁾ Bretholz, St. Jakob, pg. 80. — ²²⁰⁾ Dr. Kameníček, Zemské sněmy, III., 74. — ²²¹⁾ A. V. Šembera, Páni z Boskovic, 1871 pg. 108.

³¹¹⁾ Bzovius 1368, 2.; Rayn., 1368, 4.

³¹²⁾ Beneš z Weitmile 395; Twinger 490.—1.

jak papež žádal po poslu svém Petru Calesiovi,³¹³⁾ schválil veškerá privilegia stolice papežské.³¹⁴⁾ Císař k tomu účelu dal vyhledati stvrzení privilegií církevních od děda svého Jindřicha VII. a dle nich dal učiniti opis³¹⁵⁾ a zároveň určitě vymezil krajiny, jež uznával, že stolicí papežské náleží; opis ten poslal pak po Gerhardovi, biskupu neuburském, papeži,³¹⁶⁾ jenž listem ze dne 4. května vyslovil císaři své potěšení nad jeho příchodem.³¹⁷⁾

Císař táhl z Vidně přes Unzmarkt, odkudž oznámil Gonzagům brzký svůj příchod a pomoc proti Barnabovi.³¹⁸⁾ Císař totiž, který zprva táhl do Italie, by tam zakročil proti rotám, nyní rozhodl se zakročiti i proti rušiteli veřejného pokoje v horní Italii, proti Barnabovi. Císař dále, jak se zdá, ubíral se přes Chiusi do Videma. Do Chiusi dne 25. dubna přišli poslové Barnabovi, jimž císař příštího dne vyčítal, že Barnabo porušil mír; na odpověď, že Barnabo chce se úplně císaři podrobiti a dáti zadostiučinění, císař nevrle odvětil, že bez vědomí a vůle papežovy nic nechce činiti, i kázal poslům ihned odejti.³¹⁹⁾

Ve Videmě, kamž přišlo poselství Benátčanů, slibující³²⁰⁾ císaři pomoc, zůstal Karel až do 5. května, načež druhého dne ze Sacile³²¹⁾ zase ujistil Gonzagy svojí pomocí proti Barnabovi. Byv v Coneglianě slavně uvítán od markraběte Mikuláše Estenského,³²²⁾ přibyl přes Treviro a Curtarolo dne 17. května do Padue.³²³⁾ Na prosby Gonzagův urychlil Karel pochod, překročil Adiži a dne 22. května dospěl do Figarola, kdež uvítán byl kardinálem Angelikem, jenž zde hlásal kříž proti Barnabovi.³²⁴⁾ Zde spojilo se vojsko papežské a neapolské, jakož i pomoc ze Sieny s voji císařskými.³²⁵⁾ Karel jsa takto posílněn, ihned započal boj s Barnabem: nejprv obléhal Ostiglii a pak udeřil na Borgoforte, ale marně až do června obléhal to město.³²⁶⁾ V té době, a to dne 30. května, papež vydal bullu, v níž vypočítává veškeré zločiny Barnabovy, dává jej znova do klatby a slibuje všem, kdož by během jednoho roku sloužili císaři nebo peněžitě podporovali kurii proti Barnabovi, tytéž odpustky, jaké se udělovaly těm, kdož táhli do Syrie.³²⁷⁾ Bulla ta byla ihned poslána k rozhlášení arcibiskupům a biskupům v Italii, především Angelikovi, který nyní nastoupil na místo legáta Androina.³²⁸⁾

Císař nepořádiv ničeho u Borgoforte proti Barnabovi, vtrhl do Veronska, kteréž poplenil; pak obrátil se do Mantue a do Modeny.³²⁹⁾ Barnabo hned, jakmile císař vpadl do Veronska, začal jednati o mír — a proto dopsal i císařovně a také za tou příčinou vyslal posly k Urbanovi.³³⁰⁾ K jednání však nedocházelo, poněvadž císař byl rozezlen na Barnaba. Teprve prostřednictvím vévody bavorského Bedřicha, jenž byl sňatky s Viscontským rodem sešvagřen, podařilo se císaři nakloniti k povolnosti a tak uzavřeno příměří.³³¹⁾ Dne 16. srpna přišlo poselstvo Barnabovo do Modeny a na 17. srpen čekal se příchod poslů Cane della Scala, pána

³¹³⁾ Rayn. 1368, 5. — ³¹⁴⁾ Ibidem 1368, 5—7; — Theiner II. 443.

³¹⁵⁾ Rayn. 1368, 5. — ³¹⁶⁾ Bzovius 1368, 1. — ³¹⁷⁾ Ibidem 1368, 2; Rayn. 1368, 4. — ³¹⁸⁾ Huber 4650. — ³¹⁹⁾ Huber R. 4650; Matthes 18. 19. — ³²⁰⁾ Huber R. 4650. — ³²¹⁾ Huber 4653. — ³²²⁾ Chron. Esten. 489. — ³²³⁾ Huber R. 4654, 4655. — ³²⁴⁾ Chron. Esten. 490. — ³²⁵⁾ Chron. di Bol. 487. — ³²⁶⁾ Huber Reg. 4658—4662; Chron. Esten. 490. — ³²⁷⁾ Rayn. 1368, 2, 3. — ³²⁸⁾ Ibidem 1368, 3. ³²⁹⁾ Huber 4665—4672; Chron. Esten. 491; Chron. Placent. 509; Vita II. 408. ³³⁰⁾ Huber R. 483; Rayn. 1368, 8.

³³¹⁾ An. Matseen. 834; Bzovius 1368, 3.

veronského.³³²⁾ Také papež dne 22. srpna nařídil kardinálu Angelikovi, aby dle usnesení spojenců obnovil mír s Barnabem.³³³⁾

Konečně byl uzavřen mír dne 27. srpna roku 1368 v Modeně; hlavní podmínky míru byly: Barnabo vzdal se nároků na 712.000 zl., jež papež za odstoupení Bologny ještě mu dluhoval, a vydal dlužní úpisy. Dále slíbil, že všude, kde vládne jako říšský vikář, ponechá duchovenstvo při jeho privilegiích; pak že vrátí veškeré hrady v Mantuansku dobyté. Mimo to byla ujednána liga mezi císařem, papežem, Johannou, královnou neapolskou, Barnabem i bratrem jeho Galeazzem, pány Padue, Ferrary, Modeny, pak mezi obcemi Sienskou a Perugijskou proti rotám v Itálii. Posléze Barnabo i Galeazzo jakož i Cane della Scala zavázali se vojenskou pomocí císaři, pokud bude v Itálii, začež byly jim stvrzeny zase jejich hodnosti vikářů říšských. Canovi výslovně bylo stvrzeno vikářství, o Barnabovi pak se tam mluví na jednom místě jako o vikáři říšském.³³⁴⁾

Ze psaní, jež následujícího dne 28. srpna poslal císař arcibiskupu trevírskému, dovidáme se, že Karel IV. učinil ochranný spolek s kúří, Johannou, královnou neapolskou, markrabětem estenským a s ostatními spojenci na 7 let. V témž listě oznámil císař, že vše dobře se daří, poněvadž města San Miniato, Siena, Monte Pulciano a Savona se poddala; mimo to přišlo poselstvo i z Florencie a tudíž že co nejdříve přijde do Toskany. O podrobení těch měst největší zásluhu si získal papež.³³⁵⁾ Z míru však, jak byl mezi císařem a Barnabem uzavřen, ani papež ani spojenci nebyli valně potěšeni.³³⁶⁾ Ba mnozí dokonce říkali, že císař byl penězi od Viscontů získán.³³⁷⁾

Císař toto pořídív, hleděl co nejrychleji dostat se do Říma, a proto vyhýbal se sporům s městy, zejména toskánskými. Nikde nemínil moc císařskou šířiti, nýbrž jen zachovati to, co dosud v moci císařské zůstalo, a na tom základě činil smlouvy. Tak získána Pisa, Lucca, krom výše jmenovaných měst pak i Janov; zbývala ještě Florencie,³³⁸⁾ která si hned od počátku, jak bylo ukázáno, nepřála příchodu císařova. Florenčané, jak vysvítá z listu císařova Kunonovi³³⁹⁾ a jakož i Sozomenus³⁴⁰⁾ poznamenává, vyslali posly k císaři, když dlel v Modeně, byli však nemilostivě přijati a tak odešli s nepořízenou.

Z Modeny odešel Karel koncem srpna a přibyl do Luccy 5. září.³⁴¹⁾ Florenčané obrátili se tedy o prostřednictví na papeže.³⁴²⁾ Urban skutečně poslal z té příčiny k císaři Napoleona z Ursina, hraběte z Montpella a kancléře neapolského Mikuláše Spinella do Neapoli.³⁴³⁾ Císař byl sice za prostřednictví papežova ochoten k míru s Florenčany, ale stížnosti své proti nim přece oznámil papeži. Papež zase zpravil Florenčany o stížnostech císařových a vyzýval je, by vyslali³⁴⁴⁾ nové posly k císaři. Nicméně jednání se protahovalo a ještě 23. prosince r. 1368 psal papež Florenčanům, že vyšle k císaři nového posla o prostředkování.³⁴⁵⁾

Císař zatím táhl přes Pisu, vyhýbaje se území florenckému, do Sieny, kdež 12. října slavně byl uvítán.³⁴⁶⁾ Po dvoudenním odpočinku

³³²⁾ Huber, č. 4675, — ³³³⁾ Rayn. 1368, 8.

³³⁴⁾ Huber 4686; Mathes p. 33. not. 1. — ³³⁵⁾ Rayn. 1368, 8. — ³³⁶⁾ Chron di Bol. 487; Sozomenus 1085; Twinger 491. — ³³⁷⁾ Sozomenus 1083; Twinger 491.

³³⁸⁾ Mathes: Der zweite Römerzug Kaiser Karls IV. na str. 34—44. — ³³⁹⁾ Huber 4689. — ³⁴⁰⁾ Sozomenus 1082. — ³⁴¹⁾ Huber 4691 a, b; — ³⁴²⁾ Sozomenus 1082.

³⁴³⁾ Sozomenus 1083. — ³⁴⁴⁾ Huber 121; Rayn. 1368, 8. — ³⁴⁵⁾ Huber P. 122. — ³⁴⁶⁾ Huber 4696.

opustil Sienu. Dne 17. října sešel se s papežem ve Viterbě,³⁴⁷⁾ odkudž po krátkém pobytu táhl se svojí mocí, více než s 40.000 bojovníků k Římu, do něhož vjel dne 19. října, slavně jsa uvítán.

Papež pomalu Karla následoval. Když pak Urban dne 21. října přiblížil se k Římu, vyšel mu císař vstříc se vším duchovenstvem a množstvím lidu; přijal jej s velikými počty a vedl jej do města. U brány vedle tvrze Andělské, ssedl Karel s koně a vlastní rukou uchopil otěže bílého komoně, na němž papež seděl a doprovázel Urbana s Amadeem Savojským pěšky až k stupňům Svatopetrského chrámu ve Vatikáně.

Coluccio Salutati,³⁴⁸⁾ který byl slavnému vjezdu Urbanovu přítomen, psal o tom učenému Boccaciovi: „Ti, kteří milovali mír, nemohli se do syta nadívat na toto divadlo, které v nich probouzelo zbožná hnutí. Ale ti, kteří všecko na zlou stránku vykládají, připisovali to pokoření, které císař papeži prokázal, jeho malomyslnosti. Jiní pravili, že to jest poníženost líčená. Nepřátelé církve provázeli tu věc posměchem nebo ji přímo tupili. Pokud mé osobě záleží, byl jsem opojen radostí, nebyl jsem pánem sám nad sebou, když jsem pozoroval divadlo, kterého naši otcové neviděli a jež jsme se ani neodvážili očekávat, totiž papežství s císařem v sjednocení.“³⁴⁹⁾

Několik dní potom, a to dne 29. října, přibyla do Říma choť Karlova Alžběta, již vyšli vstříc všichni kardinálové, kteří ji doprovodili do Vatikánu. Dne 1. listopadu, v den všech svatých sloužil papež ve chrámě sv. Petra slavnou mši sv., při níž Karel konal některé služby jáhna. Mezi mší svatou kardinál biskup ostienský Vilém Sudre udělil Alžbětě za obvyklých slavnostních obřadů pomazání na císařství a potom sám papež ji korunoval císařskou korunou.³⁵⁰⁾ Po korunovaci pasoval císař četné Vlasy za rytíře,³⁵¹⁾ a také císařovna Alžběta při projíždce městem pasovala prý několik osob.³⁵²⁾

Té doby přijelo do Říma mnoho knížat a poselství italských; tak vedle Amadea Savojského a Mikuláše Estenského, kteří zároveň s císařem a papežem přibyli do Říma, přišel také František Carrara z Padue,³⁵³⁾ poslové Barnaba a Florencanů.³⁵⁴⁾ Poslové Barnabovi stěžovali si na Gonzagy, že ruší uzavřený mír a proto císař ujal se Barnaba proti nim.³⁵⁵⁾ Nicméně nepodařilo se, jak později ukážeme, zachovati mír mezi Barnabem a ligou, a podobně i jednání s Florencany nevedlo k cíli.³⁵⁶⁾ O čem v Římě mezi císařem a papežem bylo jednáno, prameny nám nikde neudávají, toliko praví, že se jednalo o věcech říšských a církevních.³⁵⁷⁾

V těch asi dnech založil Karel IV. spolu s císařovnou v Římě hospic pro české poutníky, aby v něm měli opatření,³⁵⁸⁾ kdykoli zavítají do věkopamátného toho města, za kterýmž účelem zakoupil Karel pro Čechy dům na onom místě, jež slulo za starověku pole Martovo.

Šlechtetného panovníka i české poutníky jistě velice těšilo, že mohli nazývat svým majetkem právě tu část půdy římské, kde první křesťané u velikém počtu dobývali si koruny slávy. Na pole Martovo byli totiž za

³⁴⁷⁾ Bzovius 1368, 8; Vita I. 384, Vita II. 408.

³⁴⁸⁾ Mathes, p. 53. — ³⁴⁹⁾ Pelzel: Kaiser Karl IV. König in Böhmen II. 808-9.

³⁵⁰⁾ Beneš 400. Pelzel II., 809. Palacký II., 341. — ³⁵¹⁾ Vita II. 409. —

³⁵²⁾ Garoscus 771. — ³⁵³⁾ Bzovius 1368, 8. — ³⁵⁴⁾ Chron. di Bol. 487; Sozomenus 1084. — ³⁵⁵⁾ Huber 4703.

³⁵⁶⁾ Sozomenus 1805. — ³⁵⁷⁾ Beneš 400; Bzovius 1368, 8; Haroscus 772. — ³⁵⁸⁾ Časopis Musea 1890 str. 67.

starověku přivádění mimo státní provinilce i první křesťané, kdež v tuhé otrocké práci, v hladu a v největší bídě umírali. A český hospic leží skoro uprostřed tohoto místa posvěceného mučednictvím prvních křesťanů.

Po tomto krásném skutku Karlové mohli Čechové s větší jistotou a bezstarostností cestovati do Říma, jednak aby dali průchod svým zbožným citům, jednak aby seznali toto přepamátané město Petrovo a jiné starobylosti italské a nové proudy kulturní. František Mareš v té příčině píše³⁵⁹⁾: „Pro umělce, uměleckého historika zůstane Řím a vůbec Itálie, kde každý téměř kostel, každá téměř radnice jest hotovým museem, na věčné časy zdrojem poučení nevyčerpatelného. Význam ten byl ještě větší v dobách císaře Karla IV., krajiny ty, zlatým věkem krásné literatury se stkvějící, na sebe poutaly zraky celého světa, kdy ze země té nový duch, humanismus, pouť svou po ostatním světě nastoupil. Hledíme-li pak s tohoto stanoviska na naši fundaci Karla IV. ukazuje se nám i v tomto jinak snad nepatrném skutku dalekozraký duch císařův, jak jej v celém životě jeho můžeme pozorovati.“

Karlův hospic nemohl bohužel ihned sloužiti svému účelu. Řím byl v čase založení hospice městem spustlým, z veliké části v ssutinách ležícím. Karel chtěl se činem svým zavděčiti i papeži, neboť svojí fundací podporoval Urbana V. ve znovazřízení polozbořeného města.³⁶⁰⁾

Kolem 17. prosince opustil císař Řím a táhl do Sieny, kamž přišel 22. téhož měsíce. V tomto městě dne 18. ledna vypukla vzpoura proti Karlovi, po jejímž zdolání císař dne 25. t. m. Sienu opustil a dne 2. února vjel do Luccy.³⁶¹⁾ V té době došlo konečně k míru s Barnabem a brzy potom i s Florenčany. Mír s Barnabem byl totiž již v prosinci r. 1368 porušen, jak patrně z listu ze dne 2. prosince r. 1368,³⁶²⁾ a tak zase bylo bojováno mezi Barnabem a Gonzagy. Boj ten teprve nyní byl ukončen a to mírem v Bologni dne 11. února r. 1369.³⁶³⁾ Výminky míru neznáme. Barnabo získal opět milost císařskou a tak již dne 17. března byla mu vrácena veškerá privilegia i hodnosti.³⁶⁴⁾ Prostřednictvím pak papeže a jeho poslů, Napoleona z Ursina, hraběte z Montpella, a Mikuláše Spinella, kancléře neapolského, uzavřen dne 28. února r. 1369³⁶⁵⁾ také mír mezi císařem a Florenčany.

Mezi císařem a papežem došlo však po míru s Barnabem k jakýmsi neshodám, když totiž císař činil Barnabovi naději na vikářství nad Pisou a Luccou.³⁶⁶⁾ Karel však i v této věci osvědčil se býti šlechtným a vysokomyslným, vyhověl přání papežovu a proto dne 13. června odvolal sliby, jež učinil Barnabovi, co se týká jeho vikářství nad Luccou a ještě téhož dne jmenoval vikářem na dobu 3 let kardinála Quidona z Porta, kterého už před tím ustanovil říšským vikářem v Tuscii. Zároveň ustanovil císař pro případ úmrtí Quidonova v období těch 3 let, že vikářem nad Luccou má býti dle vůle a rozhodnutí papežova buď biskup Vilém ze Sabiny nebo kardinál Petr z Beaufortu.³⁶⁷⁾

Shoda císařova s papežem jeví se i v tom, že Karel zakročil též proti rotám žoldnéřským; roty ty byly najaty od Barnaba, ale po míru byly od něho propuštěny a proto jaly se opět plniti celé krajiny. Z té

³⁵⁹⁾ Čas. Mus. 1890 str. 65—66.

³⁶⁰⁾ Čas. Mus. 1890 str. 65—66. — ³⁶¹⁾ Huber 4706. — ³⁶²⁾ Mathes, Der zweite Römerzug Kaiser Karls IV. str. 67.

³⁶³⁾ Huber 4704, 4705. — ³⁶⁴⁾ Huber R. 490. — Huber 4729. — ³⁶⁵⁾ Huber 4717—4721, 4723, — ³⁶⁶⁾ Sozonenus 1085. — ³⁶⁷⁾ Huber 4758.

příčiny byl již dne 15. března r. 1369 uzavřen proti nim spolek v Bologni na dobu 10 let,³⁶⁸⁾ a to mezi papežem, císařem, markrabětem estenským, Gonzagy a Barnabem. Brzy potom poslal císař papeži Urbanovi pomoc proti rotám a tak již dne 15. června byly u Rieti rozprášeny, jak radostně ohlásil dne 18. téhož měsíce Karel Strassburským.³⁶⁹⁾ Papež poděkoval pak zvláštním listem císaři za poskytnutou pomoc.³⁷⁰⁾

Také proti Perugijským, kteří se vzbouřili proti papeži, císař zakročil a proto dne 13. června r. 1369 zbavil je říšského vikářství a všech privilegií.³⁷¹⁾ Pak vyzval císař Luccanské, by ze summy, kterou mu obnosem 100,000 zl. slíbili, dali 50.000 o vánocích papeži; tak i peněžitě podporoval Karel papeže v boji s Perugijskými.³⁷²⁾ Když tedy i čelná města a knížata italská císaři se poddala, pomýšlel již Karel na návrat, a to tím spíše, poněvadž i rotý byly poraženy, a proto se domníval, že papež jest v Itálii úplně bezpeč.

S odchodem svým musil také z té příčiny spěchat, poněvadž již bylo potřeba jeho přítomnosti v Čechách, kde hrozily nové bouře a to na hranicích bavorských a slezských. Mezi vévody bavorskými a Ludvíkem, králem uherským, uzavřen byl totiž proti němu spolek, k němuž později přistoupil i Kazimír, král polský.

Císař ještě před svým odjezdem z Itálie ukázal papeži svou přízeň tím, že jmenoval dne 2. července roku 1369 kardinála Quidona z Porta říšským vikářem s plnou mocí v Toskáne a oznámil to ještě téhož dne všem poddaným této krajiny.³⁷³⁾ Toto všechno pořídív, císař opustil as 12. července Luccu a spěšně vracel se přes Bolognu, Ferraru a Videm do zemí rakouských. Choť svoji Alžbětu poslal napřed do Čech, ale sám pospíchal do Slezska, aby se uvázal v dědictví po vévodovi svídnickém a javorském Bolkovi, kterýžto tehán Karlův zemřel bezdětek. Po šťastném úspěchu vrátil se Karel do Čech a dne 6. ledna 1370 u veliké slávy vjel do Prahy.³⁷⁴⁾

Sotva však císař odešel z Itálie, všude zase vznikaly nové nepokoje a mimo to povstaly opět četné žoldnéřské rotý. Barnabo ještě za přítomnosti císařovy podporoval odboj Perugijských a tedy opět nepřátelsky vystoupil proti papeži,³⁷⁵⁾ a když posléze císař opustil Itálii, tu hned najal rotu anglickou a zcela zjevně započal nepřátelství proti kurii.³⁷⁶⁾ Za takových okolností papež Urban snažil se opět knížata italská i obce sjednotiti proti Barnabovi, ale podařilo se mu jen Pisany a Florenčany získati, s nimiž dne 9. prosince r. 1369 uzavřel spolek ve Viterbě.³⁷⁷⁾

Když to Barnabo zvěděl, ihned proti Florenčanům vypravil rotu anglickou s náčelníkem Acutem. Císař dovědév se o tom, zbavil Barnaba dne 16. srpna r. 1369 všech hodností a statků,³⁷⁸⁾ kdežto papež zase vyzýval knížata italská do boje proti Barnabovi,³⁷⁹⁾ a Angelikovi rozkázal dne 18. února r. 1370, by dal hlásati kříž proti rotám a jiným nepřátelům církve a zároveň ho splnomocnil, by uzavřel ligu s markrabaty estenskými, s knížaty Gonzagy, Carrarou a obcemi Florenckou, Pisanskou, Sienskou, Janovskou, jak patrně z dopisu, jež dne 2. března 1370 opět

³⁶⁸⁾ Huber R. 493.

³⁶⁹⁾ Beneš z Weitmile 401; Huber 4762, 4763. — ³⁷⁰⁾ Beneš z Weitmile 401—402; Pelzel II. 814. — ³⁷¹⁾ Huber 4759; Theiner II. č. 454. — ³⁷²⁾ Huber, Die Regesten des Kaiserreiches 4760.

³⁷³⁾ Huber 4770, 4771. — ³⁷⁴⁾ Beneš z Weitmile 404. — ³⁷⁵⁾ Bzovius 1368 VII., 1369 VI.; Huber 4781. — ³⁷⁶⁾ Rayn. 1369, 8.

³⁷⁷⁾ Rayn. 1369, 8. — ³⁷⁸⁾ Huber 4781. — ³⁷⁹⁾ Rayn. 1370, 14.

poslal Angelikovi.³⁸⁰⁾ Dne 27. června pak nařídil, by v čelo spojenců postaven byl markrabě Mikuláš Estenský.³⁸¹⁾

Císař Karel IV., na nějž se papež obrátil o pomoc, zapověděl Galeazzovi podporovati Barnaba a vyzval jej, by ze svých služeb propustil rotu anglickou.³⁸²⁾ Když Barnabo neuposlechl, císař, jak svrchu bylo řečeno, zbavil jej všech hodností. Poněvadž však toto opatření nikterak nepomohlo, zapověděl mu dne 16. února r. 1370 užívati titulu vikáře lombardského a dne 17. téhož měsíce a roku dal jej do říšské klatby³⁸³⁾ a zároveň splnomocnil dne 16. února r. 1370 biskupa Jana z Acqui a probošta Konrada z Bamberka, aby říšský vikariát nad Luccou, — který císař udělil Quidonovi z Porta, a jenž nyní měl býti uprázdněn, ježto Quido chystal se k návratu ke kurii, — udělili markrabatům estenským, jakmile si vymohou svolení papežovo a vrácena bude listina, dle které císař slíbil, že nástupcem Quidonovým bude jmenovati některého ze tří určitých kardinálů.³⁸⁴⁾

Mimo k císařovi Karlovi obrátil se papež o pomoc také ke králi uherskému Ludvíkovi, kterýž mu slíbil poslati na pomoc 10.000 mužův na tak dlouho, dokud by Barnabo nebyl pokořen;³⁸⁵⁾ o této přislíbené pomoci měl kardinál Angelikus dle rozkazu papežova ze dne 16. prosince r. 1369 zpravit všechny spojence Urbanovy.³⁸⁶⁾ Papež také vyslal posly Jana z Acqui a Petra Begona, by prostředkovali mezi Karlem a Ludvíkem a vyzvali je k brzkému zakročení.³⁸⁷⁾ Mimo to dne 25. června psal Urban císaři, že Barnabo nepřestává bojovati proti kurii, a proto žádá, aby vybídl krále Ludvíka ku pomoci, neb aby mu v tom aspoň nepřekážel; Ludvík Uherský že nijak nehodlá říšská práva si osobovati. Dále vysvětloval císaři, že Ludvík vlastně na ochranu práv říšských hodlá proti Barnabovi a proti rotám zakročiti a jen z té příčiny že mluví do Italie přijíti, což zajisté bylo by jen ku prospěchu říše.

K zakročení Ludvíka Uherského však nedošlo, poněvadž Barnabo boje se uherského krále, již dne 10. listopadu učinil opět s kurií mír.³⁸⁸⁾ Dalo se však očekávati, že i tento mír nebude míti dlouhého trvání, což se také potvrdilo po smrti Urbanově.

Zatím papež, který již dne 17. dubna r. 1370 opustil Řím a přes Viterbo odcestoval do Montefiascone, kde dlel po celý zbytek svého pobytu v Italii,³⁸⁹⁾ pojal úmysl vrátiti se zpět do Avignona, poněvadž se necítil v Italii dosti bezpečným. Úmysl ten projevil již v květnu a proto 22. téhož měsíce přišlo k němu poselstvo římské, prosíc, by se vrátil do Říma, leč žádalo o to marně.³⁹⁰⁾

Dne 6. června r. 1370 oznámil papež markrabatům estenským, jakož i Gonzagům, Františkovi Carrarovi, Florencanům z Arezza, že „z jistých důležitých příčin“ asi v září hodlá vrátiti se do Francie.³⁹¹⁾

Z toho ovšem vznikl veliký rozruch a bol, jak u knížat italských, tak hlavně u Římanů, kteří se obávali, že nástupci Urbanovi mohli by tímto návratem býti odstrašeni od trvalého usídlení v Římě.³⁹²⁾ Urban hleděl tuto obavu Římanům vyvrátiti a proto listem ze dne 26. června

³⁸⁰⁾ Theiner II. 467—68. — ³⁸¹⁾ Rayn. 1370, 14; Theiner II. 482.

³⁸²⁾ Huber 6268. — ³⁸³⁾ Huber 4817—18; Theiner II. 466.

³⁸⁴⁾ Huber 3816, 8758. — ³⁸⁵⁾ Bzovius 1369, 4. — ³⁸⁶⁾ Rayn. 1369, 9. —

³⁸⁷⁾ Bzovius 1369, 1, 3.; Huber 127.

³⁸⁸⁾ Chron. Esten. 492; Rayn. 1374, 14.

³⁸⁹⁾ Vita II. 441; Garoscus 774. — ³⁹⁰⁾ Garoscus 774. — ³⁹¹⁾ Theiner II. 478. — ³⁹²⁾ Rayn. 1370, 19.

snažil se je potěšiti. V listě tom dává Římanům svědectví, že po celé třileť, jež v Římě nebo jeho v okolí jeho strávil, vždy a všude byl velice ctěn, že v úplném klidu tam žil a tudíž že nebylo a není žádné příčiny, proč by Řím opouštěl, a činí-li tak přece, že to činí jen z jistých, velmi důležitých, ale také celé církvi prospěšných příčin.³⁹³⁾ A tak nikým a ničím nedaje se v úmyslu svém zadržeti, dal papež rozkaz i dvořanům svým, aby se k odjezdu připravili a lhůtu jim k tomu vyměřil do počátku října.³⁹⁴⁾

Hlavní příčinou návratu papežova byly asi nepokoje v Itálii panující, pro které necítil se v Římě dosti bezpečným.

Petrarca,³⁹⁵⁾ jakož i Bzovius³⁹⁶⁾ zase praví, že papež byl stále k návratu podněcován od některých kardinálů, kteří byli jen zvykli Francii a pobytu v ní; z návodu jejich prý papež opustil Itálii a tak zřekl se svých výborných předsevzetí.

Tento názor Petrarcův a Bzoviův nezdá se však pravděpodobným, uvážíme-li, že návrat svůj do Itálie provedl Urban přes odpor celého téměř kardinálského sboru i krále francouzského. Papež sám nikde zjevně příčinu svého odchodu neudává — mluví vždy jen o „jistých naléhavých příčinách.“³⁹⁷⁾

Urban od mnohých byl varován, aby se do Francie nevracel; tak od minority Petra Aragonského, jenž právem poukazoval, že by odchodem svým snadno mohl papež zavdati příčinu ke vzniku schismatu.³⁹⁸⁾ Také sv. Brigitta hleděla papeže odvrátiti od úmyslu Itálii opustiti; zjevilať prý se jí Panna Maria a oznámila jí, že Urban zemře, jestliže Itálii opustí. Toto zjevení oznámila sv. Brigitta nejprve kardinálovi Rogerovi Beaufortovi, potomnímu papeži Řehořovi XI.³⁹⁹⁾ a když Roger papeži říci toho nechtěl, sama v Montefiascone zjevila papeži tajemnou onu zvěst.⁴⁰⁰⁾ Papež však zůstal neoblomným, ani hrozbou smrti nedal se od úmyslu svého odvrátiti. A tak vykonav přípravy ke zpáteční cestě, jmenoval ještě kardinály-legáty pro Itálii, a to bratra svého Angelíka a kardinála Petra de Stagno, a již dne 11./VIII. psal královně neapolské Johanně, by do 26. srpna měla pro něj a jeho dvůr připraveno 6 lodí v Cor-netě.⁴⁰¹⁾

Papež nastoupil zpáteční svou cestu dne 26. srpna 1370 z Montefiascone ubíraje se do Corneta, odkudž dne 5. září na lodích, jež králové francouzský a aragonský, pak Johanna neapolská, obec avignonská a Provençalové opatřili,⁴⁰²⁾ odplul do Marseillu, kamž dospěl dne 16. září. Odtud dne 24. září přijel do Avignona, kdež byl radostně uvítán.⁴⁰³⁾

Urban vrátiv se do Francie, ihned jal se činiti přípravy, aby zamezil válku mezi Francií a Anglií; některé přípravné kroky již v té příčině učinil, upustil však od dalších, když seznal, že se mu blíží konec života.⁴⁰⁴⁾

³⁹³⁾ Rayn. 1370, 19; Theiner 481. — ³⁹⁴⁾ Rayn. 1370, 19: Vita I. 390, 391; Vita II. 411. — ³⁹⁵⁾ Petrarca Rer. Senil. lib. 13. ep. 13. — ³⁹⁶⁾ Bzovius 1370, 2.

³⁹⁷⁾ Rayn. 1370, 19. — ³⁹⁸⁾ Ibidem. —

³⁹⁹⁾ Tomuto papeži, jenž po smrti Urbana V. také usídlil se v Avignoně, táž svěťice chtějí jej přiměti k návratu do Říma, odvážíla se tyto výtky učiniti: „Quasi omnes qui veniunt ad curiam tuam mittis in gehennam ignis. In curia tua resignat superbia maxima, cupiditas insatiabilis, luxuria mihi execrabilis ac etiam vorago pessima horribilis simoniae, iam nunc magis veneratur lupanar, quam sancta mea ecclesia.“ Rev. I. č. 142. — Höfler, Die avignonischen Päpste p. 50. —

⁴⁰⁰⁾ Bzovius, 1370, 2. — ⁴⁰¹⁾ Ibidem 1370, 6; Theiner II. 485. — ⁴⁰²⁾ Vita I. ap. Baluz. 391—2. — ⁴⁰³⁾ Chron. di Bolog. 489; Chron. Placent. 510. — ⁴⁰⁴⁾ Rayn. 1370, 21. —

Papež Urban V. zemřel dne 19. prosince⁴⁰⁶⁾ 1370 v domě svého bratra Angelika, lituje prý, že neuposlechl sv. Brigitty, a umínil si, že v případě uzdravení opět se vrátí do Říma. Zprva byl pochován v Avignoně, ale již příštího roku (1371) v měsíci květnu převezen byl do Marseillu; v klášteře sv. Viktora⁴⁰⁶⁾, jehož býval opatem, uložen byl k poslednímu odpočinku.⁴⁰⁷⁾

Jak tedy z dějinných pramenů jest zřejmo, měl zbožný, dobročinný a energický tento papež velmi mnoho diplomatických styků s císařem Karlem IV., s nímž po celou dobu svého panování žil v upřímné shodě, ba v přátelství, a proto velmi často císařské jeho pomoci se dovolával a také ji vždy obdržel.

IV.

Řehoř XI. a císař Karel IV.

Po smrti Urbana V. zasadila se Francie o zvolení papeže, jenž by jí zcela byl oddán, a tak skutečně byl zvolen muž, jenž za „dobrého Francouze“ platil: byl to Petr Roger, který dne 30. prosince r. 1370 byv zvolen dosedl na papežskou stoličku jako Řehoř XI.

Petr Roger, rodilý z Limoges, byl syn hraběte Viléma z Beaufortu a synovec papeže Klimenta VI., kterýž ho povýšil za kardinála-jáhna. Byl výborným právníkem a co se veřejného jeho života týče, tu dlužno vyznati, že byl zbožný, pokorný a mravů bezúhonných.⁴⁰⁸⁾ Všechno se staral, aby mezi jednotlivými říši panoval pokoj a mír, a tak podařilo se mu smířiti zneprátelené země: Aragonii, Kastilii, Navarru, Portugalsko,⁴⁰⁹⁾ pak Sicilii a Neapolsko.⁴¹⁰⁾ Snažil se také sjednotiti církve východní s církví západní, povzbuzoval ke křížové výpravě do Svaté země a mimo to byl velmi starostliv o nápravu duchovenstva.

Poměr tohoto papeže k císaři Karlu IV. nebyl tak přátelský, jako byl za jeho předchůdců. Nicméně Karel IV. přece nevzdal se naděje, že se mu podaří i tohoto papeže přiměti k návratu do Říma a proto hleděl Řehoře XI. nakloniti si tím, že v obnoveném boji Barnaba s kurii dal tohoto do klatby a vikářem místo něho jmenoval Amadea Savojského.

Vedle přesídlení kurie do Říma bylo tehdy přední snahou Karlovou i to, by syn jeho Václav byl ještě za života jeho korunován za krále německého, o což s kurfirsty pilně jednal.

Když r. 1375 Karel všechny kurfirsty získal, že budou voliti jeho syna, tu, ačkoliv zlatou bullou z r. 1356 byla volba německého krále prohlášena za úplně nezávislou na cizím vlivu, přece, protože přál si, aby Václav zvolen byl za souhlasu papežova, počal o zamýšlené volbě té s Řehořem XI. vyjednávat. Řehoř však, snad následkem vlivu dvora francouzského,⁴¹¹⁾ tvrdil, že volba německého krále musí býti stvrzena papežem.

⁴⁰⁶⁾ Continuatio Matthaei Newenbergensis 294; Vita I. ap. Baluzium I. 399. Vita II. ap. Baluz. IV. dí, že zemřel 20. prosince 1370. — ⁴⁰⁶⁾ Vita I. ap. Baluz. 399.

⁴⁰⁷⁾ Z nápisu, jenž nad rokem tohoto slavného papeže se nalézá, uvádíme zde několik veršů, poněvadž se v nich také čini zmínka o Čechách; znějí:

Hic requiescit Urbanus pontifex in ordine quintus

Bonorum ductor, malorum quoque corrector,

Iustitiae tutor studiorumque reparator.

Miraculis late hoc in Hispania patet,

Ac in Bohemia nobilique Francia tota.

Magnan, Histoire d' Urbain V. pag. 475.

⁴⁰⁸⁾ Raynald, 1370, 25, 26. — ⁴⁰⁹⁾ Ibidem 1371, 4, 5; 1373, 23, 24.

⁴¹⁰⁾ Raynald 1373, 5. — ⁴¹¹⁾ Gottlob str. 114.

Zvolení Václavovo Řehoř přímo sice neodmítl, ale chtěl, aby byl dříve požádán o svolení k volbě králeviče Václava; potom mělo se ještě žádati o approbaci, načež teprve měla se konati korunovace.⁴¹²⁾ Jednání s papežem v té věci se protahovalo, a proto císař oznámil papeži dne 30. března 1376, že kurfirstové již dne 1. května přikročí k volbě, načež že se hned odbude korunovace. Papež si však přál, by Karel a Václav příjdouce k němu žádali za svolení ke konání volby a pak o udělení approbace před korunovací; než dosáhl jen odložení korunovace o 15 dní, aby papež, chce-li, mohl potvrditi volbu před korunovací. Když pak další jednání, zda se má schválení volby uděliti před volbou či po ní, nevedlo k cíli, zvolili kurfirstové na přání Karlovo dne 10. června r. 1376 ve Frankfurtě 15letého Václava, který pak s manželkou svojí Johannou dne 6. července v Cáchách byl korunován. Papež dověděl se o tom, odepřel schválení;⁴¹³⁾ a tak nastalo nové jednání o udělení dodatečné approbace, jež však, jak se zdá, bylo přerušeno událostmi, k nimž nyní obrátíme zraky své.

Řehoř rozmrzen totiž na nenasytnou lakomost a nespravedlivé požadavky Francouzův a dojat též četnými hlasy, jež přály si návratu kurie, zvláště prosbami sv. Kateřiny Sienské a domluvami císaře Karla,⁴¹⁴⁾ nehledě ani na hrozby Římanů, že jiného papeže si zvolí (opata montekassinského), neusadí-li se v Římě, opustil dne 15. září r. 1376 Avignon a přes odpor rodičův a svých příbuzných, přes mnohé námitky kardinálů i dvora francouzského, ubíral se přes Marseille a Janov do Itálie, by tam hájil světského svého panství, neboť celý papežský stát se tehdy rozpadl, tak že mimo Řím zůstaly papeži věrny pouze Ancona, Cesena, Orvieto, Osimo a Jesi. Zvláště Florencie, spojivši se v červenci r. 1375 s Milánem a jinými městy, vyzývala veškeren národ italský, by svrhli nadvládu cizinců pro vydíravost neoblíbených, jež posílala kurie ke správě papežských svých zemí.

Na přední původce vzpoury vydal papež dne 31. března r. 1376 klatbu a na Florencii vznesl interdict. Císař Karel IV. stihl Florencii též říšskou klatbou a na obchodníky města toho přísně vyřkl tresty, prohlásiv je za bezprávné, tak že každý mohl jejich osoby uvést v nevolnictví a zmocniti se jejich zboží.⁴¹⁵⁾ Římané, ačkoli je Florentští popuzovali proti papeži, přece vyjednávali s papežskými plnomocníky a učinili posléze dne 21. prosince r. 1376 smlouvu s papežem, kterýž pak dne 17. ledna r. 1377 za jásotu obyvatelstva slavil svůj vjezd do Říma,⁴¹⁶⁾ kdež ubytoval se místo v polosbořeném Lateráně v paláci Vatikánském, který od té doby zůstal residencí papežskou. Za nedlouho však opustil Řím a usídlil se v Anagni.

V květnu, jak se zdá, když Řehoř dlel v Anagni, počalo se opět mezi císařem a papežem vyjednávati o approbaci Václava a výsledek toho jednání byl, že Karel IV. v září r. 1377 vydal list k 6. březnu 1376 nazpět datovaný,⁴¹⁷⁾ kterým prosil papeže za přivolení, aby za jeho života mohl syn jeho zvolen býti za krále. Řehoř listem ze dne 3. května k tomu svolil. Ale další jednání opět vázlo; neměl papež ještě v rukou listin, kterých k tomu od Václava požadoval, a tak se stalo, než Řehoř udělil schválení, že zemřel náhle dne 27. března 1378. O tomto papeži dlužno též poznamenati, že byl první, jenž r. 1373 zavrhl 19 vět ze spisů Wiklifových.

⁴¹²⁾ Linder str. 271. — ⁴¹³⁾ Palacký II., 2, 179—201; Raynald 137, 13—18.

⁴¹⁴⁾ Gottlob str. 116. — ⁴¹⁵⁾ Kryštůfek II. str. 466.

⁴¹⁶⁾ Raynald 1376, 10, 11; 1377, 1. — ⁴¹⁷⁾ Kalousek: Karel IV. str. 138

Doslov.

Jak z předchozího jest patrné, Karlu IV. podruhé podařilo se dosíci, že se papež z Avignona vrátil do Říma; ale návrat ten mimo nadání stal se osudným celému křesťanstvu: vznikloť po smrti Řehořově nemalým přičiněním Francie schisma. Kardinálové zvolili totiž papežem již 8. dubna arcibiskupa hárského Bartoloměje z Periguani, jenž přijav volbu dal si jméno Urban VI. Za nedlouho však zželelo se některým francouzským kardinálům, že zvolili Vlacha a tak si znemožnili návrat do Francie, a proto počali urputně žádati, by Urban se vrátil do Avignona. Když pak papež žádosti té nevyhověl, prohlásili volbu jeho, jako prý lidem vynucenou, za neplatnou a zvolili, spoléhajíce na pomoc a uznání Karla V., krále francouzského, dne 20. září r. 1378 ve Fondi⁴¹⁸⁾ v paláci hraběte Onorata ze svého středu protipapeže, 36tiletého kardinála biskupa Gambaurského Roberta z Genevy, jenž dal si jméno Kliment VII.

Tak císař Karel IV. dočkal se dvojice papežské, kterou přivodila a udržovala Francie, prohlásivši se hned z počátku pro Klimenta VII., jenž usídlil se opět v Avignoně. Karel IV., a s ním i celá skoro říše, stál pevně na straně Urbana VI., který již dne 26. července 1378 schválil volbu Václavovu za krále německého. Karel IV., jenž měl se všemi čtyřmi papeži avignonskými, s nimiž současně vládl, celkem velmi přátelské styky. — ač se všemožně snažil, aby odstraněn byl v církvi tento neblahý rozkol, přece za svého života již toho nedosáhl; zemřel dne 29. listopadu 1378 na královském svém hradě pražském.

Syn a nástupce jeho Václav IV. (1378—1419) pokračoval v intencích velkého svého otce a proto rozhodně odmítl přání francouzského krále Karla V., by za papeže uznal Klimenta VII.; král Václav s říší svou zůstal vždy věren Urbanovi VI. a jeho nástupcům, papežům římským.

Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů r. 1742—1744.

Z Lothových letopisů sděluje Dr. M. KOVÁŘ.

(Dokončení.)

Dne 17., v památný den, kdy Kristus Pán svých nejsv. pět ran vtiskl sv. Frant. Seraf., z rána Prusům vyklizen byl nejdříve Vyšehrad, odkud se dítí měla nejtuzší obrana a kam se dovezlo všeho hojnost, vína, piva, kořalky, masa uzeného, nakládaného a čerstvého s jinými dostatečnými potravinami, a potom vyklizeny i brány městské, odkud dříve vojsko a sbory městské odtáhly.

Když vojsko a měšťanstvo odcházelo se zbraní se svých stráží, bylo po celém městě slyšeti neustálé výstřely z pušek; neboť bylo dosti měšťanův a vojákův, kteří valně nespokojenost pro dobrovolné vzdání města na jevo dávali tím, že vystřelivše náboj, pušky rozbíjeli na kusy a s největší nevolí a mnohými pronášenými hrubostmi ubírali se do svých bytů.

Když takto hradby opuštěny byly od vojska i občanův, odebral se jeden vojin zemské obrany do židovského tandlmarku, aby si tu koupil podvlečky. Žid mu je cenil velmi draho a tento po-

⁴¹⁸⁾ Baluz. I. 1050, 1139.

dal mu něco málo; dostali se pak do hádky, žid dal mu nejprve hanlivá slova, i nezůstala pak ani naše nejmilostivější královna ušetřena od toho bohopustého ničemy. Křesťan jal se židovi místo slov sázeti rány, žid se bránil, lidé obou stran kupili se kolem nich, shluk ten dostal se až do Židovského města, udatní Varaždínští dostavili se též a bili do toho šavlemi. Tři ze zemské obrany a jeden ze setnin varaždínských zůstali mrtvi na místě, jakož i 5 až 6 židův, a několik a dvacet jich raněno. Konečně přichvátali k tomu Prusové, kteří vřavu tu utišili.

Odpoledne asi 60 vozů s bombami a nábojem bylo vezeno do pražských zbrojnic zámeckých.

Dne 18. t. m. na koni projížděl král pruský celé město Prahu, prohlížeje si opevnění a město. Myslím, že i on měl asi tak rozkošné potěšení z jeho polohy a pohledu, jako kurfirst bavorský, spojenec jeho.

Tohoto dne veřejně zakázáno pod těžkým trestem, ať se nikdo neopovází mluvit něco nepřístojného o hlavách korunovaných a mocnárích. Lituji toho, že mne jiná zaměstnání zdržela, že jsem nemohl si opsati většinu pruských patentů, jako jsem učinil při francouzských, zdali v nich nebyly též francouzské hrozby, jako na př.: *Z a k a z u j e s e p o d t r e s t e m o b ě š e n í . P o d p o k u t o u 2000 z l . z a p o v í d á s e h o s p o d s k ý m a t d .*

Dne 19 t. m. brala se největší část pruského vojska Prahou; začátek pochodu byl ráno v 7 hod. a trval až do 11 dopoledne, U každého praporu byla 2 děla rychlopalná; několik Čechů mezi nimi ptalo se, proč se vzdalo město tak záhy, jelikož by se bylo mohlo ještě dosti dlouho hájiti. Dáno jim za odpověď, že se praví, že jsme byli prodáni.

Z počátku bylo viděti jen málo zavazadel kromě těch, jež na koně byly naloženy. Odpoledne však přicházelo sem množství velikých zavazadel přes most, že nebylo možno projíti ani zde, ani Jesuitskou ulicí, což trvalo i dne 20. t. m.

Odpoledne tohoto dne přitáhlo sem množství jízdy a husarů, jejichžto zavazadla na mnoze tu zůstala; mezi nimi bylo 76 vozů s raněnými, kteří ubytováni byli u jesuitů staroměstských a u křižovníků.

Tohoto dne počaly zase zvony zvoniti a hodiny bít, začož král pruský žádal 18.000 zl. Toho dne též učiněn počátek s ubytováním vojska pruského v Praze („der schweren Nöther“ dí Loth).

Dne 21. t. m. bylo vyhlášeno, že nikdo nesmí se na ulici ukázati po čepobíti, sic že bude od hlídky vojenské ihned zastřelen. Sládci a pivovarníci ať své várky tak zařídí, aby slad za dne přivážel se ze sladovny a naplňování ať se děje též za dne.

Dne 22. v noci bylo prý 5 vozů s uloupenými lidmi posláno ven. Ačkoli se to bezpečně nemůže tvrditi, jest přece to jisto, že, když pruské pluky braly se Prahou, ztratilo se několik mladých hochů 12—16letých a že u pruského vojska mnoho vezeno vozů s pouty na nohy, zajisté ne nadarmo. Nazývají se tu Prusové obecně „svobodní lupiči“ (F r e y - R a u b e r).

Toho dne nařizeno magistrátům, aby se hoření i dolení zbraně odevzdaly do zbrojnic. Nechtěly tyto snad asi pochybiti, nýbrž jíti

zcela bezpečně, a proto učinily u generality dotaz, zdali se tím miní i kordy se stříbrnou rukojetí a lovecké tesáky? Zdali nemají se též prach a křesadla k puškám od kupců, i nemají-li též puškaři a mečíři a jiní, kteří zhotovují nějaké zbraně, též vydati, co vyrábějí na prodej?

Tato opatrnost přemoudrých pánův asi nejlépe se zalíbila ubohé generalitě pruské, pročež dopadla odpověď: Ano. A proč by byla pruská generalita nepřijala tak pěkné nabídky, totiž kordů se stříbrnou rukojetí, neboť by jim zajisté byly velmi pěkně slušely, alespoň lépe než pruské šgrošové šavličky (Pallascheln).

Mečíři, pasíři a puškaři stěžovali si na to u generality, že tím přijdou o výživu a na mizinu. Dostalo se jim odpovědi, že by byli na to ani nepomyslili, že k tomu však návod daly magistráty samy, tudíž že pochválili jejich opatrnost: nicméně že mohou bez překážky pracovati, ale žádnému občanu pod trestem oběšení prodávati nějaké zbraně.

Odpoledne pak mnoho vozů s puškami a bodáky vezeno do zámeckých zbrojnic.

Občanstvo bylo nyní odzbrojeno; na Koňský trh přivezeno 24 polovičních, 11 čtvrtěčních kartáčův a 19 hmoždířů kromě velikých zásob nábojů. Brzy potom prohlédl jsem si tato děla, což při tom stojící stráž velmi ráda dovolila, i našel jsem na jednom křídou psáno: *Theresia mein, diese Stuck seynd dein!* (Teresie má, tato děla jsou tvá.) Povzdechnuv k tomu přání své k nebesům, pomyslně jsem si: Dejž to Bůh všemohoucí!

I zmizela prý Prusům při četné posádce veškera bázeň. Ale zde se jevil pravý opak. Vojáci museli k večeru v různých domech po 10 i 12 mužích nejen sejíti se se zbraní horní i dolní, ale i po celou noc hlídati jeden druhého, aby snad někdo z nich nebyl ukraden. Rovněž byly zde onde silné hlídky rozestaveny, aby se snad nahodile neudál nějaký shluk. Ptal jsem se známého vyššího důstojníka (Grandier) pluku Bilanova, setniny kapitána Wagenheima, proč pak se to děje? Načež dostal jsem odpověď, že nedůvěřují občanům, neboť by mohli několik vojáků zavraždit. Zalíbila se mi tato opatrnost, i řekl jsem na to jen, aby se měli na pozoru, aby snad některému měšťanu nespustila hlůl a jedním výstřelem neporazila 10 mužův a více.

Dne 24. t. m. vyjeli pacholci důstojníků k Brandýsu pro píci. Polní lékárna a všichni přítomní ranhojiči dostali rozkaz, aby se odebrali k vojsku, které pochodem směřovalo k Benešovu, Táboru, Týnu n. V. a dále k Budějovicům, aby opět, jako Francouzi a Bavoři, brali se k Vidni, ačkoliv těžkou střelbu zde na Koňském trhu zapomněli. Naproti tomu přišlo sem opět mnoho vozů s raněnými a nemocnými.

Dne 25. vyjednáno stravování posádky, aby se totiž každému prostému vojínu měsíčně mimo byt na maslo, sůl, pepř a ocet platilo 18 kr. 4½ d., což by měsíčně obnášelo 25.000 zl. Lístky rozdané o této dávce občanstvu na Novém městě zněly takto:

„Pan N. N. má místo ošetřování naturálního, žádaného od vysoké generality Jeho král. Veličenstva pruského pro cís. pomocné pluky, v Praze ležící posádkou, a místo jiných nezbytných výdajů

vojenských ⁴⁹⁾ hotovými penězi, totiž N. N. zl. N. kr. N. den. do tři dnů pod skutečnou exekuci vojenskou do městského úřadu berního král. Nového města pražského neodkladně odvésti. Actum in Consilio etc.“

Dne 26. šli pacholci opět k Brandýsu pro pici, i byl vyhlášen tento patent:⁵⁰⁾

⁴⁸⁾ Kronikář tu vsouvá do závorky: nemá-li se snad těmito slovy „nezbytných výdajů vojenských“ rozuměti dávka, kterou magistráty měly platiti ze svých domů, aby vyšly na prázdno.

⁵⁰⁾ Pro zajímavost jazykovou stůž zde i patent německý, podepsaný Ad mand. etc. V. Heckenstaller.

Wir Carl der VII., von Gottes Gnaden erwählter Römischer Kaiser, zu allen Zeiten Mehrer des Reichs, in Germanien und Böhaim König, in Ober u. Niederbayern, auch der oberen Pfaltz Hertzog, Pfaltz-Graf am Rhein, Ertzhertzog Zu Österreich, des Heil. Röm. Reichs Churfürst, Land-Graf zu Leuchtenberg etc. etc. Entbitten allen und jeden unsern Lieben und getreuen Ständen, Von Praelaten-, Herren-, Ritter- und Bürger-Stand, dann allen übrigen Unterthanen, und Inngesessenen, unsers Erb-Königreichs Böhaim, was Würden, Amt, oder Wesen diese seyn, wie auch sonst Männiglich, dem gegenwärtiges Patent zu Lesen, oder Zu hören Vorkommet, unser Kayserlich- und Königliche Gnade, und geben denenselben, Krafft dieses, allergnädigst zu Vernehmen: Waßmassen, wie denenselben ins gesamt schon Bey erster unser Einrückung in unser Königreich Böhaim Bekannt gemacht worden, Wir vermög derer von Wayland Kayser Ferdinando I. auf Verfälleter, und genugsam erwiesener Erb-Rechten, nach Absterben Wayland Kayser Karls des VI. Majestät, und Liebden glorwürdiger Gedachtnus, auch dardurch erfolgten gänzlichen Abgang des Österreichischen Manns-Stammes, nachdem der Frau Gross-Hertzogin, als Wayland Ihro Kayserl. Majestät hinterlassene Eltischen Ertz-Hertzogin Tochter Liebden, uns solches Königreich Vorenthalten, Sich dessen wiederrechtlich anmassen, und keinen güttlichen Vorschlägen gehör geben wollen, wir uns gemüßiget gesehen, Von Besagten unsern Erb-Königreich Possession zu ergreifen, und durch die Waffen, so Viel möglich, darbey zu manutienieren.

Ob nun wohl obgesagter Ertz-Hertzogin Liebden (da wir wegen der Von des heil. Röm. Reichs-Chur-Fürsten, einmüthiglich auf uns außgefallene Kayser-Wahl, Von unserer Königlichen Haupt- und Residenz-Stadt Prag auf einige Zeit uns Zu entfernen Veranlasset gesehen) durch überwiegende Gewalt unsere eygene, und unserer Alljrten Hülffs-Völcker daraus Zu Verdrängen, unsere Stände und Unterthanen, unseres Königreiches Böhaim, auch wegen der uns Von ihnen grösten Theils erwiesene Treue und Gehorsams, auf harte und fast unerhörte Art und Weiß Zu drücken, und Zu Verfolgen sich unternommen.

So haben wir dannoch unsere Hauptsächlichste Absicht jederzeit dahin gerichtet seyn lassen, unsere Liebe und getreue Stände, und unterthanen unsers Erb-Königreichs Böhaim durch Göttliche Gnade, und Beystand, so Bald es nur seyn können, Von denen Zeithero erlittenen Trangsalen zu Befreyen, solches uns als dem alleinigen, und rechtmäßig von Gott Vorgesetzten König, Erb-Herrn wieder unterwürffig Zu machen, und es dardurch in Ruhe, und Friedens-Stand wieder Zu Versetzen.

Da nun Gott unsere hierunter Tragende Vorsorge dergestalt geseegnet, daß wir mit dessen Hülffe nechstens in dem Stand Zu seyn Verhoffen, in unserm Erb-Königreich Böhaim selbst wieder anlangen, und solches aus feindlicher Gewalt, durch welche es uns Zeithero wiederrechtlich Vorenthalten worden, völlig befreyen Zu kennen; Inzwischen aber des Königs in Preußen Majestät, als ein getreuer Bundes-Genossener und Alljrter, dero Zahlreiche Armee, als unsere Kayserliche Hülffs-Völcker uns überlassen, und mit denenselben würcklich unsere gerechte Sache Zu unterstützen und in unser Königreich Böhaim einzurücken angefangen, so haben wir nicht unterlassen wollen, obgedachten unsern getreuen Ständen, an Praelaten-Herren-Ritter- und Burger-Stands, auch allen übrigen unterthanen und Inngesessenen, dieses nunmehr Bekand Zu machen, ihnen aber auch Zugleich in Kaiser- und Königlichen Gnaden jedoch ernstlich anzubefehlen, und aufzugeben, der uns schuldigen Pflicht und Gehor-

„My Karel VII. z Boží milosti zvolený císař římský vždy rozmnožitel⁶¹⁾ říše, v Germanii a v Čechách král,⁶²⁾ v Horních a Dolních Bavorích i v Horní Falci vévoda, falckrabí při Rýně. arcikníže rakouský,^{62 *)} svaté říše Římské kurfirst, lantkrabí Leuchtenberský atd. atd. vzkazujeme všem a každému našim milým a věrným stavům, stavu duchovnímu, panskému, rytířskému a městskému, pak všem ostatním poddaným a usedlým našeho dědičného království Českého, jakékoli jsou důstojnosti, úřadu nebo bytnosti, jakož i jinak mužně, komu se udá přítomný patent čisti nebo slyšeti, naši císařskou a královskou milost a dáváme jim tímto nejmilostivěji věděti: Protože, jak jim vesměs již při prvním našem

sams, auch grösten theils uns abgelegten Huldigungs-Eid, eingedenk Zu seyn, niemand, als uns für ihren rechtmässigen König und Erb-Herrn Zu erkennen, Besonders aber sich nicht Zu unterfangen, obgedachten unseren Königlich Preußischen Hülffs-Völckern auf einige Art und Weise Zu widersetzen, Vielmehr ihnen allen allenthalben Beystand und Förderung Zu erweisen.

Wir Verordnen, setzen, und wollen demnach, daß ein jeder unser Praelaten-Herren-Ritter- und Burger-Stands, ingleichen jeglicher unterthan, und Inngesessener unseres Königreichs Böhaim, denen von dem Wienerischen Hof aufgestellten Räthen, und Befehlshabern, weiter keinen Gehorsam, Vorschub und Beystand leiste, sich Zu einiger Widersetzlichkeit wieder uns, als ihren rechtmässigen König, oder unsere Königl. Preußischen Hülffs-Trouppen nicht Verleiten, das seibige nicht Verlassen, oder weg Zu flüchten, nicht unterstehen; am allerwenigsten aber unter dem Nahmen der Land-Miliz, oder Landes-Defension, Zu würcklichen Thätlichkeiten sich gebrauchen Lassen, sondern Bey dem Seinigen geruhig Verbleiben, unsern Hülffs-Trouppen allen Vorschub Leisten und die nöthige Subsistenz Verschaffen, dardurch aber seinen eigenen Schaden, und Nachtheil Vorkommen solle, immassen dann nicht allein unsere Königl: Preußische Hülffs-Trouppen denjenigen, welche diesem allem den schuldigen Gehorsam erweisen, kein Leyd Zufügen, Vielmehr sie Behörig in Schutz nehmen, sie Vertheidigen, und allenthalben gute Manns-Zucht Beobachten, sondern wie auch aus Kayser- und Königl: abstammender Gnade dasjenige, was Zeithero Bey Vorgewährter gewalthätiger Vorenthaltung etwa geschehen, übersehen, mithin nicht ahnden, Vielmehr aber unsern Kayser- und Königlichen Landes-Vätterlichen Schutz, Gnade, und Vorsorge denselben allerwegen tröstlich angedeyen Lassen werden, dahingegen diejenigen, so diesem unsern Kayser- und Königlichen Befehl Vermessentlicher Weise Hindan Zu setzen, solchem nicht Zu gehorsamen, oder sich uns, oder unseren Hülffs-Trouppen auf einiger Art und Weise Zu widersetzen unterfangen solten, sich selbst Zuzuschreiben haben, wann sie sowohl an Leib und Leben, als an ihren Güttern, Haab und Vermögen mit gebührender Ahndung und Straffe auf das schärfste angesehen, und wieder sie, als ungehorsame, und Pflicht-Vergessene unterthanen, Verfahren werden wird. Dessen Urkund haben wir gegenwärtiges Patent eigenhändig unterschrieben und unser geheimes Kayser- und Königl: Hof-Cantzlei-Signet aufzudrucken Verschafft. So geschehen, und geben in unserer, und des Reichs-Stadt Franckfurth am Mayn den Achtzehenden Monaths Tag Augusti des Ein Tausend, Sieben Hundert, Vier und Viertzigten Jahrs.

Carl m. p.

L. S.
nudus

Vt: Frantz Andre Von
Praidlohn,
in Nahmen und anstatt des Obristen
Cantzlers im Königreich Böhaim.

Ad Mandatum Sac. Caes. Regiaeque
Majestatis proprium.
V. Heckenstaller m. p.

⁶¹⁾ Loth v závorce přidává ke slovům: zu allen Zeiten Mehrer des Reichs: in einem englischen Wahrsager habe die Worte zu allen Zeiten Stöhrer des Reichs gefungen. (V jistém anglickém věštci nalezl jsem slova: vždy rušitel říše.)

^{62) 62 *)} Loth přidává zápor: (ne)král, (ne)arcikníže.

vkročení do našeho království Českého bylo oznámeno, My následkem dědičných práv od zesnulého císaře Ferdinanda I. připadlých a dosti dokázaných po smrti Jeho Vel. císaře Karla VI. slavné paměti a tím nastalého úplného vymření rakouského rodu po meči, jelikož paní velkovévodkyně jakožto Jeho císař. Veličenstva pozůstalá otcovská arcikněžna dcera nám toto království zadržuje, jeho neprávem ⁵³⁾ se domáhá a nížádným spravedlivým návrhům nechce dáti sluchu, viděli jsme se nuceny ujmouti se držby zmíněného našeho království dědičného a zbraněmi, pokud možno, je udržeti.

Ačkoliv pak dotčená arcikněžna (jelikož jsme pro volbu císaře připadlou na nás od kurfirstů svaté říše Římské jednomyslně ⁵⁴⁾ z našeho král. hlavního a sídelního města Prahy viděli se pohnuty vzdáliti se ⁵⁵⁾ na nějaký čas) převahou odtud vytláčila naše vlastní i našich spojenců vojska pomocná, ⁵⁶⁾ naše stavy a poddané našeho království Českého i pro jejich nám největším dilem ⁵⁷⁾ prokázanou věrnost a poslušnost, způsobem tvrdým a téměř neslýchaným potlačovati ⁵⁸⁾ a je pronásledovati si předsevzala: přece jsme náš nejhlavnější úmysl povždy řídili tam, naše milé a věrné stavy a poddané našeho dědičného království Českého Božskou milostí a pomocí, jakmile to mohlo býti, od svízeli od této doby utrpených ⁵⁹⁾ osvoboditi, je nám jakožto jedinému a právoplatně Bohem ustanovenému králi, ⁶⁰⁾ dědičnému pánu zase podrobiti a je tím ve stav pokoje a míru ⁶¹⁾ zase uvéstí.

Ježto pak Bůh naší o to péči a starosti žehnal tou měrou, že jeho přispěním co nevidět doufáme býti s to, abychom sami zavítali do našeho dědičného království Českého a je z moci nepřátelské, kteroužto nám od té doby bylo neprávem zadržáno, úplně vysvobodili, zatím však Jeho Vel. král pruský jakožto věrný náš spojenec ⁶²⁾ a přívrženec přenechal nám své četné vojsko jako císařské pluky pomocné a jimi skutečně naši spravedlivou věc jal se podporovati a do našeho království Českého vniknouti: tedy jsme nechtěli opominouti zmíněným našim věrným stavům, stavu duchovnímu, panskému, rytířskému a městskému i všem ostatním poddaným a usedlým toto nyní oznámiti, ale jim též zároveň v milosti císařské a královské, avšak vážně rozkázati a uložití, aby pamětlivi jsouce povinné nám povinnosti a poslušnosti i přísahy

⁵³⁾ Loth dodává: s největším právem.

⁵⁴⁾ Loth přidává: Sine voto decisivo, nempe Bohemico (bez hlasu rozhodného, totiž českého).

⁵⁵⁾ Loth připsal: Vzdálení to stalo se ne pro volbu císaře než pro blízkost se rakouskou mocí, před níž nebylo dosti bezpečno v Praze.

⁵⁶⁾ Loth poznamenal: Tato vojska pomocná nazývala se kdysi burgundskými.

⁵⁷⁾ Loth připsal glossu: Byl jich díl nejmenší.

⁵⁸⁾ Loth poznamenal k tomu: Kdyby byla její Vel., naše nejmilostivější zeměpaní, užila spravedlnosti místo mírnosti, nebyl by mnohý zrádce mohl býti Prusům nápomocen a vždy věrné Pražany u nich neučinil nenáviděnými, ba byl by je dokonce nepřivedl do žalářů.

⁵⁹⁾ Loth dokládá: Nevíme o žádných svízeli, leč od Francouzův a Prusův utrpených.

⁶⁰⁾ Loth praví slovy písma: tu dicis (ty praviš).

⁶¹⁾ Loth dodává: patet contrarium (zřejmý opak).

⁶²⁾ Loth připomenul: když se mu dříve slíbily 3 nejlepší kraje české.

holdovací větším dílem nám složené, obzvláště se pak neodvažovali dotčeným našim královským pruským vojskům pomocným nějakým způsobem se opřít a protiviti, spíše jim všechnu všude pomoc a přispění prokazovati.

My tudíž nařizujeme, stanovíme a chceme, aby kdokolivěk stavu duchovního, panského, rytířského a městského, rovněž každý poddaný a usedlý našeho království Českého rad a velitelů od vídeňského dvora ustanovených nadále neposlouchal, jim nebyl na ruku a ničím jim nepřispíval, nedal se svést k nějakému odporu proti nám, jakožto jejich právoplatnému králi, nebo proti našim královským pruským vojskům pomocným, a b y n e o p o u s t ě l svého nebo neuprchl, a b y s e n e o d v á ž i l, tím méně však pod jménem zemské obrany dal se ke skutečným násilnostem pohnouti, nýbrž u svého pokojně zůstal, našim pomocným vojskům ve všem vyhovoval a potřebné vydržování opatroval, tím však svou vlastní škodu a ujmu předejti hleděl, anaf pak nejen naše král. pruská vojska pomocná těm, kteří všemu tomu povinnou poslušnost budou prokazovati, neučiní krivdy, spíše je řádně vezmou v ochranu a je obhájí a všude zachovají dobrou kázeň mužstva, nýbrž My též ze zděděné císařské a královské milosti to, co se dosud při předcházejícím násilném toho zadržování snad dělo, pomíneme, tudíž nepotrestáme, ba spíše jim všude utěšeně poskytovati budeme naši císařskou královskou zeměpanskou otcovskou ochranu, milost a péči,⁶³⁾ naproti tomu však ti, kteří by tento náš císařský a královský rozkaz opovážlivě pomíjeli, jeho neuposlechli anebo se odvážili nám nebo našim vojskům pomocným nějakým způsobem se protiviti, sami si musí připsati, jestliže budou nejen na těle a hrdle, ale i na statcích, majetku a jmění svém náležitou pokutou a trestem co nejprísněji stíháni a proti nim jakožto neposlušným a povinností svých nedbalým poddaným se zakročí.⁶⁴⁾ Na důkaz toho přítomný patent jsme vlastnoručně podepsali a naši tajnou cís. a král. pečeť kancelářskou přitisknouti dali. Tak se stalo v našem a říšském městě Frankfurtě nad Mohanem osmnáctého dne měsíce srpna roku tisícího sedmistého čtyřicátého čtvrtého.

(L. S.)

Karel m. p.

nudus.

Vt: František Ondřej z Praidlohu,

jménem a místo nejvyššího kancléře
v království Českém.

Ad mandatum Sac. Caes.

Regiae Majestatis proprium
Schuppauer m. p.

⁶³⁾ Loth přidal poznámku k tomu: naše královská zeměpanská otcovská ochrana, milost a péče nalézala se také v manifestě, když se dal svolati králem českým; když pak Praze obrátil záda a generál-díř (General-Schinder) Sechelles od sněbového krále převzal královskou moc, byla zeměpanská otcovská ochrana, milost, péče a všecko pryč a znělo to: Můj král bude vašemu králi poroučeti, a já poručím vám atd. Takto byla by snadno mohla tato slova králi pruskému býti záminkou, aby Prahu olupoval mnohem hůře, než to činili Francouzi.

⁶⁴⁾ Loth to, co tu tištěno proloženým písmem, podtrhl a di: Tato podtržená slova nemohla býti krásnější a vhodnější pruským „svobodným lu-
„Sborník Historického kroužku“.

Tento patent měl pro „svobodné lupiče“, jak podotčeno, něco vybraného, k čemuž zdejší židovská čeládka uměla dáti nejlepší návod. Neboť na Starém městě pražském dne 27. t. m. (září, druhý den po vyhlášení patentu) učiněn počátek drancováním domu hraběte Cavriani a vdovy Martinicovy, dne 28. následoval dům Kolovratův v Ostruhové ulici, dne 29. dům hraběte Josefa Sporcka ve Vodičkově ulici a dne 30. dům hraběte Gallasa v Je-suitské ulici a Joanellův na Perštýně mimo jiné.

Tim končí letopisy Lothovy. Snad překvapila jej náhlá nemoc anebo stalo se mu něco od nepřátelských Prusů.

Svratka.

Řada obrazů z náboženských místních dějin. Napsal VÁCLAV OLIVA.

(Pokračování.)

III.

Čechy v pravdě jsou nejzajímavější a nejpozoruhodnější zemí v ohledu náboženském. Všeliký útvar věroučný od hrdinství prvních mučedníků církve Kristovy až po čirou nevěru našel tu v dlouhých staletích své bydlo. Cesta, jež prostírá se mezi pravdou až po nejnesmyslnější blud se všemi stíny a odstíny jemnými, hrubými, nejjemnějšími i nejhrubšími měla v Čechách své chodce, plné vytrvalosti, umíněnosti, ohně a nadšení. Zjev ten ovšem dá se zcela snadno vysvětliti a pochopiti. Již v dobách středověkých narazily v této zemi dva proudy směrů téměř opačných a tendencí různých tak, že tehdy položen prýní základ k českému „náboženskému hloubání“ a a náboženskému „fanatismu“ (husitismus). Tyto dva proudy pak táhnou se jako klubko Ariadnino celou naší církevní i světskou historií. Brzy jeden, brzy druhý nabývá více půdy a rozsahu a dusí ponejvíce násilím a málo předsvědčováním proud opačný. Proud potlačovaný a časem i potlačený nezmírá, ale doutná víc a více a posléze rodí — náboženské blouznivce.

Blouzněním vůbec vyrozumíváme duševní směr, jenž odporuje přirozeným i nadpřirozeným normám činnosti jak duše, tak vůle za habi-tuelního vlivu různých fantomů a náruživostí. Nejnižší stupeň jeho pro-jevuje se přechylností a láskou k věcem a osobám, jichž, dle objektivní ceny své nezasluhují, neb excentrickou láskou, jež dochází svého cíle tím, že opovrhne více méně ostentativně buď stejně nebo i více ospra-vedlněnými interesity. A čím význačnější jsou obory, jež blouznění za-ujalo, jako na př. je náboženství a politika, tím více ovládá zcela duši diskou a vtiskuje jí ráz separatismu a abnormality. Blouznivec ignoruje nebo popírá čím dále více objektivní pravdu a tvoří si sám své ideály. Co jeho ideálům neodpovídá, nemá pro něj žádné ceny či pro něj ne-existuje. Blouznivec koncentruje se ve své nitro, věří pouze tomu, co sám si vytvořil, naslouchá jen vnuknutí své sebelásky, ctižádostivosti a samochvály. Neuznává auktority, ale chce, aby všickni jeho názory

pičům“. Úplnou jim dáti moc, aby mohli v Praze všechno, i kostely a kláštery, kdyby tomu byl čas dovolil, vyloupiti a zpusťšiti. Není-li to krásná, potěšitelná, otcovská péče pro Prusy, ale nikoli pro katolické Čechy.

a fantasní stvůry přijímali, a touží všemožně i násilím druhému je vnutiti. Živá, nezkrocená a nezpoutaná fantasie s neukrotitelnou náruživostí a naprostou bezohledností jest nejlepší půdou veškerého blouznění.

Náboženský blouznivec je ze všech nejhorší, ježto vlivem ideí, jež jeho individuálním potřebám duše a přirozeným náklonnostem nejvíce hovoří, propadá domněnce, že jeho poměr k Bohu je zcela kromobyčejný, takový, že zasluhuje zvláštních milostí (zjevení), čímž uděluje se mu neobyčejné poslání, či docela že Bůh vede ho k věčnému cíli zvláštní a pouze jemu pochopitelnou cestou. Náboženské názory, do nichž blouznivec se vžije, slouží mu pravidlem pouze k tomu, aby mohl vyhnouti se nepohodlným požadavkům mravního zákona a nezřídka i, aby největší nemravnosti dodal se lesk svatosti. Opakem náboženský blouznivec neleká se ve své touze po zvláštnostech a něčem neobyčejném ani nesmírných a protipřirozených muk i trápení, jen když vše to obklopí jej nimbem svatosti. Zcela pro sebe, izolován a s objektivitou na štíru, upadá takový pak zcela snadno ve fanatismus. Usiluje prostředky ať dovolenými, ať nedovolenými, tedy všemožně, své názory rozšířiti. Hlásáním svobody a naukou, jež více méně vášním lidským hovoří, jakož i zástěrkou něčeho kromobyčejného, obdivuhodného a tajemného, získává si snadno přívrženců. Jeť známo, že věci neobyčejné, tajemné a dobrodružné mívají obzvláštní přitažlivost, zejména jedná-li se o svobodu, jež vybočuje z mezí zákona mravního. Podaří-li se pak blouznivcům nabytí moci, podstupují boj se stávajícím jak církevním, tak sociálním řádem. Náboženské blouznění jest v podstatě revolucí a proto autorita nejen církevní, ale i státní musí mu důsledně odpřáti, nemá-li sama poklesnouti a národy v neštěstí uvaliti.

Kdo honosí se, že od Boha byl poslán, poslání své musí prokázati nějakým zázrakem, jenž jest důkazem o pravosti hlásané nauky a o požadavcích, jež se činí. Proto náboženské blouznílství hledí vždy a všude, aby se rozšířiti mohlo, využití zevnějších neobyčejných událostí jako zázraků ve svůj prospěch a svádí tak i ke hrubé pověrčivosti.

Důsledkem náboženského blouznílství bývá pýcha a ostensace, hrdost a sebedůvěra, jež vedou k tyranství těch, kdož s ním nesouhlasí. Nenávist až na nůž a naprosté zničení protivníků jsou jeho nejposlednějšími známkami. Sám Kristus je předpovídal slovy: »Surgent pseudochristi et pseudoprophetae, et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errore inducantur, si fieri potest, etiam electi. (Mat. 24, 24.) O blouznivcích zajisté mluví sv. Pavel, když píše k Timotheovi: »In novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris et doctrinis demoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, et cauteritatem habentes suam conscientiam, prohibentium nubere« (1. Tim. 4, 1—5) a oni jsou to, o nichž platí slova sv. Judy: »illusores, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus«, »qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes«. (Jud. 18.)⁶⁰⁾

Příčinou náboženského blouznílství bývá buď nevědomost — zjev to nejčastější — buď tělesná nějaká porucha. Umíněnost a pýcha je provázívají. Všecko poučování náboženský blouznivec od sebe odmítá. Musí-li je poslouchati, poslouchá sice, ale pro své blouznílství se víc a

⁶⁰⁾ Sr. Wetzer u. Weltes: »Kirchenlexikon«, 2. vydání, článek »Religionschwärmer«.

více zatvrzuje tak, že konečně lépe jest od veškerého poučování ustati. Jeho názor je nejlepší, je pravda sama. Takový fanatik jest naprosto dle své domněnky neomylný. Domluvy i sebe bližších i důvěrných přátel neprospívají. Raději blouznivec se vzdá přátelství, ba vzdá se všech styků se společností a světem, ale od svého „přesvědčení“ neupustí. Jeho srdce a duše jsou mu vším, jsou mu nad Boha, nad zákon mravní, nad lidskost a zdravý rozum, a proto i tím více nad stát a církev. Blouznivec nepodrobuje se společenským řádům a obyčejům, ale žádá, aby ony podrobily se jeho — blouznění. Každá kacířská sekta více méně chová v sobě zárodek náboženského blouznivství. I náboženství pohanská měla své blouznivce. Takovými byly orgie Dionyské, řecké mystérie, věštby Pythijské, a podnes jsou výpovědi tančících dervišů, fanaticismus buddhistů, bramínů atd. V křesťanství pak rozumí se náboženskými blouznivci ti, kdož v bludu popírali a neuznávali ani pravd rozumových a zákona přirozeného a místo rozumu a víry spravovali se výsledkem nezkracenou vášní ovládané fantasie.

* * *

Náboženští blouznivci vyskytli se v Čechách,⁶¹⁾ zejména v kraji Chrudimském, Čáslavském a Bydžovském hned po vydání tolerančního patentu císaře Josefa II. Půda byla připravena již dříve od dob husitských s důstatek. Proto doby josefinské zplodily jich celé zástupy.⁶²⁾ Gubernium již dne 9. února 1782 upozornilo⁶³⁾ na ně úřady, zejména na Chrudimsku. V březnu t. r. vytýkala vláda českému guberniu, že trpí v kraji Chrudimském neobratných komisařův, kteří důvěry císařské nezaslужují. Gubernium zbavilo krajského hejtmana v Chrudimi jeho úřadu a správu kraje Chrudimského vedl zatímně guberniální tajemník. Mimo to z rozkazu vlády biskup Hay visitoval kraj Chrudimský a snažil se poznati příčiny blouznění. O blouznivcích pak, kteří ještě tehdy mezi evangelíky se skrývali, podal tuto zprávu: „Protestanté panství rychmburského přiznávají se k náboženství helvetskému: k tomu, jak jsem upozoroval, pohnula je stará souvislost s vesnicí Husincem, ležící v Pruském Slezsku nedaleko Střelína, kde se obec českých vystěhovalců na-

⁶¹⁾ O náboženských blouznivcích psali dr. Václav Řezníček v Č. Č. M. ve článku: Jan Leop. Hay, biskup královéhradecký (str. 347—353) v roce 1906; Dr. Vincenc Zibrt: „O českých blouznivcích náboženských, odvedených k vojsku r. 1783“ („Věstník král. české společnosti nauk“ 1904) a v „Českém lidu“ 1905 468—471; Karel Adámek v Chrudimsku 89—94; týž: Doba poroby a vzkříšení 83—88; týž: K dějinám sektářství v Čechách (Podřipan 1876); K. V. Adámek: Paměti o školách v okrese hlineckém 83; J. A. Helfert v Č. Č. M. 1877 a 1879 „O tak zvaných náboženských blouznivcích“; A. Rezek: Dějiny prstonárodního hnutí náboženského a j.

⁶²⁾ Sekta adamitův povstala, jak přívrženci její sami vyznali, „stálým přemýšlováním“.

⁶³⁾ Gubernium dovědělo se o nich takto: Někteří obyvatelé ve Svratouchu a na Rychmbursku vůbec hlásili se, jak shora ve II. stati jsem uvedl, buď k náboženství českobratrskému, jiní k evangelickému a třetí docela k žádnému. Tito poslední urputně, jak z archivu svrateckého jasno, na svém trvali. Poněvadž každý poddaný k nějakému náboženství hlásiti se musil, tázal se farář svratecký (a zajisté i jiní faráři) počátkem r. 1782 u vrchnostenského úřadu v Rychmburce: „Co činiti s lidmi, kteří k žádnému náboženství přiznati se nechťi?“ Úřad vrchnostenský zaslal záležitost tu guberniu a faráři oznámil, aby sečkal, až jak gubernium rozhodne. Tim gubernium se dovědělo o náboženských „nihilistech“.

chází. Jejich zásady jsou větším dílem vyňaty z reformovaného, v Dobrosoli tištěného katechismu doktora Elsnera. Při veškerých příležitostech, kdy jest řeč o náboženství, obzvláště tedy při nábožných shromážděních, rozněcují si svou obrazotvornost, že pravidelně přicházejí do vytržení, majíce za to, že ducha Božího mezi sebou vidí i cítí.

Já jsem sám viděl takovéto mystické blouznění u několika jejich selských učitelů za své rozmluvy s nimi. V zásadě jsou mínění jejich, obzvláště pokud se týče tajemství Těla Páně, rozdělena, avšak v tom se všichni shodují, že se chtějí od reformovaného kazatele v kterémkoliv náboženském systému dáti účelivě vyučovati, jenom když katolicky býti nemusí. Poněvadž mravnost lidí při takto smýšlejícím, sobě samému ponechaném davu stále jest v nebezpečensství a roznícenou obrazotvornost fanatismu a enthusiasmu živí, kterýž i při nejprísnejší bdělosti zákonů přece mnohdy některé smutné následky pro společnost přivoditi může, proto nejupřímněji si přejí, aby byla . . . brzy modlitebna zřízena a tato jedním nebo dvěma dobrými reformovanými kazateli opatřena . . . Reformovaná modlitebna, jeden nebo dva rozumní duchovní, rovněž dobře zřízená venkovská škola mohou býti na rozsáhlém rychmburském panství ke značnému užitku; bez modlitebny budeme moci sotva moudrých zámyslů panovníkových, štěstí, pokoje a osvícení tohoto lidu dosáti.*

Vláda přání biskupovu vyhověla, ale biskup se zklamal.⁶⁴⁾ K evangelikům reformovaným přihlásilo se sice dosti četné obyvatelstva nekatolického, ale v něm byli i někteří, kdož sice formálně také se k nim znali, ale v duši již nauku jejich nepřijali, protože — nemohli. Náznaky lidí těch nebyly vůbec přístupny, aby zjevenou pravdu za pravdu přijali a uznali. Stáli vesměs mimo půdu zjevenou, ba i mimo půdu zdravého rozumu. Duše lidí těch byla obetvána fantomy nejdivnějšími, plnými navzájem odporů a nesmyslů. Víse a blouznění je opanovaly.

Středem těchto blouznivců na Rychmbursku byly hlavně Svratouch,⁶⁵⁾ Dědová, Krouna, Ranná, Otradov, Pustá Kamenice; menší procento jich bylo v Pokřikově, Vojtěchově, na Hyvli, v Kamenickách, ve Svratce, Čachnově, Českém Rybném a j.

Nejprve úřady si této sekty zdánlivě nevšímaly. Duchovenstvu docela od konsistoře Králohradecké nařízeno, by po sektářích nepátralo a o jejich zásadách nerozmlouvalo. Když však přívrženců blouznivcům stále přibývalo a veřejný pořádek byl v nebezpečí, nařízen r. 1783 jejich soupis a všem oznámeno rozhodnutí ze dne 10. února 1783, že jejich nauka trpěti se nemůže. Dne 27. prosince 1785 konečně nařízeno, by zarputilí z nich byli na zadek trestáni 24 ranami jako deisté.

Adamité uznávali jen jedinou vrchnost: Nejvyššího. Otec nebeský jest hlava. Ten všem vládne. Jej přijali a proto se nechtěli podrobiti žádné jiné moci na světě. Svět nemohli, nechtěli poslouchati a neposlouchali. Jen jednomu pánu mohou prý býti věrni a poddáni, ježž nikdy neopustí, poněvadž on jich také neopouští. Zákonů nedbali, protože pokládali

⁶⁴⁾ Hay nabádal kněžstvo, když veškeré úsilí získati adamity církvi minulo se cíle, aby je v příbytech navštěvovalo, „nespravujíc se dřívějšími misionáři, kteří jen hrůzu a odpor vzbuzovali a nenávisť rozsivali, ale aby jim dobře činili tak, že otevrou uši jejich radám svým“.

⁶⁵⁾ O adamitech svratoušských zmiňuje se na několika místech i J. A. Helfert ve článku, ježž jsem uvedl, ale směrem trochu jiným. Helfert čerpal hlavně ze zápisů místodržitelských, mým pramenem jsou archivní zápisy farní. Článek tento článek Helfertův doplňuje.

pro sebe za rozhodnou jen vůli Nejvyššího. Dle řečí jejich byly vrchnosti zvoleny lidmi, aby lidi chránily a neutiskovaly a vrchnostem měli sloužiti „synové lidští“. O sobě tvrdili, že jsou z ducha a v duchu a že jsou Nejvyššího. „Všechno jsme opustili, co jest porušitelné. Majetek si nepočítáme.“ Povinností neplnili, nemajíce čím. Sprostili se všeho, ničím nevládli. Daň nechtěli platiti, protože „otec nebeský žádnou daň od nich nežádal.“ Robotu nekonali, poněvadž „všechny zemské věci opustili.“ Mníli, že „se má choditi na robotu jenom k otci nebeskému, ke které on je vyvolil“, a že duch pravdy jim brání robotu vybývati a káže jim, by jenom matce života byli poddáni. Milosti pokoje sobě žádali „hned od toho času, co jest se srdce“ jejich „otevřelo a za tu milost pokoje žádalo.“ Pravil později jeden z přívrženců sekty této: „Já nejsem k tomu, abych násilí činil, nebo já jsem prohlásil svobodu všem, vsudy a vůbec. Nechci míti žádné poddanosti a také žádné nežádám.“ Témito názory adamiť přicházeli mnohdy v konflikt s úřady, jejichž rozkazů nechtěli plniti.“ (Adámek: „K dějinám“ . . 58).

Toť v celku hlavní rysy náboženských názorů „arianů“ či „adamiť“. Pravím v celku, protože čím více se kdo archivními zápisy o jejich názorech obírá, přichází nutně k důsledku, že do jednotlivosti názory adamiťské prozkoumati se nedají:⁶⁶⁾ Každý z nich smýšlel samostatně a měl proto též svou nauku, můžeme-li vůbec o nauce mluvit. Ani dva z adamiťů neshodovali se ve všem, ba ani v rodině, již přece muž vedl a vychoval, nebyly názory stejné. Syn odporoval v mnohém otci a soudil i opakem svého učitele. To ze zápisů o nich vyniká vždy jasněji a jasněji. Každý adamiť jednotlivce byl pro sebe církví, knězem, učitelem, mravním zákonem i stolicí věroučnou. Panuje u nich chaos, z něhož něco společného, ať o pozitivním vůbec nemluví, těžko dá se vybrati. A což, neshodují-li se v učení ani rodiny, nutno říci teprve o vesnicích a krajích! Proto stěsnati nauku a názory adamiťské v jednotný, celistvý a úplný rámec posud se nepodařilo a myslím, ba jsem pevně o tom přesvědčen, že se také nikdy nepodaří. Kolik nových archivních zápisů o nich se najde, tolik vždy v nich bude o adamiťech zvláštností a zajímavostí, jež zajímati budou ty, kdož látkou touto se obírají.

»Není pak nezajímavo, povšimneme-li si stručně některých zpráv o četbě u adamiťů oblíbené nebo aspoň nalezené. Spisy takové byly u nich oblíbeny a po předcích chovány ještě v polovici XIX. století. Velmi si vážili „cirkulace do všech krajů“, neboť „co císař Josef vydal, všecko svaté jest.“ Někteří adamiťé měli rozmanité písničky (zvláště „Píseň o vyhnání a vyhnaných z vlasti“), bibli a j. Zvláštní váhy přisuzovali proroctví o králi Marokánovi. Nepochybně proroctví toto vzniklo v letech 1780tých. Praví se v něm mimo jiné o svolání Marokána krále, jež r. 1781 učinil „všechněm potenciím tak, že již jest čas ze sna vstáti, by v svém lidu každý král v evropských zemích psáti, toleranc prohlásiti dal.“ Proroctví jedná o sjíždění lidu u Prahy a o shledávání „znamenanych“ i jak lid věřící se shromáždí pod bílým praporcem. Proroctví toto bylo pak r. 1801 tištěno (v neznámé tiskárně) jako „Píseň

⁶⁶⁾ Denis považuje vyznání adamiťův za směs neurčitých upomínek husitských a tužeb anarchistických (532). Tito sektáři uznávali za vládce jen Boha a nechtěli jiných robot, než které jim ukládá náš otec na nebesích. Měli jen víru pevnou, že člověku toliko náleží po svém způsobu sloužiti Bohu (545).

o napomenutí všeho množství k radostnému potěšení pravým Evangeliiem sv. milovníkům, kteráž oznamuje světu zatvrzelému dokonání šestého soudu, od Boha vloženého a písněmi evangelia svatého skrze proroky oznámeného a nyní již k cíli od Boha uloženému pospíchajícího soudu«. (Dr. Adámek 60.)

* * *

Po smrti císaře Josefa II. pokračovala vláda stejným sice, ač poněkud mírnějším způsobem proti adamitům, ale výsledků valných se nedodělala. Biskup Hay sepsal ke svému kněžství 1. června 1791 zvláštní instrukci, jak by s blouznivci počínati si mělo. Vláda ji až na jeden odstavec schválila, načež ji biskup vydal jako pastýřský list ze dne 23. června t. r.⁶⁷⁾ Schůze bludařů byly přísně zapovězeny a úřady i kněžstvo

⁶⁷⁾ Pastýřský list biskupa Haje ze dne 23. června 1791, z něhož Helfert uvádí některé stati, zněl v překladu takto: „Objevily se před několika málo týdny na Chlumecku nešťastné jakési schůzky lidí, kteří opovrhli naukou a úkony sv. víry a bez pastýře i zákona živíce rozličnými zachváceni byli illnessi tak, že nejen křesťanského jména a svatých rozkazů evangelia se zřekli, ale i někdy neslýchané rozpustilosti v lid roztrušovali, jež se hnusi i připomínati. — Manželstvím prý nikdo není vázán, volné směřování těl není zakázáno žádným zákonem přírody, cizoložstva toliko dle jména, ale sama sebou nejsou zločiny, krvesmilství není zvláštním hříchem a p. — Myslím, že se nemýlím, domnívám-li se, že tito nešťastníci s těmi, kdož již r. 1788 na horách rychmburských a v sousedních některých panstvích skoro tytéž zásady hlásali, patří do téže zkázonosné školy. Ti říkali, že jakýsi duch čistší jimi vládne a je řídí, svátost manželství zamítali, tvrdili, že o dítky, jejich vychování a o domácnost starati se není třeba, odprali vrchnostem poslušnost, císaři daně a robotu, chlubili se zjeveními a zavrhovali, co sv. víra, Písmo, zdravý rozum a duch zákonů božských i státních velí. — Sdělil jsem tehdy názory své o tom s některými faráři, v jichž farnostech oni blouznivci bydlili, a radil jsem se s nimi, jak by se nešťastná mysl i skutky těchto lidí daly napravit a jak by bylo bdíti, aby věrní od této zkázonosné zhouby byli uchráněni. — Ač tací lidé jakožto smyslů zbavení a nemocní a proto útrpnosti spíše než hněvu našeho by zasluhovali, jak se zdá, přece, protože lid neuvědomělý často bývá stržen neobyčejnými názory, zvláště těmi, jež lahodí volnosti smyslů a mor tento svaté víře, čistým a ušlechtilým mravům občanův, obecnému pořádku, ba mnohým, kteří jedná-li se o viru a mravy, nestojí na dosti pevných nohách, mohl by býti záhubný, kdyby dále se šířil, když opětně, jak nahoře jsem uvedl, tato náklady kloaka, jež, jak se zdálo, již odumřela, se provalila, považoval jsem za nutno důstojný klerus diecesní, jenž ustanoven jest strážcem stáda, o tomto novém nebezpečí svodu poučiti a v Pánu vyzvati, aby v bdělosti své a pastýřskou výmluvností všemožné vstup tomuto jedu do srdcí věřících zabráňoval. — Dvoji důvod při tomto díle spásy musíte, důstojní muži, na mysl míti. Nejprve totiž, abyste vy, kdož v ovčincích svých máte slabé, zhoubným onim morem nakažené ovečky, je uzdravili a do sídla pravdy a ctnosti uvedli, a podruhé, abyste všickni osady a farnosti své a všechny pravověrné zachovali od náklady velice nebezpečné. — Sdělují s vámi oběma rady, dle nichž v Pánu soudím, obojího, pokud to člověku možno, dosáhnete, tak abyste věrní povolání svému, totiž povinností pastýřským a zákonům zemským, stádce neporušeno zachovali, aniž byste při tom zákonů křesťanské tolerance nějak překročili. — Tož tedy již k těm kněžím se obracím, v jichž farnostech žijí oni nešťastníci, kteří opustivše zákon Kristův, pouze to, co tělu hově, vyhledávají, a proto jest povinností vaší i příkazem, aby byli uzdraveni a přivedeni na cestu víry a ctnosti. — Vim, že odčizené mysli utíkají před hlasem pastýře dobrého, jenž je k sobě zve. Znam však také, že šlechtaná láska dobrého pastýře mnoho, ba všecko může, aby získány byly ovce, když láska ta jest nenuceně přívětivá, vždy dobrotivá, jež nikdy nekoná zlého a se nenadýmá. — Naprosto zdržovati se musíte jak při kázání tak v soukromých hovorech vši nezřízené horlivosti, již duše, jež získati dlužno, spíše se zahánějí a roztrpčují. Když v kázáních o bludech ve farnosti se šířících se zmiňujete, když o žalostných oněch dů-

napomínání téměř každoročně o dodání relací, aby hleděli se vsí přís-
ností zákona a i poučováním tajné schůze přerušiti a zameziti. Bití, jímž
bludařům hrozeno, neužíváno příliš často. Ač již 1788 nařízeno, kdyby

sledcích poučujete lid, ličíte propast, do níž se řítí, a horlíte proti hanebnosti
a bříšnosti skutků z nich plynoucích, ani zdaleka není dovoleno jmenovati
původce bludů anebo provinilce, nýbrž dlužno zatajiti jméno, když jednáte
o bludu, o němž víte, kdo se ho dopustil. Srdce věřících nechť naplní se
svatou jakousi bázní proti hříchům, jimiž odvracení jsou od cest Páně, nechť
prchnou ze srdcí křesťanských veškerá zášti proti těm, kteří zbloudili, ale s po-
moci Boží mohou přivedeni býti k lepším činům. Hněv patří Hospodinu, nám
láska; buďtež řeči vaše vždy otcovské, napomínání kořeněná mírností a po-
korou tak, aby spíše vábila než zaháněla, aby přesvědčovala, ale neohromovala,
aby vzdělávala a neroztrpčovala, aby viru, ctnosti a štěstí křesťanské utvrzo-
vala, odporučovala, nikoho neurážela, lásku a svornost občanskou nikdy ne-
rušila. — Jsou ještě jiné dobrých pastýřů a lásky vznešené povinnosti, jimiž
nevěrece a jich myslí my sobě získati můžeme, služebníci pravé víry, jež často
mnohem jsou účinnější než veškerá výmluvnost, ty totiž povinnosti, jimiž dle
času a okolnosti udělovanou almužnou se snažte získati si důvěru oněch lidí.
Je to dále poskytnutý chudině chléb, útěcha nebohým poskytnutá v pravý čas,
neúnavná péče a starost o dítky, ochota vždy nakloněná k pomoci a přispění.
Není to ochota, jež taji v sobě horlivost o obrácení a k almužně přiměšuje
hádky o víře, ale ona, jež ke všem bez rozdílu dokazuje štědrost vaši. Nechť
časem umlkne sv. víra, aby nezastražovala, ale ať tím více koná dobrými skutky
a obměkčí od vás odvrácená srdce a získá je. Hledejte nejprve bedlivě lásku a
štědrost a zajisté naleznete úmyslům vašim otevřené uši a srdce připravená a
nakloněná ke slyšení. — Odmítnou-li rámě vaše, jimiž je unášíte do ovčince
Kristova, prohláší-li, že nepodrobí se sladkému jhu evangelia, milujte je přece,
a dobře číňte těm, kteří vás nenávidí. Poučujte o lidských ctnostech, o sluš-
ných občanských mravech, o zachovávání zákonů lidských, o rozumné po-
slušnosti ty, kdož božské věci a hlubší chápati se zdráhají, neohrožené setrva-
jící vždy v trpělivosti a v pastýřském dlouhočekání, až Otci světél se zlíbí po-
žehnatí pracím vašim a vrátiti vám ovce ztracené. — Této obracovací metody
užíval božský Spasitel náš Ježíš Kristus, otec Židů i Řeků i Arabů, který
chodil dobře číne. K tomu vybízel své apoštoly, jež napomínal, aby byli be-
rány vždy i uprostřed vlků. — To jsou pravidla, jež sděliti v Pánu jsem za
dobré uznal s těmi kněžími, kdož tak, jak nahoře jsem uvedl, morem nevěry a
nevázanosti nakažené ovečky mají ve svém stádcí ukryté. — Než jak velice
všem pracovníkům na vinici Páně musí záležeti na tom, aby se vši bedlivosti
o to usilovali, aby ani jediné z těch, jež Pán jim dal, neztratili ovce, a aby
jed nevěry a volnosti zdravých a věřících ovci nenakazil a nezahubil! -- Kdo
z vás, moji drazí, by neznamenal, do jaké propasti zhouby svodí zloprověsné
zásady lidí, kteří zničivše plamen víry a povrhnuvše zákony Božími i úzdou
svědomí, lehkomyšlně rozdirají svatě svazky manželstev a do jakých střemhlav
vrhají se vášní? Zničeny by byly zajisté stávající dobré řády, štěstí společnosti,
blaho státu, základ křesťanských mravů, zbožnost mládeže, práce rolnictva,
vznešenost sv. víry a cokoli dobrého, kdyby všemožně těmto záhubným a ha-
nebným naukám se nezatarasila cesta. — Úřadům světským náleží trestati pro-
vinilce; my pouze musíme užiti všech prostředků, jež dal nám Bůh a církev,
abychom nebezpečí svodu od stád svých odvrátili. Ty prostředky pak jsou:
kázání, zpovědnice, kde jako lékaři a soudci rozhodujeme, vyučování, když ve
školách a v křesťanských cvičeních nejdražší stádece svého díl, milou mládež,
vedeme k bázni Boží, k zachovávání zákonů sv. víry, ke ctnostem křesťanským
a občanským. Jsou to prostředky pravého přesvědčení a dokázání pravdy. —
Žádných nešetřte námah, abyste se vši opatrnosti a moudrosti lid vám svěřený
ozbrojili proti nebezpečí svodu, jež ze bludů nevěry a nevědomosti tu a tam
plynoucích hrozí věrnému stádcí Kristovu. Důvěřuji vaší mužné výmluvnosti, že
důvody z pisma svatého a rozumu čerpanými věrným ovečkám svým snadno
ozřejmíte nutnost křesťanského zákona, jeho užitečnost a prospěšnost, jakož
i nešťastnou opakem propast, do níž se vrhají ti, kteří od zákona tohoto se
odchýlili a zbloudili. Tím účinnější bude řeč vaše, když obraz pravého křesťana,
jenž co nejpečlivěji zachovává zákon Boží, lidu svému často nastíníte a to tu
spravedlivého člověka, tu pečlivého otce, tu věrného podaného, tu dělníka, tu

povstaly nové sekty bludařské, aby se s náčelníky jejich naložilo jako s blázny, totiž aby se odvezli na místa pro blázny určená a dávalo se jim na výživu 4 krejcare denně, přece dle tohoto zákona jednáno jen v některých málo případech. Tak stalo se Janu Hejdukovi z Vojtěchova, který v blázinci záhy vystřízlivěl. Už koncem století XVIII. nepokračováno více tímto směrem.

Dne 21. července 1800 vydala konsistoř králohradecká, když v Čáslavi mnozí z vojáků se byli přihlásili za bezbožce či prohlásili, že k žádnému náboženství se nehlásí, ke kněžstvu poučení, v němž poukazuje na zásady biskupa Haje ke kleru ze dne 23. června 1791 a dokládá: „Odvolávajíce se na tento biskupský pastýřský list, vybízíme všechny, jimž duchovní správa jest svěřena, aby ve svých farnostech při výkladu evangelia, v katechesích, při visitacích škol a ve zpovědnici duše svých oveček před těmito záhubnými svody všemožně chránili a to tím, že vysvětlí jim a poučí je, v jakou šílenou propast tací nešťastníci se vrhají, kdož odřeknuvše se Krista a pollačivše zdravý rozum, k povídačkám se přichylují, fantomy následují, ilusemi blouznivců se dávají unášeti, jsou ničiteli dobrého řádu, dusí hlas své přirozenosti i svědomí, zanedbávají rodin, ničí výchovu mládeže, volí si zahálku a z ní pocházející hříšnou chudobu místo práce a stávají se tak nerozumnými zhoubci jak svého tak svých rodin štěstí. Při tom duchovní správcové nechť se zdrží vší nemírné horlivosti; nechť tyto nešťastníky ve svých farnostech nijak neoznačují vědouce, že chyby a hříchy mají se pleniti, ale jmen hříšníků jest šetřiti. Proto konané promluvy nechť jsou rázu otcovského, okoušené mírností a laskavostí tak, aby spíše pobádaly než nutily, přesvědčovaly, nebyly hřimavými, trpkými, urážlivými a nelaskavými. Protože však ti, kdož církev opustili, hlasu pastýřova neslyší, nechť duchovní správcové co nejvíce řídí se slovy uvedeného pastýřského listu. Prospěje jistě k získání důvěry oněch nešťastníků, budou-li duchovní správcové svému stádu nejen vzory slovem, ale i příkladem, potvrdí-li to, co ústy učí, skutky a na svíceně stojíce tak svítiti budou, aby lidé viděli jejich skutky dobré; dokážou-li dále čistotou mravů, zdrželivostí, trpělivostí, pokorou a láskou, jevíci se ve všech skutcích, že netoliko pravému a svatému náboženství učí, ale je i konají. Konečně všechny kněze vybízíme, aby použili všeho, . . . by zlo beznáboženské, záhubné jak spásé kohokoliv tak prospěchu státu, dále se nešířilo.“

Podobným tonem⁶⁸⁾ a podobnými slovy psána jsou všechna potomní

štědrého občana, tu mírného a střídavého, jenž očekává věčnou odměnu ze štědré pravice Boží, tu muže trpělivého, jenž neštěstím jest svírán, vždy Bohu oddaného a proto vždy blaženého, při smrti plného naděje, vytrvalého, jenž ví, komu uvěřil a jest si jist věčné odměny. Neodstupuje od cest Páně ten, kdo je miluje. — Ačkoliv všeliké vyzvědačství v oboru víry zemskými zákony jest vám zakázáno, náleží přece úřadu vašemu a jest povinností každého, jak myslím, dobrého občana, by pozor měl na život a způsob jednání lidí, kteří jsou podezřelí ze svodu. Doslechnete-li o jakýchsi schůzkách zhoubných dobrému řádu, mravům anebo obecnému pokoji, objevíte-li jakési snahy protivící se zákonům, ihned to sdělte mně, mé konsistoři a královskému úřadu politickému. Jsem pak přesvědčen, že vedení šlechetností ve svých skutcích a láskou, již máte míti ke každému člověku, i při těchto udáních zdržíte se veškerého zašti a nenávisti. V Chrasti 23. července 1791. Jan Leopold, biskup.“

⁶⁸⁾ Gubernium 11. září 1821 vybízí klerus, aby bedlivě tož o dbal, by každý pokus v novotách náboženských, ať by se stal od kohokoliv, it ned byl objeven a proti provinilcům od úřadů přísně zakročeno.

napomenutí⁶⁹⁾ ke kleru o blouznivcích.⁷⁰⁾ Kněžstvo dle těchto nařízení pracovalo horlivě, ale výsledky byly stále téměř stejné. Něco málo z blouznivců po dlouhém a dlouhém poučování uznalo svůj blud a přihlásilo se ke katolictví nebo obyčejněji ke konfessi reformované. Jiní tak učinili pouze proto, že stálé výslechy, které úřady vrchnostenské s nimi zaváděly, a daleké k úřadům cesty se jim protivily. Než teprve v druhém a třetím koleně zapomínalo se na idee předků a víra brala se opravdověji. Většina blouznivců však vytrvala při svých názorech. U dítek jejich, ježto přísně musily navštěvovati školy, a učitelům co nejvřeleji bylo doporučeno, by obzvláštní dítkám takovým věnovali péči a je hleděli v pozitivní víře důkladně vycvičiti, bylo již lépe, ač nebyly řídké případy, že i tu, co učitel a kněz, jenž též pilně takového dítky ve škole navštěvovati měl, postavili, rodina náboženských blouznivců doma zkazila. Konec konců čas, jako obyčejně, byl tu nejlepším prostředkovatelem a lékařem.

* * *

Velikou pozornost náboženským blouznivcům ve své diecesi věnoval králohradecký biskup Maria Tadeáš hrabě Trautmansdorf. Jeho výnos ze 14. dubna 1808 je tak důležitý, že nutno uvéstí jej celý. Biskup dří: „Již častěji náš nejdůstojnější předchůdce a my sami důstojnému duchovenstvu svému naznačili jsme způsob jednání s onou třídou lidí, jež co do počtu sice ve velmi malém čísle a jen v některých místech naší diecese se nalezá, ale pro nejrozumnější způsob smýšlení náboženského tím více vyžaduje naší i důstojného duchovenstva, jež s námi pase stádo věřících, péče, čím více vyhýbá se všemu o náboženství a jeho povinnostech poučování.“

„Známoť velebnému duchovenstvu, že zajisté ti lidé zasluhují našeho největšího politování, kteří nelnou k žádnému zjevenému náboženství, veškeré zjevení Božské a náboženství vůbec, ba i jméno samého Boha neuznávají, předstírajíce, že jsou naplněni jakýmsi duchem, vyhýbají se církvi, to jest kostelům a službám Božím, poučování jak katechetickému tak homiletickému, zdržují se přijímání sv. svátostí, k dítkám jimi zrozeným se nehlásí, je křtíti a do škol posílají nechtí, schůzky tajné konají, jsou náchylni k volné lásce (ad libidinem vagam) a jinak i co do zevnějšku těla i tváře zasmušilí.“

„Uváživše to, co posud jsme uvedli, při horlivém obracování těchto lidí ke světlu pravdy na všech stranách jednak od kleru, jednak i sami nabyli jsme jakýchsi zkušeností a posléze přesvědčení jsouce, že jinou nelze se bráti cestou, než tou, jíž až posud při lidech tohoto druhu jak při vybízení k plnění jejich povinností tak při obracování ke pravdě jsme se brali, tuto svým vikářům venkovským dáváme instrukci :

1. Protože všickni naši vikáři ve svém vikariátě nemají takového druhu náboženských fanatiků a mají-li je, jsou oni toliko buď v někte-

⁶⁹⁾ Dne 18. září 1832 nařizuje gubernium, aby „ta'o individua (náb. blouznivci) stále dobře byla pozorována a u těch, kteří jsou na vojně, i jejich příslušné vojenské úřady o jejich bludu byly zpraveny, aby je nemohli dále rozšiřovati.

⁷⁰⁾ Tu stačí připomenouti na př. jen výnos ministeria kultu ze dne 2. dubna 1852, kde se vybízí úřady, aby pilně toho dbaly, by nařízení o blouznivcích se zachovávala a i případné přestupky jejich bez ohledu kárala. K témuž vybízi kleru; hradecká konsistoř dne 22. ledna 1852.

farnostech vikariátu nebo snad jen na jednom či dvou místech a to ještě v počtu nemnohém a skrovném, nechceme, aby tato naše instrukce jako obyčejně ve vikariátě se publikovala, ale nařizujeme, by vikáři ty faráře, kaplany a kooperátory, jichž věc se týče, buď k sobě povolali nebo k nim došli, aby jim jednak toto nařízení naše sdělili, jednak důtklivě jim doporučili naprosté a co nejsvědomitější jeho provedení a dali každému opis naší instrukce, a konečně aby jejich názory, shledají-li, že pro důležitost svou toho zasluhují, nám sdělili. Nařizujeme proto, aby vikáři nám netoliko podali zprávu, že rozkaz náš vyplnili, ale aby i, naleznou-li něco poznamenání hodného, nám to záhy sdělili a doufáme, že se tak vskutku stane jednak pro horlivost našich vikářů i našeho kněžstva, jednak ze snahy, by náboženství vzkvétalo a konečně pro všech kněží obezřelost a mlčelivost.

2. Každý biskupský vikář počátkem měsíce listopadu nám nebo naší konsistoři podá podrobnou, zvláštní a co do počtu úplnou zprávu, s připojením všech okolností a zvláštností, užilo-li se u blouznivců tuto předepsaných prostředkův a metody a docílilo-li se žádoucího účinku, dále které nesnáze a překážky se naskytly, kterak naskytlé překážky se přemohly, nebo proč se přemoci nemohly, co zvláštního při těchto fanaticích se shledalo, nebo v čem tiito nabyli zdravějších názorů a konečně, oč jich počet se zmenšil nebo je-li naděje, že se zmenší.

3. Způsob jednání s těmito lidmi dle nejvyššího dvorního dekretu ze dne 10. října t. r. budiž následující: Katolický duchovní správce, ať farář ať lokalista či kaplan nebo posléze kooperátor, počíněj si k těmto lidem otcovsky; cítě blahosklonného ducha (t. j. láska) buďtež jeho myslí jediným vládcem; odložte všecken hněv a roztrpčenost, potlačíte v sobě i ten nejmenší zárodek k výsměchu, vystříhej se pohrdání těmito lidmi, jichž duše buď nezkušeností buď hrubostí či konečně tvrdostí jsou zaujaty; budiž každý celým pastýřem, aby lidi ty k sobě připoutal a jejich důvěru si získal; zacházení s nimi budiž laskavé a takové, aby beze zmínky o náboženství či dle zásady jiná řeč a jiný cíl, spasitelné poučení jako medem namazaný chléb jim bylo podáno neb alespoň onemocnělé jejich duše k přijetí náboženského léku připravovány.

4. Nebudiž u těchto lidí užito nijakého, ani toho nejmenšího nutkání nebo násilí. Ač kněz proti oněm lidem má se vyzbrojiti, přece i kdyby věděl, že někdo z nich je ve farnosti, nemá ani v kázáních ani v katechesích, ba ani v soukromém obcování s názory fanaticů přímo bojovati a jejich názory přímo vyvracet. Nepřímo ovšem tak učiní, když dokáže a ukáže na vrozenou každému člověku přirozenou náklonnost k náboženství, na potřebu a závaznost Boha ctíti, na vznešenost a nutnost zjeveného náboženství, na vnitřní blaženost časnou i věčnou těch, kdož dle náboženství se řídí, vyloží-li povinnosti dobrého občana, hodného syna, věrného manžela, šťastného otce z motivů náboženských a poučí-li, jak náboženství zjevené i láká i v plnění povinností po-náhá, krátce vystříhá-li se při veřejném poučování a v soukromých rozmluvách všeho toho, čím by lidé ti v posměch a potupu se uvedli či zahanbeni byli, nebo docela zášť katolíkův proti nim se roznítila.

Z takovéhoho způsobu jednání s blouznivci plynou dva důsledky:

a) Naprosto jest se zdržeti vůči těmto sektářům všech kontroverzí či polemických kázání, ať již ve farnosti jsou čili nic. Jsou-li, věřili by, že nerozum jejich jest velice důležitý, a snažili by se, aby si získali pro-

selity, tak sektu svou rozmnožili a k odboji schopnějšími se stali. Nejsou-li, otázky kontroverzní buď katolíky v jejich přesvědčení o pravdě a nutnosti svého náboženství by otřásly buď proti sektářům poštvaly a pochybnosti o věcech náboženských mezi věřícími méně utvrzenými mimo očekávání kněze šířily, protože duch prostého lidu více lne k námitkám než k jejich vyvracování.

b) Kdyby však některý blouznivec dobrovolně ke knězi přišel a žádal, by o bludu svých domněnek byl usvědčen a o svých pochybnostech, jakož i o pravdě naší víry poučen, nechť jej kněz co nejlaskavěji přijme a jeho úmysl o vypátrání pravdy pochválí, nechť ke prostšímu nazírání a přemýšlení lidu se sníží, důvodů lidové filosofie užije, pochybnosti nadobro sezná a vyvrátí a protože známo, že tací lidé rádi podobenství, parabol a průpovědí užívají, nechť slohem jasným a dle způsobu Sokratovského se táže a až člověka toho k pozornosti upoutá a ponenáhlu o pravdě náboženství přirozeného přesvědčí, nechť teprve pak přejde k důkazu nutnosti víry a posléze dogmata náboženství katolického mu vysvětlí, aby celou duši člověka sladkému jhu Kristovu podrobil. Veliké v pravdě při díle tomto bude třeba trpělivosti, ale nauka takto podaná tím hlubší zapustí kořeny a Nejvyšší, od něhož pozeňání hojné žně přichází, šlechetným snahám kněžstva zajisté neodepře milosti.

5. Protože náboženské blouznění vzniklo z nevědomosti, nevzdělanosti a z hrubých mravův a šíří se nerozumným pohrdáním a jejich náboženství opovrhováním, všemožně usiluj kněz, aby vše to bylo odstraněno.

Již v nejútlejším mládí má se položit počátek ke vzdělání a šíření pravého náboženství a mravů dle zbožnosti křesťanské. Kněz a jeho ustavičným, důtklivým upozorňováním a příkladem i učitel zajisté obzvláště o výchovu dítek blouznivcův pečovati budou, ke kterémužto činu i katolický kněz i učitel mimo podněty náboženskými i podněty z povinnosti jejich plynoucími i jinými prostředky budtež vybízení. Proto ujišťujeme, že Jeho Veličenství za obětavou a horlivou činnost při rozšiřování víry vhodnou každému dá odměnu tím určitěji, ježto tak výslovně ustanoveno jest v královském nařízení. Nechť tedy vikáři v oné relaci, jež, jak při bodu druhém poznamenáno, v měsíci listopadu každoročně podati se má, ty katolické kněze a učitele výslovně uvedou, kdož v tomto směru při činnosti školské vynikli, a vyloží důvody, jež je vedly k tomu, že považují se za hodny, by obdrželi odměnu za svou práci a za pečlivou mimořádnou psli. Než nestačí pečovati pouze o mládež školní či o tu, jež školu navštěvovati má, nebo pokud ve škole jest a vyučování se účastní, ale nutno i mravy zušlechťovati. Tato instrukce platí také i mimo školu. Nechť tedy hledí kněz i učitel neúnavnou dohlídkou k takovýmto dítkám, vedením při jejich pilném navštěvování služeb Božích a častém přijímání sv. svátostí, bdělou vytrvalostí a snahou, aby jednotlivé dítky, i když školu navštěvovati přestaly, v opakovacích hodinách, jež o všech nedělech pilně konati se mají, byly přítomny, poučení rády, ochotné a poslušně přijímaly, je důkladně si osvojily, napomáhati k tomu, aby poučení v mladistvou duši zaseté pevné zapustilo kořeny, a tak i mládež dospělejší v povinnostech náboženských a ve zbožnosti se udržovala a zachovávala. Odměny učitelům a katechetům příslibené, ale i přísnost zákona proti rodičům, již mládež svou do škol neposílají, najisto, doufám, způsobí, že mládež takovýchto blouznivců školy i opa-

kovací cvičení stále bude navštěvovati a zcela se přizpůsobí královským školním nařízením, ježto vrchnostenským úřadům a magistrátům jest nařízeno, kdyby kněz spozorovav nedbalost fanatických rodičův o děti, jež do školy posílali se mají, ani nevyčkal předepsané lhůty k podání tabelárního výkazu mládeže, jež školu zanedbává a rodiče blouznivce z této nedbalosti udal, aby magistráty a vrchnostenské úřady ihned proti takovýmto odbojníkům, zamlčice udavatele, zákonitými tresty zakročily, a kdyby ani to neprospělo, tresty zdvojnásobily a prodloužily, přičemž má dbáti se toho, aby se někdo nedomníval, že tento trest dán mu byl jako podezřelému z víry, ale aby bylo zřejmo, že pouze proti neplnitelům zákona se vystupuje.

Při této vhodné příležitosti celou duší velebný klerus otcovsky a dle důležitosti předmětu i přísně napomínáme, aby pod nijakou záminkou (protože žádné neuznáváme) ni žádný kněz z duchovní správy se neodvážil toho a nepřipustil, aby v nedělích hodiny opakovací se zkracovaly nebo opomíjely. Nikoho zajisté není tajno, jak velikého prospěchu z těchto opakovacích hodin při řádném vyučování (a aby řádně se vyučovalo, záleží na kleru) náboženství se dostává.

Poučení totiž, jež obdržela mládež venkovská zejména ve školách málo navštěvovaných, častěji zanedbávaných, kde krátkou dobu se vyučovalo, může se v hodinách opakovacích buď doplniti, buď zvýšiti neb alespoň znova v mysli oživiti a pro dospělejší již věk a vyvinutější rozum hlouběji v srdce mládeže vštípit. Opakujeme opět danou již radu, by k těmto opakovacím hodinám ten čas o nedělích se volil, jenž dle uznání nebo dle zkušeností nejlépe se pro poučení hodí.

Venkovským vikářům zvláště a přísně nařizujeme, aby při kanonické visitaci pilně a dopodrobna zkoumali, zda hodiny tyto a ve vhodné době i s jakým výsledkem se konají, dále aby veškerou svou autoritou buď o odstranění nedbalosti neb o pochvalu práce a snahy se zasadili a nám zvláštní o tom podali zprávu. Důležitost opakovacích hodin i tím se dokazuje, že Jeho nejjasnější Veličenství dekretem ze dne 10. prosince předcházejícího roku nařídilo, aby je i nekatoličtí duchovní každé neděle konali.

6. Veškerá moc a násilí, pravda, pokud se týče blouznivců, ze zásady sice odstraniti se musí, ale přece stát nemůže klidnou snášeti myslí, aby blouznivci zemské zákony a nařízení vladařská, dobro a pořádek a veřejný pokoj porušovali nebo dle libovůle s drzým čelem si počínali. Nikomu z hodných poddaných a poslušných občanů není dovoleno ve dnech svátečních veřejně práce služebné konati, děti od škol a sv. křtu zdržovati, manželství mimo předepsaný řád uzavíratí nebo rozvazovati, v konkubinátě žíti, knihy censurou královskou zakázané čísti, pokoutní schůzky konati, povinné dávky duchovnímu správci a učiteli odpírati nebo nedávati, pravdám náboženským se posmívati a cokoliv jiného podobného činiti. Provinění blouznivců politickému dohledu zákonů státních právě tak podléhají jako lidí ostatních. Proto kdyby kdo z blouznivců proti zákonům jednal, z téhož důvodu jako jiní občané byl by trestán bez ohledu na jakékoli výmluvy a domněnky. Nechť tedy katolický kněz, jenž by se dověděl, že blouznivci proti veřejným zákonům buď tajně buď veřejně jednají, nebo sám to zpozoroval, úřadu vrchnostenskému bez všelikého strachu s obezřelostí a opatrností, jež sluší muži vážnému a o dobrý pořádek pečlivému, to bez ostychu ovšem

že ne snad pouze dle doslechu, ale skutečné faktum oznámí, a kdyby polepšení nenastalo, naši konsistoři udá. K uklidnění prohlašujeme, že tak beze všeho strachu a podezření duchovní správce učiniti může, ježto od úřadů politických úřady vrchnostenské obdržely poučení, aby zpráv od katol. kněží tak užívaly, aby nikomu z toho nevznikly obtíže. Úřadům vrchnostenským a magistrátům dále sděleno bylo, aby veškerou svou pomoc rychle a vydatně kleru poskytly, budou-li v této záležitosti, jež týká se obecného pokoje a pravého pořádku, od kleru požádány a stane-li se jim hodnověrná relací.

(Pokračování.)

Dějiny kolejí jesuitských v Čechách a na Moravě od r. 1654 až do jich zrušení.

Napsal Dr. ANT. PODLAHA.

(Pokračování.)

II. Kolej u sv. Klementa v Praze.

K nové velikolepé budově koleje položen byl základní kámen dne 8. prosince 1653; učinil tak jménem císařovým Bernard Ignác hrabě z Martinic. R. 1654 započato bylo se stavbou křídla západního od kostela sv. Salvatora až k ulici Platnéřské, dlouhého 188 loket a širokého 34 loket.

Roku 1654 dne 4. března slaveno bylo spojení obou universit pražských. Toho dne od 7. do 8. hodiny ranní vyzváněno bylo zvony kostela týnského. Před hodinou 9. vyšli ze semináře sv. Václava, tehdy ještě v Klementině se nacházejícího, rektor university Ferdinandské P. Jirí Molitoris s děkany, professory a ostatními úředníky akademickými a ubírali se k náměstí Týnskému. Z koleje Karolinské touž dobou vyšel protektor university Karolinské Kryštof Popel z Lobkovic s celým senátem v průvodu nesčíslného zástupu studujících. Když přišli na dohled kostela týnského, uvítání byli fantárami 24 trubačů; vstříc vyšel jim u vchodu chrámového městský magistrát a uvedl je dovnitř k uchystaným lavicím. Dále dostavili se určení k tomu komisaři spolu s královskými místodržícími a přehojně šlechty, kteráž tehdy v Praze ke generálním soudům byla shromážděna; posléze dostavil se kardinál Harrach, arcibiskup pražský. Když všichni dle důstojenství své místo zaujali, sloužena byla mše sv. o Duchu sv., kterou sloužil probošt metropolitní kapitoly. Po mši sv. vystoupil první sekretář královské rady a přečetl diplom císařský, za kterých podmínek z rozkazu a mocí J. M. C. obě university v jedinou sloučeny býti mají, a spolu oznámil prvního rektora magnifika, totiž rektora koleje Klementinské S. J., jenž tudíž na povýšené místo byl uveden a ode všech přítomných pozdraven blahopřejnými projevy. Po té z každé bývalé university jeden řečník všechněm příznivcům poděkoval, načež za zvучné hudby zpíván chvalozpěv „Te Deum“, jímž slavnost zakončena. Na to v koleji byla hostina, již se účastnili mimo akademický magistrát: arcibiskup, všichni komisaři a místodržící.

Spojení obou universit v jedno ode všech bylo schvalováno — vyjímajíc některé závistníky. Disputace, promoce a ostatní úkony

universitní nabyly od té doby slavnostnějšího rázu. Veliký podiv vzbuzovaly tři slavnosti veřejné; při jedné z nich dosáhlo stupně bakalářského 109 filosofů, při druhé doktorátu 57 filosofů; při třetí došlo stupně bakalářského v theologii 8 studujících.

Aby pak pro budoucí časy mimo společnou ochranu Rodičky Boží a ostatních svatých každá fakulta měla zvláštního svého patrona, zvolili si theologové sv. Jana Evangelistu, právníci sv. Ivana, medikové sv. Kosmu a Damiana a filosofové sv. Kateřinu.

R. 1654 residence Liběšická byla značně rozšířena přístavbou k pohodlnějšímu přebývání.

Na statku Liběšickém bydlící členové Tovaryšstva pečovali nejen o věci hospodářské, nýbrž i katechesemi, kázáními, exhortami lid vyučovali a k životu zbožnému a řádnému naváděli.

Fakultě theologické r. 1655 přibyli dva profesori, z nichž jeden vykládal články víry sporné vzhledem k jinověrcům, druhý pak probíral biblické otázky theologie pozitivní.

R. 1655 šesti v chudobě zesnulým postarali se kněží z Tovaryšstva, již je byli zaopatřili, o slušný pohřeb. Umírající jedna žena prosila zaopatřivšího ji kněze z Tovaryšstva, aby ujal se dítky jejího měsíce starého. Kněz tak učinil: světil dítko počestné matroně a z almužen staral se o jeho výživu.

Pražští lékárníci podali r. 1657 u rektora university stížnost proti lékárně v koleji Klementinské. Uváděli v ní: 1. císař Ferdinand III. počet lékáren v Praze obmezil na devět; mimo tento počet však jest lékárna klementinská, 2. Urban VIII. v bulle r. 1637 29. srpna vydané zakazuje řeholníkům, by neprovozovali umění ze zisku; dokládali se jakéhosi listu napominacího, jímž 1651 2. září poroučí se kněžím S. J., aby ve Vídni proti dekretu kongregace apoštolské léků neprodávali; 4. lékárnou klementinskou činí se ostatním lékárníkům škoda. K námitkám těmto dány tyto odpovědi: „1. lékárna klementinská dávno dříve již byla ztížena; jelikož tudíž císař stanoviv počet lékáren nerozkázal lékárnou klementinskou zrušiti, patrně z toho, že když počet onen byl obmezen, nebyla miněna ona lékárna; 2. v bulle Urbana VIII. výslovně se zakazuje řeholníkům římským; tedy na jiné se nevztahuje; 3. zda otcové S. J. ve Vídni něco činili proti nějakému dekretu, nepřisluší nám o tom pojednávat; 4. provisor lékárny klementinské nikomu škody nepůsobí: neboť nikomu léků svých nenabízí, veřejně jich neprodává, aniž doprošuje se lékařů, by nařizovali, aby léky od nich předepsané byly kupovány v lékárně klementinské; tím méně jiné lékárny haní a nemocným radí, by od něho léků žádali; jestliže pak něco zisku ubývá pražským lékárníkům tím, že lékárna klementinská poskytuje léků také osobám světským, tu jest na povážení, zda dobru soukromému dáti jest přednost před dobrou veřejným, jež z našich lékáren plyne. Posléze, kdo bude haněti, že chudým, řeholníkům, studentům, přátelům, dobrodincům, alumnům, konviktorům, seminaristům, knížatům, hrabatům, baronům, prelátům a jiným osobám, jež právomoci městské nejsou podrženy, když léků z našich lékáren žádají, jim je dáváme? Magistráty městské nechať zakáží svým měšťanům, by léků z našich lékáren nežádali; kolejím však zakázati nemohou, by žádajícím léků odpíraly.

Na vsi Okoři příslušející k panství Tuchoměřickému vázl závazek učiněný Jiřím hrabětem z Martinic, aby v konviktě vychovávaní byli dva alumnové, kteří by jednou mohli býti užiteční v duchovní správě na jeho panství. Kollej, aby statek od závazku toho osvobodila, složila konviktu r. 1658 29. pros. 4000 rýnských.

R. 1658 arcikníže Leopold účastnil se tří processí, jež latinská družina Marianská o svátcích marianských konati uvykla na náměstí Staroměstské.

R. 1656 kněží kolleje Klementinské rozdali mezi chudé, zvláště ty, kteří žebrati se ostýchali, 550 rýnských. Uvězněným každou neděli a každý svátek sloužili mši sv. a měli k nim promluvu; mimo to jim poskytovali pokrm, nápoj, oděv a v zimě topivo.

R. 1659 skoupeny byly domy pro konvikt, a když náležitě byly upraveny, byli tam r. 1660 přesídlení alumnové z kolleje klementinské, kde do té doby bydlili. Místnosti v kolleji tak získané určeny byly k rozšíření místnosti školních.

R. 1660 bylo západní křídlo kolleje dokončeno až ke kostelíku sv. Eligia, a hned také bylo osídleno. Kostelík ten byl toho roku zbořen a na jeho místě nová svatyně jakožto součást kolleje budována a r. 1664 dokončena.

Nová kaple byla vyzdobena plastickým dílem i malbami a opatřena novým oltářem ³⁷⁾ První služby Boží konaly se tu dne 25. července 1664; v ten den prohlédl si novou kapli také nejvyšší purkrabí.

Kostel sv. Salvatora počal se dláždit r. 1660 červeným a bílým mramorem; náklad na to poskytla štedrá šlechta. Téhož roku bylo průčelí kostela zvýšeno a umístěno na něm 14 velikých kamenných soch svatých, z nichž 13 bez podstavce jsou 8 stop vysoké, socha pak, jež nejsv. Vykupitele představuje, jest 9 stop vysoká. Nejvýše jest socha Spasitelova, po jeho bocích sochy čtyř sv. evangelistův, při krajích sv. Ignáce a sv. Františka Xav. Nad propylejem uprostřed ve výklenku umístěna socha P. Marie a na kamenném zábradlí sochy čtyř sv. učitelů církevních, po jejichž stranách jsou sochy představující sv. Klementa a sv. Vojtěcha.

R. 1661 dne 20. března učiněna byla smlouva mezi zástupci světských fakult (právnícké a lékařské) Kryštofem Kyblinem a Janem Markem Marci s jedné, a P. Janem Saxiem, rektorem kolleje Klementinské, s druhé strany, kterouž jmenovaní zástupcové rektoru postoupili dva domy s právem patronátním kostela Betlemského za 3200 rýnských, s vynětím vesnic, pozemků, úroků a důchodů jakýmkoliv způsobem k nim příslušných, jež sobě fakulty ty pro všechny budoucí časy vyhradily, jakož i právo pohřbu pro všechny akademické učitele a úředníky, jejich manželky a dítky beze všeho platu za místo pohřební. Jmenovaní zástupcové fakult stvrdili listinou ze dne 20. října příjem kupní ceny.

V kostele Betlemském konány byly služby Boží pro seminář a pro družinu českou.

³⁷⁾ „plastico opere incrustatum, superne picturis exornatum et pergulis, in quibus eleganti artificio factæ pictæque lypsanothecæ sunt collocatæ; altare demum quoque perfectum fuit.“ Miller 1011.

Ve dnech masopustních zavládla v Praze bezuzdná bujnost. Aby jí čelili, r. 1662 někteří sodálové družiny latinské větším počtem asi dvou set v masopustní úterý odpoledne, kdy veselí bývalo nejrozpustilejší, oblečení jsouce v roucha kající a bičíky v rukou majíce, ulicemi bičující se putovali od kostela ke kostelu; také na Staroměstském náměstí u sochy mariánské se zastavili. Tato pobožnost nebyla ovšem světákům po chuti i vedli si na ni stížnost u magistrátu, ale marně, jelikož sám arcibiskup zbožné to počínání schválil a sodály vzal v ochranu.

R. 1664, když všechno naplněno bylo bázní před Turky a pobožnosti za odvrácení nebezpečí od nich hrozícího se konaly, ješuité staroměstští, aby horlivost lidu roznítily, dali vybudovati ve dnech před popeleční středou velikolepé lešení divadelní. Dole spatřovalo se moře s loďstvem nepřátelským a břehy pokryté pluky tureckých jezdců. Nad tím byl nápis: „Tito ve vozích a jiní v koních (doufají)“ (Žalm 19, 8). Výše viděti bylo věž ověšenou štíty se jménem „Ježíš“ a na vrcholu jejím zářilo totéž svaté jméno obklopené andilkami, z nichž jedni metali plamenné blesky, druhí v polnici troubili. Tu četl se nápis: „My pak ve jméno Hospodino.“ (Žalm 19, 8.) Nad mořem v mlhách vznášel se půlměsíc a na něm spatřovala se P. Maria jakožto „Útočiště křesťanův“. Po jejich stranách viděti bylo světce, a mezi nimi patrony české, moravské a slezské jakožto orodovníky. Před tímto jevištěm kazatel z Tovaryšstva po tři dny konal k lidu přecetně shromážděnému kázání na přiměřená themata. Divadlo ono všeobecně se líbilo a bylo i rytinou zobrazeno a rozdáváno.

R. 1664 v zahradě na druhém břehu Vltavy vystavěna byla kaple sv. Ignáce, a to dle vzoru a v rozměrech komnaty, v níž v Římě po 16 let světec ten svatý život vedl, konstituce psal a svatě zemřel, a v níž potom P. Jak. Laynez a posléze sv. František Borg. bydlili a v níž svatě skonali. Svatyňka ta vyzdobena byla příslušnými malbami. V téže zahradě byla ještě kaplička sv. Michaela, v níž členové Tovaryšstva v zahradě na zotavení jsoucí mši sv. sloužili nebo bohoslužbám přítomni byli a večer litanie ke všem svatým se modlili.

R. 1665 utvořila se Mariánská družina vinařů pod titulem P. Marie u jesliček a sv. Isidora. Toho roku ve svátek bolestné P. Marie, v neděli čtvrtou po velikonoci, když pražské družiny konaly dle zvyku svého slavný průvod do velechrámu sv. Víta, pozvaly ke zvýšení slavnosti i vinaře, jichž se tehdy čítalo celkem asi 700. Ti se dostavili v počtu více nežli tři set a kráčeli v šestistupu za prvními nosítky, na nichž znázorněno Jesulátko visící s révy vinné, hrozny ověšené. Když toto účastenství vinařů vysokým i nízkým velice se líbilo, byl dán návrh, aby vinaři utvořili svoji Mariánskou družinu, což by bylo na prospěch utvrzení katolické víry mezi nimi a na polepšení jejich mravův. Byloť tehdy jisto, že asi polovice jich není víry katolické a že každého roku kolem velikonoc přicházejí k nim tajně predikanti ze Saska. Snaha o zřízení družiny setkala se s tvrdošíjným odporem náčelníků vinařů. Než posléze zvítězilo neúnavné úsilí. Poprvé shromáždili se někteří z vinařů v kapli sv. Eligia; k družině přihlásilo se jich 45.

Diplomem ze dne 15. listopadu 1665 tato družina aggregována byla k družině římské.

Počet sodálů neustále vzrůstal, takže prostory kaple sv. Eliasia ukázaly se býti malými; přeložena byla tudíž družina r. 1674 do kostela betlémského. Prvním kongregace té praesesem a zakladatelem byl P. Matyáš Tanner, největším podporovatelem Felix Had z Proseče, perkmistr hor viničných. Bylo zavedeno v obyčej, aby vinaři, kdykoliv perkmistrovi skládali přísahu věrnosti, vždy také při mši sv. skládali vyznání víry do rukou svého praesesa.

Podobná družina rolníků pod týmž titulem zřízena byla na jezuitském statku v Tuchoměřicích r. 1676.

Kostel Nanebevzetí P. Marie v Liběšicích roku 1666 vyhořel úplně i s věží; v plamenech vzaly za své oltáře, varhany, lavice i zvony; obraz P. Marie z malovaných skel složený zůstal neporušen. Kostel téhož roku byl znova zřízen, a poněvadž návalu lidu již nestačil, rozšířen dvěma přistavěnými kaplemi, nad nimiž zřízeny prostranné empory. Ve znova zřízeném kostele byly postaveny tři nové oltáře, empory ozdobeny obrazy a malbami, nové varhany i zvony opatřeny; vůbec byl kostel uveden do takového pořádku, že sličností, prostranností a pěkným zařízením vnitřním náležel mezi nejpěknější kostely celého okolí. Část nákladu uhrazena ze štědrého odkazu Adama Cattmana, jenž byl v Liběšicích po 34 let farářem příkladným a horlivým.

R. 1666 přikoupeny k panství Tuchoměřickému Libochovičky a Holy od hr. Walderodové za 8000 rýn. a Letky od Fridricha Viléma, markraběte brandeburského za 5000 rýn.

R. 1666 část residence Tuchoměřické s refektářem od základu byla vystavěna a znenáhla upravena tak, že scholastikové jesuitští zde mohli trávit podzimní prázdniny a také v době moru tam vůbec bydleti.

R. 1666 Ambrož Landuccius, biskup porphyorský, daroval P. Šebastiánu Belluciovi a ten zase P. Kašparu Corbettovi S. J. hlavu sv. Valeria muč., kterouž P. Corbettus pak daroval P. Janu Saxiovi, prokurátorovi provincie české v Římě, jenž svatý ten ostatek věnoval kostelu sv. Salvatora v Praze.

Václav Michna hrabě z Vacinova učinil závětí fundaci pro šlechtický konvikt jezuitský na statcích svých v Hlubočepích, Jinonicích, Bukovicích, Klukovicích, Smíchově a Malých Bubnech; z pozivatelů nadace jeden býti měl kněz, jenž každého dne sloužiti měl za zakladatele mši sv. u oltáře sv. Františka Xav. Ale z těch statků k zmíněnému účelu odevzdány r. 1667 pouze Hlubočepy s pustým dvorem Klukovicemi, z jichž výnosu pouze 2 fundatisté vydržování býti mohli.

R. 1667 dne 10. dubna zemřel slavný lékař a univ. professor pražský Jan Marek Marci, muž vynikající neobyčejnou učeností, jenž velikou láskou lnul k Tovaryšstvu; tři dny před smrtí složil sliby řeholní i pochován byl, oblečen v roucho jezuitské, v kryptě Tovaryšstva v chrámě sv. Salvatora.

Téhož roku dne 7. července zemřel v kolleji Klementinské P. Rodericus Arriaga, rodem Španěl, od r. 1625 v Čechách působivší, hlavně jakožto professor universitní.

R. 1667, když došla do Prahy radostná zvěst o narození arciknížete Ferdinanda Václava, celá Praha slavnostně byla osvětlena. Kollej Klementinská vynikala nad jiné nádherou osvětlení.⁹⁸⁾

Kolleji dostal se odkazem statek Vesec; jelikož však méně byl příhodným, prodán za 3500 rýnských. Rovněž tak prodáno panství Kostecké r. 1667 baronu Zárubovi, aby zakoupeno bylo časem panství příhodnější. I naskytlo se panství Opařanské, které kolleji Jindřichohradecké, již náleželo, méně se hodilo, za to však kolleji Klementinské bylo vítáno, jelikož sousedilo s jejich statkem Bernardickým. Kollej Klementinská zakoupila tudíž r. 1669 statek ten od kolleje Jindřichohradecké za 32.000 kop čili 33.733 rýnských 30 kr. Po té residence řádová, která do té doby byla v Bernardicích, přenesena do Opařan. Téhož roku zakoupila kollej Klementinská statek Průhonický za 36.000 a statek Řeporyjský za 18.000 rýnských.

V Tuchoměřicích v zámku neboli residenci vystavěn kostel sv. Víta, jenž r. 1667 přiveden pod střechu a r. 1668 tou měrou byl dokončen, že v něm konány býti mohly služby Boží.

R. 1668 veliký rozruch vzbudila konverse Ondřeje Froma nejen v celé Praze, nýbrž zvláště v zemích protestantských, především v Braniborsku, odkudž konvertita pocházel. Byl to muž nadáním a učeností vynikající, jenž stal se licentiátem theologie protestantské. Pro svou učenost, rozšafnost, vážnost a pílí byl u kurfirsta ve veliké vážnosti; po deset let byl jeho rádcem a mimo to první místo měl v církevní radě berlínské; po patnácte let byl představeným nejpřednějšího kostela v Berlíně a spolu superintendentem celého církevního okrsku, v kterémžto úřadě více než 200 duchovních protestantských ordinoval. Obrácení jeho stalo se takto: Kurfirst, vida, že mezi luterány a kalvínci tolik jest neshod, snažil se sjednotiti je v jedno. Péči sjednocovací svěřil Fromovi, jenž vida, že jejich učení nikterak nelze navzájem smířiti, počal pochybovati o pravdě obojího učení i zahloubal se ve studium svatých Otců, sněmů a tradice; výsledkem tohoto studia bylo přesvědčení, že pravdu nalézt lze pouze v církvi katolické. Svěřil se s tím P. Longinovi Johnovi S. J. z provincie české, jenž dlel v Berlíně u dvora markraběte Kristiana Viléma. Po mnohém váhání odebral se do Prahy a tu v kolleji Klementinské pod vedením jednoho kněze z Tovaryšstva ve víře katolické náležitě se vyučiv a utvrdiv, složil v ruce rektora kolleje vyznání víry. Manželka konvertilova zpočátku zatvrzele trvala při své víře, až posléze přece

⁹⁸⁾ „... ad quandam æmulationem omnium suos quoque ignes exhibuit collegium Clementinum ita festivo, ut nulli diceret esse secundum. Omnibus e fenestris, ubi fabrica est altissima, relucebant e laternis versicoloribus lampades; e turri mathematica pellucidæ extabant pyramides, intermicantibus variis coloris pene innumeris lucernis. In fastigio seu fronte templi Salvatoris gratissimò spectaculò lucebat inter personatas provincias Ungariam, Boëmiam, Austriam, ac reliquas, flammis erumpentibus circumdatum ss. Nomen Jesu; ardebat nomen recens nati archiducis, imago ss. regum Wenceslai et Ferdinandi, multaque ad nocturnam pompam raro splendore disposita emicabant. Inter hæc intercinuerunt omni cantuum genere musici nostri, ut non magis oculi quam aures ad nos converterentur. Hæc pro plausu publico, qui quanto subditis erat hilarior tanto subsecuta annò sequenti eiusdem archiducis mors erat luctuosior.“ Miller, 1449.

následovala příkladu svého manžela a dne 29. září se třemi dospělejšími dětmi učinila veřejné vyznání víry. Roku pak následujícího 1669 From vykonal v kolleji Klementinské exerceit, a přijav nižší i vyšší svěcení, slavil v kostele sv. Salvátora svoji primici; paranymfou byl infulovaný děkan metropolitní kapitoly; čtyři synové Fromovi nesli svíce; při mši sv. choť Fromova a dcera přijaly z rukou jeho nejsv. Svátost. Manželka Fromova v kapli vlašské zavázala se slibem ustavičné čistoty. From stal se pak kanovníkem v Litoměřicích a později vstoupil do řádu premonstrátského.

R. 1669 zachvácen byl ohněm kostel sv. Víta v Tuchoměřicích, roku předešlého dostavěný.

Roku 1669 na nově zakoupeném statku Opařanském vznikl lesní požár, jenž na štěstí příliš velikého rozsahu nenabyl, jelikož vítr se obrátil.

R. 1669 zakoupila kollej Klementinská od Marie Alžběty Michnové Řeporyje se Zahrádkou a Zlichovem za 18.000 rýn.; vše to připojeno k statku Tuchoměřickému.

R. 1671 k žádosti knížete Václava z Lobkovic, vévody roudnického, kollej postoupila mu statek Ctincveský, dobře vším opatřený, jenž byl proto také kolleji příhodný, že členové řádu z Liběšic do Prahy cestující mohli tam noclehovati. Náhradou obdržela kollej Vodolku, kterážto výměna ukázala se býti výhodnou.³⁹⁾

Téhož roku urovnán spor s metropolitní kapitolou o některé pozemky v Kopanině, jenž dlouho bez výsledku se byl táhl; kollej postoupila kapitole část lesa, ponechavši sobě pole a pastviny.

Kanonisaci sv. Františka Borgiáše kollej Klementinská oslavila velice okázale a s velikým zdarem.⁴⁰⁾

Lékárníci obdrželi od cís. Leopolda 7. září 1671 stvrzení a rozšíření svých privilegií, v nichž lékárnám domů řeholních se sice dovolilo míti lékárny pro vlastní domácí potřebu a pro dobrodince, avšak nesměly jiným lékům prodávati. Nicméně stížnosti lékárníků proti lékárnám klášterním ani potom neustávaly.

Roku 1672 bylo na gymnasiu a školách akademických 1499 žáků; mezi nimi 19 hrabat, 48 baronů, 78 rytířů, 160 šlechticů.

R. 1672 dne 16. pros. zemřel v 72. roce věku svého v kolleji Klementinské P. Karel Grobendonq, rodem z Mechliny v Belgii, jenž většinu života svého strávil v české provincii jesuitské, působě úspěšně jakožto professor filosofie a theologie. Vynikal učeností i svatostí života a požíval veliké vážnosti. Kterýsi vynikající

³⁹⁾ „Qui acceptatam in vicem illius Odolkam a parvo, quo nostrum esse coepit, tempore, inspiciat, etiam cum faenore commutasse dicet“. Miller 748.

⁴⁰⁾ „Quo studio collegium Pragense Clementinum s. Borgiae honoribus cumulandis per octiduum sese impenderit, hoc in libello typis vulgato explicuit. Certe nec laboribus nec sumtibus, qui ad augendum festum facere posse videbantur, pepercit; sed neque sodalitates, neque binæ nostræ facultates qua expensis, qua pompa defuere. Respondit quoque studio ac pietati nostræ successus, et populi quaquaversum dissita fama: nihil hactenus Pragæ spectatum esse simile. Omnia visa sunt ad rem bene agendam conspirasse: conatus videlicet omnium nostrum; tum aliorum religiosorum propensa in nos studia; tum civium insolita inclinatio; tum voluntas militum, tum aura ipsa. Labores etiam ita feliciter sunt acti, ut nullus læsus, maleve sit aliquis affectus; nullibi minimum illatum damnum“. Miller 1361.

muž po jeho smrti napsal: „Extinctum est magnum lumen Societatis, consiliorum oraculum, patientiæ prodigium, exemplar virtutum omnium.“ Vynikal také jako exhortátor akademické mládeže a spisovatel.⁴¹⁾

R. 1673 6. února arcibiskup Matouš Ferdinand z Bilenberka P. Matouši Tannerovi, tehdáž rektoru kolleje, stvrdil a dovolil k veřejné účtě vystavovati ostatky sv. mučedníků Aethera, Venturina, Magna a Basilly, jakož i tělo sv. Prima muč., jež r. 1666 dne 3. června Caesar Tachenettus, biskup spoletský, daroval s autentikou P. Mikuláši Zucchi-mu S. J., ten pak zase P. Tannerovi.

Professor matematiky Kašpar Knittel S. J. vydal roku 1673 učené dílo „Cosmographia elementaris propositionibus physico-mathematicis proposita“. Dílo toto i u posluchačů na luteránských školách v Německu nalezlo obliby, tak že se svolením představených Tovaryšstva dali je v menším formátě přetisknouti v Norimberce r. 1674.⁴²⁾

R. 1673 P. Karel Příchovský S. J. učinil při konviktě jesuitském nadaci pro jinocha šlechtického z rodiny Příchovských anebo, když by nebylo takového uchazeče, pro jinocha z některé rodiny příbuzné. Poživatele zakladatel zavázal, aby pilně oddával se vědám a zbožnosti pod disciplinou Tovaryšstva Ježíšova k větší cti Boží, ke prospěchu náboženství a vlasti, a aby ho byl na modlitbách pamětliv.

R. 1673 v Tuchoměřicích dne 23. července položen byl základní kámen ke kapli sv. Rosalie, při níž byl založen nový hřbitov.

R. 1674 kaple byla dokončena, načež ji i hřbitov benedikoval Tomáš Pešina, děkan metrop. kapitoly pražské, a v ní první mši sv. sloužil.

R. 1673 v září císař Leopold poctil kolleji Klementinskou svojí návštěvou. Při té příležitosti studující provozovali melodrama: „Abraham zasnující synu svému Rebeku“; hra ta byla složena vzhledem k zasnoubení císař. Leopolda s arcikn. Claudii. Divadlo to císaři velice se líbilo.⁴³⁾

Z kolleje nutno bylo vésti podzemní stoku do Vltavy. Jelikož měla jíti pozemkem sousedícím s klášterem křižovnickým, obávali se křižovníci, že snad bude škoditi základům jejich klášterní budovy. Konečně velmistr Jan Fridrich hr. z Waldštejna, tehdáž biskup královéhradecký, dal svolení k stavbě stoky s podmínkou, když kolleji Klementinská se zaváže nahraditi škody, které by snad

⁴¹⁾ Pelzel 26 – 27.

⁴²⁾ „Facultas mathematica doctas et sumtuosas in arenam produxit de cosmographia positiones, quas mathematicum sub lutheranis magistris scholares per bibliopolas Norimbergenses, impetrata a Societatis superioribus licentiâ, minore commodioreque formâ recuderunt, ad facilius perficiendum ex doctrina nostra — sic scribebant — ‚cosmographiæ peritiam‘.“ Miller 1499.

⁴³⁾ „... collegium Clementinum melodrama exhibuit; erat Abraham habitans in Australi plaga, filio Isaac conjugem Rebeccam de domo et cognatione sua ad fontem urbis Nachor desponsans, typus Austriacæ domus Leopoldo spon-sam Claudiam de domo et cognatione sua ad fontem fluminis Oeni deligentis. Adeo decore, dextre ac eleganter agere omnes, ut S. C. Majestas non digito solum, sed et toto præ hilaritate gestiente corpore hocce melodrama approba-verit.“ Miller 1423.

stoka klášteru křížovnickému učinila. Stoka pak z tesaného kamene stavěná dokončena byla r. 1673.

R. 1673 rozmnožen byl z nařízení arcibiskupova počet katechistů z kolleje Klementinské, jak kněží, tak scholastiků. Všichni faráři chválili činnost těchto katechistů, neboť ovoce její jevílo se v hojnější návštěvě chrámů. Katechisté konali křesťanská cvičení na 15 místech uvnitř města, mimo to i v Pražském okolí.

R. 1674 byli tito kněží a scholastikové z kolleje Klementinské katechisty: 1. kněží: P. Adam Clement u sv. Salvatora, P. Jakub Spanberger u sv. Apollináře, P. Martin Potůček v kostele Týnském; 2. theologové IV. roku: Karel Bukovec u Věch Svatých, Daniel Schneider u sv. Jindřicha, František Cassinis u Voršilek, Jiří Vyskočil u sv. Petra a Pavla, Jiří Vorel u sv. Vojtěcha Většího, Jan Chmelvoda u sv. Martina; 3. theologové III. roku: Adam Zeidler ve vlašském špitále, Jakub Trojer u sv. Mikuláše v Podskalí, Šimon Machaonský u sv. Šimona a Judy; 4. theol. II. r.: David Mračný ve Vršovicích, Leopold Neuman u sv. Eliška, Martin Tichý v Michli, Pavel Sperling u sv. Haštala; 5. theol. I. roku: Kryštof Věžník na Sněhově, Jiří Hájek v Holešovicích, Ign. Fodor ve vinicích, Vít Teichert v Podole.

R. 1674 v den sv. Ignáce vedeno bylo k podnětu katechisty z Tovaryšstva processí dítek z kostela Betlémského do chrámu sv. Salvatora v krásném pořádku za zpěvu písně ke cti řečeného světce.

Téhož roku arcibiskup nařídil, aby všechny školy triviální (jichž bylo ve městě více než 60) v jisté okrsky byly rozděleny, jejichž mládež měl míti na starosti katechista v blízkém kostele nedělní cvičení konající.⁴⁴⁾

V kostele sv. Salvatora pochován byl r. 1674 baron Servác z Engelsflusu, jenž zbožně zemřel, vyžádav si, aby oblečen byl v roucho jezuitské.

Roku 1674 opatrně odstraněn starý zvyk surových beání.⁴⁵⁾

Rovněž tak šťastně, ač nesnadněji, potlačena výtržnost studentů, strhnuvší se při kterémsi popravě. Kat neobratný odsouzenou dvakráte tal, aniž by se mu podařilo hlavu stiti; tu přítomní studenti počali naň házet kamením a když se dal na útěk, pronásledovali jej, nedbajíce napomínání úředníkův, kteří dle zvyku na koních popravě byli přítomni, ano byli by srazili se i s vojáky, kteří na zjednání klidu byli vysláni, kdyby jeden z Tovaryšstva výmluvností nebyl zjednal pokoj.⁴⁶⁾

⁴⁴⁾ Miller 2225.

⁴⁵⁾ „Anno 1674 inveterata quædam neophilosophos verbis et verberibus traducendi consuetudo tam dextre feliciterque est extirpata, ut nullum amplius illis negotium aut molestia facessatur.“ Miller 1499.

⁴⁶⁾ „Pari quidem dexteritate, sed majori cum difficultate opus habebat publicus tumultus, in quo studiosorum numerus magnus publicum justitiæ ministrum ad necem deposcebat, ratus jure, nescio quo, sibi licere lapidare illum, qui reæ caput uno alteroque ictu non demessuisset; quare lapidibus eundem primum impetere, ac tum e medio profugum insequi, ne ipsis quidem parituri, qui pro more simili processui magistratus loco in equis præsidebant; jamque etiam in ipsas militum submissas turmas furentes armabant dexteratas, in mutua haud dubie funera ruituri, nisi nostro interveniente et facunde perorante intra paucorum vulnera tumultus ille constitisset.“

R. 1675 započalo se užívati nového prostranného refektáře, a to poprvé v den, kdy členové Tovaryšstva dostavili se do kolleje Klementinské ke kongregaci provinciální.

Ve hradě Okoři byla r. 1675 opravena kaple a dne 28. července ke cti sv. Václava benedikována od Tomáše Pešiny.⁴⁷⁾

Kollej Klementinská zakoupila od kolleje Litoměřické jižní část panství Ústěckého za 49.000 rýnských, přidavši ves Nučnici, kolleji Litoměřické bližší a příhodnější s částí lesa u Pokratic. Tim ukončeny jsou spory, jež v minulých dobách mezi poddanými a úředníky obojí části vznikaly k velikým zaneprázdněním a obtížím rektorův.

R. 1676 28. února konsistoř Pražská sede vacante schválila veřejné uctívání v kostele sv. Salvatora ostatků sv. mučedníkův Desideria, Formosa, Benigna, Magna, Donata, Bonifáce, Bona, Benedikta, Fausta, Generosa, Pacifika a Justa, jež r. 1673 dne 18. srpna Josef Eusanius, biskup porphyryský, byl daroval P. Simeonovi Cattaneovi S. J., ten pak věnoval je zmíněnému kostelu.

R. 1676 dne 2. října zemřel v kolleji Klementinské P. Maximilian Reichenberger, rodem Pražan, professor filosofie a theologie, vyznamenávající se učeností i rozšafností; byl oblíbeným zpovědníkem; od konsistoře pražské byly mu svěřovány k rozluštění těžké a spleťité případy.

R. 1677 vystavěna byla kašna z tesaného kamene v nádvoří kolleje k veliké její ozdobě i velikému užitku.

Do r. 1677 náležel kolleji kostel Všechn Svatých u Krupky; jelikož byl však od Prahy dva dny cesty vzdálen, kollej Klementinská, dávši jej dříve opravit, postoupila jej kolleji v Krupce.

R. 1677 P. Šimon Schürer, tehdaž rektor kolleje Klementinské, před smrtí svou relikvii z těla sv. Františka Xav., kterouž byl P. Daniel Bartolo S. J. paterovi Danielovi Krupskému, prokurátorovi římskému, daroval, dal vložiti do paprskovitého relikviáře a drahokamy ozdobiti, načež ji věnoval kostelu sv. Salvatora, kdež pak od té doby každého pátku vystavena byla k veřejné účtě.

Nejpřednější velmožové čeští přechasto veřejně chválili chovance semináře sv. Václava pro jejich zvedenost a skromnost. Hrabě Bernard Ignác z Martinic, nejvyšší purkrabí, pro moudrost svoji velebený („illud sapientiæ oraculum“), často nadmíru lichotivě o semináři se vyslovil; jedenkrát pravil: „Kdybych měl jediného jen syna, dal bych jej na vychování do tohoto domu a podřídil jeho kázni.“ („Si filius mihi esset vel unicus, huic illum subjungerem domui ejusque disciplinæ.“) Svědomitou pílí alumni

⁴⁷⁾ Miller k tomu poznamenává na str. 1025 tuto pověst: „Priusquam autem (capella hæc) benediceretur, toto octiduo puella quædam ex Wokorz, dum foris ambularet, svavissimum audivit melos; oculos in arcem, habitatore tum vacuum, unde concentus insonuit, dum converteret, vidit virginem eâ parte, quâ se per fenestram lux in sacellum infundit, rubeâ togâ insigniter ornatam. Varii dein sensus emergere, quænam illa virgo fuerit? prævaluit opinio illa, fuisse virginem, quæ olim innocens ob suspicionem flagitii eo loco inclusa in suæ integritatis testem corollam projecit, quæ in saxum subjacens decidua rosam germinavit; prout hanc hucusque quotannis bis citra omnem culturam germinare cernimus.“

semináře dosahovali ve škole buď místa prvního nebo míst prvnímu nejbližších.

V semináři sv. Václava bylo r. 1677 chovanců ze stavu baronského, rytířského a patricijského 60. Z chovanců vstoupilo toho roku dvanáct do různých řeholí, do Tovaryšstva 6.

Toho roku bylo stanoveno, aby fundace Ferdinandejská nebyla udělována leč těm, kteří byli aspoň stavu rytířského. Sedmáct ferdinandistů oděno bylo téhož roku v barvy císařské.

Nejpřednější z družin byla družina latinská větší pod titulem Zvěstování Panny Marie („Sodalitas B. Virginis annuntiatæ latina major“). Rektorem jejím býval zpravidla nejvyšší purkrabi království Českého. Vzhledem k množství členův měla tři skupiny, z nichž každá měla svého praesesa a prefekta. První oddělení skládalo se z předních hodnostářů jak světských, tak i duchovních, ze studujících theologů, právníků a mediků; shromáždění pobožnosti své konalo zpravidla v kapli vlašské. Druhé oddělení bylo v konviktě sv. Bartoloměje a tam konalo svoje shromáždění. Třetí oddělení skládalo se výhradně z filosofů. Všechna tato tři oddělení tvořila však jediný celek a sodálové zapisování byli do společného alba. R. 1679 dne 10. května rozhodnutím arcibiskupským bylo stanoveno, aby tato družina před jinými v processích a průvodech měla přednost; jakožto důvod uvádí se v příslušném dekretě: „siquidem praedicta Major Congregatio B. V. Mariæ Annuntiatæ 20. mensis Januarii anno 1575 autoritate apostolica, praesente nuntio apostolico Joanne Delphino erecta, et a Gregorio XIII. fel. record. papa multifariis gratiis et privilegiis ornata, non obstante hæresi, quæ passim grassabatur, sine ulla interruptione in hodiernam usque diem in suo vigore et flore permanserit, ad hæresin profligandam sæpe magna inter pericula vitæ, non sine magnis sumptibus multum cooperata sit; ipsaque etiam post luctuosam catholicæ religionis stragem prima medios inter frementium hæreticorum cuneos in publicum prodire ausa fuerit, atque hactenus suis expensis, periculis et conatibus pristinum splendorem catholicæ pietatis egregie sustentet; reliquæ vero congregationes et confraternitates (quæ olim esse potuerunt) per injuriam temporum et regularium expulsionem et ecclesiarum devastationem (licet ex prinæva origine antiqua sint anteriores) in hac Urbe Metropolitana per plurimos annos omnino vacaverint, nec nisi per integram religionis catholicæ reductionem denuo introductæ fuerint.“

Obvyklé pobožnosti a shromáždění latinské družiny větší, jež v té věci byla vzorem družinám ostatním, byly tyto: 1. shromáždění každou neděli o 2. hod. odpolední konalo se tímto pořádkem: a) přečtena stať ze zbožné nějaké knihy, b) prefekt pomodlil se obvyklé modlitby, c) praeses konal půlhodinovou exhortu, d) litanie loretánské a jiné modlitby; 2. veřejné svaté přijímání sodálů každého měsíce, zvláště však o svátcích mariánských; účastenství bývalo tak hojné, že čítalo se 700—800 komunikantů; 3. slavná processí o svátcích mariánských, za příznivého počasí z chrámu sv. Salvatora k soše Mariánské na Staroměstském náměstí za vedení některého z metropolitních kanovníků. Pro tuto processí cis. Leopold I. učinil štědré nadání a nařídil, aby se ho-

vždy účastnili aspoň dva z místodržících. Při processích těch noseny byly tyto korouhve a odznaky: skvostné korouhve s kříži stříbrnými, drahocenná umbella, obrovské, ze stříbra lité a bohatě zlacené sousoší znázorňující P. Marii přijímající poselství andělovo, jež neslo 12 silných mužů oděných v červené taláry a plátěné rochetty. V mezerách mezi odděleními sodálů vřaděna byla pázata ve španělských zlatem bohatě ozdobených krojích, z nichž někteří nesli na tyčích odznaky marianské, jiní planoucí svíce. 4. Účastensství při pohřbech sodálů. K pohřbu zapůjčoval se příkrov z černého hedvábí zlatem vyšitý, stříbrná socha P. Marie, stříbrný krucifix a skvostně vázaná kniha značící album družinské; po stranách rakve zavěšováno 6 štítů. Při pohřbu nesena umbella z černého hedvábí stříbrem lemovaná, po stranách kráčeli nosiči pochodní v tmavých pláštích anebo v oděvě španělském. 5. veřejné meditace o utrpení Páně v postě, při čemž vystavena nejsv. Svátost, před níž konány vroucí pobožnosti. 6. Mytí nohou chudým na zelený čtvrtek, jež vykonávali nej přednější údové družiny; 7. slavné processí na veliký pátek, v němž jednak allegorické postavy kráčely, jednak na vozech a ambulantních jevištích znázorněny byly výjevy z utrpení Páně; jednotliví účastníci processí veřejně se mrskali nebo těžké kříže na bedrách nesli.⁴⁸⁾ 8. K slavnosti titulární (zvěstování P. Marie), jakož i k rekviím za zesnulé zvali se sodálové tištěným listem s připojeným seznamem zemřelých.⁴⁹⁾ V předvečer svátku titulárního byly v kostele sv. Salvatora slavné nešpory, po nichž následovalo ono processí mrskajících se a kříž nesoucích („post quas ad eandem basilicam processus disciplinantium et cruces bajulantium deducitur“). Ve svátek samý sloužena byla zpívaná mše sv., při níž před společným sv. přijímáním sodálové před sochou P. Marie, postavenou k tomu účelu na o'táři uprostřed kostela, obnovili marianský slib, jež předčítal rektor družiny. Po druhých nešporách slavných vedeno bylo processí k soše P. Marie na Staroměstském náměstí. Po této slavnosti v den k tomu příhodný konaly se exequie za zesnulé sodály, k čemuž stavěno nádherné mausoleum. Pobožnost za zemřelé skládala se z promluvy pohřební, jež pak tištěná mezi sodály byla rozdána, ze mše sv. zádušní a votivní mše sv. marianské. Potom vystrojila družina oběd pro tolik chudých, kolik v uplynulém roce bylo zemřelých sodálů.

Vedle latinské družiny větší byla při koleji Klementinské tak zv. latinská družina menší, jejíž členy byli studující rhetoriky, poesie a syntaxe.

Česká marianská družina pod titulem „Nanebevzetí P. Marie“

⁴⁸⁾ „In solenni processu die Parasceves in venerationem Dominicæ passionis adornari solito, partim personæ geniales intermixtæ procedunt, partim curribus apte adornatis et phaleratâ opulente sexiga tractis, partim industrie constructis pegmatis scena Passionis Christi cum longissimo qua disciplinantium qua cruces bajulantium ordine ad compassionis devotæ affectum exhibetur, dispersa millenos inter spectatores impressa synopsi, quæ repræsentata mysteria pandat viamque ad affectum debitum reseret.“ Miller 1848.

⁴⁹⁾ „Ad festum titolare et exequiarum pro defunctis subsequam celebrationem sodales missa per Regnum impressa epistola cum adnexo defunctorum catalogo prævie invitantur“.

měla od r. 1637 schůze a pobožnosti své v kostele betlémském. Od roku 1644 do 1677, tedy po celých 33 let byl jejím starostou kníže Václav z Lobkovic.

Roku 1679 ve svátek neposkvrněného početí P. Marie císař Leopold s osmi rytíři zlatého rouna a s celým dvorem svým v kostele sv. Salvatora byl přítomen slavnostnímu kázání;⁵⁰⁾ s potěšením díval se pak, kterak universita koná obvyklý slib, že hotova jest hájiti učení o neposkvrněném početí;⁵¹⁾ posléze přítomen byl nábožně slavné mši svaté, kterou sloužil biskup litoměřický.

Po nešporách pak císař s císařovnou a komonstvem účastnil se zbožně a příkladně⁵²⁾ processí, jež všechny družiny mariánské společně konaly k soše P. Marie na náměstí Staroměstském. V processí tom počítalo se 500 párů sodálů z větší latinské družiny.⁵³⁾ Jeden z komonstva císařova, jenž jako vyslanec mnoho zemí shlédl, vida velikolepé toto processí, pravil, že co do počtu, lesku a pořádku nikde v Evropě nespátrá se nic podobného.⁵⁴⁾

Velikolepé processí ke cti sv. Václava uspořádaly veškeré družiny téhož roku v neděli v oktávu sv. Václava z kostela sv. Salvatora do velechrámu sv. Víta k velikému zalíbení císaře i celého dvora. Průvod ten tvořili: 1. šest trubačů s bubeníkem, 2. sv. Václav na koni v rouše knížecím a družinou 40 kopiníků ve stejném kroji; 3. jeviště (pegma), na němž znázorněno zbožné vychování sv. Václava; veškeré osoby byly nádherně a historicky věrně oděny;⁵⁵⁾ 4. druhé jeviště, na němž znázorněn sv. Václav, an učení spojuje se zbožností; jeviště toto vystrojila menší latinská družina; 5. dvě jeviště družiny německé, z nichž jedno představovalo sv. Václava jakožto ctitele ostatků svatých, druhé sv. Václava jakožto ničitele model; 6. družina česká, před níž kráčelo 6 trubačů a bubeníků, s dvěma ambulantními jevišti: „sv. Václav v Praze narozený“ a „sv. Václav ctitel nejsv. Svátosti“, an připravuje pšenici a víno ke mši sv.; 7. jeviště, jež vystrojila kongregace italská a jež představovalo sv. Václava jakožto zakladatele metropolitního chrámu; 8. čtyři jeviště, jež vystrojila latinská kongregace větší: „sv. Václav, ctitel P. Marie“, „sv. Václav vítěz nad pohany“, „sv. Václav, patron university pražské“ a „svatý Václav, ochránce proti moru“.

⁵⁰⁾ „... panegyricum a nostro theologo dictum, qui postea ob elegantiam typis expressus est...“

⁵¹⁾ „... ac dein, cum universitas Pragensis recepto more ad tuendam immaculatam Virginis conceptionem surgeret, sollemnique sacramento sese obstringeret, spectavit, audivit, probavit...“

⁵²⁾ „... humili pedum gressu, sed altissimo pietatis sensu, publico et illustri exemplo edito dignatus est comitari.“

⁵³⁾ „In hac processione e latina majori sodalitate 500 sodalium procedentium paria numerata; e latina minore, italica, boëmica, germanica licet non pari numero, pari tamen modestia devotioneque longissimus ordo spectatus.“

⁵⁴⁾ „Quâ multitudine, splendore cereos accensos gestantium gravitate incessus et pietate conspectâ, quidam e proceribus, legationibus cæsareis notus, qui hominum innumerorum et mores et urbes ritusque spectavit, dicere auditus est, credere se atque etiam scire, quantum attinet numerum, splendorem et ordinem, hoc in supplicationum genere nihil gloriosius ad honorem B. Virginis in Europa spectari.“

⁵⁵⁾ „personis omnibus cultissime et ad historicam veritatem proxime vestitis.“ Miller 1844

V čele tohoto oddělení jelo na koních šest trubačů a bubeníků a 50 ozbrojených jezdců. Mezi jednotlivými ambulantními jevišti kráčely jednotlivé družiny, nesouce v čele svoje mariánské sochy, korouhve, svíce, štíty a odznaky; ostatní sodálové kráčeli nesouce v jedné ruce svíce, v druhé modlitební knížky a růžence.⁵⁶⁾

Za družinami následovalo duchovenstvo v hojném počtu a v rouše biskupském metropolitní infulovaný kanovník; ⁵⁷⁾ posléze nesčíslný zástup zbožných obojího pohlaví. —

R. 1679 ukončen dlouhý obtížný spor koleje o placení mýt (telonia); dekretem císařským kolej od placení toho byla osvobozena na vždy.

Téhož roku utrpěla kolej značnou škodu na statku Tuchověckém. Stálými dešti a vzniklou z nich zátopou byla zničena pole odnesením tučné půdy a nanesením písku a kamení; u desíti rybníků protřhaly se hráze; také dvory, stodoly a stáje byly zatopeny.

V zahradě kolejní v Praze na levém břehu Vltavy vyhořel dům sloužící k pobytu za dnů letních, zapálen byv bleskem.

Roku 1680 latinská družina větší vytisknouti a mezi sodály zdarma rozdati dala knížku „Calendarium morientium“; potřebný náklad k tomu účelu v obnosu 500 rýnských zaslal kníže Karel z Liechtensteinu, biskup olomoucký.

R. 1680 dne 1. ledna 12 neomystů jezuitských v kostele sv. Salvatora slavili primice. K slavnosti této zavítal císař s legátem španělským a benátským, jakož i s celým dvorem svým.

R. 1680 seminář sv. Václava slavil sté výročí svého trvání, i vydal knihu o vynikajících svých bývalých chovancích pod titulem „Domus pietatis septem columnis illustris“.

K jubilejní slavnosti pozván byl císař Leopold, tehdejší v Praze sídlící. V neděli druhou po devítiku dne 3. března obědval v refektáři koleje s chotí svou císařovnou Eleonorou, načež zavítal do semináře. V jeho přítomnosti chovanci semináře provozovali melodram, v němž jakožto příklad dobrého vychování představen byl sv. Václav a jako příklad vychování špatného bratr jeho Boleslav. Císař udělil semináři veliké vyznamenání tím, že ustanovil, aby všichni chovanci šlechticů, kteří byli požívali fundace císařské, po skončených studiích přede všemi jinými k úřadům v království byli bráni a ceteris paribus aby jim dávána byla přednost; ostatní pak chovanci, jakmile dosáhnou první stupeň mistrství filosofie, aby eo ipso povýšení byli do stavu šlechtického.

Když melodram byl skončen a císař seminář opouštěl, byl již tmavý večer; tu 20 šlechtických ferdinandistů voskové pochodně před císařem neslo; všude pak vůkol plály slavnostní ohně a světla a chovanci - hudebníci ve sborech po pavlačích rozdělení pěli píseň „Svatý Václave“. Zpěv ten tak císaři se líbil, že s ce-

⁵⁶⁾ „... ut, si cætera abessent, hoc spectaculum tot sodalium, tanto apparatu procedentium spectatorum oculos merito detineret.“ Miller 1844.

⁵⁷⁾ „episcopali habitu metropolitane canonici infulatus“.

lým komonstvem svým na dvoře zůstal státi, dokud zpěv se neskončil, a na jevo dával, jak zpěv ten jej dojímá.⁵⁸⁾

Při této stoleté slavnosti semináře Svatováclavského pohostěno bylo hojnou hostinou 100 chudých na památku toho, že seminář ten nazýval se dříve „Domem chudých“.

Když téhož roku v Praze rozmohl se mor, jesuité nicméně nezastavili vyučování, nýbrž učili, dokud dva nebo tři žáci byli přítomni, a teprve když ani těch nebylo, zastavili vyučování, tedy pro nedostatek žáků a nikoliv z pohodlí anebo strachu. Školy zavřeny ke konci května. Svoje studenty, to jest ty, kteří byli členy Tovaryšstva, poslala kollej na venek: filosofy do Liběšic, theology do Tuchoměřic.

R. 1680 dne 21. června před druhou hodinou odpolední vypukl v Praze na různých místech požár založený žháři; tehdaž kollej byla v nebezpečí, jelikož oheň vznikl také u blízkého kostela sv. Valentina. Na štěstí vítr se obrátil a hnal oheň směrem k Židovskému městu.⁵⁹⁾ Jesuité horlivě účastnili se hašení a záchranných prací. Jejich zásluhou zachráněn byl zmíněný kostel; účinně pomáhali paulánům a minoritům, jakož i měšťanům při vynášení cenných věcí.⁶⁰⁾

R. 1680 za selského povstání vzbouřili se také poddaní panství Liběšického, byvše donuceni hrozbami sedláků ze sousedních panství. Jediné městečko Verneřice (Wernstadt) pozdvížení toho se nesúčastnilo. Poddaní a sedláci ústěčští podávali samému císaři stížnosti hanlivé, naplněné lživými žalobami. Odpírali veškeré práce a ani za plat nebylo možno přiměti je k tomu, by pole vzdělávali a jiné práce konali. Prohlásili, že budou pracovati toliko tři dni v roce. Chopili se zbraní a po vojensku se organiso-

⁵⁸⁾ „Finito melodramate sub egressu e domo, quia jam tenebræ noctis erant, viginti Ferdinandeis nobilibus e cera virgine cæsari præferentibus et colucentibus undique festivis ignibus ac lucernis, decantatus fuit solenniter a musicorum choris, in pergulis divisis, hymnus noster domesticus idiomate bohémico „Svatý Václave“, illo gustu Imperatoris, ut cum tota suæ aulæ comitiva in area subsisteret, usque dum cantus absolveretur, multisque signis ostenderet, quam pie ac tenere hymno prædicto afficeretur.“

⁵⁹⁾ „... sed brevi, data in vicino templo s. Valentini periclitante per ss. Sacramentum benedictione, in oppositum, Judaicam civitatem versus, ventus est conversus“.

⁶⁰⁾ „... Primum hic excurrentium nostrorum cum igne certamen. Primâ aquâ nostrorum manibus allatâ factum inifium, e collegio celerrime subministratis vasis. Primus nostri sudoris fructus templum s. Valentini flammis ereptum erat, quod ab assilientibus allabentibusque ex vicino flammis tantum jam calorem conceperat, ut applicata parietibus manus illum sustinere non posset; nihilo minus nostrô, cum quibusdam sub tectum eluctatô, ingenti vi aquæ ignis rejectus fuit. At cum injectô alibi atque alibi igne, undique jam, et in locis remotissimis a se partibus erumperent flammæ, jamque nil nisi ignis ex alto spectaretur; tum effusa nostrorum numerosius charitas brevi hic in domibus, hic in templis cum flammis depugnavit; additi animi ad salvandas res, ubi jam ædes non possent. Patribus Paulanis difficillima et laboriosissima impensa opera eô successu, ut palam nos suos auxiliares salvatoresque compellarent. Ad s. Jacobum PP. Conventualium basilicam, consternatis ipsis, nostri pretiosiora ex altaribus sacrariisque, cæteroquin flammis obventura, immenso sudore comportarunt. In plurimis denique magnatum æque ac civium, et plurium urbe absentium domibus, perruptis etiam diffractisque armariis, thesauri et alia, quæ locô moveri poterant, in securum comportata“. Miller 3090—3091.

vali. Ústěťtí vyloučili z rady panského rychtáře a tak si posléze počínali, že i životy členů Tovaryšstva v residenci tamější dlicích ohrožovali. I musili ohrožení Ústěťk opustiti k nemalé škodě vedení hospodářství. Po třech měsících, v nichž sedláci po vesnicích se bouřili, z rozkazu císařova ustanovena byla komisse k vyšetření a potlačení nepokojů. Ozbrojený zástup sedláků a měšťanů postavil se u vrchu Sedla (Göltsche); jezdecký pluk Harrantovský učinil na ně útok, rozprášíl je a mnohé zajal. Po vyšetřování, když mnozí měli potrestání býti smrtí, k přimluvě jesuitů komisse mírnější rozsudky vynesla. Někteří byli potrestáni bitím, jeden byl oběšen a jeden z náčelníků ústěťkých před radnicí sťat. Když pak někteří z měšťanů ústěťkých odsouzení byli komissí k těžkým trestům a radnice jim zavřena, rada sesazena, zbraně odebrány a privilegia odňata, a když rozsudek tento císařem byl potvrzen, pater rektor obdržev k tomu svolení, trest odpustil, klíče radniční měšťanům vydal, radu znovazřídil a privilegia jim vrátil, ač ovšem s příslušným výkladem, by jich zase nebylo zneužíváno.⁶¹⁾

R. 1680 ves Dolní Chobolice, sousedící s Liběšicemi byla zakoupena od vdovy Anny Vratislavovny.⁶²⁾

R. 1681 dne 17. června zemřel v kolleji Klementinské P. Zikmund Hartman, professor filosofie a theologie, znamenitý matematik.⁶³⁾

R. 1682 značná část relikvií z těla sv. Basilia vystavena byla v chrámě sv. Salvatora k veřejné účtě; daroval ji ve stříbrném relikviáři jeden z Tovaryšstva.

R. 1682 v neděli druhou po devítníku zřízeno v kostele sv. Salvatora velikolepé lešení (jeviště), celý hlavní oltář zakrývající, na němž znázorněna byla slova Písma sv.: „Za dnů Noemových jedli a pili . . . a nevěděli, až přišla potopa a zachvátila všecky.“ (Mat. 24., 37.—38.) V nejhořejší části spatřovaly se tři Božské osoby pohlížející na konání synů lidských; v části prostřední bezbožný život lidí, stavba archy Noemovy a zvířata do archy se ubírající; v části nejspodnější viděti bylo potopu přinášející hříšníkům záhubu.

Na Boží Tělo provozováno bylo školní mládeží jezuitskou melodrama (po moru první), jež představovalo Ježíše jakožto život věrných zemřelých k velikému pohnutí diváků. Nové a neobvyklé při tom bylo, že na ochranu před paprsky slunečními přes celé prostranství, na němž hra ta se provozovala, nataženo bylo obrovské plátno.

R. 1682 narození arciknížete Leopolda kollej Klementinská oslavila nádhernou dekorací a stkvělým osvětlením celé budovy.⁶⁴⁾

⁶¹⁾ „privilegia, ne periculum exorbitandi redirect, fusius explicata.“ Miller 755.

⁶²⁾ „ . . . pagus dudum vel ideo desideratus, quia dominus eius omnem aquam, ne nostrum fundum transeat, prohibere poterat.“ Miller 749.

⁶³⁾ Pelzel, Jesuiten 77.

⁶⁴⁾ „ . . . Constitit il non in solis picturis ac luminibus late atque per turres nostras et potiores domus fenestras per triduum gratiose dispositis, at vel maxime in pegmatis magnificentia, totam deforis templi Salvatoris faciem ad summum usque occupantis. Machina hæc ex nomine secundi et gemini hæredis austriaci ortu felici concepta in triplici campo sive distinctione, appositis eru-

R. 1684 v Liběšicích biskup litoměřický účastnil se slavného processí o Božím Těle.

R. 1684 v chrámě sv. Salvatora v Božím hrobě znázorněno bylo, kterak geniové knížat proti Turkům spojených prosí Spasitele o pomoc slovy Pisma sv.: „Pojď s námi a bojuj, a buď vůdce všech“ (Soudc. 10., 8.); k čemuž byla odpovědí nad hrobem Páně napsaná slova: „Když vstanu z mrtvých, předejdu vás do Galileje“ (Mat. 26., 32.); i byl tu zobrazen sloup oblakový a pohled na zemi zaslíbenou.⁶⁵⁾

Jako ostatní koleje provincie české, tak i kolej Klementinská stížena byla r. 1685 a 1686 kontribucemi na válku tureckou; i nucena byla prodati statek Průhonice.

R. 1685 v den Božího Těla provozována byla hra: „Josue vyzván od Hospodina, by útokem vzal město Haj (míněn jím Budín), a kterak město to bylo dobyto a zapáleno. Hra započala se za pěkného počasí za obrovského účastenství lidu. Ale z nenadání nastala bouře, která překazila nejen další hru, nýbrž i slavný průvod s nejsvětější Svátostí. Případ jento umožnil Tovaryšstvu provedení úmyslu již dříve delší čas uvažovaného: zrušiti totiž tyto hry, jelikož v Praze již nebylo jinověrců, pro něž hlavně byly zavedeny. Mimo to se lid nahromadil u místa, kde byla scéna připravena, a málokdo doprovázel v průvodě nejsvětější Svátost a nad to náklad na hry ty byl velice značný. Záměr onen byl v Římě od P. generála schválen; a také jiné koleje příkladu toho následovaly.⁶⁶⁾

(Pokračování.)

dite ad singulas figuras epigraphis, non minus eruditorum animos distrahebat, quam insperatâ sui magnitudine, rerum picturarumque varietate, accedentibus praesertim sub noctis tenebras missilibus ex fulmine aquilæ Leopoldinæ in hostes flammis, et aggeratâ luminarium copiâ, attonitos plebis æque ac nobilitatis oculos detinebat. Ea certe concurrentis populi tanta, et rhedarum undique convolantium erat multitudo, ut nec aditus ad nos, loco alias capaci et pervio, nec reductus, implexis in se curribus et novo semper aliorum accessu, per potiozem pontis partem agglomeratis, longo tempore ulli concederetur. Cæsar ipse delata ad se rei fama et structuræ pictoris manu adumbratæ imagine operam nostram multum probavisse visus est.“ Miller 1451—1452.

⁶⁵⁾ „... terra promissionis optice depicta.“ Miller 1328.

⁶⁶⁾ „Solennis futura erat illa ad s. Clementem actio, quæ pro die Theophoriæ Josue a Deo evocatum proposuit, ut alterâ expeditione expugnationem urbis Haj (Budæ) moliretur, quam etiam succensam flammis exterminio delevit; argumentum aptum tempori et apparatus exquisitus, qui totam Triurbem Pragensem excivit; favit prospero initio cælum; verum ex improvise ex nube tonitruum excussum præcipiti spectatorem imbre obruit et pulcherrimi spectaculi progressum interruptit; hinc ea dilabentis populi condensatio et compressio consecuta est, obquam nec SS. Sacramentum eâ, quâ par erat, decentiâ, ab archiepiscopo subduci potuerit. In collegium et nos id commodi emersit, quod pridem in votis erat: tempore adeo pluviis obnoxio hanc actionem penitus intermittere. Metus unicus obstabat, ne Regni procures improbarent, si actio illa a prima inductione Societatis in Bohemia cœpta et hucusque continuata, in futurum abrogaretur; at hac occasione dextre persuasum est, id vel maxime expedire; tum quia nulli amplius Pragæ sunt haeretici, propter quos actio haec a primis patribus fuit inducta; tum etiam periculum irreverentiae in ss. Sacramentum evitetur; tum etiam ut expensae sat enormes in vanum non profundantur. Admissum est consilium nostrum communi assensu, et Romae a P. Generali approbatum, qui in idipsum jam ante propensius inclinabat. Exemplum hoc alia collegia, quae actiones hoc festo populo spectandos dederant, secuta sunt easque etiam abrogarunt, cum populus omnis in locum illum confluerat, ubi scena parata erat, et pauci ss. Sacramentum in processione comitarentur.“

Radhošť.

Lístek z dějin náboženského rozvratu v českém království. Dle listinných a jiných pramenů napsal VÁCLAV OLIVA.

(Pokračování.)

Farář radhošťský Fr. Müller dne 24. srpna 1821 píše c. k. krajskému úřadu: „Podepsaný uctivě vysokému c. k. krajskému úřadu dovoluje si oznámiti následující velmi důležité případy, jež staly se mezi náboženskými blouznivci, bydlícími ve farnosti Radhošťské: 1. Více jednotlivců z nich letošního roku se navrátilo do katol. církve. Že pak mezi nimi zvláštní případ se udál, jenž nejen celou farnost Radhošťskou, ale i více blízkých panství úžasem naplnil, nutno tuto řídkou a neobyčejnou událost c. k. vysokému krajskému úřadu oznámiti, zvláště také proto, že tato událost s pomocí Boží na velmi smutný náboženský život zdejší osady ke blahu zbloudilců značně blahodárny účinek míti může, budou-li světské úřady duchovenstvo dle nejvyšších rozhodnutí v jeho činnosti podporovati tím, že nejen odrostlé přidrží k návštěvě v obcích konaných cvičení, ale i mládež k pravidelné návštěvě školy. Jinak duchovenstvo nepoužije žádného jiného donucovacího prostředku.

Radhošťská farnost zasluhuje v tomto ohledě obzvláštní pozornosti. Nemałym důkazem, to jest okolností mého tvrzení, že totiž zde nesmírně panují bezbožnost a nemravnost, jest faktum, že právě z této farnosti byli vůdci hrozného onoho povstání v této zemi v roce 1809, zejména synové jakéhosi Jana Johana, pololánka v Žíce, nad nimiž nejostřejší vojenská exekuce provedena byla v Chrudimi.

Toto vše v dobré paměti máje v účtě podepsaný při nastoupení svého zde úřadu nešetřil námahy, aby stále vzrůstajícímu zlu jak mohl a dle sil hrázi položil. Proto z počátku vystupoval směle a příkře, nad čímž sami duchovní, poměry zde znající, hlavami potřásali a o zdárném výsledku toho pochybovali. Než posléze, ovšem s obzvláštní pomocí Boží, tento veliký a smělý krok, mimo vše očekávání, vedl k velikému vítězství.

S počátku, pravda, podařilo se podepsanému některé a v době pozdější, po více letech, i mnohé z blouznivců uvést do lůna katol. církve, ale to vše přece bylo velmi málo, aby vzrůstající zlo vskutku se zmenšilo. Zatím přišel podepsaný nejen na stopu tohoto zla (zdejšího náboženského rozvratu), ale podařilo se mu vyzkoumati i jeho původ, když uvažoval, že nic bez podpory a bez živin či potravy dlouho existovati nemůže. I shledal brzy, že ve Stradouni, obci to patřící farnosti k Radhošti (kdež 450 duší se nalézá), mezi lidmi brzy v tom, brzy v jiném stavení, ovšem na zapřenou, se skrývá jediný původce velice zde panujícího svinstva. A protože muž tento pro zkázu, již založil a šířil, a pro neuvěřitelný, ale bohužel vskutku hrůzný život kol dokola znám jest a velmi obdivuhodný, chci jeho charakter a život alespoň částečně zde uvést.

Vojtěch Valenta, jehož jméno všeobecně kol jest známo, narodil se asi r. 1746 z katolických rodičů ve Vraclavi na panství Vysokomýtském. Dle jeho vlastních slov byl od rodičů katolicky vychován. Navštěvoval v mládí školu dosti pilně tak, že v 76. roce věku uměl psát i ještě lépe čísti.

Jest pak u něho zvláštností, že nadán byl nejlepšími vlohami, neboť ostrovtip, zdravé posuzování a velice prozíravý duch, pak srdce k

věcem vznešeným neopustily ho ani v 76. roce věku, ale uváděly i za jeho dlouhé nemoci, ba v poslední době i za nejprudších bolestí až do posledního vydechnutí ve veliký obdiv.

Těmito vlastnostmi obdařen, chtěl ve květu mládí, protože mu k jinému vyššímu povolání prostředků se nedostávalo, věnovati se životu asketickému, pravděpodobně, aby ve vyšších úvahách dle svého velikého ducha i pohodlně žítí mohl. K tomu vyvolil si a vyžádal asi ve 40. roce věku kol roku 1778 bývalou poustevnu sv. Mikuláše nedaleko Vraclavě.

Když však nejvyšším rozhodnutím poustevna byla zrušena a asketický život ve státech rakouských zakázán, byl i náš Valenta náhle ve své naději zklamán a počal záhy, aby přece pohodlně mohl žítí, jiný život, pravý opak dřívějšího, ale jeho smýšlení zase zcela přiměřený.

Byla totiž zatím zavedena nejvyšším rozhodnutím císaře Josefa II. v jeho státech tolerance, jež způsobila zvláště v této krajině veliký náboženský zmatek, neboť více než dvě třetiny obecného lidu ihned opustily katolickou víru, aniž by uvažovaly proč a aniž by věděly, které náboženství by měly přijmouti — hlásily se k marokánství — aby, jak věřily, se císaři Josefovi zalíbili mohly. Této příležitosti s chutí chopil se i Valenta a výtečně ji využil — přidružil se k Marokánům — ke své svrchu uvedené spekulaci, ježto uměl velmi dobře těchto lidí se chopiti za nejslabší jich stránku (t. j. zorganizoval je). Když pak viděl, jak velké důvěry a lásky císař Josef II. u venkovských lidí požívá, poradil jim, aby náboženství císaře Josefa přijali, že obdrží tak dávno žádanou svobodu.

Mezitím dle spolehlivého údaje stradouňského rychtáře Václava Koudelky čp. 7, který též jest nihilistou, uzavřel Valenta tajné přátelství s jakýmsi krajským dragounem při c. k. krajském úřadě v Chrudimi, ježž bohatě podplatil, který pak Valentovi všecka tehdejší, obecnostvo interresující nejvyšší nová nařízení pokaždé mnohem dříve prozrazoval, než veřejně byla publikována. Valenta nařízení v tajnosti mu sdělená, jako by mu přímo samým císařem Josefem oznámena byla, prorocky pokaždé mnohem dříve lidu předpovídal, než se v kancelářích vrchnostenských ukázala a lidu veřejně byla publikována. Tím získal si všeobecně u lidu veliké důvěry a veškeru víru ve všem.

Dále vydával se Valenta za náboženského učitele tajně od císaře Josefa ustanoveného, mluvil s lidem v samých věštbách, vymýšlel nepochopitelná slova a pronášel je s největší autoritou proroka. Maloval rozličné frapantní obrazy, na př. mezi jinými jakousi astronomickou mapu, již jsem nějaký čas před jeho smrtí obdržel a o níž udával, že bude základem jeho náboženství, jež od císaře Josefa sám dostal. Složil také píseň a pod rukou dal ji tisknouti. Jejím obsahem byla poslední vůle císaře Josefa. Mimo to používal velikého počtu jiných věcí, aby ubohý lid k sobě přilákal, by se k němu o radu obracel.⁶⁰⁾

Co se týče jeho nauky, nedbal žádného pořádku a systému. Zabýval se ponejvíce překrucováním a to nejen katolické, ale i jiných věr.

⁶⁰⁾ Mezi adamníky došel za času P. Müllera a již dříve pověstného jména Vojtěch Valenta, ve Vraclavi z katolických rodičů narozený, pro svou opovážlivost a pro důvěru, kterou široko daleko u těch fanatiků požíval. On sebe nazýval učitelem od císaře Josefa II. potajmu vyslaným a své učení, které všecko náboženství v lehkost uvádělo, náboženstvím císařovým. Konečně však učinil proti všemu nadání v 76. roce věku svého, jak se zdá, opravdové pokání a zemřel po dlouhé nemoci 1. června 1821 ve Stradouni č. d. 25. (II. 40.)

Tak na př. mezi jiným přednášel lidem, že ani křtu ani manželství, slo-
vem žádné svátosti není třeba, jak to sami nihilisté podepsanému vy-
pravují s poznámkou (to bylo ještě za jeho života!), že se ničeho ne-
bojí, že jeho hrozné skutky, jež každý člověk naprosto se musí stydět
vypravovati, nikdy nebudou proti němu svědčiti.

Jsou v pravdě přemnozí, hodnověrní svědkové, kteří
praví, že ve většině obcí kolem dokola, jako ve Stradouni, Mentouru,
Vinařích, Džbánově, Vraclavi atd. Valenta se svými přívrženci tajně
schůzky konal, při nichž zcela nazí lidé spolu tančili⁶¹⁾
a to nejen obě pohlaví, ale i rodiče a děti, přátelé a
příbuzní atd. všechno dohromady. Ba někteří docela vy-
znávají a právě ti, kteří dříve spoluvinníky byli, z vlastní
smutné zkušenosti, že mnozí rodiče tomuto podvodní-
kovi vlastní dcery za obět nestydaté jeho náruživosti
dávali! A že toto vše při jejich schůzkách veřejně se dalo, jasno
z toho, že zde není prázdnou řečí: „toho zplodila sestra s vlastním
bratrem,“ „ten či ona má za otce Valentu.“ Valenta vskutku měl zplo-
dit více dětí, neboť vzdor jeho ošklivosti, pokládaly nejhezčí dívky a
ženy za vrchol štěstí, mohly-li ho jen políbiti, tak že ve veřejných míst-
nostech se všechno na něj věšelo.

Lidé mnoho mil cesty jej navštěvovali ze všech okolních panství,
zejména z chroustovického, litomyšlského, vysokomýtského, rosického atd.
a s největší úctou vcházeli do jeho příbytku. Mnohý při vstupu docela
užil slov Písma: „Pane, nejsem hoden, abych vešel pod střechem tvou.“

Seděl, jako věstec, po celý den u stolu pokrytého všemožným jí-
dlem a nápojem. Lidé mu přinášeli nejrozmanitější dary, zlaté i stříbrné
peníze — jichž měl vždy hojnost — i z takových míst, kde jich bylo
velmi pořádku. Na důkaz toho uvádím, že mu r. 1817 v Chroustovicích
při schůzce Loskot v opilosti ukradl 375 zl. konv. měny samých du-
kátů. Když o něco později téhož roku pro veřejné rouhání byl Valenta
jat a městským soudem vysokomýtským do vězení veden, házel před
strážníky pravé dukáty se slovy: „To jsou moji nepočítaní.“ Podepsaný
jest sám svědkem, že Valenta až do smrti měl zlata hojnost. K tomu
přistupuje ještě úřední doklad, že otcovský podíl po smrti⁶²⁾ zanechal v si-
rotčí pokladně vysokomýtské jako sirotek 76letý! To učinil pouze z po-
hodlí, protože po 70 let věku považoval za námahu, aby asi 160 zl.
konv. mince si vyzvedl, z nichž nyní po redukování 112 zl. zůstalo.

Bydlil ponejvíce v skrytu; častěji měnil pobyt: než asi před 24
roky zdržoval se přece po delší čas ve Stradouni č. 10.⁶³⁾ V tomto
domě na útraty svých přívrženců přestavěl a přistavěl více hospodář-
ských místností. Bohatší dali mu k tomu peníze, chudší zdarma jako
dělníci pracovali pouze za slib, že je uvede do ráje. Proto nyní od

⁶¹⁾ Také na horách (pod Žalým) zachovalo se podání o tom, že se
scházeli a se slovy: „Já Kristus, ty Kristus“ svlékli se. Také prý tančili při
tom tanec zvaný „slaměná runda“ (Dr. Stěhule).

⁶²⁾ Úmrtí Valentovo zaznamenáno jest v úmrtní matrice fary radhošťské
na str. 38. při Stradouni: V červnu 1. 1821 zemřel v č. 25 ve Stradouni Voj-
těch Valenta, rozený z Vraclavě, panství Vysokomýtského, katolík, ve stáří
76 let, „sešlý věkem“. Zaopatřil apohřbil František Müller, lokální kaplan.

⁶³⁾ „U Vicháčka č. d. 10 byl ve sklepě ve vší tajnosti přes 10 let.“
(P. k. Str.)

těchto lidí je nejvíce proklínán, že je chtěl uvést do ráje, ale nyní že sám chce si koupiti nebe!

Že vše tuto jen zběžně jest podáno, nahlédne každý, uváží-li, že tento člověk svou neplechu přes 40 let provozoval. Byl již před 27 roky od úřadů veřejně hledán a pak do vyšetřovací vazby dopraven. Když však se navrátil, počínal si stejně, ba ještě hůře. Jeho přívrženci dbali, co nejvíce mohli a všeho pcužovali, aby ho skryli. Dopravovali ho z vesnice do vesnice zavázaného v otýpce slámy, ba vypravuje se, že jednou dovezli ho ze Stradouň do Džbánova šťastně v pytli naplněném plevami.

Když pak tento podvodník, ovšem za zvláštní milosti a za řízení Božího po zakročení podepsaného, což popisovati bylo by velmi zdoluhavým, a daleko široko známý svůdce uprostřed a před obličejem těch, jež klamal a podváděl, se veřejně a slavnostně obrátil, když u přítomnosti mnohých učinil vyznání katolické víry, již tak dlouho se posmíval, a když ve své dlouhé nemoci svaté svátosti, jimiž po celé půlstoletí pohrdal a jim se rouhal několikrát, s příkladnou zbožností přijal⁶⁴⁾ — jaký úžas tato neočekávaná událost nejen u jeho přívrženců, ale i všeobecně a vůbec způsobila, ani popsat se nedá!

Podepsaný uložil kajícíku co nejpřísněji, aby oklamáné odprosil a je vyzval, aby pokud možno, jej v jeho obrácení následovali, a aby vše odvolal, co klamného učil anebo předpokládal. Valenta učinil tak upřímně a rád. Když pak někteří zlomyslní pochybovači tu a tam roztrušovali, že Valenta činí klamně a ošemetné pokání pouze na oko, k úplnému stvrzení své dobré vůle dal na můj podnět, protože velice mně na jeho obrácení záleželo, dne 22. března t. r. zavolati komissi ze stradouňského práva, a to Václava Koudelku, rychtáře, Václava Kopřivu, Václava Nováka a Josefa Bubeníčka, radní, z nichž první dva jsou nihilisty a u přítomnosti jich i podepsaného nejen plačky katol. vyznání víry učinil, ale i dřívějších špatných skutků litoval a všechny, jež klamal a jež jakkoliv urážel, za odpuštění prostřednictvím představenstva prosil. Se čtyřmi výše jmenovanými muži byl pak zvláštní protokol dne 15. července v domě rychtářově sepsán.

Posléze Valenta, mimo některé legáty, určil testamentárně veškeré jmění, jež po něm zůstane, podepsanému, jako universálnímu dědici. Jsou to po nejvíce u nullistů uložené kapitály. Tím podařilo se mi, že u některých nejzatvrzelejších nullistů získal jsem si velikou důvěru, ježto jsem jim vše odpustil. Pravda, přinesl jsem těmto lidem velikou obět lidskosti a to pouze proto, abych je přesvědčil, že duchovní nikdy nechť na útraty víry hověti lakotě, jak se o nich soudí, ale že jako neúčinní sluhové svaté víry se sebezáporem odříkají se svých předností a lidstvu slouží.

Jak řečeno, pozůstalost Valentova ponejvíce záležela v kapitálech, uložených u nullistů. Po smrti zůstavitelově, dle jeho rozhodnutí, odezdány byly všechny papíry podepsanému. Bylo v nich více obligací, jež dohromady zněly na více než 500 zl. vídeňské měny. Dlužníci věřili a jich výpověď je zcela věrohodna, že Valenta z vděčnosti vzhledem k mnohým prokázaným mu od nich dobrodiním, tyto dluhy jim odpustil. Proto

⁶⁴⁾ Nemoc Valentova trvala dva roky. Od r. 1819—1821. V nemoci přijal vícekrát nejsv. svátost oltářní.

také když jsem jim úpisy od nich, jako dlužníků, podepsané a vystavené ukázal, nesmírně se rozčílili a plačky a upřímně prosili, protože viděli, kdybych tyto dluhy soudně vymáhal, že by musili vše mně jako zákonitému dědici splatiti, abych s nimi měl milosrdenství, ježto kdyby zemřelý nebyl býval zle jednal, že nebyli by přišli ve zkázu.

Nyní bylo třeba, aby nad bohatstvím zvítězilo milosrdenství a proto, co Valenta za života konati nechtěl nebo konati opomenul, učinil podepsaný bez veškerého rozmyšlení. Odevzdal potřebnějším úpisy zcela gratis zpět a s bohatšími učinil přátelské vyrovnání. Kdyby byl chtěl tyto dluhy soudně vymáhati, nebylo by zajisté bývalo prokletí zemřelého konce. Tím se vše uklidnilo. Všichni mi srdečně děkovali a přáli vše dobré. Radost z toho byl bych nevyměnil za veliké peníze.

Nepřeji si tedy žádného nátlaku na tyto blouznivce, pouze budiž postaráno od světských úřadů o účelné školní vyučování mládeže. Já pak budu v tichu pracovati na neúrodné části vinice Páně dále.“

Jediný člověk a co natropil ve své chytrosti zla, když dovedl lid k sobě a za sebou strhnouti! A k tomu ještě člověk venkovsky, bez zvláštních studií! Proto nedivu, s jakou radostí byl psán asi následující protokol o jeho konverzi!

„Protokol na učiněné vyznání víry křesťanského katolického náboženství Vojtěcha Valenty, rozeného z Vraclavě panství Vysokomyštského, v přítomnosti místního duchovního pastýře Františka Müllera z Radhoště, jakož i místního práva obce Stradouňské, totiž: Václava Koudelky, rychtáře, Václava Nováka, Josefa Bubeníčka a Václava Kopřivy, konšelů, dne nížeapsaného v čísle 7 v obci Stradouni zavedený. — „Znali Jste † Vojtěcha Valentu, jenž b. r. dne 1. června u Josefa Chmelíka v čísle 25 ve zdejší obci Stradouňské zemřel? odkud rozený byl? „Znali jsme ho dobře a kdož by ho byl neznal!“ — Václav Novák sám: „Již od mého dětinství jsem ho tuze dobře znal, když jsem s ním krávy pásával na zdejších pastích; on byl rozený z Vraclavě.“ — „Jestli pak je vám povědomo, že ten samý ve vaší obci a jak dlouho se zde zdržoval?“ „Ba ovšem že se zde zdržoval, ono to mohlo trvati dobře 30 a ještě více let.“ — „Zdali vždy jen v jednom nebo ve vícero rozličných domech se zdržoval?“ „On se dávno toulal, brzo tu a brzo tu, protože měl těch svých známých mnoho, před nějakými 20 lety byl v jednom přes 10 let v Haškovském statku veskrze zavřený.“ — „Jaký pak obchod vedl k svému potřebnému vyživení?“ „I hrozně lehký, žádný, neboť nedělal nic, ba ani jaktěživ nevěděl, co je to práce; oni mu toho všeho dost darmo nanosili; vždyť on v kolika živnostech sám hospodařil; jen seděl u stolu, dobře jedl a pil a hodně rozkazoval; ti ho ale jako blázni poslouchali. Co pak se mu mentourský Zahrádka nanosil, co pak z Vraclavě a odevšad!“ — „Tak mu tedy i také z jiných obcí obyvatelé nějaké dary přinášeli?“ „Ba z mnoha panství až z Litomyšlska, Novohradsko a odevšad; on dostal peněz stříbrných a zlatých co sám chtěl, plátna, kanafasu a co jen chtěl od nich, vždyť mu každou domácí potřebu, truhly, sekery a všecko nanesli. My jsme ty lidi viděli, vsáck byli v rozličných krojích z jiných panství, odevšad, a tak ho jako císaře pána hledali a krásných peněz mu nanesli; což pak mu těchto před párma lety malou hromádku dukátů v Chroustovicích ukradli! na ty se také těžce nenadělal. A co pak on tu dobrých kousků provedl!“ —

„Jaké pak náboženství tento Vojtěch Valenta vyznával?“ „On se vyznával bez všechny víry a bez všeho náboženství; jiné to samé vyučoval.“ — „Jestli pak jste něco z jeho vyučování slyšeli a co asi učení takové představovalo?“ „To my nemůžeme vědět, co se mezi nima dalo.“ (Václav Koudelka, rychtář, sám: „To ale víme, že mezi sebou měli jedenkrát uděláno, aby žádný jeden na druhého nic nemluvil;⁶⁵⁾ taky mně to bylo dost protivné, když člověk někoho z těch přátel potkal, tak byli jako němí.“) — „Zdaliž pak jste něco o jejich nočních schůzkách slyšeli a co by se při tom bylo konalo!“ „Inu oni se arci nejvíce v noci dohromady scházeli, ale co tam dělali, kdo pak to může dost vědět. Lidé arci všelicos povídají, až je to ošklivo poslouchat, oni to sami ale žádnému nepovědí.“ — „Zdaliž pak vám bude povědomo, zdaliž Valenta kdy od světského práva ve zdejší obci hledán byl?“ „Ba dost často.“ Václav Novák, konšel: „Ba arci že byl; já sám jsem jedenkrát, je tomu asi 27 let, za rychtáře tehdejšího Jana Mikelky, dostal poručení a byl poslán, abych ho vyhledal a také jsme ho skutečně našli u Chmelíků v pazderně; bylo to asi o půlnoci. My jsme šli ale chytře, lucernu jsme měli zaobalenou, aby nás žádný neviděl. Když jsme tam ale oknem koukli, tak jsme jich viděli plnou seknici, okolo stolu plno, na lavicích kolem a kolem. Valenta seděl za stolem a před sebou měl jakési papíry a cosi bylo to jako obraz a pořád jim něco kázal a oni ho jako svatého poslouchali. Já jsem sám šel napřed; když jsem zatloukl, oni mně otevřeli. Chmelík však vyšel ven sám; my jsme tam hned na ně udeřili; my jsme se všickni na mou duši lekli, když jsme jich tolik uhlídali, že nám vytřískají; já ale jsem mezi ně hned vskočil, milého Valentu jsem popadl za krk a křičím: Lidi už pojdte, já ho už držím; ti ale myslili, kdo ví co nás je a my byli všeho všudy čtyři k tomu ke všemu; tu jsme ho dovedli k rychtáři; rychtář ho dodal do Chroustovic a tam odtud přišel na krymínál. Tam ale tuze dlouho nebyl, kdož ví, jak se tam odsud dostal. Však ale přišlo ptaní po něm v krátkém čase, měl se zas ke kriminálu odeslat; pak ho ale již nemohli vyštourat, kde by byl; byl on již lepší schovaný. I vojáci ho také jednou hledali, ale nemohli ho nalézt.“ — „Byl-li pak kdy před Valentou ve vaší obci nějaký podobný svůdce?“ „Nebyl nikdy žádný.“ — Byla-li pak vám povědoma příčina, z ohledu které vás k sobě Valenta nebožtík dne 22. března b. r. k navštívení do chalupy Josefa Chmelíka číslo 25 požádal, kdežto nemocen ležel?“ „Ovšem že byla dobře povědomá, vždyť nám to hnedle velebný pán zcela přednesl a Valenta také sám že žádá, abychom každému pověděli, že on opravdově vyznání víry katolické učinil a aby mu ti utrhači dali pokoj, kteří povídají, že to jen na oko učinil a že abychom my představení obce toho byli svědkové, že on skutečně vyznání víry učinil a že všechny bludy, které kdy učil a roztrušoval, odvolává.“ — „Zdaliž se také i na to pamatujete, že vás za to žádal, abyste to budoucímu ve vašem obecním shromáždění oznámili, že všechny odprošuje, které kdy svedl a očkolic připravil, aby mu pro lásku k Bohu a bližnímu odpustili?“ „I to jsme všechno dobře slyšeli a začkoliv nás žádal, chceme splniti a budoucně budeme, jak za odpuštění všechny skrze nás prosil, při příležitosti vypravovat, aby mu pro lásku k Bohu a

⁶⁵⁾ „Zvláštní závazek byl, že přívrženci Valentovi jeden s druhým ve veřejnosti mluvit nesměli.“ (P. k. Str.)

bližnímu odpustili. Než, co pak je to všechno platno, takhle kdyby jim to tak byl mohl navrátiti, oč je ošidil, tak by jim to bylo dobrým, ale takhle lidé vždycky budou ho klet.“ — „Tak tedy jste toho očití svědkové, že často zde jmenovaný Vojtěch Valenta, jenž tak mnoho bludů sem tam zde roztrousil a jiných neřestí natropil a s nimi mnoho lidí svedl, že se v té nepravosti konečně poznal, pokání veřejné učinil a svátostmi se zaopatřiti nechal, ano konečně v tom nábožném úmyslu že život svůj časný dokonál?“ „Jsme toho všeho svědkové a také jsme slyšeli, že nechal všechny ty popletené žádat, aby mu všechno odpustili a podle příkladu jeho od všech bludů k pravému náboženství se obrátili.“ — „Tak jste tedy samou pravdu zde vyznali a mohli byste takovou, totiž všechno co jste zde na učiněné otázky, jak vám nyní přečteno bylo, kdyby toho zapotřebí bylo, přísahou potvrdit?“ Všichni: „Vyznali a můžeme také všechno přísahou potvrdit.“ Jenž se stalo v obci Stradouni dne 15. července 1821. Coram me: Fr. Müller, capellano loci, Jakub Nezbeda, učitel školní z Radhoště, Václav Koudelka, rychtář stradounský, dožádaný svědek, Václav Novák, konšel, svědek, Josef Bubeníček, konšel, Václav Kopřiva, svědek. Revidi: 18. Junii 1832 Fr. Král, bisk. vikář, děkan z Vejvanovic.“

Valenta tedy poznal pravdu, či, alespoň tak celý jeho život působí dojemem, upustil od svého klamu a podvodů, jež mu skýtaly život plný rozkoší tělesných. Následky však tu byly a působily. „Událost tato (konverse Valentova) učinila veliké pohnutí v krajině. Někteří jeho přívrženci přestoupili ku katol. náboženství, jiní proklínali proroka, kterého dlouhá léta živilo proto, že jim ráj sliboval, a který pak je zradil, sám prý hledě vkoupiti se do života věčného. Po dlouhém čase Marokáni probravše se z ustrnutí nad převrácením Valentovým, vyhlídli si za svého proroka horlivého učně Valentova Josefa Žvejkalu, kováře a domkáře v Mentouře. Ten však daleko zůstal za mistrem. Mnoho sektářů v dobách těch vrátilo se k církvi katolické.“ (P. k. Str.)

Praví-li stará báje o sani, že po každém úseku narůstaly jí nové a nové hlavy, totéž dá se říci o každém kacířství, ale zvláště o tom, jehož basis jest — nemravnost. A takovým bylo náboženské blouznivství Valentovců. Z nemravnosti vytrysklo, nemravností se živilo a rostlo a nemravnost podporovalo! Z nemravnosti vyšlo a k nemravnosti vedlo, tak dá se krátce naznačiti vnitřní jeho cena. A pomoci nebylo! Povolila-li vláda jednou toleranci a šíření nekatolických knih, musila se připravit i na důsledky. Kniha od jakživa zachránila, ale svedla i mnohé. Kniha kacířská je největší a nejvydatnější potravou pro šíření bludů. Za naší doby ovšem chápeme tyto zásady o dobré a špatné knize snadno, ale že i před celým stoletím nalezl se muž, který celou tu zlobu, jež valentismus přinesl, dovedl správně rozpoznati v účincích čelby, může nám býti s podivem. Kéž takových by bylo bývalo více! Soud tento objasní nám i mnohý dějinný list.

Farář Müller 20. srpna 1822 píše konsistoři: „Podepsaný považuje za svou povinnost, dle všech okolností, pokud se týče náboženských blouznivců v jeho farnosti se nalézajících, podati zvláštní zprávu, ovšem co nejkratší, a při tom uvést některé vlastní poznámky o nynějším stavu této sekty k případnému použití. 1. Především nutno poznamenati, že oba synové známého a v této době vůdce blouznivců, starého

Jana Chmelíka, domkáře v Radhošti č. p. 6, Jan a Josef, kteří před svatbou složili katolické vyznání víry, k fanatismu svému se vrátili a i své ženy od katol. víry odloudili a k fanatismu převedli. Stížnosti věrně katolických rodičů Kateřiny Chmelíkové, Václava a Magdaleny Johanových, jakož i manželky mladšího Jana Chmelíka, nyní sedláka ve Stradouni č. p. 2, a protokoly s jednotlivými z nich úředně zavedené, konečně zpráva bisk. vikariálního úřadu o tom, vše blíže vysvětlí.

2. Podepsaný již od delší doby pozoruje, zároveň s více lidmi, že starý Jan Chmelík jest veliký vyznavač a zarputilý proselyta výše uvedené sekty a to pravděpodobně z lakoty. aby se z toho obohatil, ježto ví, jak zemřelý Valenta zbohatl. Proto chce ho napodobiti; odbývá častější schůzky jednak ve svém stavení, jednak jinde, kdež učí.

3. Dále uvádím, že tato sekta po bouři v Německu a po revoluci v Turecku, Neapoli a Španělsku se stále více šíří a směleji do veřejnosti vystupuje než v dobách dřívějších, v dobách pokoje.

4. Tato třída lidí není ničím jiným než lidmi úplně nespokojenými, hledajícími všeobecné požitkářství, a proto zrádci státu. Touží po svobodě a počátkem jejím má býti záměna všeho náboženství.

5. Mluví veřejně o brzkém převratu a zničení nejen katolického, ale všeho náboženství. Ovšem, pokud nedostanou znamení ku všeobecné vzpouře, všude za mnohých a všemožných přetvářek budou se stavěti jako poutníci před úřady světskými; daně panovníkovi budou odváděti, proti vrchnostem všemožnou poslušnost maskovati, ba i duchovenstvo veřejně respektovati; ale přes to přese všechno budou ještě více svůj vzdor tajiti a živiti. Říká se jim nihilisté či náboženští blouznivci, totiž pokud náleží k venkovanům, ale lépe by jim slušel název Jakobíni, frajmauri či ještě lépe spolek černých (Schwarzbund).

Výše uvedený případ bratří Chmelíků, vedle celé řady podobných, jest nejlepším důkazem, že těmito lidem nic není svatého; ba jest zřejmo, že veškeré náboženské vyučování mládeže a veškerá námaha duchovenstva proti jich zlobě nic neprospívá a žádného polepšení u nich nepůsobí. Aby biskupská konsistoř nadobro o tom se přesvědčila, nechť obrátí se na chrastického pana vikáře, který o nynějším odpadu ničeho neví, děkana a kanovníka Jos. Ulricha s dotazem: Čí děvče mezi všemi žáky při poslední, v Radhošti konané visitaci nejlépe vše umělo a nejlepší známky při zkoušce zasloužilo? Týž zajisté dobře se upamatuje, ač více již uplynulo let na jméno dcerušky Johanovy a nesmírně se podiví, jak je to možno, aby tato osoba od své víry dala se odvésti k fanatismu. —

Drzost těchto fanatiků nesmírně stoupla, protože tolerance, jak se s nimi zachází, až posud neměla mezí, totiž tolerance vlády, ovšem ve chvalitebném úmyslu. Proto přijde-li k nim kněz, aby je o něčem poučoval, buď všichni utekou, anebo se mu vysmějí, že je zbytečné a bezúčelné z jejich práce vytrhuje, ježto vědí právě tak jako kněz sám, že všude co nejšetrněji se s nimi jednati musí a že kněz od nich všechnu zlobu a urážky musí si dáti líbiti.

Obzvláště pak nedovedu pochopiti, že vláda si toliko přeje a doufá, ba prosí, aby tato sekta pouze přičiněním duchovenstva se omezila a na dobrou cestu uvedla, neboť i kdyby duchovní byli sami andělé a obdařeni božskou moudrostí i vědomostí a zázraky konali při vy-

učování těchto zlostníků, přece by vůbec u nich víry nenalezli. Obrácení Valentovo bylo najisto divem Božím, ale v celku na polepšení ostatních nic nepůsobilo, jak nyní jasně se ukázalo. Proto jest jisto, že pravého polepšení pouhým přičiněním kněží při této sektě dosíci nelze.

Příčinu toho odkryl jsem sám ku svému velikému překvapení. Tito blouznivci mají velmi mnoho zcela bludných knih, mezi nimiž obzvláště zmínky zasluhuje známý spis Amose Komenského: „Labyrint světa a ráj srdce,“ kdež duchovní vůbec beze vsí výminky vyličují se žalostně; všickni předvádějí se tu jako lakomci, zhýralci, nanejvýš nemravní požívači a klamači; ba nejsvětější mystérie křesťanské víry se tu sesměšňují jako kouzla. I samé nebeské, božské a tajuplné pravdy se překrucují, jako by spisovatel sám a jeho stoupenci byli nejlepší a ostatní vše špatné. A toto všecko stává se prostému a nevzdělanému rozumu lidskému předmětem úvah a nejnebezpečnějším kamenem úrazu víry v nejsvětější tajemství jediné samospasitelné církve. Zajisté krok to nejen nemoudrý a nerozvážný, ale i nespravedlivý a nanejvýš hříšný. Škoda, že již tak dlouho se děje! Jaká škoda z toho pošla, ví sám všemohoucí a nejsvětější Bůh!

Lidé, nekatolíci nestávají se touto knihou lepší, ale naopak klesají a touží po falešné osvětě. Touto knihou se nesmírně všickni kazí; pro oltář Boží, pro svaté svátosti, pro víru v posvěcující mysteria a pro celé pravé posvěcující a božské náboženství ztrácejí netoliko veškeré záliby, ale mají i nejhrůznější pohrdání a nejčernější vzdor; vše, co jest božské a svaté, bývá v jejich srdcích ubito. A pak mají ke služebníku víry msti důvěru, mají jeho spasitelná napomenutí ochotně poslouchati a se polepsiti; mají následovati toho, jehož nanejvýš nenávidí...! Tu by musil kněz býti divotvůrcem jako sám Spasitel a přece musil by pouze zaplakati nad zatvrzelou jejich zlobou.

Poznamenávám ještě, že výše uvedené dílo Amose Komenského od nejvyšší censury jest povoleno a že právě ono nejen víře, ale i státu samému jest immediate nebezpečno. A přece v Hradci Králové je znova k dostání! Škoda nákladu na dílko „Živé světlo“ pro tuto sektu, neboť tato zdarma rozdávaná kniha od blouznivců se vrací neopotřebovaná s prosbou, aby jim zdarma se rozdával „Labyrint“, že by jim byl daleko milejší.

Vůbec jest pro kněze, který z upřímně náboženských zásad stavu duchovnímu se věnoval, za studií pouze vládou schválenému vyučování naslouchal, který při svých vzdělávacích promluvách a obřadech všecka vládou předepsaná pravidla zachovává, velmi bolestno, má-li rozkřičen býti za lháře před tvář nejposlednějšího člověka, jež má vésti ku spáse a to od fanatické knihy, která veřejně se honosí nejvyšším povolením censury. Což nebylo by bývalo mnohem lépe, když někteří chybujeící duchovní touto knihou měli se vzpamatovati, aby byla vydána v jazyce učenců a ne zrovna v jazyce českém a tak bez toho již k fanatismu nakloněnému českému lidu ku zkáze? Domnívám se, že nechybují, mám-li za to, že tato kniha není ničím jiným, než nástrojem mezi mnohými jinými, ku zhoubě státu, je-li náboženství nejvydatnější státu podporou. Ostatně očekávám dobrotivé poučení nejdůstojnější konsistoře, co se týče dalšího postupu, ač pochybuji, že bych mohl býti obviňován z malé tolerance a smyslu i porozumění pro ni. Jsem tolerantistou, ale po při-

kladu pokorného Syna Božího a Spasitele, zakladatele naší víry, nemohu zůstatí lhotejným při svědomitém plnění svých povinností ku poznámkám veřejných darebáků. I pro přísný soud o „Labyrintu“ neočekávám nějakého pokárání, neboť ab effectu ad causam valet semper argumentatio. Podobně jest s úsudkem mým co se týče této knihy, ježto jsem naprosto přesvědčen, že zkáza kol kolem se šířící, jest zaviněná z největší části „Labyrintem“ Amose Komenského a jinými jeho spisy.

Vyznávám před Pánem Bohem, že nikdy nevyhledávám msty proti těmto pobloudilcům, ale užívám všech prostředků, abych je od úplné záhuby odvrátil a jich spásu pokud možno podporoval. Ježto jsem přesvědčen, že hněv vždycky jest nebezpečný, jak vzpomínka na hroznou vzpouru v roce 1809 učí, jejíž vůdcové byli dítkami radhoštské farnosti.“

Po té sděluje farář Müller ještě, že ovšem fanatiků se nebojí, ale že již jest unaven, poněvadž v této farnosti nemá žádných duchovních radostí, ale stále duchovní bol a že je naprosto přesvědčen, že nikdo s fanatiky nic nepořídí.

Co posud naznačeno jen v jádře, bylo třeba také uvést v celé plastičnosti a síle. Farář Müller byl mužem bystrého pozorovacího talentu. Jeho ostrovtipu nešlo ničeho, co by mohlo vésti k polepsení pobloudilcův. Neustával upozorňovati, ovšem dle přání a daných nařízení, jak konsistoř, tak státní úřad na nebezpečí Valentovců, a tím nepřímou výbízeti k akci, již jeho vinice Páně od tak zhoubné neplechy měla se očistiti. V tomto směru opravdu velice zajímavém, instruktivním a důkladném jsou zprávy jeho zvláště z konce r. 1825.⁶⁶⁾ Sám praví, že vše podává »s krátkými charakteristickými poznámkami.« V Radhošti byli blouznivci: Jan Chmelík starší, ve stáří 67 let, Anna, jeho manželka v 62, Josef Chmelík mladší, chalupník ve 26, Kateřina, jeho manželka ve 25 a jejich synáček Josef ve 2 letech. Ostatní dítky Jana Chmelíka staršího hlásí se k helvetství. Charakteristika: „Tato rodina jest, jak všeobecně známo, z nejhlavnějších a nejzatvrzelejších ze všech blouznivců. Starý Jan Chmelík jest nejen tvrdošíjným obhájcem, ale i známým horlivým proselytou blouznilství náboženského. Ačkoliv na venek tyto lidé tak vážnými se zdají, přece nemožno jim proto důvěřovati a tím méně věřiti, že tato jejich vážnost a z ní vyplývající slušné zevnější chování vyvěrá z lásky ku ctnosti a z úcty k morálnímu zákonu! Jejich víra, naděje a láska, tyto každému vrozené ctnosti, jsou blouznilstvím zvráceny a nalézají se u nich v hrozném víru. Nechtí zcela nic věřiti leč to, co jim jejich blouznilská obrazotvornost a stále rozpálená fantázie podávají a za víru kladou. Protože pak tato víra se zakládá pouze v tělesných a časných přednostech, je i naděje jejich právě taková. Doufají pouze v časné bohatství a štěstí a proto svou lásku věnují zcela stranicky pouze těm, od nichž dle svého, velmi vypočítavého názoru doufati mohou, že to, v co věří a doufají, od nich také obdrží. A to je ten circulus vitiosus, ve kterém oblouznivci stále se pohybují a z tohoto labyrintu tak snadno, pouze morálními účinky (působením) vyvedení nebudou. Kdyby však nějakým stále hrožícím nebezpečím obdrželi impuls a z pout svých dosti nepatrných se vybavili, pak bychom ovšem, ale již pozdě a ku svému žalu smutné nabyli zkušenosti, jak všechny jich ctnosti

⁶⁶⁾ Datováno jest dne 12. prosince 1825.

vypadají. Dle řečí pozůstává jejich veškerá naděje v tom, že očekávají záhy všeobecné povstání, v němž velikého a mnohého majetku nabudou.

Co tuto s největší stručností bylo řečeno, platí o této rodině Chmelíkové a ostatních, s ní spřízněných zvláštní měrou, ježto tito všickni lidé jsou státu nebezpeční. Nicméně, kdyby alespoň bylo dbáno všech nejvyšších rozkazů co nejbedlivěji, mohlo by se přece doufat, že toto zlo se zlomí a že většina těchto nešťastníků ponenáhlu se ocitne na žádoucí cestě polepšení.“

Ve Stradouni žilo množství blouznivců. Jan Chmelík z čísla 2, sedlák 31 let, syn radhošťského Jana Chmelíka; dále Josef Chmelík 30letý, jeho žena Kateřina, 28 let a syn Josef 6 let věku. Charakteristika jejich zní: „Tento Jan Chmelík jest to, který před svatbou s Kateřinou, dcerou Václava Johana z Radhoště, katolíkem se stal, brzy však po oddavkách katolictví nejen sám opustil a k fanatismu se vrátil, ale i svou manželku od pravé víry k blouznilství převedl. Tento křivopřísežník a poťouchlík již vícekrát mimo křivou přísahu dopustil se urážky katolického náboženství, než bohužel přítomní svědci na příslušných místech ho neudali. U tohoto právě tak jako u jeho rodičů jest velmi skrovná naděje k žádoucímu polepšení.“

Matěj Fuksa, domkař z čísla 3., 45letý, Dorota, jeho manželka ve 42 letech, Kateřina Fuchsová, sestra Matějova 43 let, Jan a Kateřina, její nemanželské dívky ve stáří 17 a 14 let. Charakteristika: „Matěj Fuksa přijal před svatbou katolictví a po ní odpadl a ku blouznilství se vrátil. Tato celá rodina, která s Chmelíkovými je blízce příbuzná, jest velmi lživá a blouznilství nesmírně oddaná. Proto jest velmi malá naděje obrátu u nich. Poznámky z předu uvedené platí o nich obzvláštní měrou.“ Později je připsáno: „Jan, syn Kateřiny Fuksovy, učinil katol. vyznání víry dne 14. listopadu 1830.“

Václav Bartoň z čísla 11, 78letý, Kateřina, jeho manželka, 72 let, Matěj, jejich syn, 34 let (jeho manželka jest helvetkou). Charakteristika: „Staří, kteří jsou téměř na pokraji hrobu, vězí hluboko v blouznilství, tak že jest malá naděje v jejich obrácení ku pravdě. Žijí však zcela klidně a dávají všem pokoj. I mladší Bartoň Matěj učinil před svatbou katol. vyznání víry, ale po ní k fanatikům se vrátil. Jeho žena jest po předcích helvetkou a zcela správně u příslušného pastorátu zapsána. Žije však zcela životem fanatiků bez veškeré víry.“

Václav Bezdíček 56letý, z č. 16. Charakteristika: „Ten trvá při blouznilství sice vytrvale, ve veřejném vystupování však je zcela mírný a povolný tak, že o něm něco zvláštního vůbec poznamenati nelze.“

Josef Klement, sedlák z č. 19, 56letý. Charakteristika: „Je zcela nevzdělaný, ale v zásadách blouznivců obzvláště honěný. Protože pak je jedním z předních rolníků, při své nevědomosti a pěkném majetku je pyšný a hrubý. Pro majetek je vážen i u svých a proto ku katolické víře je zlomyslný a i veřejně odbojný. Jeho manželka velmi ráda chrám Páně navštěvuje a dle katolické víry žije a žíti chce. Musí však ponejvíce dle svého muže se řídit a zvláště v jeho přítomnosti konati, co on chce. Dítka příkladně školu navštěvují, ale kostel časem zanedbávají.“

Josef Chmelík, domkař z čísla 25, stár 43 let. Anna, jeho mimomanželská dcera z matky Anný Hrubšové v Domoradic, 20letá, Kateřina, jeho sestra, dcera to Josefa Chmelíka, 46letá. Charakteristika: „Josef

Chmelík jest vysloužilý vojín a tvrdošijně lpí při blouznilství. Jest také a to ne bezdůvodně, obviňován, že v tajnosti nečestně obcuje s vlastní svou sestrou. Jeho zde jmenovaná sestra Kateřina má nemanželského syna, jak všeobecně se za to má, se známým, nyní již zemřelým vůdcem blouznivců Vojtěchem Valentou, Josefa, jenž čítá 16 let. Ten obdržel ve škole důkladné poučení, zvláště v náboženství; bylo mu však v přestupu ku katol. víře zabráněno jeho fanatickou matkou.“ Později je připsáno: „Dne 14. října 1830 učinil Josef Chmelík se svou nemanželskou dcerou Kateřinou katol. vyznání víry a to na smrtelné posteli, načež sv. svátostmi zaopatřen byl.“

Josef Hašek, domkař z čís. 43, 66letý, Kateřina, jeho manželka, 63 let a Kateřina, jejich dcera 28 let. „Je to muž zcela nevědomý, ale v blouznilství hluboko vězí. Týž jako většina blouznivců je polovičním bláznem, ostatně však dle všeobecné pověsti, dobrý člověk. Jeho žena má sice více rozumu, ale tím více zlomyslnosti. Jejich jediná dcera žije zcela věrně dle příkladu rodičův.“

Český národ svému prvnímu arcipastýři.

Vzpomínka z minulosti. Napsal ALOIS DOSTÁL.

Leží přede mnou objemný balík spisů a jednacích protokolů s vinětou „Pomník Arnošta z Pardubic“ s 2108 „zástojí“ od r. 1864 až do doby nejnovější. Všechny ty spisy jednají o pomníku prvního arcibiskupa českého Arnošta z Pardubic na půdě bývalé tvrze Hostýna u Ouval na Česko-Brodsku.

Teprve když byl pomník postaven a vysvěcen roku 1869, mezi historiky českými povstala kontroverze, narodil-li se Arnošt z Pardubic skutečně v Hostýně u Ouval nebo v Hostinném (Arnau). Pro tento názor jest dějepisec Aug. Sedláček. Naproti tomu V. Tomek v „Památkách archeologických“ z r. 1871 (X. str. 167) tvrdí, že rodištěm prvního pražského arcibiskupa je Hostýn (také Hostín) u Ouval. Cituje výrok Beneše z Vaitmile: „Fuit autem Arnostus natione Boemus arnestis militis de Pardubicz filius alias de Hostyna prope Brodem Boemialem.“

V Hájkově kronice na str. 337 čteme: „Poslední den června měsíce (1363). Poctivý Pán Arnošt Arcibiskup Pražský, jsa utrápen zimnicí umřel, jenž byl muž bohumilý i lidem, jehož památka v požehnání jest. Ten Arnošt byl Rodič Český, Arnoštův Syn, jenž měl za znamení na Stítu půl Konie a psal se z Pardubicz a rodem byl z Hostinné od Brodu, jinak blíž Auwalu, a ten byl Muž veliké postavy a krásné tváři, výborných mravův a mnohé trpělivosti, a což jiným kázal, to sám v skutku zachovával.“

V Hostýně, nyní panském dvoře, byl hrad, ještě před lety bylo tu viděti několik základních zdí na severozápadní straně nynějšího poplužního dvorce. Posud užívá se tu jakési vyklenuté prohluběniny při cestě do Příšmas jako sklepa, o níž se praví, že vede až do Tukulat, kde býval lovcův zámek (nynější do hvězdy stavěná farní budova), kterážto chodba dále že jest zasypána.

Lid posud říká stráním, po jedné straně Ouval se táhnoucím, Holá Hostín, na mapách (Plockové) Holý Hostín, v „Soupise památek“

také Hostyně. V letech 1448—52 tu seděl Jan ze Stěžova a v Hostýni. Nyní poplužní dvůr ten náleží panujícímu knížeti Janu z Liechtensteina a obnáší půdy 196·66 ha.

Narodil-li se tu Arnošt z Pardubic, pak tu sídlili také páni z Malovců, kteří měli ve štítě půlkoně se zlatou úzdou v červeném poli.

Proč nyní po 40 letech mním stručně dějiny pomníku toho na paměť uvést? Nejenom, že připadá čtyřicetileté jubileum té památky, ale že se tak stalo za zvláštních okolností. Na pomník sbíral celý národ — Češi i Němci — na pomník arcibiskupův pořádány od učitelů sbírky ve školách, přispěla města, která by se nyní rozpakovala tak učiniti, sbírali okres. hejtmani a sbírky uveřejňovaly a jako kvitovaly „Národní Listy“.

Roku 1864 konala se 500letá památka smrti Arnošta z Pardubic. Loni bylo 600leté jubileum jeho narození, ale nikdo toho téměř nevzpomněl. Nejdříve se ohlásilo Kladsko, kde Arnošt odpočívá, a tu uvedeno, že hrob jeho v chrámě Matky Boží, kde si přál odpočívati, jest porouchán. Vydáno vyzvání ke sbírkám na opravu hrobu, ty se daly v arcidiecesi pražské a kardinál Bedřich přispěl 500 zl. k tomu cíli.

Ale i v Čechách chystali se oslaviti tuto památku prvního arcipastýře. Tak učinila Praha, Roudnice a jiná města. Podobné dělo se i v Ouvalech. Budiž připomenuto, že i tento městys, jako sousední Hostýn, měnil jméno. Nejstarší název je snad Úval, jelikož ve XIV. stol. v knihách konsistoře zaznamenán desátek „Prisymasy cum filiali Úval“. Lid posud říká „do Ouvala“, nyní nejobyčejněji Ouvaly.

Listiny pomníku Arnoštova obsahují řeč, kterou měl asi tehdejší farář František Soukup, jemuž náleží zásluha největší, že bylo dílo uskutečněno. Mluvil takto: „Již tomu málem 800 let, co země Česká přivtělená druhdy pod správu biskupa řezenského a metropolity mohučského, Stolicí sv. z tohoto svazku vybavená, dostala svého prvního biskupa v osobě zbožného Ditmara, po němž v nedlouho Vojtěch, sv. patron náš, stolec biskupský nastoupil. Od té doby řízena jest svým veleknězem, jenž sídlil v Praze a podřízen byl metropolitu mohučskému, až napotom přičiněním slavné paměti Karla IV., králeviče tehdaž a spoluvladaře, jakož i otce jeho Jana, krále českého, stolec biskupský od Klimenta VI. na arcibiskupství byl povýšen. Tehdejší biskup, Arnošt z Pardubic, zvolen prvním arcibiskupem a 20 let pak ještě spravoval s horlivostí nevšední stádece sobě svěřené, až jej povolal Pán, aby odpočinul od práce své, již k oslavě jména Hospodinova a pro blaho církve i věřících byl podnikl. Stalo se to 30. června 1364. Již tedy páté století chýlí se ku konci svému a věrní synové církve s chloubou jmenují jméno muže, jehož i souvěci nemálo sobě vážili, jehož i Karel, král český a napotomní císař, nad míru miloval.

Pět set let uplynulo dlouhých dosti, aby setřely upomínku na mnohou událost i osobnost, ale památka muže šlechtného zůstává. Proto i vděčné potomstvo hodlá slaviti památku jeho. Jmenují Roudnici, kde velekněz dokončil život svůj; jmenují Kladsko, kde uloženy pozůstatky jeho. Možno-li tedy, aby nevzpomnělo i ono místo na toho, jenž v jeho středu se narodil a jehož se stal dobrodincem? Nikoli; i ono oslaví památku Arnoštovu

Budiž dovoleno projevití přání, jež se ozývá v srdci mém i v srdcích kněžstva poblíž místa, kde se narodil Arnošt náš. Ovšem

hrad otce jeho Hostín či Hostina, rodiště Arnoštovo, už nestojí; dávné bouře a převraty ve vlasti uvedly jej v ssutiny; než nicméně zůstává ona dědina, kde dříve u svých přátel i příbuzných, kde konečně na blízku (v Ouvalech) založil a vystavěl k úctě Rodičky Boží, jejímžto zvláštním byl činitelem, chrám Páně a vzdělal oltář Páně dle onoho, jež byl sobě oblíbil v Kladsku, kde jako mládeneček nabýval vzdělání.

Ouvaly jsou to místo, kde stojí svatyně tato, a Hostín jest částí této obce — dvůr pod č. 33 a 34 příslušný druhdy ke Škvorci, jenž patří panující knížecí rodině Liechtensteinů.

Mám za to, že by důstojné bylo prvnímu arcibiskupu vzdělati pomník vhodný na místě jeho zrození, a myslím, že nejdůst. kníž. arcib. konsistoř a vysoká vláda schválí to vyzvání, které předložíme. Prozatím má se zříditi z duchovenstva střídnicví českobrodského po slavné mši sv. v chrámě ouvalském výbor, jenž by učinil potřebné k tomu kroky.“

Tak řečnil farář Soukup 30. června 1864, když se v Ouvalech konala slavnost u přítomnosti 13 kněží ze sousedních osad v zastoupení vikariátů českobrodského, brandýského, a mnichovického. Tu byl na faře učiněn počátek akce postavití pomník Arnoštovi z Pardubic.

Brzo po tom vypracovány stanovy; účelem bylo „zdělati příslušný pomník témuž arcibiskupu pražskému na dědině Hostín nebo jiném přiměřeném místě blíže Hostína.“ Čl. 2. zněl: „Pomník ten má se vzdělati dobrovolnými příspěvky v zemi české, pro niž Arnošt z Pardubic přispěním Karla IV. slavné paměti tak mnoho dobrého způsobil.“ Čl. 3.: „Příspěvky buďtež sbírány dobrotivostí vd. p. vikářů, laskavým přispěním sl. c. k. úřadů a představenstev obcí, jakož i redakcemi listů novinářských.“

Výbor bude ze 4 duchovních, 6 členů z občanstva krajiny a 2 náhradníků duchovních a dvou světských. První protokol je ze dne 5. července 1864, kdy se také výbor řádně ustavil.

Do výboru zvoleni byli a) z duchovenstva: Jan Zvík, vikář česko-brodský a farář v Břiství, Josef Suchan, farář na Hradeštně, Josef Malý, farář z Višerovic, Fr. Soukup, farář v Ouvalech; za náhradníky: Jan Kinzl, děkan v Tuklatech, a Vojtěch Polanecký, administrátor ve Lstiboři; b) ze světských osob: Hugo Nettwall, c. k. okresní v Českém Brodě, Fr. Charbuský, horní ředitel v Ouvalech, Ant. Lašman, starosta v Ouvalech, Josef Strnad, Josef Moravec a Fr. Řezáč, rolníci v Ouvalech, za náhradníky: Josef Beran a Jan Lašman, rolníci v Ouvalech.

Za předsedu zvolen Fr. Soukup, za pokladníka Ant. Lašman a za jednatele Fr. Charbuský. Ti se pak měli starati o to, aby sehnali peníze na pomník.

Bylo třeba zvoliti protektora celého podniku, nejdříve žádán kardinál Bedřich Schwarzenberg, ale ten volbu nepřijal z toho důvodu, že už je protektorem k opravení náhrobku a pomníku Arnoštova v Kladsku. I připadl výbor na myšlenku požádati c. k. komořího Ludvíka svobodného pána z *Malovců*, jehož rod je pokrevný s oslavencem, a tyž volbu ochotně přijal.

Výbor zažádal o povolení k c. k. místodržitelství, aby směl v Čechách za tím účelem pořádati veřejné sbírky, a dne 21. října 1864 svolení to došlo ke sbírkám *po celých Čechách*.

Farář Soukup sepsal provolání. V listinách je pouze rukopis český, ale tiskem vyšlo provolání v obou zemských jazycích. Proč na prvním místě uveden text německý a teprve na druhém český, neznámo.

Provolání to znělo: „Památka slavných mužů trvá od pokolení do pokolení; jedno umírá a druhé na místo prvního nastoupí, aby opět jinému postoupilo místo své. Ne tak památka mužů slavných, ta se sděluje od jednoho věku k druhému a každá doba zvěstuje činy velké a šlechetné oslavenců.

Podobně jest to i s Arnoštem, prvním arcibiskupem pražským.

Pět set let uplynulo do moře věčnosti a věrná Čechie připomíná si zásluhy muže, jež získal si o církev a národ.

Bylo-li veřejné politické žití velkého muže, který císaři Karlovi IV. tak věrně po boku stál, slavné, bylo nicméně působení jeho jako arcipastýře jemu od papeže Klementa VI. svěřeného věřícího stáda v skutku apoštolské a důstojné prvních dob křesťanství.

Tot i příčina, že s dychtivostí nevšední očekával se ten den, 30. června b. r., den památný jeho úmrtí.

Rozličné krajiny oblekly se v roucho sváteční, aby oslavily památku muže svého. I městys Ouval učinil tak a slavnost nadchnula myslí všech přítomných, že návrh podaný přijavše, v jedno spojili se mnozí, aby vzdělán byl pomník v dědinách Ouvalských na Hostíni — tam, kde bylo sídlo narození jeho.

Jeho Eminencí nejd. arcipastýř a důstojný nástupce na stolci arcib. výbor jemu se představivší laskavě přijal a přislíbil podporu.

Vysoké c. k. místodržitelství výnosem z 21. října b. r. č. 52689 potvrdilo výbor sestoupilý a svolilo, aby v zemi České, jižto Arnošt prve byl biskupem a pak prvním arcibiskupem, mohly se sbírky k tomu účelu konati.

Vysokorodý c. kr. komoří, místodržitelský rada a přednost kraje pražského Ludvík svobodný pán z Malovců, jehož rod spřízněn jest s oslavencem, přednesenou žádost výboru o přijetí protektorátu milostivě povolil a laskavě přislíbil ochranu k domýšlenému účelu.

Nížepsaný výbor vystupuje nyní u veřejnost s provoláním svým, doufaje, že každý, jenž zemi českou nazývá svou vlastí, srdcem upřímným přispěje k zbudování pomníku tohoto. Každý příspěvek, byť i skrovný, bude velevítán a časem svým veřejnými listy se prohlásí.

Protož prosíme velebné duchovenstvo a c. k. úřady, by k tomu cíli laskavě spoluúčinkovaly.

Žádáme také zpěvácké spolky, jež hojně po zemi České jsou rozšířeny, jakož i ochotníky divadelní, by i oni se účastnili a tak k provedení dobře míněného účelu napomáhali.

Výbor předložil patřičnému úřadu žádost za osvobození poštovního, a povolení prohlásí se veřejnými listy.

Laskavé příspěvky buďtež zaslány nížepsanému výboru do Ouval. V Ouval dne 4. prosince 1864.

Výbor pro zbudování pomníku „Arnoštu z Pardubic.“ (Následují podpisy.)

Jiná kniha o 411 číslech obsahuje „jména, hodnost a obydlí přispívajících.“ Ale každé číslo neobsahuje jednoho dárce, pod některým uveden celý vikariát, celá obec, škola a přesně zaznamenán každý krejcar.

Hned předem nutno připomenouti, že tu není dárců, kteří by dávali tisícovky nebo sta, jako se nyní mnohdy děje na ten neb onen pomník, že tu jsou uvedeny dárky jenom 4 kr. obsahující, a že z těchto drobtů byl sehnán celý náklad a slušný postaven pomník. Jako na ukázkou budtež uvedeny některé z větších darů: Protektor hned dal 25 zl., ostatní z rodiny Malovců po 10 zl., královské město Praha 100 zl., Fr. Horský z Horskysfeldu, hosp. rada 20 zl., opat benediktinů z Břevnova 25 zl., úředníci statku Tachlovic 10 zl. 72 kr., hrabě Kolovrat Krakovský 25 zl., kapitola u sv. Víta 50 zl., arcivévoda Toskánský Ferdinand IV. 50 zl., zpěvácký spolek „Slavník“ ve Zbraslavi 25 zl., ochotnické divadlo v Brandýse n. L. 11 zl. 61 kr., kníže z Metternichů 25 zl., Mladá Boleslav 10 zl., hrabě Černín 25 zl., kníže z Hohenzollern 40 zl., ředitelstvo ochotnického divadla v Karlíně 50 zl., ochotnický spolek Lubor z Nov. Bydžova 15 zl., bisk. kapitola v Králově Hradci 20 zl., bisk. konsistoř Litoměřická 26 zl. 57 kr. atd. Na pomník odvedly vikariáty: českobrodský 27 zl. 84 kr., zbraslavský 31 zl. 50 kr., berounský 4 zl. 90 kr., libocký 9 zl. 25 kr., rychnovský 7 zl. 60 kr. Obce přispěly: Křivenice 2 zl. 10 kr., Zbítov 3 zl. 20 kr., Hostivař 4 zl., Chvalovice 2 zl. 86 kr., Křivoklát 5 zl. 80 kr. Vybíráno i ve školách: u sv. Anny v Praze 12 zl. 80 kr., u sv. Mikuláše 1 zl. 30 kr., realka v Poličce 3 zl., škola Ouvalská 4 zl., hlavní škola v Třeboni 2 zl. 35 kr. atd. Vybíraly okresy, sbírky odváděli okr. hejtmani, spolky, hlavně divadelní a zpěvácké.

I konkurence se chytla sbírek a voskaři nabízeli farním úřadům svíčky s tou podmínkou, že z účtů dají něco na pomník Arnoštův.

Výbor poslal žádost na zemský výbor a dostal — jeden zlatý pokuty, že nekolkoval žádost.

Hned bylo těch svolání posláno 9076 do všech obcí království Českého, 1958 ke všem farním úřadům čtyř diecesí v Čechách, 595 všem konventům řeholním a ke všem učelištím, počínaje od hlavních škol. Mimo to psáno 403 žádosti na všechny velkostatkáře a na všechny hodnostáře církevní. Všechnu tu korespondenci obstarával farář Soukup.

Jenom jeden dopis se nachází mezi spisy, v němž byla žádost hrubě odmítnuta. Jakýsi Jar. Podský z S. píše starostovi (v nefrankovaném psaní): „Dělám se tak smělym, že Vám dopisuji stranu toho žebrání na kněžský pomník a velice jest mně to divné, že Vy jste při tom výboru. Já a všichni spolurodáci jsme stejného smýšlení, že by nynější jeho spolubratři mohli postavit pomník z ryzího zlata, tak jako Israelité na poušti, když to tele ulili z naušnic; a pak ten jeho pokrevní přítel by mohl býti nápomocen. Proč Vy, pánové, se raději nestaráte o zasloužilejší muže z národu jako jsou: Přemysl Otakar II., Jiří z Poděbrad, Karel Havlíček, bojovník z r. 1848? Těm se může spíše dáti na pomník 10 zl. r. č., nežli tomu 1/2 kr. An stál věrně po boku Karla IV., byl jeho rádce — ale jak radil! — aby daroval hojně dvorů ke klášterům.“

Tento jediný dopis nezůstal bez odpovědi, farář Soukup se bránil, že pisatel nemá práva mluvit jménem všech Čechů, že se nemá stydět za plné jméno a na konec obhazuje Arnošta. „Za něho jako děkana pražského metropolitního chrámu Páně, poněvadž peněz třeba bylo, od krále Jana Lucemburského od hrobu sv. Václava 12 stříbrných soch

apoštolů vzato a věřitelům odevzdáno bylo; — že Arnošt se svými vlastními oděnci s králem Janem I. P. 1345 proti Bolkovi do pole táhl a osobně jako hrdinný a zkušený vojevůdce vítězem nad nepřáteli Čechů se stal; — že stavba Nového města v Praze a university návrhem Arnoštovým se vykonala; — že Arnošt 5. března 1349 důchody svých vlastních statků — Hřiminín a Važic — k podporování věd věnoval; — že návrhem a rozhodnutím Arnoštovým služné profesorů na universitě pražské způsobem kontribuce na kněžstvo bylo pojištěno a z těchto peněz Arnošt pro universitu od rytíře Epika z Hrádku (blíž Ústěku) statky Brozan, Chudolaz, Zalezl, Borovou a Veselou Lhotu zakoupil; — že 10. června 1348 základní kámen ke Karlovu Týnu položil, hrad pak I. P. 1357 vysvětil; že Arnošt r. 1359 v čas moru v Čechách co nejpřísněji proti pronásledování židů vystoupil; — že Arnošt r. 1362, kdež jemu od Karla IV. a papeže Inocence VI. uložené pokuty při spáchání jakési vraždy ne klášterům, ale chudým určil, sám 7000 korců žita jim odevzdal; — že Arnošt v roce 1362 v čas všeobecného hladu dělníkům ke stavbě zdi na Petříně osobně pokrm a nápoj donášel a rozdával; — konečně že dějepisec Lupacius, horlivý to přívrženec učení Husova, takto zaznamenal: Arnošt byl muž nábožný a spravedlivý.“

Uvádění těchto údajů životopisných nasvědčuje, jak Soukup znal data ze života Arnoštova. Že je pilně sháněl, nasvědčuje německy psaný životopis Arnoštův, který mu z Berlína 18. června 1864 zaslal hrabě Stillfried Alcantara.

Jiní soudili opačně, než ten anonymus a také „Národní Listy“ ze 7. února 1865 sbírky dopisem „Od Berounky“ schvalovaly. Ten vyličuje činnost Arnoštovu v pravém světle a mluví o vřelém účastenství pro zbudování pomníku velikému krajanovi a četných příspěvcích v krajině ne právě úrodné a zámožné. „Jak doslycháme, hodlá komitét Ouvalský postaviti pomník ten v území katastrní obce Ouvalu, blíže knížecího Liechtensteinského dvora, na místě starého hradu Hostinné, na němžto se narodil náš Arnošt, pomník to, pokud příspěvky stačí, ve způsobu bronzové sochy asi v té velikosti, jaká jest u sochy oné, jižto byl ulítil dal umění milovný Veit Liběchovský pro obmyšlený „Slavín“ dle vzorce Schwanthalerova a která svým časem v českém museu též na odiv byla vystavena. Krasoumná jednota pro Čechy prý se poprosí, aby se postarala o provedení umělecké. Za vítanou událost považujeme to, že právě nyní jednota pro dostavění chrámu sv. Víta v též svatyni dala kapli Arnoštovu skvostně obnoviti.“

Ač byl zájem veliký, přece příspěvky vázly. Rok 1865 byl velice suchý a v roce 1866 vadila rakousko-pruská válka. Do 2. srpna 1865 bylo sebráno 2413 zl. 16½ kr. (od obcí 564, od měst 264, duchovenstva 364, „bohatýrů“ 594, duchovních hodnostářů 118, školních ústavů 169, všelikých spolků 208, jednotlivých osob 131 zl.) Poštovné, jak se žádalo, sleveno nebylo, uvedeno ve vydání 38 zl. Zpět byly vráceny žádosti „od J. Veličenství císaře Ferdinanda a Marie Anny, hr. Clam-Gallasa, kníž. Auersperga, konservatoře v Praze, zemského výboru, Smíchovské městské rady a obce Bilan zdejšího okresu s dodatkem, že příspěpti nemohou.“ Nedošlo nic ze 165 okresů a 103 stříd-nictví, zůstalo posud nezodpověděných 253 dopisů na šlechtu, 16 na

duch. hodnostáře, 88 na ústavy a 93 na řeholní konventy. Příspěvky se kvitovaly v Národních Listech.

Ale ve sbírkách se neustávalo. Nejvíce se sešlo z kraje pražského chvalným přispěním p. protektora, a ze všech okresů nejvíce odvedl zbraslavský a to zásluhou tehdejšího okresního V. J. Picka, jenž všemožně podporoval podniknutí výboru, proto byl ve valné schůzi 3. června 1868 zvolen čestným členem a odeslán mu diplom.

Do roku 1869 sebráno 2747 zl. 82 kr. (od velkostatkářů 819, od hodnostářů církevních a duchovenstva 669, z rozličných učilišť 257 od spolků divadelních a zpěváckých 216 a od občanstva 785 zl. Čím více se odkládalo s postavením a čím déle sbírky trvaly, tím i horlivost ochabovala.

Domácí sousedé se uvolili dáti povozy a pracovati ručně při úpravě pozemku a stavění pomníku.

Výbor chtěl původně postavit jenom jehlanec, když se sbírky množily, měl chuť na sochu z litiny, třeba bronzovou, ale posléze se rozhodl postavit sochu kamennou, na jakou jenom prostředky stačily. Za tou příčinou vypsál v českých a německých listech konkurs s premií 100 zl. tomu, kdo by předložil nejlepší nákres k pomníku. Doba uplynula, nikdo se však nepřihlásil. Byla tedy prodloužena a tu podány dva modely a jeden nákres, které byly panu protektorovi předloženy a u kardinála v síni vystaveny, aby mohl vyslechnouti úsudek znalců.

Censuru přislíbili učiniti: akad. malíř Jan Lhota, archeolog Ant. Baum, akad. malíř Josef Manes, sochař Em. Max a professor na polytechnice v Praze Josef Zítek. Ale hned se tak nestalo, dva odešli na cesty a nemohlo se čekati, až se vrátí. I požádal výbor Uměleckou besedu v Praze, aby o modelech rozsoudila. Učinila tak ochotně a podala tento úsudek:

„Dne 5. května 1867 sešla se komisse zvolená odborem výtvarného umění Umělecké besedy v paláci arcibiskupském, aby posoudila zaslané práce pro pomník arcibiskupa Arnošta z Pardubic. K posouzení byly předloženy troje práce, dva modely a jedna fotografie. Komisse poznamenala práce číslicemi I., II. a III. a usnesla se takto: doporučiti musí komisse v každém ohledu model č. I. (s heslem: „Život, umění ke cti národa a vlasti“) s tím doložením, aby odkap římsový lehčeji byl držán.“ Podepsáni jsou: Ant. Baum, Petr Maixner, Jos. Schulz, Bedř. Wachsmann a Karel Purkyně.

Model č. I. podal chvalně známý akademický sochař Jindřich Čapek z Prahy, jemuž premie 100 zl. byla vyplacena a spolu s ním jednáno o zhotovení sochy.

V listinách nachází se výkres, který bude asi práce č. III. Podán tu Arnošt v biskupském rouse, mitrou, berlí, stojí na ležícím lvu a u nohou má znak pánů Maloveců. Pravicí žehná.

Model č. I. tedy Čapkův ze sádry posud jest na faře v Ouvelech, ale už se rozpadává.

Dne 16. července 1867 bylo ujednáno se sochařem Čapkem, že tento provede podstavec a sochu z hustého pískovce v nadživotní velikosti sochař dostane za podstavec 400 zl. a za sochu 1700 zl. úhrnem 2100 zl. a to ve čtyřech částkách od započetí až do ukončení práce, nejdéle do 30. června 1869. Výbor na vlastní náklad dá material k pod-

stavci, všechny dovozy, lešení. Ale potřebný material k soše si Čapek opatří sám.

Spolu také usneseno požádati Uměleckou besedu, aby k pracím Jindřicha Čapka laskavě přihlížela, což tato opět slíbila. Sochař zatím zhotovil nový model, dle něhož by sochu z pískovce vytesal.

Už předem bylo ustanoveno, že má pomník státi na půdě bývalého hradu Hostína, ač se původně vyskytly hlasy, aby se tak stalo v Praze. Než v poslední chvíli se mínění některých sousedů v Ouvalích změnilo a ti si přáli mít sochu v městysi samém.

„My podepsaní osadníci městyse Ouval vyslovujeme tímto své všeobecné přání, by pomník proslulého muže Arnošta z Pardubic uvnitř městyse Ouval postaven byl z následujících důvodů:

1. Jest pomník, kostel atd. vždy první a hlavní okrasou města. Královské hlavní město Praha nám slouží za vzor, jehož okrasou jsou především chrámy Páně a pomníky.

2. Jsou v městysi našem pohodlná místa, kde by mohl významný pomník býti postaven, a tu vyslovujeme zároveň své přání, by dle možnosti byl blíže chrámu Páně postaven.

3. Na základě učení římsko-katolické církve a z přesvědčení početnými důkazy docíleného vydá hojnější ovoce obraz, některého svatého představující, jež stále před očima máme; rovněž zde doufáme, že pomník slavného hlasatele slova Božího v sídle postavený mnoho bude přispívati.

4. Odstraní se tím lehčeji všeliká poškození na pomníku samém, jelikož bude stále pod bližší dohlídkou všech osadníků.

5. Uspoří se výlohy: jako upravení cesty k pomníku vedoucí, jakož stavění nevyhnutelně potřebných můstků atd. kteréžto výlohy by se snad v příštích dobách upotřebiti mohly k opravení pomníku.“

Podepsán starosta a 19 sousedů.

Výbor však k tomu nepřistoupil proto, že bylo předem ustanoveno a do svolání dáno, aby pomník stál na půdě, kde stávalo rodiště Arnoštovo, v Hostýně.

Že nebylo této žádosti vyhověno, poměr mezi sousedy a komitetem se poněkud rozladil a menší část se přihlásila k pracím zdarma na upravení pozemku pro pomník. Ale přispívali i ti, kteří protestovali proti zvolenému místu, jako i sám starosta Frant. Těšitel. Zde budiž podotknuto, že k těmto pracím také povozy poslal děkan tuklatský J. Kinzl a nájemce dvora Hodova.

Uvažujeme-li nyní o té věci, musíme také sousedům dáti za pravdu, že by se pomník v obci u kostela a školy lépe vyjímal, než za městyssem u dráhy. Zde jenom cestující ve vlaku jsou upozorněni na Arnoštův pomník, pro obec je takřka ztracen.

Výbor obrátil se ke knížeti Janu z Liechtensteina se žádostí, aby daroval bezplatně místo, od sochaře za vhodné uznané, aniž by jeho úprava mnoho stála. Kniže pán přišel výboru ochotně vstříc, přepustil prostřednictvím svého plnomocníka hraběte z Westphalen pozemek bezplatně, ponechav sobě vlastnictví na budoucí časy, aby vybavení půdy té nestálo mnoho času a peněz. Žádaná část byla hned knížecím nadšprávcem vyměřena a oddělena. Rozpočet na upravení vypočítán na 384 zl.

Zatím sochař Jindřich Čapek se svými dělníky pracoval na soše do prosince 1868, až musil dílo odložit na rok příští. Tu z jara upraveno místo, položen základní kámen, do něhož vložen dějepis pomníku, jež napsal horní ředitel Charbuský.

Jak se posud vypravuje, stihlo hotovou sochu Arnoštovu neštěstí. Když byla dohotovena, hodil jakýsi chlapec po ptáku a urazil soše prst, který byl potom jenom k ruce přilepen.

Ačkoliv odhalení a posvěcení pomníku mělo býti až v červnu, přece už 18. dubna 1869 výbor jednal o slavnosti a sestavoval její pořádek. V 10 h. zpív. mše sv., v průvodu mládež, muži, zpěvácký spolek „Ozvěna“ z Českého Brodu, který slíbil účinkovati, chór, družičky, duchovenstvo, výbor pomníkový a obecní se starostou obce v čele, před těmi tři družičky, z nichž jedna ponese dějepis a druhá plechovici(!), dále ženské pohlaví. Při svěcení: řeč, obřad klepání na kámen (mezi jinými nejstarší z duchovenstva a nejstarší z p. učitelů), kantata. Po svěcení návrat do chrámu za zpěvu: „Hospodine pomiluj ny,“ — v chrámě Te Deum a požehnání.

S velikým povděkem přijata zpráva, že se účastní slavnosti kardinál Schwarzenberg. Ustanoveno dáti do tisku dějepis pomníku Arnoštova. (1000 exempl.) a prodávati jej při odhalení pomníku po 5 kr. S nadšením přijata slavnostní báseň V. J. Picka, ustanoveno otisknouti ji v 1000 exemplářích k rozdávaní mezi hosty v den svěcení. Západní dráha od Plzně do Prahy povolila snížení jízdní ceny pro 200 účastníků. Dá se tisknouti 600 českoněmeckých co nejstručnějších pozvání jednotlivým obcím. Ale obec Dřevčice si později stěžuje, že nebyla k slavnosti pozvána, ač darovala na pomník 2 zl. 50 kr.

Na důkaz, jak lze při obětavosti a spořivosti důkladný pomník postavit, stůjte zde některé položky z hlavního účtu. Pošt. známky, papír, razítko 22, tiskopisy s dějepisem pomníku 214, dovoz kamene a cestovné 112, socha s podstavcem a modelem 2200, material 180, dříví na lešení 56, železo atd. 16, křoviny 9, od práce kováři, zedníkům, tesařům, kameníkům, dělníkům 318, za plán 10, slavnost odhalení 60 (s vyčastováním hostů), diplom čestného člena 4 zl. atd. Celkem stála socha s podstavcem, upravení v park, cesta ze silnice s mostky 3338 zl. 12 kr.

Pomník je dle úsudku znalců z pískovce velmi krásně pracován, v nadživotní velikosti a představuje Arnošta z Pardubic v rouše biskupském, s řetězem kolem krku a čepičkou na hlavě. Stojí na vysokém podstavci, k němuž vedou schody, nese v čelním poli odznaky biskupské hodnosti a znak Arnoštův. V předu je nápis: „Arnoštu z Pardubic,“ na zadní straně: „Vděčná vlast 1869,“ po obou bocích: „Dem Ernst von Pardubic“ a „Ernesto de Pardubic.“ Německý nápis asi připojen k vůli tomu, že i Němci na pomník přispívali.

Slavnost popsaly veřejné listy velmi důkladně. Tak na př. „Pokrok“ ze dne 1. července 1869 č. 66, „Prager Zeitung“ v č. 153., který přináší dlouhý vyňatek z promluvy slavnostního řečníka. Jos. Ant. Šrůtek telegrafoval: „Dědictví malických postavivši Ehrenbergrovou povídkou rozsáhlý pomník Arnoštu z Pardubic v srdci dítek a rodičův, raduje se novému pomníku Vašemu, provolávajíc Jeho Eminenci, výboru a veškerým účastníkům slavnosti hlučné Sláva!“

„Pokrok“ obšírně pojednává předem o pohnůtkách a dějinách celé akce od r. 1864. I odtud se dovídáme, že původem a duší všeho byl farář ouvalský Fr. Soukup (zemřel u sv. Havla v Praze).

K slavnosti městys Ouval okrášlil se zelenými věnci, červeno-bílými prapory a nápisy. „I synagoga židovská ozdobena byla zelenými věnci.“ Na konci stála slavnostní brána z dubového listí, blíže pomníku byla druhá brána ze zeleného chvojí, ozdobená znaky Čech.

Ranním vlakem do Ouval přijel kardinál arcibiskup pražský s četnou asistencí kněžskou. Uvítán střelbou a hudbou. Mnoho hostů se dostavilo od Pardubic a Prahy, větší počet přijel odpoledne. Byla tu městská rada pražská s purkmistrem dr. Klaudym a náměstkem Hulešem, mnoho duchovenstva s kanovníky Štalcem a Bradáčem, zástupce university, profesori, deputace Jednoty svatovítské, Hlaholu, Umělecké besedy, zpěv. spolků atd. Z Pardubic spolek Pernštýn, z Čes. Brodu literácký spolek s praporem, ze Škvorce živnostenstva s odznaky. Ke třetí hodině do Ouval přicválalo banderium okresu českobrodského.

Slavnost na nějakou dobu byla přerušena hromobitím a deštěm, ale potom za jasného počasí seřadil se imposantní průvod.

Slavnostním řečníkem byl kanovník Čeněk Bradáč, který vylíčil stručně život oslavencův a zdárné jeho působení pro vlast a církev, dodav, „že byl Arnošt z Pardubic pravou rukou a srdcem nezapomenutelného Karla IV.“

Po církevním obřadě mluvil far. Soukup, děkuje dobrodincům a účastníkům, a rolník Lašman jménem obce přijal pomník v ochranu. Poněvadž opět lil se dešť, vypravila správa státní dráhy bezplatně vozy až k pomníku, aby hosty odvezla na nádraží. Slavnosti se účastnili dva četníci v plné zbroji a pražská policie.

Při slavnosti rozdávána „Památka na slavnost odhalení pomníku,“ báseň J. V. Picka:

„Zaplesej ty vlasť česká,
Velký Arnošt že Ti dán,
A že jeho tvář nebeská
Ve tvůj každý září stan.
V každý stan, kde srdce bije
Pro ctnost, slávu národa,
A v památce vděčné žije
Činů zbožných lahoda.

Sluho Páně, cirkve, vlasti,
Berlou svatou zdobený,
Rádce Karla, otce vlasti,
Otče druhý, milený,
První arcipastýř země,
Chloubo rodu, v Tobě ctěn,
A to drahé české plémě
Vi, že's dobrodinců člen.

Půl tisíce jar odkvetlo
V kruhu času vznešeném,
Co byl Arnošt spalřil světlo,
Hostín stal se Betlémem.
Vstaň Malovců hrade v chvíli,
Ukaž nám kolébku sám,
Odkud zásluh záře v pili
Slána k dalším končinám.

Náš co Karel pro svůj národ
Krásného kdy vykonal,
Moudrosti Tvou činů zárod
Ve skutku se dochoval.
Hle, teď živná máti*) jásá,
že jí Karel, Arnošt přál;
Poklady věd světu hlásá
Svémi zasvěcenci dál.

*) Alma mater = živná máti = universita pražská.

A což sídla Libušina	Pomníky to jsou Tvé věrné
Řad oblouků, *) chloubu všech?	S tisíci, jež nezří zrak;
A ty hrady Karlotýna,	nuž nech české duše věrné
Jež's požehnal v základech?	Zroubit skrovný úcty znak!
A ten chrám tam Svatovíta	Tam, kde Tvá kolébka stála
Na Sionu**) výsostech,	Ve Hostína úvalu.
Čech kde krále svaté sčítá,	By i z kamene Ti plála
klekaje jich na hrobech?	Láska k sídlům angelů.

Zde ve chrámě Boží matky
Zroubeném Tvou štědrotou ***)
Zbožný lid nebeské statky
Dál ctít bude s ochotou.
Věčně vznášej duch se Páně
Nad děly, jež's konal sám,
A Ty žehnej s nebes báně
Církvi, vládě, vlasti, nám!"

Pilná ruka Soukupova uschovala také lístky s hesly při zatloukání. Jménem občanstva v Čechách: „Tichá slova — platný čin. — Tak zde jedná vlasti syn.“ Jménem státu a okresu: „Památka pravých velkých zásluh přetrvá i staletí.“ Jménem škol v Čechách: „Nebe žehnej Tobě! Pán doplňuj, co lidské schází mdlobě, by pomník vztyčil se tam na Sionu!“ Frant. Beršík, vzorný učitel ve Škvorci.

Farář hradešínský složil kantátu pro zpěváky:

Při odhalení.

Sláva Ti, Arnošte náš,	Vlasti, církve jasná svíce,
Jenž své sídlo v nebi máš!	Pomníků máš na tisíce;
Rádce Karla otce vlasti,	Jsou to naše srdce vděčná
S nimž jsi sdílel péče slasti,	Pnoucí se v Tvá sídla věčná.
Zde, kde Tvá kolébka stála,	Svol však, skromný pomník ten,
Svol, by naše láska plála:	Jenž byl láskou postaven,
První arcibiskup dán	Dnes by nám byl odhalen!
V Tobě nám, — buď milován!	

Po odhalení.

Odhalen! ó tak zajásej
Národe, a světu hlásej,
Že Arnošta vítáš tvář;
Slunce míru jasná zář
Svěť vždy na vlast blaženou,
Vírou, láskou silenou:
Tenť by pomník zachován,
Mocný chraň ho světů Pán!"

*) To jest pražský Karlův most.

**) Vrch, kde je chrám sv. Víta — Hradčany.

***) Chrám Rodičky Boží, založený v Ouvalech Arnoštem.

Hned před posvěcením radil se výbor, má-li se komité rozejíti či nadále zůstat. Zůstalo, neboť vznikla myšlenka, aby se ještě sbíralo na fond pro zachování pomníku Arnoštova. Od 8. srpna 1869 do 12. prosince 1871 obsahuje zvláštní kniha 65 čísel, kde jsou poznamenáni ti, kteří věnovali opět na fond. První dal farář vyšerovický 16 zl., rodina svob. pánů z Malovců 56, farář z Hradešína 10, arcibiskup pražský 50, páni z Malovců podruhé 50, vikariát hořický 3, novobydžovský 4, libochovický 8, českobrodský 9, páni z Malovců 50 (třetí a poslední dar) atd. Fond mimo rodinu protektorovu podporovalo výhradně duchovenstvo světské a řeholní. V roce 1876 dostoupily sbírky 483 zl. roku 1902 obnášel fond 634 zl. 26 kr. Z toho dostával opatrovník 12 zl. ročně, upravoval se park, zakupovány lavičky a p. Správcové fondu velice chybili, že peníze neuložili ve státních papírech, ale ponechali je ve Svatováclavské záložně. Když tato padla, fond byl velice zkrácen a nyní má v Občanské záložně v Ouvalích 440 K, z nichž roční úrok se dává opatrovníkovi.

Zatím vyrostly stromy v parku, že pomník stojí jako v krásné zahradě. Podnes hlásá, co učinil národ prvnímu svému arcibiskupu, kde v obětavosti sešli se Češi i Němci, kde z malých příspěvků postaven takový pomník, který by se nyní nedal pořídit za cenu několika násobnou. Poukázati na ty poměry před 40 roky a uchovati v paměti onu horlivost bylo účelem této vzpomínky dle listin a místních upomínek těch, kteří účastnili se ruchu toho, ač jich jest velmi málo a z původního výboru nikdo už není na živě.

Svatý Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích.

Napsal Dr. ANT. LENZ, probošt královské kapitoly Vyšehradské.

(Pokračování.)

§ 12. Viklif učí, že prý jsou mnichové zrádci Páně.

Viklif tvrdí, že všechen život mnichů odporuje životu Pána Ježíše. Oni prý o sobě hlásají, že vstoupili v šlepičky 72 učeníků Páně, ale ten jim poručil; „Jdětež, aj já posílám vás jako beránky mezi vlky. Nenostež (s sebou) měšce, ani mošny, ani obuvi: a žádného na cestě nepozdravujte. Do kteréhožkoli domu vejdete, rcete nejprve: Pokoj domu tomuto, a bude-li tu syn pokoje, odpočineť na něm pokoj váš: a pak-li nic, k vám se navrátí. A v též domě ostaněte, pojídajíce a popíjejíce, což u nich jest; neb hoden jest dělník mzdy své. Nechoďtež z domu do domu.“¹¹⁴⁾

Avšak mniši nikde nenásledují 72 učeníkův, ale jejich život na jevo dává pravý opak toho. Oni prý všecko to nosí s sebou, což nositi Kristus Pán zakázal, oni přijali roucho antikristovo, stavěli nádherné domy a chrámy, pěstovali umělé zpěvy a umělou chrámovou hudbu, libují si v dlouhých modlitbách, ač Kristus Pán jim neporučil, aby pěstovali vysoké zpěvy a umělé hudby, ale aby vyučovali, oni se také toulají po domech, a kde cítí boháče v domě, tam jdou, a tak prý ukazuje všechen život mnichů,

¹¹⁴⁾ Luk. 10, 3. seq.

že jsou Kristu Pánu odporní. Nemá prý také člověk doufání míti v modlitbu jiného, neboť nikdo prý o něm neví, zdali není podle předzvěděni Božího zatracenec, a je-li, nezaslouží nikomu spásy věčné.¹¹⁵⁾

Avšak nedosti na tom, mniši jsou zrádci Pána Ježíše a jeho pravdy.

Viklif se totiž domníval na základě své bludné nauky o Církvi a o její autoritě, že ani kněz ani diakon nemá ke kázání slova Božího potřebí posláni ať již od biskupa neb od papeže. A jak by byl mohl připustiti potřebu takového posláni, když tvrdil, že papežství není z Boha, ale že jest od císaře Konstantina ustaveno návodem ďáblovým. Proto všechno duchovenstvo papeži podřízené nazýval duchovenstvem císařským, proto tvrdil, že moc papežova je z ďábla, a tudíž i všechno posláni jeho že je z ďábla. Jak by byl mohl tedy na základě ďábelské své theorie připustiti, že je knězi a jahnovi ke kázání potřebno posláni biskupské nebo papežské. Učil tedy, že obdrhuje kněz a diakon posláni k výkonům náboženským přímo od Boha, a pověření tohoto posláni že jest: hlásati pravdu a život spravedlivý. Tak tvrdil Viklif, ač dobře věděl, že v učení takovém jest zárodek budoucích nepokojů náboženských a anarchie bezměrné.

Na základě anarchického bludu svého vyslal tedy Viklif, jako samozvaný papež své potulné kazatele, aniž by jim byl opatřil od biskupů potřebné posláni po celé Anglii. Toto posláni cennil Viklif jako posláni od Boha vycházející, a proto vyhlašuje mnichy žebravé, kteří tomuto novému jeho zařízení kladli odpor, za žáky Antikristovy, pomocníky ďáblovy a zrádce Kristovy. Oni prý tvrdí, že jeho potulní kazatelé jsou kacíři, idioté, a že se v Písmě nevyznají, kdežto prý jim dal Bůh znáti smysl evangelický a otevřel jim poklad slova Božího, který prý je bratřím neznámý.¹¹⁶⁾ Oni prý činí věrným kněžím nástrahy, pronásledují je, a tak dávají bezděky o sobě svědectví, „quod sunt discipuli Antichristi et adjutores diaboli, vel verius proditores Dei.“¹¹⁷⁾

Takoví kazatelé mají prý, jak tvrdí Viklif, autoritu ke kázání slova Božího od Boha, ale ať prý bratři ukáží, či autoritou se vedrali do církve? Vyšli prý z ustanovení satanášova, když byl rozvázán. Kristus Pán prý jich nechtěl míti v církvi. Oni prý se do církve vetřeli hloupostí lidu a hloupostí jeho jsou prý vydržováni.¹¹⁸⁾

Toto rádění toulavých kazatelů trvalo mnoho let. Episkopát anglický nepodnikal proti nim ničehož. Tou příčinou se podařilo Viklifovi zbouřiti svedený lid a způsobiti krvavé povstání. Avšak mniši byli na stráži a bránili církev Boží a její ústavu

¹¹⁵⁾ De Oratione et Ecclesiae Purgatione. Cap. 2. De diabolo et membris ejus. Cap. 4.

¹¹⁶⁾ Ubi simplices sacerdotes habent sensum evangelicum divinitus eis datum, Fratres impropere eis dicunt, quod sunt haeretici idiotae, cum ipsi non sciunt sensum scripturae, sed thesaurus sensus Domini est absconditus apud Fratres.“ (De diabolo et membris ejus cap. 4.)

¹¹⁷⁾ De diabolo et membris ejus. Cap. 4.

¹¹⁸⁾ De diabolo et membris ejus. Cap. 4.

i její osvědčené, Bohem ustanovené řády proti Viklířovi a jeho potulným kazatelům. Proto zvláště proti nim zuril Viklíř a vyhlásoval učení netoliko jejich, ale veškeré katolické církve za blud a za zradu na Kristu Pánu páchanou. Proto vyhláší, že falešní bratři hlásají, že není dovoleno kněžím kázati, leč by měli k tomu zvláštní dovolení, buď od biskupa neb od papeže, jelikož prý podle nepravdy tvrdí, že měli takové dovolení apoštolé od svatého Petra.¹¹⁹⁾

Viklíř zde dotýká tehdejších theologů katolických, z nichž jedna strana tvrdila, že apoštolé obdrželi od Pána Ježíše poslání do celého světa nezávislé na Petrovi, druhá však mínila, že obdrželi sv. apoštolé své poslání do celého světa nezávislé na Petrovi ale sub Petro. Že toto poslední mínění více jest souhlasné s primátem od Pána Ježíše ustanoveným, tuším, že žádný soudný theolog katolický nebude odpirati.

Avšak theolog Viklíř je prohlašuje za blud a naproti tomuto bludu domnělému klade svoji fundamentální bořivou a anarchickou větu. „Diaconus in quantum hujus modi et sacerdos specialiter habet licentiam praedicandi.“

Lež prý je, že potřebují toulaví kazatelé dovolení ke kázání od biskupa neb od papeže, a bratři se prý odvažují ji hlásati a rozšiřovati z ďábla, otce lži.

Viklíř se proti mnichům žebravým jako zrádcům Páně rozsatnil, poněvadž byla jeho nauka vůbec a jeho blud, že ke hlásání slova Božího není autorita ani biskupa ani kněze potřeba, na sněmě r. 1382 zavržena. Arcibiskup Courtney píše dne 30. května r. 1382 proti toulavým kazatelům takto. „Quidam aeternae damnationis filii sub magno sanctitatis velamine auctoritatem sibi vindicant praedicandi tam in ecclesiis tam in plateis et aliis locis prophanis dictae nostrae provinciae non verenter asserere, dogmatizare et publice praedicare.“ I v této věci následoval Hus Viklířa a jeho potulné kazatele.

§ 13. Mniši prý jsou nevěrci.

Viklíř velice zlehčil čest mnichů, když jim spílal, že jsou kacíři.

Tehdáž nepanovalo ještě bludné a nerozumné mínění, jakoby byla víra jako víra, neb jakoby bylo náboženství kterékoliv jakási schránka mínění, které mají do sebe jen tolik váhy, kolik ji má věhlas, učenost aneb autorita toho, který je pronesl, vždy s obavou, že snad mínění to jest klamné.

Za dob Viklířových bylo věreno, že křesťanské náboženství jest netoliko pravdivé, ale také božského původu. Víra křesťanská slula pravdou naprostou, jižto se má podrobiti každý křesťan. Viklíř se však lišil od obecné církve tím, že tvrdil, že náboženská pravda zjevená jest všechna v Písmě sv. obsažena. Odtud vyměřil

¹¹⁹⁾ Pseudofratres publicant, quod non licet sacerdotibus praedicare, nisi ad hoc habuerint specialiter licentiam ab episcopo vel papa, quia ut false asserunt, omnes alii apostoli habuerunt licentiam sic a Petro. (De mendaciis Fratrum. Sine capitibus.)

pojem kacířství: že jest ono blud naproti Písmu neustupně držaný. Jakož jest známo, přibral Hus tento výměr doslovně z Viklífa. Spor nebyl dobou tehdejší o tom, zdali křesťanské náboženství jest pravdivé a původu božského, ale o tom, zdali zanikla ta stará a velebná katolická církev, jak tvrdil Viklíf, již za doby Konstantinovy a zdali za dnů mnichů žebravých zcela odpadla od Krista Pána.

A poněvadž věřili Viklíf a jeho přívrženci, že víra křesťanská je božského původu, nechtěli se k tomu znáti, že by proti této víře bloudili a že by blud neustupně drželi.

Slovo „kacíř“ znamenalo neskonanou potupu. Proto se Jan Hus houževnatě bránil proti tomu, že by bloudil u víře, poněvadž za to měl, že by byl jmenem „kacíř“ potupen a poněvadž své viklífcké rejdy spojoval se svedeným národem českým, jakoby spory jeho u víře byly také majetek lidu českého, vší silou se snažil k důkazu, že v Čechách není žádného kacíře. A když lid náš byv slepotou raněn, že se domníval, že vyhlášením Jana Husa za kacíře je sám jako národ kacířský potupen: vedl válku patnáctiletou. by ta skvrna, že jest národ kacířský s něho byla snata, a by se Čechové a Moravané zase stali věrnými syny církve. Bohužel oni se jimi nestali pro intriky dvojjazyčného, pokryteckého u víře nestálého a ctižádostivého Jana Rokycana.

Jestliže tedy Viklíf dával mnichům jméno kacířů, potupil je nemálo, avšak on přidává k této potupě ještě horší, že prý jsou dokonce i nevěrci. Na ten cíl a konec pravi, že sv. Pavel o nich mluví¹²⁰⁾, že v posledních časech odstoupí mnozí od víry, poslouchající duchů bludných a učení ďábelských, mluvících v pokrytství lež a majících svědomí své znamenáné, zbraňujících se ženiti, prikazujících zdržovati se pokrmů, které Bůh stvořil k vděčnému užívání věřícím a těm, kteří poznali pravdu.“

Jest ovšem známo, že sv. apoštol má v těchto slovech zření ke kacířům, kteří tvrdili, že jest hmota v sobě zlá, a proto že jest zakázáno se ženiti a dítky ploditi, a že jest blud, jakoby byly jistého druhu pokrmy věřícím zakázány, a že se tudíž slova apoštola o jich nikterak netýkají; ale vašeň Viklífova a nenávisť ustanovila jinak. Sv. apoštol prý mluví o sektách a zejména o mniších žebravých. Dopadají prý všecka tato slova na sekty, skrze něž prý odpadají lidé od víry, majíce za to, že ty sekty jsou dokonalejší, nežli staré náboženství čili sekta Kristova, a to prý beze vší pochybnosti čelí proti víře.¹²¹⁾

O sektách prý také píše sv. Petr: „Byli však i falešní proroci v lidu (israelském), jakož i mezi vámi budou učitelé lživí, kteříž uvedou sekty v zatracení a toho Pána, kterýž je vykoupil, zapírají, uvozující na sebe rychlé zahynutí. A mnozí budou jejich prostopášnosti následovati, skrze něž cesta pravdy dána bude v porouhání.“¹²²⁾

¹²⁰⁾ 1. Tim. 4, 1.

¹²¹⁾ Quod est indubie contra Fidem. De Fundatione sectarum cap. 6.

¹²²⁾ II. P. 2, 1. 2.

Sekty prý nejsou lepší nežli sekta Mohamedova. Zapírají prý Krista, který je vykoupil.¹²³⁾

Tou příčinou jmenuje Viklíř sekty sektami věčného zahynutí, *sectas perditionis*.

Budou tedy podle theologie Viklířovy všichni členové sekt, t. j. té císařské, jejížto hlava neb opat je papež a regule „zákony papežské“, sekta mnichů a augustiniánů, a sekty žebravé (t. j. dominikáni, františkáni a karmelitáni) poněvadž nemají účastenství ve vykoupení Páně a poněvadž od víry podle naučení mnichův odpadli a Krista opustili, beze všeho milosrdenství odsouzeni a přijdou do horoucího pekla. Byla tedy ve Viklířovi právě taková snášlivost a láska k bližnímu, jako u jeho opisovače sedláka Petra Chelčického, který taktéž celou církev katolickou do pekla odsoudil se všemi řeholemi.

Tou příčinou napomíná Viklíř svých věrných, aby se mnichů více varovali nežli Saracenů, kteří prý se ve mnohých kusech s virou a se zákonem Božím snášejí a obřadů daleko lepších nežli falešní bratři užívají.¹²⁴⁾ On velí také, aby věrní ani nepozdravovali mnichů žebravých podle toho, co dí sv. Jan: „Žádný, kdož odstupuje a nezůstává v učení Kristově, nemá Boha Přichází-li kdo k vám a nepřináší-li toho učení, nepřijímejte ho do domu, aniž ho pozdravujte.“¹²⁵⁾

Poněvadž prý mnichové ve věcech nezbytně potřebných ze zákona Božího se uchýlili a od Boha žádné autority neobdržují, proto prý mají věřící před nimi jako před nevěřícími ďábly prchat, právě tak, jako mají Saracenů se varovati.¹²⁶⁾

A tak jsou sekty, podle návržení Viklířova, k politování. Nebe je od sebe odhání, neboť prý jsou zatvrzelí kacířové a nevěrci, a věřící se jich mají strčiti jako ďáblů vtělených. Ale zároveň jaká to démonická zloba kněze odpadlíka, že se odvažuje do horoucího pekla odsuzovati tolik mužů šlechtných, kterým nebyl hoden rozvázati řeménka u obuvi jejich! Jaká to démonická zloba dávat mnichům nevěrců, kdežto veliké množství jich viru všechnu, jak ji od věků předkládala katolická církev, věrně zachovali a zákon Boží nejenom plnili, ale také se snažili podle něho dokonale žíti.

Jaká to démonická zloba, dávat mnichům kacířů a nevěrců, kdežto Viklíř sám ve věcech náboženských nevyhnutelně potřebných až běda bloudil, svatou odvěkou viru opustil, a jakoby byl duševní slepotou raněn, opustiv viru, nesmyslných a rouhavých kacířství se dopustil.

¹²³⁾ „Licet eos non redemit in effectum, sed quoad sufficientiam, quia sectam suam stulte despiciunt, et aliam sectam incertam et hypocriticam sine causa eligunt.“

¹²⁴⁾ De purgatione sectae Christi cap. 10.

¹²⁵⁾ II. Jan 9. 10. „nec Ave ei dixeritis.“

¹²⁶⁾ Sed quia in necessariis secundum legem Christi deficiunt, ideo sunt infideles hi diaboli et fugiendi (Saraceni) quare non istae sectae, quae Christi Ecclesiae magis nocent.

§ 14. Viklíř tvrdí, že jsou mnichové modloslužebníci.

Viklíř nepřestává na tom, že prý jsou mniši zarytí kacíři a nevěrci, on přidává k oběma injuriím ještě tu, že prý jsou mnichové modloslužebníci. Člověk až trne a hrozí se této zloby a skutečně démonické nenávisti.

A jak dokazuje tohoto svého názvu? Zcela po vědecku! On totiž především tvrdí, že jest náboženství Kristovo (zákon Boží) důstatečno ke správě lidu Božího, neboť prý dí Syn Boží: „Všeliké štípení, jehož neštípil Otec můj nebeský, vykořeněno bude.“¹²⁷⁾ Z těchto slov Páně prý je patrné, že jsou sekty zbytečné; neboť prý takové štípení, jehož neštípil Otec nebeský, jsou prý všechny sekty.¹²⁸⁾

Sekty prý směřují k rozkouskování církve, když se vedle Krista ctí úhlavní patron nebo zakladatel jejich. Nebylo prý ani apoštolům dovoleno zakládati sekty, ač jejich svatost byla nepochybna, méně směli Dominik anebo František, o nichž Písmo nemluví, takové sekty zřizovati. Proto prý zamítá sv. apoštol¹²⁹⁾ takovéto drobení církve, an praví: „Poněvadž jest mezi vámi závist a svár; zdaliž nejste tělesní, a nechodíte-li podle člověka (tělesného)? Nebo když někdo říká: Ja jsem Pavlův, jiný pak: Já Apollův; zdaliž nejste (tělesní) lidé? Nebo co jest Apollo, co jest Pavel?“ A tentýž apoštol dí: „Žádný nemůže jiného základu položit mimo ten, kterýž položen jest, a ten jest Kristus.“¹³⁰⁾ O tom základě mluví prý Kristus Pán slovy k sv. Petrovi řečenými:¹³¹⁾ „Ty jsi Petr, a na té skále vzdělám církev svou.“ Zde se Viklíř dovolává sv. Augustina, kterýž prý dí: „Petrus a petra, non petra a Petro; quomodo non Christiano Christus, sed christianus a Christo vocatur, petra autem erat Christus, non ergo aedificabo me super te, sed te super me.“ Viklíř zde připomíná, že nemají býti svatí ctěni vedle Krista, jelikož prý taková úcta jest úcta „latría“, kteráž přináleží jedině Bohu.¹³²⁾

Po tomto důmyslném rozkladě zavírá Viklíř, že jsou všichni mniši, všichni augustiniáni, všichni bratři žebraví modlosluhové, poněvadž prý jedna část jich volila si za úhlavního patrona Augustina, druhá Benedikta, třetí Františka a čtvrtá Dominika. Oni prý všichni jsou rozkolníci a modlosluhové, před nimiž se věrní mají dáti na útěk.¹³³⁾

Na základě toho, že prý jsou mnichové rozkolníci a modlosluhové, Viklíř vydává dekret, že smrtelně hřeší velmožové a páni

¹²⁷⁾ Mat. 15, 13.

¹²⁸⁾ Talis autem ptantatio est quaelibet religio aut secta humanitus inventa. (De religionibus vanis monachorum.)

¹²⁹⁾ I. Cor. 3—6.

¹³⁰⁾ Fundamentum aliud nemo potest ponere, praeter id, quod positum est. Christus Jesus.

¹³¹⁾ Tu es Petrus, et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam.

¹³²⁾ Cum talis acceptatio honor latría soli Deo est exhibendus.

¹³³⁾ Quicumque igitur sive monachi, sive canonici, aut Fratres vel alii aliqui acceptaverunt Augustinum, Benedictum, Franciscum, aut Dominicum in principalem patronum sectae vel religionis sunt schismatici et idololatrae ab omnibus fidelibus fugiendi.

a i lid, schvalující tyto sekty, nebo jsou nejenom ti smrti hodni, kdo sekty založili, ale také ti, kdož je schvalují a živí.¹³⁴⁾

Dopadají tedy věci s mnichy velice smutně, neboť jak theologie Viklifova dí, „jsou venkoncem všichni modlosluhové, poněvadž v účtě mají svaté lidi a žijí podle jejich návodu.“ Ale theolog Viklif zapomíná na svůj spis: „De incarnatione Dominica“, kdež rozděluje čili vlastně dělí člověčenstvo Kristovo a Božství, a tvrdí, že má býti Božství uctíváno cultu latriae, člověčenství však „cultu hyperduliae“, kdež se dopouští kacířství dávno před ním již odsouzeného, jakoby totiž takové dělení po vtělení Páně bylo možno, anť koncil chalcedonský r. 451 shromážděný zřejmě učí „esse unum eundemque Christum, Dominum unigenitum in duabus naturis inconfuse, immutabiliter, indivise et inseparabiliter agnoscendum.“ Viklif však dělí Božství Páně a jeho člověčenství a tvrdí, že nemá býti člověčenství Páně „cultu latriae“ ctěno, ale „cultu hyperduliae“, a tak se dopouští modloslužebnosti, ač v tom odporuje sám sobě, neboť jinde zcela správně učí, že nebyla po smrti Páně hypostatického spojení prázdna ani duše jeho. ani krev jeho. ani tělo jeho. Než kdož by hledal v arcikacíři souzvuku v učení! Může se o Viklifovi podle pravdy tvrditi: „Mentita est iniquitas sibi.“

(Pokračování.)

Mikšovicova kronika Lounská.

(od 4. února 1614 do 26. listopadu 1614.)

(Pokračování.)

T. l. v outerý po pam. hromnic 4. februarii (1614) ženil se Jan Malobický z Uherského Brodu, bakalář školní, pojal sobě za manželku pannu Dorotu Jakuba Raka jinak Černohorského dceru a t. d. svatební veselí vykonáno (L. 1636 táž Dorota Jana Malobického m. umřela. Ten l. 1638 3. ledna ožera se mizerně zabil).

T. l. v pondělí po n. p. Laetare (10. března) okolo 22 hod. zapálilo se ve vsi Chodžově. Práví někteří že kladeným ohněm. Shořelo 11 dvorů na panským sklepě, kde pán víno má, krov a pastuší chalup.

T. l. v neděli d. pam. vkříšení Krista Pána (30. března) po nešpoře k večerou umřel Adam Kameš vážnej, potom na zejtrí v pondělí po nešpoře u sv. Petra pochován byl. Neposlední žák — poeta — dobrý tovaryš Jana Cholosia. Byli spolu v školách i také jednoho roku gradum baccalaureatus spolu přijali.

T. l. v pondělí po neděli provodní (7. dubna) Jiřík syn Josefa mlynáře, pacholátko malý, okolo čtyř let jdouce přes lávky, kteréž jsou při hořejších mlejních, upadl dolů z těchto lávek do řeky a plynul až k dolejší fortně a tu potom od Václava příjmím Turka koželuha hákem beze škody živý vytaženo.

T. l. okolo Loun i v Podlesí, v Rakovníku i za Rakovníkem při vesnicích a městech na mnoho mil žito i jiné obilí ozimé, které pozdě seto bylo vyhynulo a vymrzlo tak že toho dosti na,

¹³⁴⁾ Peccant igitur graviter domini et dominae et populus, qui tales sectas approbant. (De religionibus vanis monachorum.)

mnoze zaorávati museli. A některé žito, které s jara vyšlo, to skrze suché mrazy do konce pomrzlo.

T. l. v středu po n. Exaudi (14. dubna) obec držána byla, kdežto oznámeno bylo sousedům všem, aby vedle nařízení sněmovního, kteréž se l. t. v Českých Budějovicích stalo, jeden každyj soused kupoval v trhu na malou míru obilí totiž Pražkou i také zase na tu míru prodával a to pod pokutou 50 kop míš. Podle kteréhožto nařízení v městě sousedé tak se zachovali, ty malý míry užívali. Ale páni vyšší dva stavové formanům přece na velkou míru prodávali, takže v městě žádný forman se zastaviti nechtěl. Každý k tomu pánu, který na velkou míru prodával, jezdili. Kterýmžto neřádem městům i v tom ladunku živnost odňata jest.

T. l. v pátek po n. Exaudi (16. dubna) okolo 14 h. umřel Jan Brož mládenec člověk mladý, potom v n. na d. Soslání Duha sv. po obědě místo poledního kázání u Matky Boží pochován.

T. l. v středu po n. Misericordia (23. dubna) Jan Rezler z Lišic v úplné radě JMC. p. rychtáři p. purkmistru, p. konšelů i vší obci m. Luna nynějším i budoucím prodal ves svou řečenou Hrádek, kterážto ves v desky zemské ve čtvrtek po pam. Rozeslání sv. ap. vložena. A v pátek d. pam. sv. Jakuba vše l. t. v plné radě sedláci Hradečtí povinnost slibovali.

T. l. v sobotu po pam. rozeslání sv. ap. (19. července) v noci na neděli okolo sedmý hod. umřel Simeon Knínský, stáří věku svého let 45. Člověk upřímný, kantor bratřiny kůru českého, kterýžto tento kůr českéj mnoho let s pěknou pochvalou spravoval. Potom nazejtří v n. po nešpoře u sv. Petra pochován.

T. l. v d. pam. sv. Petra v okovech 1. augusti po 15. hodině náky Michal tesař Soustromskéj mistr táhl cimbál na věž Lounskou, který zavěsil nedaleko od makovice. Vážil váhy Lounské v rathouze šest centnýřů a 27 liber a když jej ihned od země táhly stál na něm od důly, až na horu, kde zavěsen jest tovaryš jménem Křištof Hrubý Petr. V sobotu po sv. Agapitu k tomu cimbálu přivěsili palici 18 liber vážila a k večeru hodiny naše bily. Potom při času všech svatých ouředníci dali obíjeti černým plechem ty vížky malý okolo cimbálu a na d. sv. Martina (11. listopadu) dali makovice na ty vížky.

T. l. v outery po pam. s. Lukáše (21. října) ženil se Václav Čáslavský mládenec školní; pojal sobě za m. pannu Zuzannu po Tomášovi Heroltovi krejčíři zůstalou dceru a t. d. veselí svatební konáno bylo.

T. l. v pondělí po pam. sv. Martina (17. listopadu) v noci na outery Jan Hempert soused m. Luna řemesla soukenického zastřelil z ručnice jednoho pacholka jménem Adama. Pomáhal nositi piva z pivovaru Tomáše Černejch. Kterýžto hned v malé chvíli umřel a potom na outery na zejtří po nešpoře u Matky Boží pochován jest („po kterémžto oučinku hned t. č. do vězení šatlavního vzat byl). V sobotu po moudrosti Boží (20. prosince) od kněze Václava Pacovského děkana Lounského v šatlavě velebnou svátost přijímal a potom v outery po pam. sv. Jakuba 28.

července 1. 1615 po 13. hodině s někým Turpisem rezníkem, kterýž také někého zde v Lounech na mostě nožem zabil u silnice stát. Oba v jednom hrobě leží. Jan Hempert 35 nedělí a Turpis rok a 5 neděl v satlavě seděl.*)

T. l. v středu d. pam. sv. Alžběty 19. novemb. v noci na čtvrtek Jakubovi Špačkovi sousedu na větším předměstí sedmnáctery včely vyloupali a znamenitou škodu mu učinili, za kterou, že by sedesáte kop. míš. nevzal, tak pravil.

T. l. v sobotu po pam. obětování P. Marie (22. listopadu) J. M. C. p. rychtář p. purgmistr a páni obojí rady na snažnou žádost sousedův, kteří své pivovary mají a v nich jiným piva se vaří, prvé od mnohonásobných let od pivovaru hospodáři dávalo se po 24 gr. míš., přidáno jim nyní k tomu 12 gr. tak že se již nyní dávati má 36 gr. míš.

V středu po sv. Katerině (26. listop.) Jiříka Chomutovského m. a Jiřík Šífl dělali přísahu tuto že svěřenou věc odvedl a tento že jest k uschování k sobě nic nepřijal. (Pokračování.)

Zápisy v městském archivu Kolínském.

Podává G. V. SVOBODA.

(Pokračování.)

1741.

Le den. 1. Od rozličné kompanie trojiho regimentu přišlo sem 10 mužů, z kterých u Praxů 5 a v šenkause též pět bylo ubytováno, paní vdova lajtnanta u černého orla, načež ráno jim od města 2 vozy po 4 koních jim spolu těm zde na verbuňku pozůstávajícím, dáno a oni s pardubskými a nymburskými rekruty do Prahy s p. komandujícím fendrychem odešli. — 2. Primaširovala 1 comp. od sl. Collor. regimentu pěšího, jakožto do zimního kvartýru. — 4. Jednáno strany chleba režného, který žádá p. lajtnant pro psy a to každý den dvě libry, i sneseno, aby ten chléb dostával. Téhož dne nařízeno panu rychtáři, aby ihned pana Pábička do vězení zavedl. — 5. Nařízeno židům, by štanc podkomořský ihned skládali. — 6. Byvše dle ouředního nařízení, které tak sládek cizí pí. Doroty Lukášové její vlastní várku skropiti a a také vařiti má, poněvadž předešle sneseno bylo, že zámecký sládek probu činiti má. Pan primátor podle snesení, které v pondělí při ouřadě bylo, Lukášové svařiti má. — 7. Kompanii zdejší asentýrováno 5 nově zverbovavých rekrut. Jednáno strany mýta a cla a též strany p. Jana Pábička, který dle poručení podkomořského zase do arestu jíti a své počty tam dělati má, a jemu dopovězeno, by, poněvadž na horu, kde Hájek byl, jítí nechce, tak, aby tehdy tu, kde rathouzský zůstává, jakožto arestant byl a své počty dělal. Dále také zavřeno, že vzácný magistrát toho rekrutu Konopu p. lajtnantovi propustí na ten způsob, aby v dobré harmonii živ byl a toho muže, kterého nám dá, že přijme. — 9. Strany Jana Krupičky jeho syna, který u paní, ovdovělé Wajgrtovy ve mlýně pekelském sloužil, ta věc spořádána a s dodanou jemu pa-

tríci mzdy po srážce jemu již daných peněz 1 zl. 57 kr. ostatního platu neb povinnované mzdy 1 zl. 22 kr. docela zapravena a sporádána jest. — 13. Stárek ze mlýna obecního vyznal, že Hoffmann, pekař, mladému Darebnému žitné mouky 1 čtvrtci, pekari Václavu Viltovi pšeničné a ječné 1 čtvrtci, Tobiáši Svobodovi z pytlu usypal asi 3 čtvrtce a to sobě sám semlel. — 14. Pekařům vážen chléb, při čemž váha dobře u všech se vynacházela; v chlebě i v žemličkách slaných však 1 lot scházel. — 20. Abrahamovi Poláčkovi nařízeno, aby více proti tomu mezi Jakubem Nedvořicem a masaři židovskými učiněným kontraktem za příčinou flajškrajcu bez povolení jeho Nedvořice košerovati se neopovažoval. — 24. Propouští se z obecního pivovaru sládek Lukáš a Josef Taraba proti složení 300 fl. se přijímá s tím doložením, aby čistější a lepší piva než tuto prubu udělal vařiti hleděl, takto že tak dobré jako Lukáš z kontraktu bude. — 28. Konečně složil počty p. Bartošovský, bývalý úředník, za r. 1740. Jednáno strany piva, které tak husté jest, že jej přesporní lidé píti nemohou, pročez aby se jí pí Bartošovské povolilo asi 1 vědro cizího piva vzíti, načež jí k vzácnému magistrátu poukázáno.

Únor: 3. Nařízeno, aby se várečníci zaopatřili ječmenem a — 4. aby dotýčný ječmen každý do sladovny odevzdal. — 22. Vydáno plnomocenství pánům komisarům, jmenovitě p. Karlu Ditmanovi a p. Kratochvílovi za příčinou fourage pro vojáky ku král. kraj. ouřadu. — 25. Z Brandýsa remonty koně ohlášeny počtem 108.

Březen: 3. Companie od sl. reg. colovratského vytáhla do Král. Hradce, která zde byla ubytována. — 4. K vyvezení z města munice dáno 8 vozů od města. — 9. Složena kauce od Jos. Taraby, městsk. sládka v č. 300 fl., která ihned p. Lukášovi odvedena jest a též pořádnost s ním a p. inspektorem učiněna a to zcela a zouplna. — 14. Velebný pan děkan udělal záповěď na 2 a půl sudu piva z várky Olivovy pro dluh k záduší v č. 100 fl. — 20. Chléb vážen; též žemličky pekařské a chléb pecnářský u přítomnosti pánů komisařů, kteří všichni na váhu dobrý pozor dávali a krom Darebného staršího a Wilta všichni dobrou váhu měli. Tito poslední napomenutí dostati mají, by po druhé pěknější žemličky, též chleby péci hleděli. — 25. Ubytován lajtnant od sl. regim. Kolovratského u p. Matěje Jekla; též werbtisch přeložen z obecního domu.

Duben: 6. Vyslání p. městský rychtář s p. Petržilkou jako comisařem, aby komíny na předměstí horském vyhlídli, jelikož na předměstí složeno jest mnoho fourage slámy, sena a to mnoho tisíc otepí pro armádu, aby Bůh rač zachovat nějaké neštěstí se nepříhodilo a škoda nevzešla. Při prohlídce shledán nedostatečný komín ve dvorci p. Šilhánka a ve dvorci Jeřábkovském, jímž nařízeno ihned je vystaviti. Též mladší rychtář vyslán s p. Šípkem na předměstí kouřimské, kteří našli u p. Kalvody nebezpečný komín a nařízeno, by byl ihned vyčištěn. — 11. Vyzdvižen werbplatz a to do Král. Hradce. — 12. Nařízeno, aby žádný se neopovážil ječmena neb ovsá přesporním prodávati. — 15. U přítom-

nosti vzácného magistrátu jednáno strany drženu býti majících radováněk, kdežto by: 1. vojsko městské infant. i cavallerie mši svatou u sv. Bartoloměje o 7. hod. mělo; 2. celá obec v pláštích o 8. hod. na rathouse se najíti; 3. okolo půl deváté hodiny celá obec. se vzác. magistrátem do kostela se vypraví a tu teprv do kostela na služby Boží, když vzácný magistrát také do kostela půjde, se zvoniti má, bylo ustanoveno a sneseno. Což také panu děkanu vše intimírovati nařízeno jest bylo. — Dne 16. držány byly radovánky na poděkování pánu Bohu za mladého nám na svět narozeného prince Josefa II, kdež od městského vojska a to jak infanterie, tak kavalerie u p. Didtmona postaveny byly a vzácný magistrát z rathousu i s celou obcí do kostela o 9. hod. dopol. doprovázeli. — 17. K žádosti p. Gondientia Santino, konváře, rozeného z Mailandu o vyžádání usedlosti a udělení měst. práva, po přehlídce jeho dokumentů, když shledáno, že mistr a svobodný člověk jest, jemu taková usedlost s městským právem udělena s povinností zapraviti taxu 6 fl. — 21. Udělána repartice na p. měšťany, kteří koně mají: p. rychtář 4 koně 1 vůz, p. primator 4 koně 1 vůz, p. Praxa s paní tchyní 4 k. 1 v., p. Daniel Čapek s pí D. Martinelly 4 k. 1 v. Ze Zálabí p. Jakub Svoboda a p. Matěj Kříž 4 k. 1 vůz, p. Pokorný Tatenický a ml. p. Daniel Čapek s p. Václ. Zvárou 4 k. 1 v., p. Jindra s p. Václ. Čapkem 4 k. 1 vůz, p. Jindra s p. Václ. Čapkem 4 koně, 1 vůz, pan Marusius s paní Kučerovou 4 koně, 1 vůz, p. Wildt, p. Jekl, pan Müller a p. Pabiček 4 koně a 1 vůz, panství 4 koně, 2 vozy, ze Tří Dvor 40 koní a 10 vozů. — Dne 22. dle usnesení vzácného magistrátu byli starší páni řezníci a p. mydláři k ouřadu povoláni, jakož i masaři židovští strany taxy masa a loje, kteroužto oni také při vzác. magistrátu žádali a usneseno, až p. syndikus z Prahy od staroměstského magistrátu sem přijede, že se vše ustanoví. Co se židů týče, sneseno, že oni jako pražští židovští řezníci v případnosti té pokračují, také oni pokračovati mají, a tito se prohlásili s tím obmezením, že řezníci židovští lůj ne mydlářům, ale židům, kteří v loji handlují podle taxy prodávají a oni zase mydlářům. — 24. Na učiněné od p. P. Jos. Kolářika, adm. konárovského oznámení, že Matěj Hron u Veletova umrlý se našel a po požádání, by p. administrátor tělo nebožtíkovo visitíroval, sdělil, že kol krku provázek našel a až dosaváde červené znamení se vynachází, povolána jeho žena, a vysvědčila, že on nějak zmatený byl skrze velkou bolest nohou svých, a proto že snad se oběsil. Dále Dorota Benešová vysvědčila, že tam některou neděli u nich byla, že on Hron po ten všecken čas teskliv byl, vždy, co bude dělat, vzdýchal a při tom se modlil. — 26. Od slavn. Franzlotring. infanteri regimentu nově zverbovaných rekrut sem přimášíovalo 126 mužů, kdežto do obecního domu 26, k Formandlovům 17, k Praxovům 19, k Zvárovům 19, k Baďoučkovům 17. k bílému beránku 17 s komandýrujícím se delogiroval. P. lajtnant Müller s fendrychem a s tamborem u zlaté štiky se ubytovali a na to dne 27. ráno do Moravy a pak dále do Slezska odmašírovali.

Květen : 2. Učiněn byl delogirung pro slavnou královskou artilerii. — 5. Sneseo mistry polní či hospodáře povolati a jim nařízeno, by na lukách pasením žádných škod nedělali. — 17. Na ohlášení se p. fouriera od artilerie některé kvartýry ordinirovány jakož strany p. lajtnanta od slav. Kolovratského zde logirujícího, který do domu p. inspektora od Jeklů, by tam zase pan obrst-lajtnant ubytován býti mohl, k Formandlovům a on k p. inspek-toru na to dne 18. se vyzdvihl. — 18. Starý feierwerkr p. Tomáš Tumlíř maširuje do Kladska se 7 pixmistry. — 19. Od slavn. král. artilerie ubytován byl p. obrstlajtmant s 2 hejtmany se 4 altfajerverkry a se 4 jungfajerverkry, felčar, fourýr, 7 kapráltů a 63 pixmistrů. Při tom nařízeno skrze pana rychtáře všem hospo-dárům, šenkýřům a řemeslníkům, aby oni svým pixmistrům nic na dluh nedávali, nýbrž vše sobě dali rádně zaplatiti. — 24. Pan Jan Paroubek postoupil váрку naň připadající p. Janu Pokornému.

Červen : 16. Jednáno strany hověziho masa, které J. M. p. obrstlajtnant aby se prodávalo pro sl. král. polní artilerii jedna libra po 4 kr. žádal, což také sneseo. Nařízeno p. mladšímu rychtáři, aby všechny nájemníky exekučně k placení kontribuce přidržeti hleděl. Téhož dne páni starší z cechu pekařského ohlá-sili se, že postavením „koše“ na cti učiněné ouhony trpí a z toho k vzácnému magistrátu se ucházejí. — 17. Nařízeno p. řezníkům, by, jak pánům oficírům, tak také prostým od sl. král. artilerie libru hověziho masa po 4 kr. dávali a ten tronik, že jim vyna-hrazen bude. Té ženě, která zde před několika nedělemi své vlastní dítě u kláštera nechala a když proň přišla arestem byla stížena a vyslýchána a sneseo, by jí dítě bylo vydáno. — 20. Ohlásili se páni magacínarové při ouřadě purkmistrovském strany meliva, aby tak dle toho od J. M. pana generalkomisaře praž-ského poručení žito semleli, a oni takovou mouku na to do sudů pěchovati dáti mohli; načež pan Václav Čapek povolán a jemu, by takové žito, které jemu dovezeno bude, semleti dal, se naří-dilo. — 21. Na žádost p. Josefa Burgra, že on jakožto liferant pro král. armádu v Slezsku ležící ječmene a to ve Kbele od J. M. pana Náchodského 300 str., u p. Lotringra 40, Jana Červinky 140, Václava Čapka 30, Daniele Čapka 15, celkem 525 str., kdežto ještě in reservo u p. Lotringra 20 str. a u p. Wildta 40 str. zů-stává; pak ovsa dle attestací do magacínu pardubského odvezeno 400 str.; sena v zdejší magacíně 200 centů, kdež 2400 otepí činí, slámy na Kbele od J. M. pana Náchodského 200 centů, od p. Jekla 96 centů, od p. Wildta 40 centů, v stodole u pana Čapka 64 centy, u p. Dittmona 100 centů, v sumě 500 centů, na otepí 6.000 činí, zde koupil a takový ječmen a fourage až do dalšího zaopatření zde pozůstává, pod pečeti se vydalo, proti čemuž on ty kvitance neb attestati, kdo jemu že koupil a ještě k vyzdvihování má atestýrujou, že tak on pořádnost s p. Dittma-nem činí, a on jej kvitovati bude, jest zanechal.

Červenec : 10. Zaopatřeno 9 fůr pro vyvázení fourage ku král. armádě, při kteréžto dispositi 4 fůry od obce se ordinýro-valy s tím doložením, že zdejší sousedé na polích obecních pra-

covati musejí. — 24. Pan lajtnant Hendrych Trenner od sl. Kolovratsk. regimentu pěšího s 25 rekruty do Hradce chtěl odmaširovati, nemaje ale žádných peněz pro vyplacení p. hospodářům, u kterých on a rekruti ubytováni byli, bylo jemu sděleno, že pokud nezaplatí, dotud se propustiti nemůže, a on oznámil, že by rád zaplatil, kdyby peníze měl a proto by někdo byl s ním vyslán do Hradce, kde on peníze od regimentu vyzdvihne, sice jinak, že odejde bez atestace.

Srpen: 1. Dle nenadálého nařízení od generála z Brandýsa odmaširovalo do říše 13 pixmistrů s kaprálem od p. Jana Červinky, načež kaprál se zase navrátil a zůstal v Brandýse. — 4. Ohlásil se p. Jan Hynek Jindra při ouřadě purkmistrovském strany těch od p. magacínery Lysandra za jeho dvorem stavěných stohů, kteréž blízko jeho majetku postaveny jsou, a kdyby nějaký oheň, jakýmkoliv způsobem, jehož Bůh chrániti rač, do nich přišel a tudý, jak jeho dvůr a následovně i město ku zkáze by přijíti mohlo, a aby v příčině té komise na místo vyslána byla. I byla vyslána komise a oznámila, že stohy jsou 200 kroků od stavení vzdáleny. — 5. Dle proších patentův povolání rezníci strany masa, též pekaři, hrstníci a ladýřově strany koupě obilí, kteréhož by se vrchovaté míry nakupovalo, jsouce ostře zapovězeno, jim se též zapovědělo. — 11. Nařízeno starším židovským, aby žádný žid více se neopovažoval okolo těch za kouřimské předměstí postavených stohů slámy a sena, když okolo do vsi neb ze vsi půjde, tak jak již na jednoho od hlídačův žalováno bylo, tabák kouřiti, a to pod citelnou pokutou, a vyhlášku tuto ve škole publicírovati dáti hleděli. — 14. Povoleno k žádosti p. Zolla, předního pivního, aby to žádané jemu od rozličných vrchností darované pivo na jeho svatbu pasírováno bylo, a on dle žádosti svou veselost svatební na valečkách v obecním pivovaru držeti mohl. — 15. Byli 3 muži asentýrováni kaprálovi od ogillovského regimentu, též dány 2 koně foršponu proti kvitanci až do Nymburka. — 16. Bylo publicírováno krajské poručení strany valoru hovězího masa zdejšími rezníky s podotknutím, že jich žádosti vyhověno nebylo a oni libru masa po 4 kr. musejí prodávati a to od 20. srpna. — 18. Podána ponížená žádost od zdejšího velebného konventu P. P. kapucínů, by jim udělena byla podpora na vychování těch od jinud na „congregu“ sem přicházejících a to od 25. Aug. skrze 8 dní se zdržujících vrchních pp. páterů kapucínských. Usneseno čistého piva 2 sudy, 2 skopce, 4 husy a 4 kachny jim povolití, a kdyby v případě byl pozván magistrát, by třetí sud piva přivařen byl, z něhož polovina na pivo a druhá na víno jim obrácena byla. — 20. Jisté ženě Achazové z Kutné Hory, která zde na újmu zdejších provazníků střeva skopová na struny kupovala, zakázáno, by příště tak nečinila, neboť starší Jiří Kříž si na to stěžoval a o kupování těch samých sám se ucházel. Ona propuštěna bez pokuty, jelikož se vymlouvala, že o tom nevěděla. — 21. Dle dané zprávy od p. jízdného komissaře z Habrů, že dne 23. J. M. generalfeldmaršál se svými lidmi a 18 koni bude zde přes noc, ostatním sděleno jich vychování proti záplatě za

koňskou porci 6 krejc. a po té ihned zpráva panu mladšímu hejtmanu krajskému do Vostředku odeslána zvláštním poslem. —

22. Od slavného Braunovského regimentu vtrhl pan lajtnant s 20 prostými vojiny do Kolína a ubytován u „Štiků“ a u „Černého orla“ a v obecním šenkhause. — 23. J. Exc. p. general hrabě van Sito Ignon sem se svými zavazadly se ubytoval na jednu noc u „Černého koníčka“. Téhož dne ubytoval se zde 1 forejšic od sl. polní artillerie p. Frant. Rus do domu p. Václava Můlera, kterému ty peřiny, které jeho předchůdce měl, vydány býti mají. Ke zprávě p. Můlera, že jeho zeť jest bez místa a domů přišel, by forejšic jinam ubytován byl, načež týž u paní vdovy Olivové ubytován. — 26. Čten patent o verbování a také mocně brání nových rekrut, by o posvícení a na to dne pondělního o jarmarce na buben se tlouklo, v úterý pak zahaleče, a pokud také nějaký taškář o témž jarmarce se dostane, by na vojnu mocně vzati byli. Jednáno dále, že mnozí synkové, sousedé a měšťané se s flintami potulují a bylo sneseno a vynalezeno, že oba bratři Bartošovští, mladý Tumlíř, Kadeřavý, Podivín, Paroubek, Kříž, Hajsler, Oliva od brány Frant. Vocolka, Dobrého syn, Zlatník, Šulc a mladý Můler s flintami po obecních gruntech se psy se potulují, aby flinty složili, psy do 8 dnů pryč dali a prokázali při úřadě, kam je prodali a pokud flinty ihned nesložejí, by do arestu vzati byli.

— 28. Na dodané poručení kriegsratu dal p. Jan Jindra 4 koně do Prahy proti obyčejnému platu jistému panu hejtmanovi Šandovi od sl. regimentu Molikovského, jedoucího pro rekruty. Téhož dne zaopatřeny 3 fůry po 4 koních k vyvezení fourage do Kladska a to po 1 fůře od p. Václava a Daniele Čapka a p. Martinella. Téhož dne obnoveno nařízení zálabskému Křížovi, aby dle dané úřední cedulky spolu s ostatními a to s Vackem, Dvořákem a Pekelákem 4 koně do Kladska pro odvezení král. fourage pod skutečným trestem poslal mladý Postler, který se za rekrutu asentýroval a proto do vězení vzat byl, dne 29. poníženež žádal, by propuštěn byl a tu páni se snesli, by výjimečně byl propuštěn, ale otec jeho, aby jiného muže neb dva zaopatřiti hleděl. — 30.

U přítomnosti vzácného magistrátu jednáno strany toho od pana vrchního zemského král. komisaře na p. zemského oficíra Jana Francka odeslaného poručení strany vydané fourage pro artillerii, při čemž posledně na tom pozůstaveno, aby se od vzácn. magistrátu k němu odpověď odeslala, která také skrze posla Matěje Rybu schválně se odeslala. Dále pozůstaveno strany asentýrovaného žida, aby od pánů komisařů byl examinován, a pokud oni tu věc za velkou neuznají, jak sice, že on rouhavě proti sv. Janu stavěti se měl, udán byl, že propuštěn býti má a to proto, že žid Isák jednoho muže s ženou, který šel domů z Uher k Sušici obávaje se ale, že by jej mocně na vojnu vzali, tak dobrovolně se zverbovati dal za 6 zl.; zavdány jemu 2 zl., ostatek při odvádění rekrut dostati má. Jméno jeho jest Jakub Jelínek od Sušice, žena Barbora rozená Nováková od Pardubska. Na učiněnou dále relaci p. Jana Widmonna strany arestýrovaného žida Zobta z Hořic, kterýž před tím pro nějakou býti mající uči-

něnou lehkost sv. Janu Nepomuckému do arestu byl dán, tam byl examinován a za nevinného byl uznán a proto také z arestu byl propuštěn a panu děkanu bylo oznámeno, kterýž s tím vším spokojen byl. Téhož dne byli dva fušeři od pánův mistrův krejčovských přivedeni k ouřadu; jednomu křivohlavému knížky (které za luteránské uznány byly) byly odňaty a spolu s ním k velebnému panu děkanu odeslány byly, před tím ale s poctivým cechem krejčovským se vyrovnal. Druhý ale, poněvadž se jmenovati nemohl, až do dalšího vyšetření odkud?, kdo? a jakého povážení jest, skrze pana rychtáře městského rathouskému byl odveden. Ráno ale s pány mistry se porovnal a že při sv. Havle do cechu přistoupiti chce, přislíbil, a oni byli spokojeni. — 31. Při svatbě p. Zolla střílel Sedláček proti zákazu z kusů i bylo jemu Sedláčkovi ouředně zakázáno, aby nestřílel; ale vzdor zákazu na truc bylo stříleno a to p. Josefem Modestynem. I bylo proň vzkázáno, by se dostavil k ouřadu a otázan, zda-li střílel; vzkázal, že střílel, ale že k ouřadu nepůjde a jestli král. pan purkmistr proti němu něco má, by jej u J. Exc. p. generala od sl. artil. v Brandýse convenýroval. Na to byl k němu vyslán p. rychtář s vyzváním, by se hleděl dostaviti, ale on opět vzkázal, že se nepostaví. I bylo vzkázáno po druhé, a on zase, že jest den veselosti, že nemůže, a mladý p. Lotringer vzkázal, že on a pantáta za dva stojí, a že také nepůjdou. Tu přišel p. Havlíček k úřadu purkmistrovskému a přednášel, že se tomu velice obdivuje, z jaké příčiny ženu toho, jenž z kusů střílel, hned tak do arestu dali; na to jemu purkmistr odpovídati chtěl, tu on, p. prokurátor, jemu řekl, by počkal, i vyndal sobě papír z kapsy, stolicí sobě vzal a se posadil, řkouc: „Nyní mně odpovídat, co já se ptáti budu!“ Načež jemu pan purkmistr odpověděl: „Já nejsem povinnen na pánův examen odpovídati“; a on na to: „já za dva stojím a p. purkmistr musí na mé otázky odpovídati, a já budu vše zde notírovati.“ Vidouce a slyšíce to spoluradní p. Václav Widmonn pravil: „Ovšem pán nemá žádné moci našeho pana purkmistra do nějakého examenu potahovati, nýbrž, má-li co podstatného při ouřadě vyhledávati, jiným způsobem má o to žádati.“ Když ale on: „že jest Notat publici,“ tu mu p. Widmonn odporoval a jemu řekl: „zdaliž to vidimovati chce, anebo osobu představil, že jemu jakožto notariusovi instance publica patří intimírovati, a ne pana purkmistra examinírovati“; načež pan purkmistr tyto formalie jemu pravil: „Jemu pánu se neuznávám na jeho examen a otázky odpovídati, jsouc já královský městský purkmistr mám povinnost a právo pánovu žádost vyslyšeti a ji spravedlivě rozeznati.“ On ale všechny tyto formalie hned sobě poznamenal a s tou největší furií ze zasedání radničního odešel. Osoba ta, o kteréž se zmínil, byla před nějakou půlhodinkou jeho příchodu proto dána do arestu, že k ouřadu nezdvořile, neuctivě a s největším křikem jest přišla a tam resonýrovala, proč p. purkmistr její příbytek dal zapečetiti; když ale jí oznámeno bylo, proč zapečetěn byl, tak začala: „Aj, co pak z toho má býti znamenitá věc?“, a jinými ještě slovy vykřikovala a při tom nepočestně se chovala, pro kterouž neuctivost uči-

něnou ouřadu, byla dána do arestu. V tom ale čase, když do arestu vedena byla a po ulici pokřikovala, pan prokurátor asi po půl hodině k ouřadu přišel a tam svrchu vyličeným způsobem si počínal.

(Pokračování.)

O Jarošovi z Drahonic.

Podává *František Teplý*.

Rod bohatých velmožů českých Bavorů ze Strakonice¹⁾ měl chudší odnože, jež zasedly na různých tvrzích království, najmě na jihu, Z těch vynikl rod vladyků z Drahonic (farní osada Skočice u Vodňan). Nosili na štítu rytířský znak střelu nebo šipku barvy temné se špičkou bílou a perím červeným, obrácenou hrotem vzhůru ku pravé straně.²⁾

Listinné památky³⁾ připomínají prvního z Bavorů na Drahonicích r. 1318. Tenkrát v tom nepokojném roce Ctibor z Drahonic umíraje, svěřil bratřím Rynhartovi, Přibyslavovi a Tobiášovi své děti a jmění. Léta 1389 Tobiáš z Libějovic prodal své zboží ve Hvozdanech, Cholticích, Přestavlkách, Řimovici, Újezdci, Chlumci a na Podlesí, v Radhosticích, Včelné a Kratošíně jakož i v Rábíně a Radomilicích (na Netolicku) do spolka Janu z Malovic, Petrovi ze Březí a Jarošovi z Drahonic.⁴⁾ Čtyři roky na to (1393, 30. září) uvádí knihy stvrzovací patronem v nedalekém Blsku (Bilsku) urozeného Racka řečeného Odranec z Drahonic,⁵⁾ jenž zastával důležitý úřad purkrabí královského hradu v Písku, jakž se dovídáme ze svědectví jeho Strance ze Skočic, když na zemském soudě r. 1399 si stěžovala na Oneše ze Skočic, „že sye wzal a bezprawne drssy gegie zastawnú wyennou dyedinu w Skocziczich dwór poplutni . . . (v ceně) 40 hrziwen striebra . . .“⁶⁾ Roku 1409 připomíná se Odranec purkrabím na Hluboké (až do r. 1419). Úřad šel Rackovi k duhu: rostlť jměním. Když roku 1413 umřel ve Věckovicích páně Petr z Věckovic, král Václav dal jeho pozůstalost zvláštní listinou ze dne 26. září t. r. Rackovi. Podobně nabyl část statku r. 1414 po Hroznatovi z Domanic v Domanicích, Rovné a Lemuzi, kteréžto jmění dodědil, když r. 1416 umřela vdova Hroznatova Eliška a syn její Janek. Roku 1411 stál za svědka Brumovi z Bílé.⁷⁾ O domanické zboží se soudil

Všechny jinak neoznačené listiny pocházejí z Třeboňského archivu. Slovnutnému řediteli téhož p. Fr. Marešovi i tuto vroucně děkují za neomrzelou ochotu a vždy jasnou přízeň při pátrání v Třeboni.

¹⁾ Vymřeli Antoninem baronem Benedou z Nečtin po r. 1808 v Praze, erbu střely.

²⁾ Kolář, Heraldika I. 218, archiv třeboňský z r. 1438 fer. III. octavae Pent.

³⁾ Reliquiae tab. terrae pag. 68 nro. 223, Quaterni citationum ale 148, kdež zapsáno, že poručníci učinili přiznání až r. 1327 ten den po sv. Jeronýmu PZD. I. 42. Původní rod z Drahonic vymřel asi koncem XIV. stol.; r. 1379 uvádí se Jan z Drahonic, vyšehradský kanovník, na jehož pečeti viděti znak sousedních Mladějovských z Mladějovic: kozel.

⁴⁾ P. Z. D. I., 528.

⁵⁾ Lib. Confir. V. 171.

⁶⁾ Kromě Racka de Drahonic, purgravi in Pisca, svědčí ještě: Václav a Matěj z Veleně, Vojtěch z Řídky, Jan de Swesedlowicz, Pešek a Petr z Bučiny, Jan z Malovar, Václav z Jišiny, Bratoň též z Jišiny, Mikšík řečený Ocásek z Rozsedel, manžel té Stránky ze Skočic, Ješek z Nepodřic . . . D. D. XVIII. fol. 126b. Srov. Otavan 1865 č. 2.

⁷⁾ D. D. XV. 215, 209, 221, 247.

se Štěpánem z Čestic, mluvčím Unky a Alžběty, dcer Mikuláše Kosoře z Nihošovic (u Volyně), jimž nadržoval Ojír z Domanic, plebán na Kostelci, a Chval z Machovic. V listině jmenuje farář Ojír obě dívky „milé neteře“, tudíž matka jejich Eliška, manželka nebožtíka Kosoře, vyšla z rodu panoší z Domanic.⁸⁾ Jeden Rackův syn Ctibor z Drahonice koupil r. 1413 16. června od Vitmara z Dlouhé Vsi za 190 kop č. gr. popluží a platy ve vsi Zamyslicích (Nezamyslice na Horažďovicku), uživ rukojemství Hrzka z Turového a již uvedeného Chvala z Machovic.⁹⁾

Jiný syn Rackův († okolo r. 1419) Jan, seděním na Novosedlech bral nějaké platy z hlubockého hradu po delší řadu let a připomíná se v l. 1434—1436 na Novosedlech, od r. 1425 také na Maškovci se synem svým Rackem (mladším). Třetí syn Rackův Racek z Drahonice na Drahonících a Pivkovicích hospodařil na tomto zboží původně se svým nedilným bratrem Jarošem z Drahonice, s nímž ještě r. 1434 10. 4. po smrti faráře blžekého Jana (rodu z Turového) společně praesentovali na tuto faru v Bílsku kněze Šimona z Jenína.¹⁰⁾ Ze skutku tohoto průzračno, že rod z Drahonice jako většina z okolí v náboženských nepokojích této doby přidržel se staré víry katolické.

Racek z Drahonice bral vynikající účast na sbězích tehdejších. Ač jako skoro všichni členové rodu poručil se do ochrany mocných Rožmberků, kteří měli už skoro dědičně moc poprávců kraje bechyňského i pracheňského a kteří tvrdým hradem Helfenburkem ovládali celé Volyňsko i Vodňansko, a tudíž slul „služebníkem rožmberským“, přece sympatisoval s urozenými pány bratry vладыky proti pyšnému Oldřichu Rožmberkovi. Měl Racek mezi nimi i jakési rozhodčí slovo. Tak na př. r. 1422 6. srpna s Rubškem z Hlavatec ve při o lesy mezi Janem Smilem z Křemže a na hradě Husi a Kunatem ze Sulevic na Vimperce zvolili si ho sporníci za mocného ubrmanna.¹¹⁾ V témže roce 18. října svědčí na reversu Smila z Křemže Oldřichu z Rožmberka.¹²⁾

R. 1425 v srpnu napadl Smil z Křemže ve spolku s vладыky: Janem z Drahonice na Maškovci, Rackem z Drahonice, Janem Roubíkem z Hlavatec na Habřel a Vilémem z Hlavatec řeč. Kozákem na Římově vesnice kolem hradu Rožmberka.

Jména uvedených vладыk z Drahonice ozývají se v l. 1427—1429 vícekrát, najmé r. 1429 14. 10., kdy čteme Racka jakožto nejvěrnějšího přítele potom (r. 1447) Oldřichem z Rožmberka zrádně popraveného Janka Smila z Křemže.¹³⁾

Ale kolem r. 1430 přešli Drahoničtí na stranu rožmberskou. Racek z Drahonice na Maškovci¹⁴⁾ a Jan z Drahonice seděním v Novosedlech svědčí po boku Oldřichově o příměří téhož s Táboři r. 1434 14./5.¹⁵⁾ a Jan z Drahonice s rytířem Hrózou s Chelčic stávají se r. 1436, 1. ledna správci příměří Rožmberkova a budějovických měšťanů s Janem Koso-

⁸⁾ L. c. 219a.

⁹⁾ P. Z. D. II. 100.

¹⁰⁾ L. Conf. X. 223.

¹¹⁾ Čas. Čes. Musea r. 1888 str. 171.

¹²⁾ Listina dle všeho padělaná l. c.

¹³⁾ L. c. 176—177.

¹⁴⁾ Zde r. 1425 připomínaný Arch. č. VI. 477.

¹⁵⁾ Arch. č. III. 510.

¹⁶⁾ L. c. 513.

řem, Petrem a Bohuslavem vладыky z Malovic na dobu celého roku.¹⁶⁾ Změnu smýšlení sotva vyvolal bratr jejich Jaroslav z Drahonice, nazývaný krátce Jaroš. I on horlivě sloužil Oldřichovi na Krumlově; ale r. 1420 vzal u Tábora od Rožmberka odpuštění a posluhoval na Bechyni, na Riesenberce, odkudž účastnil se dle všeho obrany města Plzně proti Žižkovi r. 1421.¹⁷⁾ Brzy potom oženiv se s Kateřinou z Tažovic usadil se na Božejovicích (též kratčeji Božovice) vesce s chatrnou tvrzí u vesnice Budičovic mezi Heřmaní a Protivínem, nedaleko Drahonice. Jak zboží nabyt, zdali zakupem či dědictvím, nelze říci. R. 1397 setkáváme se s panošem Duškem z Božejovic, příbuzným Hájků z Hodětína a rodu z Olešné¹⁸⁾. Na listině kláštera ostrovského přivěsil r. 1406 5. 3. pečeť vладыka „Jacobus de Bozegyowicz“.¹⁹⁾ Snad měl Jaroš tolik z panských služeb ušetřeno, že Božovice mohl zakoupiti, Rožmberk tvrdil, že mu Božejovice dali Táboři. Ale sháněl tu nějak podivné věci. Očernili ho u hejtmana kraje práchenského, Rožmberka i velkopřevora řádu strakonického Václava z Michalovic.²⁰⁾ V r. 1436 na podzim rozeslal Oldřich z Krumlova měšťanům v Sušici, Písku a ještě i jiným okolním psaní tohoto stejného znění:

... Súsede milí! Steska vaše došla, kterak Jaroš, jsa moj přikázaný, nikdy ode mne odpusčení nebrav, se svými pomocníky v kraji pálili, lúpili, mocí vlúpali, mordovali, falešné peníze dělali . . . Často jsem jeho obeslal . . . , psal mu . . . , aby takových neřádných věcí nedělal. Nechtěl toho ostate. A já věda, že se veliká záhuba děje v kraji a zvláště panu Michalcovi, příteli mému dobrému, i tudíž utláčení mým chudým lidem, nemoha toho dále trpěti, poslal jsem své lidi na pole ku pomoci panu Strakonickému. A Jaroš nedočkal. Zapálil tvrz svú a jel na Vodňany a Vodňanští slíbili a nedali jemu z jich města škoditi. Na to pan Michalec s pole táhl domov a tvrz jeho dobořil. Tu našel plátov, kterýmiž (Jaroš) dělal zlaté uherské i míšenské peníze i haléře vídeňské, kterých přípravu pan Michalec ještě má. Ještě dokud sú moji na poli byli, Táboři mi psali, pokládají Jaroše za služebníka svého. Dokud se svými pomocníky lúpil, pátil . . . i jiné neřády jednal, dotud on nestáli. I můžete vy i jiní dobří lidé rozuměti, že oni svévolně jeho osadili (na Božejovicích), aby tuto búrku počal a skrze tu búrku oni opěty svévůli měli . . . Nevěřte jim a mír (příměří) držte . . .²¹⁾

Naproti tomu psal Jaroš z Vodňan o Michalcovi jako o opilém blbounu, rozhlašuje, že chodí se zrádným křížem, aby pro jeho bezectné činy čert ven nevystoupil.

Spor tento vyvolal válku mezi tábořskou a katolickou stranou, neboť Jaroš nemoha mocnému odpůrci odolati, jakž praveno, tvrz, která měla ploty jen z lepenky, zapáliv do Vodňan ujel, kde se za služebníka přikázal straně tábořské a tím válku na ni potáhl. Venkovský lid tím trpěl nesmírně. Vysvítá z listin, jež klademe potud, pokud se Jaroše dotýkají:

¹⁷⁾ Paprocký v *Diadochu*: Města str. 165 píše: r. 1421 když Žižka Plzeň obléhal, poslal dva obry Táboř, aby vyhrůžkami i postavami svými přestrašili stísněné měšťany . . . Jaroš z Humňan se zdí městských jim srdnatě odpověděl: . . . povězte Vaším, přijdouli sem podruhé, žeť my jich jako psův natepeme ne meči a střelbami, ale kamením a palicemi . . .

¹⁸⁾ P. Z. D. I., 575.

¹⁹⁾ Lib. Erect. V. 676.

²⁰⁾ Od r. 1432—1451.

²¹⁾ Orig. v Třeboni.

Vodňanští Janu z Kraselova, purkrabí na Helfenburce.

R. 1437 v neděli před sv. Urbanem. 19. 5. Služba naše . . . Jakož píšeš, že by prosil Stebňáka²²⁾ a Janka (Sedleckého), aby s námi mluvili o chudých (poddaných) páně a že bychom toho poselství slyšeti nechtěli, račž věděti, že v ty časy měli sme pilné věci působiti . . . Chceme se přičiniti k navracování. Jaroše i my povolali před haytmána našeho a přisedše on praví, že súdruzi jeho, jakž jest jemu tvrže porušena na našem nebyli sú zámčf. Chudým nedáme škoditi . . .

R. 1437 feria II. antc. Urbani . . . Služba naše . . . Jakož píšeš, že jsú na naše vozy brali ječmen, voves etc. a že to tajná věc není, pravíme, žeť tajna, poněvadž my nic nevíme; neb máme mír s J. Mtí. páně, neb my, když ste před námi leželi, žádných slibův nemáme a můžeš Tvá Milost rozuměti, že ve rozbroji, která jest se stala skrze Sedleckého (t. j. Jana Msticha ze Sedlce na Prachaticích) nepřitele našeho a jeho pomocníkův od těch (vzato), ježtoť sme se nenadáli. My o tom pobránf nic nevíme. A jakož píšeš o Ondráka,²³⁾ že by ho Jarošovi ubili, sšedše z zámku našeho — mohúť oni praviti, co chtě . . .

R. 1437 v úterý před sv. Timotejem . . . jakož píšeš o Jana Plevu a syna, že by škodu učinili Matějovi z Vitějovic, rač věděti, žeť sme jeho zanechali, není náš . . .

R. 1437, 20. října . . . že někteří zlúpili lidi páně na zapření, my nevíme, kto by byli . . . A tak tůžš na Hlavu, na Panošku, na Tómu, na Húsku. Húska ten raději robotuje mezi námi a nyní je na poselství v Hracholuskách . . .

R. 1437, 22. listopadu . . . píšeš o ty dva pacholečky, že by hrozili lidem páně skrze Jaroše . . . , od nás odpuštění vzali . . . rač se o tom poptati.

R. 1437. Službu svú vzkazuji příteli běhu nynějšího ! Jakož sem byl prve psal o svého služebníka Janka Hřívov, ty's mi odpovědi žádné konečné nedal než že's tím pána svého obeslal. A zpravenť sem v té míře, že's mého služebníka na Krumlov vydal k popravě; protož věz, jestliže jemu na životu co učiníte, žeť to zboží Vaše okolo hradu²⁴⁾ vše spáleno býti má a žeť Vám toho musí žel býti, pakliť se v tom kterého Vašeho doválím: musíť se jemu též státi, musíť viseti, byť mi mohl 1000 kop dáti. Mám jich Vašich do dvaceti a musíť se jim též všem státi jakož mým. Protož daj mi toho odpověď konečnú listem svým, co s ním míníte a veť jej na rukojiní dáte, nebť jest pacholek chudý. Datum z Vodňan pode mú pečeti. Jaroš z Drahonice.²⁵⁾

R. 1438, 3. června. Mikuláš Chustník z Vrance s svými tovaryši i s těmi se všemi, kohož budem moci ku pomoci pánóm svým Tábořským požítí a přijítí, vystřihám se proti Vám pane urozený, pane Oldřiše z Roznberka a Vaším služebníkóm, pomocníkóm a poddaným i proti všem, jenž tu ku pomoci Vám odjinud jsú a Vám ničímž vinnen nechci býti po dnešní den a vedle svých pánov Tábořských buď v míru

²²⁾ Stebňák ze Skryj na Čichticích.

²³⁾ Sedlák z Hájku, vsi u Bavorova.

²⁴⁾ Helfenburka.

²⁵⁾ Datum schází; ale náleží podle seřadění listin na konec r. 1437.

anebo v nemíru chci státi a trvati, dokavadž sem v službě jich. Datum ut supra.²⁶⁾

R. 1443, 13. ledna píší Táborští Lipoltovi Vítovi ze Rzavé, purkrabí na Dobronicích . . . že nevzali koně Pešíkovým sirotkům, ale Oldřich mladý Měděnec, aby si tudíž toho na hrádek obeslal . . . ten ví i o těch sukních, co hledáte. Dne 10. května t. r. píší, že tu jistou mrzutost s Měděncem na žádost pana Krušiny bez opravy jiných sami opravili . . . i cokoli jste ještě nám a našemu služebníkovi Jarošovi uložili . . . a podávali sme Jaroše volně. Na to jste se neobrátili, že Víta (dobronický) ku pomoci Sedleckému zahubil na statku služebníka našeho Jaroše . .

Následovala výměna různých výčitek. Oldřich Rožmherk psal Táborům, že podle městských výsad by se měli chopit obchodů a ne loupežení. Táborští jemu zase, že ku zkáze země podporuje Němce a dovoluje, aby odvláčeli Čechy přes hranice do zajetí.

Hned v lednu (1443) vyzývají krumlovského pána, aby jim podle výpovědi páně Krušinovy v úmluvě stál . . . zajaté pacholíky, najmě 3 vězněné v Soběslavi na rukojmí propustil (ač dle slov Rožmberkových právě tito zasloužili oprátku).

Situaci zjasňuje jedna z panských odpovědí (1443 31. 1.). Zpraveni sme od našich úředníkův, že se osvědčujete na nás, jakož sme i páně Krušinovu psaní tak srozuměli o ty loupežníky, kteří s jistými na svobodné silnici popadeni sú a jež sme Vám k libosti prve tři pustili, kteří popravu hodni byli, . . . však sme je Vám na rukojmí dáti chtěli. K Vaší prosbě a když se Vám toho učiniti (rukojmí dáti) nezdálo, podáváte nám pana Petra z Chlumce a my toho také nebéháme, že Vám věříme, že od Vás spraveno bude. Na kněze saháte, u kostelů jim býti nedáte, leč se holdují a peníze dávají, zajíce, ptáky a jinou zvěř lovíte a jiné věci činíte na našem a to vše proti výpovědi páně Krušinové. A což je v tom úmysla Vašeho, to nám dejte věděti po tomto poslu.

A odpovědi Táboři (na špatné ceduli bez data): O honění zvěře a lovení ptákův na Vašem panství, jakož píšete, že to proti výpovědi páně Krušinové činíme, o tom nevíme, byť ve zvěři neb z ptákův který z nás lúpil: Za to Vaši na našem panství blízku u Soběslavě honí a loví a nad to okolo Lúňovic na Blaníce loví zemané, nemajíce k tomu nižádného práva.

Zpraveni sme (1443, 23. dubna), že byste přikázali po všem zboží Vašem vzhůru hotovu vojensky býti, vytrhnúce, jak slyšíme, (na) Jaroše služebníka našeho mocí a že by Tvá Milost umyslil (ho) tisknutí člověka některého návodem. Prosíme, neračte toho dopustiti činiti; neb jestliže co člověku Vašemu Jaroš učinil, ježto by činiti neměl, hotovi sme jeho podati spravedlivě. Protož V. Mti. doufáme, že to ráčíte od něho přijíti, dadúce nám toho odpověď po tomto poslu . .

Jaroš se také ozval, že jurisdikci Rožmberkově nepodléhá. Učinil tak z Tábora (1443, 8. května), kamž na rychlo zajel o pomoc proti Michalci a Rožmberkovi, kteří u hradu Helfenburka stahovali vojenské zástupy. Na straně Vodňanských stáli Písečtí, Svojše ze Zahrádky se čtyřmi jinými panošemi.

²⁶⁾ List upečetěný sigilem Jaroše z Drahoníc prozrazuje nám jednoho jeho urozeného tovaryše.

Jaroš píše;

Já Jaroš z Drahonic, službu svú vzkazuji, urozený pane Oldřiše z Rosenberka, běhu nynějšho. A jakož píšeš pánóm mým na Tábor, bychť přikázaný Tvój byl, na tom mi krátko činfš. Rač se pamatovati, žeť sem odpuštěn u vojště u Tábora vzal, když's do králova stanu jel s nebožtíkem panem Sokolem. A potomť sem na Bechyni u Královské Mti. v službě byl i Bechyňky i p. Racka z Riesenberka. A toť vědí dobří lidé. Protož neuštipuj mně tím během, bychť Tvój byl a jiným se přikazoval: ač's mě zahubil soběvolně a bez viny přes mé rovné podávání i tudíž mých pánov tábořských tomu zrádci Sedleckému²⁷⁾ ku pomoci a také tomu pánu Strakonickému, ježtoť za pavezú odpovídá a listy o mně žlivé rozpisuje, ježtoť se bohdá za ně stydětí bude. Dán na Táboře na den sv. Stanislava. Pečetit sem své při sobě neměl, dán pod pečetí strýce mého Přibíka z Křemže . .

Na dopis Tábořských odpověděl Oldřich až 27. května 1443 . .

. . . že Jaroše za svého služebníka kladete, an jest náš přikázaný a nikdy od nás odpusčení nebral, i věříme, že oň státi nebudete vedle úmluvy a výpovědi páně Krušinovy mezi námi učiněné a také proto, že jest Jaroš pustil oheň v zemi proti rádu a také nám i naším přátelům, kteříž sme sobě řekli, chudé lidi vybíjeje dnem i nocí. I obeslali sme Jaroše jakožto našeho přikázaného žádající, aby záдав a záhub nejednal, ale raději sobě dobré lidi a sousedy zachoval. A poněvadž Jaroš nás v tom poslechnutí nechtěl, pro jeho neřády sme pilně mluvili a psali, aby takových věcí přestal . . Věříme bohdá s boží pomocí a snažností ubrániti ty, kteříž sme sobě řekli a vždy vám věříme, že Vašeho přikázaného v jeho neřádných činech zastávati nebudete . . (dle výpovědi páně Krušinovy) . . neb v té výpovědi světle stojí, aby jedna strana proti druhé žádného jeho služebníka neb přikázaného nepřijala . . to pamatuje písař Zikmund . .

Mezitím panské vojsko přitáhlo k Vodňanům, městu nemálo zpevněnému, aby potrestalo měšťany, že přijali Jaroše Drahonického. Okolnosti obležení pohltila nepamět. Jediný list Michalcův k Rožmberkovi něco málo osvětluje. Psalť témuž na počátku června: Službu . . . Jakož si Tvoje Mt. psal úředníkóm svým, aby se odtud nehýbali a tu T. Mt. čekali až do dalšího rozkázání: račť věděti, že sme se na tom ustanovili, že na tom místě, kdež ležíme, baštu sděláme dobře dobrú. A bude-li vůle a rozkázání Vaše, na tom sme zuostali, abychom se na druhú stranu hnuli na horu velmi dobrú a blízko od města, ježtoť se oni toho velmi bojí. A z té hory může do všech domov vidětí a z děl bítí i do všech bran, kdož se kterou kam hne: a tu ležeti neb baštu dělati, jakž vůle a rozkázání Vaše bude. I věřimť a ufám T. Mti., že úředníky Vaše hned obešlete, abychom tak učinili, jakož sme na tom zuostali. Neboť k tomu všickni dobří lidé radí a že jim (měšťanům) to bude k veliké úzkosti. Dán na poli u Vodňan.²⁸⁾

Z dalšího víme jen tolik, že Vodňany padly po nedlouhém obležení. Patrně Rožmberk přitáhl s pomocí. Mnozí měšťané octlí se v zajetí,

²⁷⁾ Mstich Jan . . .

²⁸⁾ Srov. Arch. č. III. str. 33.

někteří i odpraveni.²⁹⁾ Nepřátelství však nepotuchlo. O tom svědčí listiny z téhož roku.

Václav z Michalovic Oldřichovi na Krumlov (1. září): Službu . . . Jakož Tvé Mti. tajno není o můj věc, o kterouž sem byl poslal Rezka k Tvé Mti., prosím, aby ráčil pilen toho býti, nebť mi jest toho veliká potřeba . . . Také dávám Tvé Mti. věděti, žeť sú se sjeli ke mně všickni zemané okolo mně přisedlíci a prosíť Tvé Mti. i jáť vedle nich prosím, aby ráčil přikázati svým lidem z městeček a ze vsí, jenžto okolo Písku a Vodňan přisedlí, ať do Písku a Vodňan na jich trhy nechodí ani jim co prodávají buďto dobytka ani kterých jiných věcí a k sobě ať jiní na své statky nedadí píseckým a vodňanským; nebť sem já i zemané přikázali svým lidem všem, žeť k nim na žádné trhy nejdú ani smějí choditi, ani jim co véztí ani prodávati. Takéť jim píseckým i vodňanským k sobě do vsí choditi nedadí ani jim kterých věcí prodávati; nebo pro k u záповěď na Písku i na Vodňanech tuze nemají a velmi sobě stýskají. Rač nás v tom uslyšati . . .

My Václav z Předborovic, purkrabí hlubocký, Brunšfík z Dražova, Hynek z Budkova vyznáváme tímto listem . . . ež učinil před námi vyznání Martin Hřebec mladý, že jest šel z Vodňan ten den k večeru, když se jest bitva stala mezi Jankem z Sedlce nebožcem a jeho pomocníky a vodňanskými a táborskými a s. ním (Hřebcem) sú šli vodňanští z Pičina nebožtík Bláha pivovar a Laurýn Němcov syn a vedle nich Jarošovi Janek Krivý, Skánivec Bernart a tu sú šli do Svinětic a vybili sedláka páně Rožmberka jménem Ondráka a vzali jeho sebú na lesy a mučili k své vůli chtějíce peníze. A to jest seznání úmysl dobrovolný beze všech muk, stoje před námi, když sú jeho na rukojmí dávali. A k tomu, což svrchu psáno stojí, své pečeti vlastní na svědomí přitiskáme. Jenž jest psán na Helfenburce po narození Syna Božího 1443 ten čtvrtek před sv. Mikulášem (5. 12.).³⁰⁾

Zdali Jaroš z Drahonice se účastnil bojů u Vodňan, nic se neví. Tolik jen jisto, že po krvavé válce začala papírová. Jako hlavu nepokojů nařkli ho katoličtí jednotníci znova, žeť člověkem zlopověstným a zemským zhoubcem. Tomu Drahonický úsilně odporuje, na všechny strany bránil svou čest zatím dopisy. Nejprve obrací se na své někdejší tovaryše a starší ve vojstě rožmberském. Připisem (bez datum) osvědčuje jim, že jejich pán mu krátko činí:

Kterak mne žlivě pomlouvá a o mně rozpisuje, bych peníze dělal, sám je dělal a toť naň lidé služební vědí. A také za to mám, že to skládá ten zemský lhář strakonický. Protož, dobří lidé, nevěřte jim, což o mně lži rozpisují i mluví, neb by se ten lotr strakonický pravdú zadával. A dále pan z Rožmberka píše pánóm mým Tábořským, bych jeho přikázaným byl a že nikdy sem od něho odpuštění nevzal — na tom mi krátko činí a nerad bych ho haněl tak daleko, ač bych věděl lépe čím, než on mne; protož, prosím Vás, mluveť s ním, ať svých lží ostane

²⁹⁾ Palacký IV. str. 82. Kde by byl P. čerpal tu zprávu, nepodařilo se mně zjistiti. Tábořská Kronika o tom dí: Alii protunc campuni contra Tabor, Piscam et Wodnianam receperunt, Wodnianam fortiter circum vallantes et expugnantes, spiritu quo ducti et ad quem finem, deum non latet. Rožmberská (německá) Kronika (vydání Dra Klimeše 1898 str. 114) o obléhání Vodňan ničeho neví.

³⁰⁾ Na orig. č. 653 tři pěkně zachovalé pečeti.

s tím blvancem³¹⁾ z Strakonic opilý, jenžto s zrádným křížem chodí pro své z kurvy svinstvo, aby ven čert nevstúpil pro jeho bezectné činy, ježto mu bohda v oči mluvíti budu.

Ostrá a svou dobu pronikavě osvětlující obrana pochází patrně z r. 1443, 22. června, neboť v týž den rozeslal Jaroš sílu dopisů podobných městům, zemanům a najmě úředníkům zemským jako nejvyššímu purkrabí pražskému panu Menhartovi z Hradce, pánům: Hynkovi z Pirkštejna, Hynkovi Krušinovi ze Švamberka, Alšovi ze Šternberka, Zbyňkovi z Hažmburka, Janu a Vilémovi z Riesenberka, Jiřku z Poděbrad, Krušinovi z Kumburku, Hanušovi a Jindřichu z Kolovrat, Jiříkovi z Wiesenburka, rytířům: Albrechtovi z Beřkovic, Janu ze Smiřic, Jakubovi z Vřesovic „i jiným pánům rytířům, panošem, kteří jsou nyní na sněmu v Praze“, městům Pražským, Písku, Sušici, Budějovicím a jiným městům, žaluje na Rožmberka i Michalce, že pro toho zrádce Sedleckého o něm lhou a pověsti lživé roznášejí po celém Království.³²⁾

Sněm pro jednání s králem Frydrychem, poručníkem Ladislava Pohrobka, a náboženské hádky nepřišel k vyslechnutí a ukonejšení sporů jihočeských. A ani jiný sněm r. 1444. Unavení sporníci občas uzavírali „křesťanské příměří“.

Přátelé z obojí strany na ně naléhali, vidouce jak s vinnými trpí nevinní a obloha požáry kmelcích statečků se nezavírá. Ze mnohých dokladů uvádíme jediný, co oznamovali v té příčině Jindřich, Václav, Racek a Aleš bratři Sobětičtí na Vltavotýně do Krumlova.

Služba naše napřed . . . A tak jakož teď nyní o sněmu v Praze Vaše Mt. mluvila s bratrem naším Alšem o Jaroše a bratr to dále na nás vznesl, kterak by někteří V. Mt. zpravovali, že by Jaroš u nás býval a stavy zde měl a V. Mti. ku škodě ovšem bylo: ovšem pane byl jest zlehka dvakrát neb třikrát před tím v ty naší (vsi . . . dvě řádky scházejí) Rač V. Mt. věděti, že v ty časy, jakž jest byl sem k nám přijel, mluvili sme s ním Jarošem všickni, když by se koli jemu přihodilo k nám neb od nás jíti, aby žádnému, s kým činiti nemáme, nepřekážel a zvláště V. Mti. a panu Michalci. To jest nám slíbil a ještě neshledali sme jemu jinak v tom, aniž bychom toho rádi viděli do něho, aby vždy V. Mt. věděl, žeť my V. Mt. víc vážíme sobě než Jaroše a jiné takové a žeť bychme radši V. Mti. libosti ukazovali, jakožto i V. Mt. do nás muož dobře věděti.

Také V. Mt., milý pane, rač věděti, jakož teď překážek mnoho v okolí po silnicích, po cestách lupičsky i jinak a mnozí pokřikové na nás jdú, že by od nás a k nám takové věci dály se. Tuť sme mnohým, ježtoť v městečku našem byli, ku pomoci musili kázati . . . některé přec odahnali. To mají vždy v přikázání, kdož by u nás chtěli býti a našimi se nazývati, aby žádnému, komuž nemají, nepřekáželi. I stalo se bylo, že člověk náš Beneš kožišník, když byl přiveden k právu do Vašeho města do Soběslavi, tu sme oň hned psáti nechtěli, i jest oběšen; pak ve středu nyní minulú Štěpán Podvek sám jezdě lúpil okolo nás, jakož jest tomu dávno navykl na Vaších, na našich, na bechyňských i jiných lidech. (Známo činíme) že oblúpil i nám člověka našeho Mikuláše z Klečat, kožich s něho svlekli a opásání vzeli a tak v jediné košili jej pustili,

³¹⁾ = otrapa.

³²⁾ Srov. Arch. č. III. 527 a 528.

až ledva že ostal zimu. A kázali jemu za sebu přijíti na Tábor. A pak v tom loupežení a s tú jistinú přijeli do Vašeho města, pane, do Soběslavi a člověk náš ten za nimi přišed žádal na ně práva při té jistině a on Podvok řek' k tomu, že má s námi opověď. A my, pane, psali sme Bolochovcovi³³⁾ jednomu i druhému hejtmanu i konšelóm, žádajíc na něm práva, proč našeho člověka vzal k šacunku . . A nic se nestalo . . (1444 10. 2.)

Oldřich jim dal krátkou odpověď: Jakož nám píšete o Jarošovi, tomu sme srozuměli a chtěli bychom rádi viděti, by ta věc mezi námi v dobrý konec byla uvedena . . .

Do dalších událostí o panu Jarošovi svítí už než dvě zprávy. Skrze Mikuláše Trčku a kněze Bedřicha uzavřeno na Vlašimi r. 1444 12. 3. příměří „křesťanské, neporušitelné mezi p. Oldřichem z Rožmberka, p. V. z Michalovic seděním na Strakoncích, slovutným panoší Mstichem ze Sedlce s jedné a slovutným panošem Jarošem z Drahonic z druhé strany i s jich služebníky i s lidmi poddanými strany obojí od dnešního dne od vyjiti slunce vstupující až do sv. Jiří nejprv příštího a v týž den na sv. Jiří nejprv příštího celý až do západu slunce svým přiměřeným během takovouto výmluvú: jestliže by páni svrchupsaní i Mstich ze Sedlce chtěli v tom příměří státi s vrchu jmenovaným Jarošem, tak jakož svrchu psáno stojí, tehdy mají jemu dáti věděti do města Písku listy svými a to ve dvou nedělích od neděle nejprv příští pořád zběhlé. Pakli by se v tom příměří nezdálo státi kterakolivěk, tehdy vždy i to mají dáti jemu věděti do města Písku, tak jakž s vrchu uváženo jest a v tom příměří předse měl státi do dvou nedělích od nejprv příští neděle . . úplně a celé neporušitelné zachovajíc, jakož se svrchu píše.

A jestliže by se co přihodilo v tom příměří beze lsti straně jedné od druhé, tehdy na koho obapolně v kraji svolili by se, ty mají to mezi nimi opravit, pakli by ti, kohož v kraji sobě volili, mezi nimi nemohli uhoditi, tehdy toho sú mocní opravcové urozený pan Mikuláš z Lupy a na Lipnici a poctivý kněz Bedřich ze Strážnice na Kolíně n. L. A cožkolivěk mezi svrchupsanými stranami vypovědí a naleznú, to samý svrchupsaní přijíti mají obapolně beze vší odpory a omluvy pod základem pod dvěma stoma kop grosů dobrých . . . A událo-li by se též kolivěk straně základ svrchupsaný padnutí, toho opravce mají polovici od strany, kterážby padla i od rukojmí strany té, kdež by základ podán byl, na druhú polovici bráti. Za kteréžto příměří sú rukojmě tyto strany za pana z Rožmberka: Pešek z Bělé, Havel třeboňský, Víta ze Rzávé, purkrabí chusnický, za p. V. z Michalovic: Jireš z Vachov (? dá se čísti z Vaclov, snad z Vacova?), Holub z Taclov (z Tažovic?); za Msticha ze Sedlce: Pešík z Bělé, Albrecht ze Rzávého. Rukojmě za Jaroše strany druhé: pan Jan Salava ze Skal, Petr Ruože z Tábora, Jíra Kočka z Písku, Martin Šilha z Písku, Martin Bradatý z Vodňan a Jan syn Purclíkov od tudž z Vodňan a to pod základem svrchupsaným.

Podobné příměří uzavřeno téhož dne mezi stranou katolickou a městy: Tábořem, Pískem a Vodňany. Mocní ubrmané Mikuláš Trčka a kněz Bedřich uložili i tady oběma stranám mír pravý a křesťanský, pomínutí všech obapolných záští, vysvobození věznů, návratek (t. j. navrácení vzatků); ale úředníky rožmberské, kteří vodňanským odpravili 4 jaté,

³³⁾ ze Šatavy, hejtman soběslavský.

odsoudili na právo. Kromě toho p. Václav z Michalovic má (25. března) poslati do Písku 4 rytíře zejména Beneše z Kalenic k obci, aby obec prosili pro Boha za odpuštění, že jí některé příslušníky bez viny v příměří zvěsil. A obec písecká má mu to věrně odpustiti a zapomenouti.³⁴⁾ Mezi městy a Rožmberskými straníky stalo se již r. 1444 25. 6. (ve čtvrtek po sv. Janu Křtiteli) nové spevnění této úmluvy v Táboře. Tábor, Písek a Vodňany zapsaly se p. Oldřichovi a Mikuláši ze Sedlce i jeho bratřím — o strakonickém pánu není zmínky — že potvrzují zemského míru, který způsobil císař Zikmund a zvláště, že státi chtějí k výpovědi skrze kněze Bedřicha i Trčků mezi nimi vynesené.

1 Jaroš z Drahoníc obnovil příměří s Rožmberkem r. 1445 7. 3. a to sprostředkováním Petra z Dobeve. Jako rukojmí se uvádí Jan Vlášek z Miloňovic, Petr Dobevecký a Víta ze Rzávého, purkrabí na Chýsnici.

Dobevecký potom r. 1446 to příměří svévolně zrušil a proto mu Oldřich z Rožmberka položil rok na den 12. srpna r. 1446 do Krumlova. Zdá se, že zrušení příměří zavinila smrt Jarošova. Nikde od té doby již se o něm neděje zmínky, až v r. 1460, 3. dubna, kdy Elška a Markéta, dcery někdy Jaroše z Drahoníc, na dědictví svém v Božejovicích: tvrdí, popluží, vsi celé se dvory kmetci a platy, též ve Kněsí na kmetech zapsaly 300 kop své matce paní Kateřině z Tažovic.³⁵⁾

S Jarošem půtky stran ovšem neskončily. Hned ku dni 6. srpna r. 1446 čteme novou žalobu p. Michalce synům panu Oldřicha: Jindřichu Janu a Joštovi:

Službu svú . . . Páni a přátelé moji milí, věděti dávám, kterak o posvěcení drahonickém tu ve vsi Drahonických stala jest se puotka nějaká mezi kmetovými Zachařovými³⁶⁾ panoše mého lidmi, a mezi lidmi panoše Vašeho s Buškovými z Drahoníc také že druzi (2) jsou ssazeni (uvězněni) a jeden umřel. A ti druzí ssazení sedí na Helfenburce jakož o to ke mně přijezdil Mikuláš Příšek,³⁷⁾ purkrabí helfenburský a také Bušek (z Drahoníc). Purkrabí pěkně se k tomu ukazuje; protož milí páni a přátelé, prosíme, pište purkrabí Příškovi a Buškovi z Drahoníc, jim prikazujíc, ať ta dva člověky, z nichž jeden pacholek přístavný jest, ale druhý osedlý z Cehnic, dají na rukojmí v základ podobný do ohledání mezi nimi . . .

Totéž oznamuje Oldřichovi Rožmberku samotnému dva dny později s podotknutím, že nepokojníci Buškovi začátek učinili. Buškův raněn byv umřel a ty ostatní „rač je kázati dáti na Strakonice v 50 kopách. Ať se hojí“. Potom že je Michalec jako poprávce vyslechně.

Jméno Božejovic v těch dobách proniklo ještě několikráte. Vdova Jarošova paní Kačenka smlouvala je ku prodeji, poněvadž na chabé tvrzcce, kterou po smrti mužově jakž takž postavila, neseděla bezpečně — pán z Rožmberka jí vzkazoval, že jí tam nebude trpěti — a sice hned r. 1449 Předborovi z Radejšína, příteli Jarošově. Na ten čas z trhu sešlo,

³⁴⁾ c. f. Arch. č. III. 529.

³⁵⁾ P. Z. D. II. 302 . . . de hereditate eorum in Božejovicích . . . in Knienie . . . toto, quidquid ibi post patrem eorum predictum habent . . .

³⁶⁾ Zachariáš Říčan na Cehnicích.

³⁷⁾ Mikuláš Přech z Čestic řečený Příšek purkraboval na hradě v letech 1443—1448 cf. Fr. Teplý: Osada Předslavice str. 66.

ale za několik let uvádí se Předbor, nejspíše syn předeslého, pánem na Božejovicích.³⁸⁾

Že pak manželka jeho v listině Strakonické sluje Elška, máme za to, že Předbor uzavřel manželství s Elškou, dcerou Jarošovou, a tak zboží nabyl věnem. Božovický Předbor šel v šlepějích tehánových. Sehnal silné tovaryšstvo loupil, plenil a pustošil celé okolí, Zachař Kavka z Říčan na Cehnicích a Štěkni stěžuje si naň r. 1464 panu Janu z Rožmberka. Že Předbor novou tvrz pevnou v Božovicích vystavěl, velikou a silnou zdí obehnal a prosí Rožmberka, aby podle rozkazu krále nelitoval žádného nákladu, ale podle příkladu otce Oldřicha hned záhy nedal jiskře býti ohněm.

Ve válce Jednoty Strakonické proti králi Jiřímu z Poděbrad stáli zemanové kraje našeho při Jiříkovi. Zdeněk ze Šternberka s Rožmberkem dobyli Mladějovic r. 1467 a zkazili současně asi také Božejovice. O Předboru není od toho roku již žádné zmínky a r. 1471 drží Božovský statek Ondřej z Mladějovic.³⁹⁾ Boje v této části země české se neuklidnily ani zajetím Kaplíře Petra na Vimperce a zničením pevné tvrze Vlacha Malovce-Břeží, obou přívrženců královských (r. 1470). Ještě r. 1476, 30. března našli král i páni na soudě komorním mezi pánem Strakonickým⁴⁰⁾ zastupovaným Olkmarem z Neznášov, a měšťany vodňanskými, aby se obojí zachovali vedle té výpovědi, kteréž jest pan Zachař (Říčan z Cehnic na Štěkni) mezi nimi vypověděl a učinil. Také aby vězňové s obou stran prázdní byli a rok jim obojím položen, aby stáli v pátek o Svátosti nejprv příští (26. 4. 1476) a tu, což jim Královská Mt. a páni rozkáží, aby na tom přestali. A pakli by se v tom čase přátelsky smluviti mohli, že jim toho Královská Milost přeje.⁴¹⁾

Konečný úsudek o Jarošovi shrneme v tyto věty: Jaroš se zneprátelel s Jankem ze Sedlce na Prachaticích. Doba českého bezkráloví (14 let) dovoľovala, že se vespolek jako kdysi němečtí rytíři v říši vojensky napadali, Sedleckému na pomoc přispěl Rožmberk jako poprávce kraje a jako politický přítel, poněvadž oba jednali s bavorským vévodou Albrechtem, aby přijal českou korunu. Proto také Jaroš Janka nazývá zrádcem, že opustil „královské děťátko“ Ladislava Pohrobka (22. 2. 1448) Tomu stranila většina národa, hlavně zemani a vladykové „jakožto pánu

³⁸⁾ Božejovická tvrz náležela tomu rodu až do r. 1579, po něm Čejkovským z Čejkova. R. 1589 Frydřich Čejkovský prodal dva díly tvrze a dvůr pohořelý Modliškovice Piseckým, kteří l. 1590 i ostatní díly (třetí patřil Vilému Čejkovskému) přikoupili s grunty Pohořovskými od Štěpána Vamberského a Jindřicha Březského. (Dějiny Písku od J. Matznera str. 66). R. 1637 odhadnut byl statek božejovický s Humňany, Heřmaní, Račicemi, Štěticemi, Pohořovicemi, Božejovice s grunty v Lipi, ve Skalách na 64.440 zl. rýnských, koupili hrabata z Merode, od nich r. 1640 Mikuláš Diviš Radkovec z Mirovic na Drahonicích, s nimiž Božejovice r. 1700 přišli do rodu Schwarzenbergů. (Srov. Bílek: Konfiskace 1179.)

³⁹⁾ Po Michalci († 28./8. 1451) následoval velkopřevor Jošt z Rožmberka († 12./12. 1467 v Nise), Zdeněk z Waldštejna († roku 1472), Jan ze Švamberka († r. 1511).

⁴⁰⁾ Arch. č. IV. 306.

⁴¹⁾ Ze členů rodu z Drahonic známe ještě Buzka z r. 1452 (Otavan 1866, 18), Adama od r. 1508 purkrabí na Helfenburce. R. 1479 19. 7. postavil se jako rukojmí za Rožmberky (Arch. č. VI. 185.), r. 1498 hospodaře na Ploskovicích soudil se s Daliborem z Kozojed (P. Ž. D. II. 499). Jeho syn Václav Adam

svému přirozenému“. Rožmberk a prachatický pán našli si na Jaroše příčinu — že loupí a padělá peníze.

Takovými urozenými lupiči a padělateli se česká země jen jen hemžila. Husitské války vyšinuly z pravidelných kolejí všechny zemské řády, po smrti císaře a krále Albrechta v Čechách vládl každý, kdo měl ozbrojenou a silnější ruku, tedy Táboři a města, na hradech páni a na tvrzích vladykové a to vždy tak daleko, kam dosáhl jeho meč.

Peníze si dělali a jimi šidili poddaný lid. Ani Rožmberk se nemohl očistiti z padělání mince. Jaroš jako konkurent překážel jednotlivcům a proto poštvaly naň Michalce, náčelníka strany katolické a spolu hejtmána na Práchensku, jemuž Božejovský hubil Strakonické zboží. Jaroš se bránil napřed sám a potom za pomoci Vodňanských respective Tábořských. Vodňany zaplatily ochotu draze a Jaroš konečně na své tvrzi přece jen zůstal . . . Vše, co o něm víme, ukazuje, že byl povaha divoká, násilná a sobecká, pravé dítě své doby. A šlechtičtí protivníci jeho nebyli za mák lepší.

Drobné zprávy a posudky.

Z kopiáře archivu kolínského. — Podává Gustav V. Svoboda. — 1584 Jan Kmutr *obžaloval některé zlé lidi, kteříž ho na cestě mor. dovati chtěli*. Žádal, aby na ně právo útrpné bylo puštěno. Oni odp. dali, že on na ně čekal a jim zboží pobrati chtěl a sám je zamordovati chtěl.

Kmutr ale proti, že nic pravda není, co oni povídají.

Dictum: Že je páni berou na čest a víru do středy po sv. Bartoloměji, aby se postavili a jedna každá strana aby provozovala, což mluvila.

Na to ve středu Jan Kmutr přistoupil k průvodům a žádal, aby byly přečteny. Oni že se volají k pánům svým, avšak že od svého pouštějí, co jsou sobě utržili, to že chtějí trpěti, že to dávají pánům v moc, aby to spokojili. Vystoupili. Povolání zvlášť byli ti 2 šmejdýři, zadáno jim bylo, chtěli-li by se s Kmutrem smluviti, aby se koštovali. Kmutr nechtěl přestati; z usnesení: Že poněvadž jest tomu rozuměti, že jsou sobě obojstraně příčin dali, že páni to mezi nimi zdvihají, moří, kazí, a v nic obracejí. Protož aby sobě na to ruce dali a sobě toho nevzpomínali nyní i na časy budoucí. Dali sobě na to ruce.

1584. Ferb. IV. post. Mathei. *Mistr Jan Pacheus žádal za právo městské a za živnost*. Odp.: ppáni že mu toho přejí. Ale poněvadž jest

zdědil Ploskovice, Drahonice a Novosedly. R. 1486 17. 2, postoupil Matěji Romhápovi z Suché svůj díl tvrže Suché. — R. 1502 (sedě na Ploskovicích) citován na soud (20.11.) od Purkharta Arnošta z Kestřan (Arch. č. XI. 523) a v témž roce žalován od Litvína ze Zahrádky na nedodržení smlouvy jakési (v 500 kopách 20 gr. mš.) (Arch. č. XII. 489). Litvín stál s ním už prve r. 1500 na zemském soudě (l. c. X. 534.). Nemaje s manželkou Dorotou (Arch. č. VI. 590) dětí, zjednal si r. 1498 mocný list krále (l. c. VI. 571), aby mohl volně kšaftovati. I odkázal celé své jmění, k němuž náležel i „duom na Hradčanech i nějaké k tomu grunty“ (l. c. VII. 84) ku podivu všech fortelnému panu Zděnkovi Lvu z Rožmitála, nejvyššímu purkrabí pražskému. Václav Adam umřel jako poslední svého rodu 20. srpna 1514. Hned den na to psal Lev do Ploskovic robotným lidem i také do vsi Polep . . . že urozený a statečný rytíř pan V. Adam z Drahonic dobré paměti, jehož duši Pán Bůh rač milostiv býti, zapsal mi jest a dal všecken statek svojo. I poněvadž ráčil jeho Pán Bůh z tohoto světa pojíti, protož teď posielám mezi Vás urozeného vladyku Ondřeje Čachovského z Jinočan . . . aby na mém místě v to všecko se uvázal. Toho poslouchajte a slib čloověčství učíte . . . Do Drahonic a Novosedel poslal zase vladyku Mikuláše z Rozsedl, purkrabí na Blatné (zemský archiv. Srov. Arch. č. VII. 75.).

zapsáno, aby jeden každý něco přjemného dal, pak co by chtěl dát, že to naň podávají. On podal 2 kopy 6 gr, č. I přestáno na tom.

1593. *Zásobené kuchyně rybami.* Šepmistrům odpověď o J. M. arciknížeti. Na připsání V. M., kteréž jste v příčině J. M. arciknížeti arciknížeti Arnošta Rakouského učiniti ráčili, oznamujeme, že jsme všechněm rybářům našim o tom dostatečně poručili, cokoliv jim Pán Bůh ryb k tomuto pátku přístím naděliti ráčí, jeden každý z nich do domu pana primatora Vaši Milosti proti jisté záplatě dodal, a v tom se tak poslušně zachoval. Čehož jsme V. M. pro odpověď tajiti nemohli.

Feria IV. ps. Petri a Pauli 1593.

(Pokračování.)

Bibliografie české historie, díla to nad míru záslužného a obtížného vyšel právě dílu čtvrtého svazek druhý, jenž obsahuje pokračování povstání českého 1618—1620 a počátek doby následující 1620—1627. Pan prof. Dr. Čeněk Zibrt sestavuje vše s mravenčí plí a neúmornou vytrvalostí. Kéž je po-
přáno jemu dílo to monumentální brzy dokončiti a nám je míti v rukou. Bu-
de-li při práci tak obtížné tu a tam některá nepatrná mezera, ta se již sna ho
doplní.

Dr. M. Kovář.

Posvátná místa království Českého. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v království Českém. Sepsal Dr. Ant. Podlaha. Řada I.: Arcidiecése pražská. Díl III. Vikariáty: kralovický, vlašimský a zbraslavský. Podíl údů „Dědictví Svatojanského na rok 1909. — Velezáslužné dílo vsdp. kanovníka Podlahy rychle pokračuje, obohaceno jsouc přečetnými a velice jemně provedenými obrazy, což spisu tomu dodává názornosti a trvalé ceny. Nejen katolíkům těch kterých vikariátů, ale všem českým katolíkům bude spis tento nad míru vítán. K dalšímu pokračování přejeme p. spisovateli síly a svěžesti ducha i těla.

Dr. M. Kovář.

Obsah ročníku X.

	Sířana
<i>Alois Dostál</i> : Český národ svému prvnímu arcipastýři	186
<i>Stan. Kosa</i> : Studie o posledních čtyřech papežích avignon- ských a o jejich politických stycích s cis. Karlem IV. (Dokonč.)	24 a 129
<i>Dr. M. Kovář</i> : Praha za vlády Francouzů, Bavorů i Prusů roku 1742—1744 (Dokončení)	1 a 139
— Mikšovicova kronika Lounská (Pokračování)	60 a 203
<i>Dr. Ant. Lenz</i> : Svatý Tomáš Aquinas a M. Jan Viklíř (Pokrač.) .	39 a 197
<i>Václ. Oliva</i> : Radhošť. Lístek z dějin náboženského rozvratu v českém království (Pokračování)	63 a 175
— Svralka. Řada obrazů z náboženských místních dějin (Pokrač.)	49 a 146
<i>Frant. V. Peřinka</i> : Klášter „Vallis Mariae“ v Oslavanech (Dokonč.) .	13 a 113
<i>Dr. Ant. Podlaha</i> : Třetí díl rukopisného shorníku Evermonda Jiřího Košetického (Pokračování)	99
— Dějiny koleji jezuitských v Čechách a na Moravě od r. 1654 až do jich zrušení (Pokračování)	73 a 158
<i>G. V. Svoboda</i> : Pobyt Prusů v Kolíně před bitvou u Křečhoře od 17. máje do 18. Juní 1757 (Dokončení)	6
— Kouzla a čáry. Z archivu kolínského	94
— Zápisy v městském archivě kolínském 1740 a 1741. (Pokrač.) .	101 a 205
<i>Fr. Teplý</i> : Dopisy direktora stavů českých pana Kašpara Kapliře ze Sulevic na Miličíně, Neustupově a Voticích	88
— O Jarošovi z Drahonice	212
Drobné zprávy a posudky	108 a 223